6
11-a

BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
6
10 D
50

Digitized by Google

XX

XXVIII. 6. 11.

Digitized by Google

VOLUMEN
EXERCITIORUM
ORATORIORUM,

EX INFORMATIONE

JOANNIS SIMONII M.
PROFESSORIS PUBLICI

In alma Roſtochienſi Academiâ,

à

JUVENIBUS QUIBUSDAM NOBILISSIMIS,
ornatiſſimis & doctiſſimis celebratorum.

Additus eſt duplex index, alter orationum,
alter Rerum.

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE

ROSTOCHI
Typis exſcripſit JOACHIMUS PEDANUS,
Acad. Typog. Proſtat apud Joh. Hallervordeum.
ANNO M DC. XIX.

6

Digitized by Google

Illuſtriſſimo, Celſiſſimoq́; Principi ac Domino,
DN.
ADOLPHO-FRIDERICO

Reverendiſſimo, Illuſtriſſimo, Celſiſſimoq́; principi ac Domino,
DN.
JAN-ALBERTO
Epiſcopæ Ratzeburgenſis Coadjutori,

Fratribus Germanis, Ducibus Megapolitanis, Principibus vetuſtæ gentis Henetæ, Comitibus Svetini, terrarum Roſtochij & Stargardiæ Dominis, Dominis meis clementiſsimis:

VAndali ADOLPH-FRIDERICE *orbis celſiſſime Princeps,*
Magneq́; Ratzburgo, JAN-ALBERTE, *addite Præſul:*
Fraternæ ô animæ! Dominorum ſede locati,
Ambo DUCES *his in terris, quas cornigeri aureo*
Bucephali caput incinctum diademate ſpectat!
Accipite, Heroës, hunc qualemcunq́; laborem,
Quo vultu, imperio veſtro ſubjecta, benigno
Cuncta ſerenatis. veſtris eſt natus in hortis,
Hic ubi Phœbeus docto ales carmine Varnum
Exhilarat, veſtrâ, Illuſtriſſimi, in urbe Roſarum:
Accipite, & mihi clementes defendite Momum,
Ac noſtris placidum, precor, indulgete favorem!

Ex VV. Celſit. Academia,
quæ eſt Roſtochij, a. d. 13. Novemb.
Anno 1618.

VV. CC.
Subjectiſſimus
Joannes Simonius M.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

Lectori Benevolo S. D.

Joannes Simonius M.

ANNUS jam eſt viceſimus quintus, ex quo Illuſtriſsimi ac Celſiſsimi Duces Megapolitani, principes Imperij Romani clariſsimi, me inter eos eſſe clementiſsimè voluerunt, qui publico docendi munere in hac alma Celſitudinum ipſorum Academia funguntur. Cujus tanti temporis cùm fructum aliquem jam antea ediderim, heroica noſtra Megapolitana, partim oratione ſoluta, partim metricis pedibus illigata: opuſcula item nonnulla oratoria, nec non diſſertationes quaſdam politicas: tum verò hoc tempore viſum fuit, ut hæc exercitia, in collegijs noſtris Rhetoricis publícis, me vel duce vel comite, proximo inprimis quadriennio, à juvenibus nobiliſsimis & ornatiſsimis celebrata, publici juris fieri, permitterẽ. Quæ ſi favẽtiore vultu acceperis, Lector: quod ut

fa-

Digitized by Google

faciaſ,tuæ humanitatis eſt: calcar mihi addideris ad edenda etiam ea,quæ principum in repub. ac illuſtrium præſtantiſsimorumque virorum memoriæ conſecrata habeo. Non quidem his noſtris ſupprimendis decederet aliquid luci vel hominum laudatiſsimorum vel ipſius mundi. ſed tamen, cum à potentiſsima domo Megapolitana omnia ornamenta, quæ in mei ordinis hominem cadere poſſunt, regiâ clementia collata, his *25.* annis acceperim: quovis ingratiſsimo deterior eſſem, ſi non ſubmiſſo tanta beneficia & agnoſcerem & prædicarem animo. id quod his & cæteris meis edendis, cum aliter non poſsim, propoſitum habeo. Atque hoc te probaturum, candide Lector, omninò confido. Tu benignè & hæc lege, & his fave: rectèque vale. Roſtochio a. d. 19. Novembris Anno *1618*.

Exercitiorum Oratoriorum, quæ in hoc volumine continentur,

INDEX:

I. ORATIO.

Divitias eſſe bonum. *Pag. 1.*

II.

De liberalitate Regum erga doctos. *Pag. 10.*

III.

De Gratitudine. *pag. 28.*

IV.

Nihil cum Amaricino ſui. *pag. 39.*

V.

In Avaritiam. *pag. 63.*

VI. En-

VI.

Encomion Eloquentiæ. pag. 79.

VII.

De Paſsione Dn. noſtri Jeſu Chriſti. pag. 105.

VIII.

De Stūdio concordiæ. pag. 122.

IX.

De prima amaritie & ultima literarum dulcedine. pag. 139.

X.

Deliberatio Rehabeami de levandis oneribus publicis, decem diſſertatiunculis comprehenſa. pag. 152.

XI.

In Superbiam. pag. 173

XII.

Encomion Temperantiæ. pag. 186.

XIII.

Encomion Veritatis. pag. 200.

XIV. De

XIV.

De dignitate & utilitate eloquentiæ. pag. 216.

XV.

Programma in orationem: Honoribus mutari mores. pag. 250.

XVI.

De bono peregrinationis. pag. 252.

XVII.

De Exactionibus. pag. 276.

ORATIO I.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUEL

Oratio I.

Quod Divitiæ ſint Bonum.

Pronũciata eſt 13. Decembris Anno 1612. ab Henrico Schelen Roſtoch.

TOta mente, atq; omnibus artubus, Auditores, in dicendi principijs contremuiſſe, vir in arte dicendi princeps Cicero, de ſe ipſo ſcribit: nec dubitat affirmare, etiam eum, qui humilia ſubtiliter, magna graviter, mediocria moderatè dicere poteſt; tamen niſi timidè ad dicendum accedat, & in exordienda oratione perturbetur, nomen impudentiæ mereri. rectè profectò. intellexit ſolertiſſimè vir graviſſimus, imo comperit: provincia durâ, onere gravi premi eum, qui in hominum literatorum cœtu ſermonem habere vel cogitur, vel ſibi neceſſitatem quandam ipſe impoſuit. Quid vero, Auditores, mihi adoleſcentulo, ingenio minus quam mediocri, eruditione perquam exigua, dicendi facultate nulla prædito, animi eſſe putandum eſt? Verum nullum mihi dubium eſt, quin, qua benevolentia & humanitate eos, qui ante me ex hoc loco verba fecerunt, audiviſtis, eadem & me audituri ſitis. tum & illud dictum Menandri me reficit: οὐκ ἔϛι πλοῦτος ἐφόδιον μεῖζον βίου. *ſolatur deniq; ac confirmat me ad tractandum*

dum delectum argumentum. Non enim, Auditores, de reconditis & ab uſu hominum remotis rebus aliquid afferam, ſed de re tali ſum dicturus, de qua cuivis ampla & copioſa perorandi materia eſſe poſſet. De DIVITIIS *enim dicam, & quod bonum ſint, hac diſſertatiuncula mea evincere conabor. Illud modò, antequam ulterius provehar, à vobis magnoperè contendo, ut quando omne mihi perfugium in veſtra ſingulari humanitate ſitum eſt, tenuitatem meam veſtro favore ſublevetis, quo mea Oratio his veluti ſecundis ſubvecta ventis, quem ſibi propoſuit, finem facilius aſſequatur.*

Nemo, ut mea quidem fert opinio, eſt tam inamænus, tam teter, tam ab humanitate averſus, ut id, quod ex bonitatis fonte profectum eſt, Bonum eſſe neget. Ille autem bonitatis fons, non niſi DEUS *eſt: fons ille omnium bonorum, fons vitæ, fons omnium quæ ad vitam noſtram neceſſariò requiruntur: quem fontem, qui non agnoſcit, eum ſingularis impietatis & profligatæ audaciæ hominem dixerim. Ex hoc autem fonte profluunt divitiæ: ab hoc ſunt omnia, quæ ad vitam hominum tuendam ornandamq́; pertinent: pecunia, prædiorum multitudo, regionum poſſeſſiones, ſuppellectilium pecudum ſervorum copia.* DEI *hæc ſunt opera & effectus:* DEUM *hæc ipſa autorem*

Digitized by Google

torem, creatorem, & conſervatorem habent: à DEO *ſunt hæc omnia, à* DEO *hæc promanant. Teſtatur id regius Propheta David, cum ad* DEUM *ita inquit: cuncta quæ in cœlo ſunt, & in terra; ſunt tua: tuum, Domine, regnum, & tu es ſuper omnes principes: tuæ divitiæ, tua eſt gloria: in manu tua magnitudo & imperium omnium. Teſtatur id Oſeas Vates, qui loco* DEI *exprobrans Eccleſiæ Iſraeliticæ ſaturitatem, hoc quoq; in ſceleribus ipſius ponit, quod non agnoverit, quod* DEUS *ei dederat frumentum & muſtum. Teſtatur id Apoſtolus Paulus, qui Timotheo filio ſuo confirmat;* DEUM *viventem dare nobis omnia abundè ad vivendum. Sed quid teſtimonijs divinis immoror? Ethnicos quoq; probè tenuiſſe hoc, quod dicimus, divitias eſſe bonum: obſcurum non eſt, ſed exploratum cognitumq;. Audite quæſo Euripidem, at quem Euripidem? illum Euripidem, cujus ſingulos verſus, ſingula teſtimonia M. Cicero indigitat. hunc ergo Euripidem quæſo audite Auditores, ſic enim ille inquit:*

Οὔτι τὰ χρήματα ἴδια κέκτηνται βροτοὶ,
Τὰ τῶν Θεῶν δ' ἔχοντες ἐπιμελούμεθα.

Nil proprij quicqùam mortalis poſsidet ullus:
Sed quorum nos curam agimus, ſunt cuncta Deorum.

Huic geminus eſt Græcorum Poetarum excellen-

 tiſſimus,

tiſsimus, humanioris omnis literaturæ parens Homerus: cum ita canit:

> Καὶ θεσπέσιον πλοῦτον κατέχευε κρονίων:
> Ζεὺς δ' αὐτὸς νεμεῖ ὄλβον ὀλύμπιος ἀνθρώποισι
> Magnificasq; effundit opes Saturnia proles:
> Ipſe etenim, cœli qui Jupiter æthera torquet,
> Diſtribuit Plutum miſeris mortalibus ægris.

Quare, cum divitiæ donum Dei ſint, eas bonum quoque eſſe affirmamus. Eſt enim omne donum D E I *ſine omni contradictione bonum. Nonne enim bene valere? nonne formoſum eſſe, ſunt dona* D E I? *nonne honor, gloria, amicitia, ſunt dona Dei? quæ omnia tamen ſunt bona. Quis autem tam dura fronte unquam fuit, qui negat Prudentiam eſſe donum* D E I? *cum ei pareant robur corporis, ſenſuum vigor & congruens facultatum animæ per naturam conſtitutio; hæc autem omnia à natura recipimus, & cum ſanitate; hoc eſt, optima corporis conſtitutione connexionem habent. Quid de nobilitate, fama, bona prole, pulchritudine? nonne dona Dei? quid de facundia dicam? nonne donum Dei? certè hanc Horatius inter bona numeravit, & proximum ipſi à ſapientia locum tribuit cum inquit:*

> Quid voveas dulci nutricula majus alumno
> Quàm ſapere, & fari ut poſſit, quæ ſentiat?

Sed cum ſuperiora illa omnia dona D E I *ſint: eadem*

eadem & bona eſſe, neceſſe eſt. quicquid enim eſt, eo quod eſt, bonum eſt. quare & divitias bonum eſſe oportet. Quod inde quoq; patet, quod non una ſit ſpecies bonorum. Ariſtoteles enim bonum aſſerit totidem dici modis, quot ens, hoc eſt, bonum dividi per omnes categorias, ſicut ens: ſeu, ut clarius me explicem, omne ens eſſe bonum, & omne bonum eſſe ens, ſed non unius generis, verum ſpeciebus inter ſe, non ſecus atq; entia, diviſum. Philoſophi autem nonnulli Bonum creatum affirmarunt eſſe triplex: bonum honeſtum, utile, & ſuave. Etſi vero Socratem Cicero teſtatur ſolitum fuiſſe execrari eos, qui honeſtatem & utilitatem tanquam naturâ cohærentia opinione diſtraxiſſent: tamen res ipſa evincit & demonſtrat, diſtinctionem hanc bonorum non eſſe repudiandam, ſed omnino admittendam. Etenim bonum honeſtum eſt ipſa actio voluntatis in hominibus, congruens legi naturæ ſeu cum ipſo Deo: bona vero utilia ſunt omnes noticiæ ſenſuum & mentis, & omnes res & effectiones ordinatæ ad conſervationem vitæ. bonum deniq; ſuave eſt, aut congruentia objecti cum nervis, aut eſt in voluntate lætitia, quæ oritur ab intellectu pulchritudinis. Rectè igitur diviſionem hanc retinemus, eamq; ad conſervandas in numero Bonorum divitias defendi-

ſendimus. Fateor quidem, quod Stoici quoq; ſæpè ingeminant, divitias neminem facere bonum: neq; enim divitijs hoc à Deo tributum eſt, ut ſua vi poſſeſſorem bonum faciant: ſed quod Zeno inde negare vult, divitias eſſe bonum; id tam puerile atq; ridiculum eſt, ut nihil magis eſſe poſſit. quaſi verò nihil bonum ſit, niſi quod eum qui poſſidet, honeſtum & meliorem faciat? abi hinc cum iſta tua concluſione in magnam malam rem: qui naturam, qui res cæteras creatas, quæ non tàm honeſtatis, quàm utilitatis rationem ſecum afferunt, tantis probris laceras, ut quas res ipſe Deus boni nomine in prima creatione inſignire non reformidaverit, eas hoc titulo indigniſſimè prives; bonitatiſq; vim eis omnem nequiſſimè ſubtrahas. Nos vero, Auditores, admiremur & prædicemus Dei Opt. Max. in genus humanum bonitatem, eamq; infinitam & ſtupendam: quod non ſolum ſemina virtutum menti humanæ indidit, ſed magna etiam varietate creavit ea, quæ ad conſervationem vitæ humanæ faciant. Neq; enim unius illa generis ſunt, ſed diſtincta. quædam enim ad cultum & victum corporis pertinent; quædam ad valetudinem vel retinendam vel reparandam: quædam ſunt quaſi inſtrumenta & ornamenta vitæ: quædam ordini creaturarum conſervando inſerviunt.

primi

primi generis ſunt nutrimenta omnia: ſecundi ſunt medicamenta: tertij ſunt metalla: in quarto ordine ſunt Sol, Luna, & reliquæ ſtellæ fixæ & errantes, & quatuor Elementa. O magnitudinem bonitatis divinæ! Cum ergo Bonum divitias aſſerimus; bonum utile illas eſſe contendimus, & quidem de eo genere utilium, quæ vel inſtrumenta, vel ornamenta ſunt vitæ. Nec verò verbo tantùm divitiæ ſunt utiles: re autem vera infructuoſæ: ſtultorum hoc eſt ſtatuere. nos, ſi nos ipſos conſuluerimus: quantùm commoditatum divitiæ ſecum afferant, ipſi videbimus. nam ita natura comparatum eſt: ut homo ad ſuſtentationem vitæ frumentis, oleribus, plantis, carne, & ſimilibus cibis indigeat, quæ omnia pecunia parantur. unde & Horat: venuſtè inquit:

Neſcis quid valeat nummus, quem præbeat uſum?
Panis ematur, olus, vini ſextarius: adde
Queîs humana ſibi doleat natura negatis.

Natura autem negavit homini tegumenta, negavit alia. ad eandem ergo vitæ noſtræ ſuſtentationem iſta quoq; pertinent, quæ externum frigus & quasq; injurias à nobis propulſare poßint: quod genus ſunt veſtes, quæ etiam ad cultum corporis faciunt; itemq; arma, non ſolum illa, quibus vitam corpusq; tuemur, ſed etiam propellere poſſumus ea, quæ nocitura videantur.

deantur. cumq; homines ſimus, multis morborum imbellicitatibus obnoxij: alijs quoq; vel externis vel internis medicamentis opus eſt. Quid dicam de Oeconomico ſtatu? próh quantam ſuppellectilem iſte requirit! apud Græcos vulgò dicitur: Patremfamilias oportere eſſe bonum κτητικὸν, φυλακτικὸν, κοσμητικὸν τῶν ὑπαρχόντων, καὶ χρηστικόν. *at hæc omnia ſunt circa pecuniam & ex pecunia: hæc omnia in numerato habere poteſt is, qui dives eſt. Quod ſi jam relicto ſtatu Oeconomico ad Eccleſiaſticum, Auditores, tranſiremus: ingens exſurgeret mihi dicendi campus, quantum ad Eccleſiam ornandam poſſint divitiæ. ſed me reprimo: ne forte in externo cultu Eccleſiam magis quam in interiore mundicie & ornatu collocare voluiſſe videar, illud, quod de ſcholis addo, eas nempe ſine ſumtibus magnis nec inſtitui nec conſervari poſſe: tàm eſt perſpicuum, atq; eſt Sol, cum meridie lucet. Quare quis eſt, qui neget, divitiarum & pecuniæ ad res humanas vel ſervandas vel ornandas maximum eſſe uſum? & quis eas neget eſſe Bonum? Conſtat hoc etiam inde: quod divitiæ, ut in ſcholis loquimur, ſunt præeligenda bona. Eſt autem omnis præelectio, ſive* προαίρεσις *rei bonæ, quam appetit homo tanquam ſui perfectionem: cum & declinet omne id quod eſt noxium: id quod à naturâ non ſolum homini,*

mini, ſed etiam beſtijs inſitum eſt. Quare & divitias à quolibet tanquam bonum expeti, experientia quotidiana teſtatur. Quid? annon & boni divitias poſſedêre? quid enim Abraham? valdè dives fuit. quid Aſſuerus? imperabat ab India usq; Æthiopiam centum vigintiſeptem provincijs. quid Jacob? eum terra peregrinationis pro multitudine gregum ſuſtentare non poterat. quid Joſephus Arimatheus? opibus claruit. ut taceam Jobum, Lothum, Salomonem, & alios id genus homines omnis generis bonis cumulatos.

Cum ergo divitiæ donum Dei ſint: cum ſint utiles ad omne vitæ genus: cum voluntate & judicio certo ad eas eligendas feramur: cum boni eas poſſederint: nullum dubium eſt, quin divitiæ ſint bonum. Nos vero, Auditores, in id omni ſtudio incumbamus, ut veras divitias nobis comparemus, quæ vel navi fracta nobiſcum enatare: vel incendio cuncta conſumente animo exportari poſſint. Divitiæ enim nullæ ſunt magis certæ, quàm quæ animo poſſidentur; quæ ſparſæ colliguntur: erogatæ revertuntur: publicatæ ſuſcipiunt nobile incrementum: quas qui habent, ſoli ſunt divites. ſoli enim poſſident res & fructuoſas & ſempiternas; ſoliq;, quod proprium eſt divitiarum, contenti ſunt rebus ſuis: nihil appetunt, nihil ſibi deeſſe ſentiunt, nil requirunt. DIXI.

De Liberalitate Regum erga Doctos.

Pronũciata eſt 3. Febr. anno 1613. à Joanne Rulenio Megapolitano.

SImonidem Poetam, Theocritus auctor eſt, duas arcas habuiſſe, ex quarum una depromſerit, ſi quid ipſe in alios beneficij conferret; in alteram verò repoſuerit, quicquid doni loco ab alijs acciperet: & quidem illam ſæpius fuiſſe exhauſtam, ut ſæpe eam replere neceſſe habuerit; hujus verò acceſſiones ita raras fuiſſe, ut ne quidem multorum annorum ſpatio opus habuerit, reponendi alicujus gratia eam aperire, atq; recludere. Similis fere eſt, Auditores, horum temporum ratio: par conditio. Pauci enim hiſce temporibus reperiuntur, qui in literas & literatos aliquid conferant: cum tamen eorum, qui divitijs præ reliquis ornati ſunt, hoc eſſet officium. Sunt, Deo gratia, quidam, qui ſtudia humaniora, & illas, ſine quibus vitæ humanæ ſocietas nec coli, nec celebrari poteſt, diſciplinas ſua liberalitate & munificentia juvant: ſed quam plurimi inveniuntur, qui cum idem poſſent facere, tamen negligunt. Ex quibus cum illi non ſolum debitâ laude non ſint defraudandi, ſed multò magis mactandi: in his verò danda opera ſit, ut eos ad eandem laudem atq; adoream erigamus, atq; ſi fieri poſſit, incendamus: ſumſi

mihi

mihi materiam aliquam huic meo propoſito, ut ſpero, aptam & accommodatam.

Dicam enim: Regum & principum in Republica virorum eſſe, ut ſtudia linguarum & literarum liberaliter juvent & ornent. Rem gravem & arduam humeris meis à me ipſo impoſitam ſentio: cùm & maximè invidiæ telis hæc dictio ſit propoſita: & periculoſum ſit de illis ſcribere, qui poſſunt proſcribere: multi deniq; judicent, non pertinere hæc ad noſtrum ordinem, verum nos his dicendis extra cancellos noſtros ruere. Sed cum ea dicturus ſim, quæ ad laudem, quæ ad decus, quæ ad gloriam virorum in clariſſima luce collocatorum, pertineant: ſpes me fovet pulcerrima, fore ut hujus audaciæ veniam facilè à bonis & candidis impetrem. idquod oro & rogo.

Deus ter Optimus Maximus, parens atq; conſervator totius generis humani, ſtudia literarum, ſine quibus neq; profana, neq; ſacra didiciſſe, quicquam profuerit, liberalitate Regum & Magnatum conſervari præcipit; cum vult Reges & Principes nutricios Eccleſiarum eſſe: id quod quidem ſeriò in verbo ſuo mandavit his verbis: erunt, inquit, Reges nutritij tui & Reginæ nutrices tuæ. Hæc eſt Dei imperantis illa vox, cui meritò omnes obedientiam debent principes, ut nutriant Eccceleſias. Verum enim-

enimverò, niſi linguæ & litteræ colantur, non poſſe Eccleſias nutriri & conſervari, tam clarum eſt, atq; eſt Sol, cùm in altiſſimo gradu collocatus nullis nubium involucris tectus eſt. Nec enim per Eccleſiam intelligimus ædificia ex ligno aut lapidibus: ſed hac voce amplectimur illam doctrinam, quæ in eo cœtu, qui Chriſtum ſequuntur, publicè ſonat, publicèq; traditur. Hanc doctrinam ſine literis non poſſe conſervari; diſertè affirmamus. Quis enim homines de doctrina Eccleſiæ informaret? quis erudiret? quæ fugienda, quæ facienda illis aperiret? quis ſalutis viam monſtraret? ſi non prius rerum divinarum & cœleſtium ad ſalutem ſcitu neceſſariarum cognitionem habuerit? Vultis hujus rei auctoritatem, Auditores? Ipſe Deus, ipſe elogia ſua & myſteria tribus præcipuè linguis, Hebræa, Græca, & Latina connotari, deſcribi & propagari voluit. Annon enim utrumq; Teſtamentum; vetus quidem Hebræo, novum verè Græco ſermone confectum eſt? Annon elogium mortis Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti lingua Hebræa, Græca & Latina perſcriptum, & ſupra caput Chriſti fuit affixum? quid autem elogio illo Chriſtus in cruce pendens, coronam ſpineam capite gerens, expanſis brachijs diſtentus, pedibus & manibus perforatus; ſignificare aliud voluit, quàm ut oſten-

oſtenderet, præconium de morte ſua tribus illis linguis conſervatum & per totum mundum propagatum iri?

Quis igitur inter homines tam barbarus eſſet, qui hæc ſtudia, has literas, has linguas, negligendas, ac non multò magis, tanquam cophinos quosdam, quibus elogiorum Dei magnitudo continetur, conſervandas affirmaret? His enim cophinis neglectis, linguisq́; ſpretis, quot abominationes, quot idolomaniæ, quot corruptelæ, in Eccleſiam Jeſu Chriſti invectæ ſint, vel unica [redacted] colluvies ſatis ſuperq́; teſtatur. Nam cùm malè verſa eſſent Biblia in Latinam linguam; ex impuris illis ciſternis, hauſtum à [redacted] venenum, vah quam latis vaſtisq́; ampullis fuit populo Chriſtiano propinatum? Promiſſionem primam de conterendo capite ſerpentis ad Mariam tranſtulerunt: quia in vulgata verſione habetur, ipſa conteret caput ſerpentis, cùm tamen Hebræus articulus ad ſemen reſpiciat. ſemen autem eſt Chriſtus, teſte Apoſtolo. Pari modo aſini indocti invocationem ſanctorum ſtabiliverunt, quia à Patriarcha Jacobo dictum eſt, invocetur nomen meum ſuper iſtis pueris: cum tamen, quia adoptio eo loco facta erat, phraſis hebræa id ſignificat, fore, ut pueri iſti Ephraim & Manaſſes non nomine Patris Joſephi, ſed adoptantis Jacobi deinceps nominarentur & vocaren-

citrentur: id quod adoptionum proprium eſſe, etiam ex jure civili conſtat. Sed quis omnes, vel ſaltem ſub una Pontificia tyrannide ex phraſeos ignoratione natos errores enumerare valeat?

Quare ſtat fixum, immotumq; hoc principium: cùm Deus Regibus & Principibus hoc officij imponat, ut ſint nutricij Eccleſiarum: ſimul & hoc ſeriò injunctum eſſe ipſis, ut conſervent ſtudia linguarum, eaq; ornent & juvent. Eſt enim omninò neceſſe, fieriq; aliter non poteſt quàm [redacted]iterarum, quæ univerſo generi humano proſunt, quæ in proſpe- [redacted]ornamentum, in adverſis refugium, conſerventur, ab his, qui hominibus præſunt.

Sed quòd ſtudia linguarum & literarum toti generi humano conducant, res ipſa loquitur. Nulla enim vitæ pars eſt, neq; privatis, neq; publicis, neq; forenſibus, neq; domeſticis in rebus, quæ fructu literarum & linguarum carere poſſit. Latinæ linguæ cognitionem Scholæ expetunt, curia deſiderat, Legationes requirunt, inſtrumentorum conſignatio, & hiſtoriarum notationes efflagitant. Græca verò lingua nobis omnem humanitatem impertivit: eſtq; tam utilis, ut, qui veram ac ſolidam doctrinam conſequi ſperant, hi ſibi Græcæ linguæ cognitionem omninò neceſſariam eſſe putent. Nec enim verus Theologus

ſine

ſine cognitione Græcæ linguæ quis nominari poteſt: & Philoſophia Græcis literis eſt mandata: & Hiſtoriæ Græco ſermone ſunt conſcriptæ: ipſi Jureconſulti quoque Græca lingua carere minimè poſſunt. quid multis?

Si libros ſacros vis diſcere: diſcito Græcè.
Argumentari quiſquis vis: diſcito Græcè.
Quiſquis Rhetoricen vis diſcere: diſcito Græcè.
Scire Mathematicam quiſquis vis: diſcito Græcè.
Artibus es medicis qui captus: diſcito Græcè;
Morbis nam cunctis ſunt indita nomina Græca,
Artes ingenuæ Grajo ſermone loquuntur.
Ad ſummum; doctis debentur ſingula Græcis.

Quid dicemus de Hebraica lingua; quâ inprimis Eccleſia carere nullo modo poteſt? Nam illa nobis primordia omnium, creationem mundi & hominum monſtrat; lapſum primiorum Parentum, eorundemq; per filium Dei reſtaurationem aperit; Deum ipſum patefacit. Quod quantum beneficium ſit, id patet ex optimis quibusq; Philoſophis, qui adeò pueriliter de myſterijs divinis philoſophati ſunt, ut nihil poßit dari puerilius. Democritus finxit atomos: Ariſtoteles primum & ultimum hominem dari poſſe negat. Platonici Deum quidem creaſſe mundum ſtatuunt: ex nihilo negant. Animam Homerus dixit eſſe cor: Alij vel harmoniam, vel numerum vel nomen inane vel cerebrum. De Deo autem quot ſunt Ethnico-

rum

rum opiniones! partim monſtroſæ, partim etiam blaſphemæ? Tantam ignorantiam ſola Hebræa lingua de oculis noſtris depulit. Quis itaq;, quæſo, tam agreſti, tam rudi animo eſſet? qui ſtudia linguæ Hebrææ abolenda, non colenda ſervandaq; cenſeret?

Jam de artibus ut aliquid addamus: priori loco mihi Grammatica, quæ cæterarum artium ac diſciplinarum feneſtra & janua eſt, quæ ad reliquas facultates & ſcientias omnes aditum patefacit, illa, inquam priori loco mihi tractanda videtur. Nam ſine Grammaticæ perfecta cognitione ad ſublimiora ſtudia contendere, quid eſt aliud, quam Icarum & Phaëtontem imitari? Itaq; Julius Cæſar tanti hanc artem fecit, ut qui totius orbis Imperator futurus erat, imperio & legibus Grammaticæ ſe prius ſubmittendum putarit. Pergo ad Aſtronomiam, de qua ut verè dicam, quod ſentio, ita mecum ſtatuo; ſi illa mortalibus non data fuiſſet, homines parum à brutis abſuturos fuiſſe, quibus nulla eſt temporis conditio. Si enim illa careremus, navigationes jacerent, ſublata eſſent commercia: nemo omnium hominum tempora ſationum; arationum & ſimilium rerum, ſine quibus ne vivere quidem poſſumus, ſcire, aut alijs præſcribere: nemo cum alio contrahere & de ſolutione aut annuo cenſu convenire: nemo in Eccleſia

Dei ſtatos ſacrorum dies & feſta habere poſſet. Geometriam nunc videamus, abſq; qua ſi eſſet, ignotæ eſſent arcium, propugnaculorumq; & munimentorum rationes: horologiorum & automatum miracula nulli eſſent cognita: nemo locorum intervalla, regionum fines, agrorum limites obſervare: nemo deniq; aſtrorum poſitus, mutuos ſiderum aſpectus, diſtantias à terra & à ſe invicem notare poſſet. Quòd ſi verò Medicinâ deſtitueremur, multis morbis proſtrati plurimi occiderent. Nam ſæpè ubera medicanda ſunt; ſæpè ſomnus arte revocandus. ulcera, omnibus infantibus communia, non matureſcerent, ſed alios morbos ſecum adferrent, niſi ars opem ferret: ipſæ matres edito fœtu infinitis morbis obnoxiæ ſunt, quæ ſine ope medica ſervari non poſſunt. Porrò ſi Juriſprudentiâ privati eſſemus: quanta incommoda ſequerentur? Tyranni & barbaries inter homines regnarent: omnes literæ in maximo contemtu eſſent, & etiam Eccleſiæ magis negligerentur. Deniq; ſi Theologia, quæ tota eò tendit, & ad hunc ſcopum directa eſt, ut incomprehenſibilem illam & infinitam bonitatem & miſericordiam Dei nos doceat cognoſcere: ſi Theologia, inquam, ſublata eſſet; quantis miſeriјs eſſemus expoſiti? quàm infinitis incommodis ſubjecti? quantis malis quaſi conſecrati?

Digitized by Google

Hi ergo linguarum fructus, hæc literarum beneficia tanta ſunt, ut nec ſatis dignè cogitari, nec ſatis magnificè prædicari poſſint. Nec enim hæc ſtudia literarum, Auditores, unius ſunt loci: in ipſam Americam penetrarunt. nec ſunt unius temporis: ab initio mundi usq; in hoc præſens tempus beneficia literarum durant. nec ſunt unius perſonæ propria: ſed totius generis humani communia.

Quare & pij principes & Reges nullis ſumtibus parcunt, ſed totis viribus & omni animi impetu in id incumbunt, ut literæ inter homines conſerventur. Deus enim hoc conſervandarum linguarum & ſcientiarum officium illis impoſuit. Idemq; curam & tutelam Reipublicæ principibus ita demandavit, ut omnes ejus partes conſervent. Sunt autem non minima Reipub. pars ij, qui seriò, fideliterq; & docent & diſcunt linguas, easq; artes honeſtas, quæ, quod ingenuum deceant, liberales vulgò dicuntur. Adde, quod Magiſtratus hoc eſt proprium, eſſe Patrem Patriæ. Quare ſicut Pater omnia ad utilitatem liberorum confert: ita & Principes, qui Patres Patriæ vocantur, meritò facere debent, ut ad utilitatem ſubditorum omnia conferant. nihil autem majus eſt, nihil præclarius, quod in ſubditos conferre poſſint Principes, quàm ſi literas & linguas alant.

His;

His enim omnia continentur, quæ ad bene beatèq; vivendum pertinent: ab his pendet rerum ſalus: ſine his neq; rectè imperari, neq; rectè obediri poteſt: hæ adoleſcentiam alunt, ſenectutem oblectant, ſecundas res ornant, delectant domi, non impediunt foris, pernoctant nobiſcum, peregrinantur, ruſticantur: hæ emolliunt mores, nec ſinunt eſſe feros. Quod enim oculi ſunt in corpore, hoc literæ & artes ſunt in Republica. ut oculi omnia membra corporis: ſic literæ & artes luſtrant omnes Reipublicæ partes. Quocirca ut à Principibus literæ & linguæ conſerventur, ipſa ſalus publica, nomenq; Principum poſtulat, & ſuo quodammodo jure flagitat. Tyrannorum autem eſt, deſtruere ſcholas; abolere literas, extinguere ſcientias. Videte enim, Auditores, illos carnifices, qui Athenas olim ſubverterunt. aſpicite Julianum apoſtatam, qui filios Chriſtianorum in ſcholas Rhetoricas admitti prohibuit. conſiderate Turcos, qui in eximijs illis, quas tenent, partibus, Academias immani atrocitate oppreſſerunt. Qam enim, putatis, eſſe immanitatis illius cauſſam aliam; quam quod noverant, non poſſe crudelitates & literas, artium amorem & Martis furorem, virtutis ſtudium & libertatis odium unà cohabitare? Sed hæc tyrannica Tyrannis relinquantur: pij Principes id

D 2 ope-

operam dant, id contendunt, id unicè cogitant; hæc literarum lumina eſſe accendenda, non extinguenda: hos fontes eſſe conſervandos, non deſtruendos: hos oculos eſſe curandos & tuendos, non effodiendos.

Itaq; omnibus tempeſtatibus fuerunt viri in Republica potentes, qui literas coluerunt atq; aluerunt. Vultis ut incipiam à primo omnium noſtrum Parente Adamo, in quo ſuum initium agnoſcunt omnes Reges? Is profectò literas & artes liberales impensè docuit & fovit. Vultis deinde Reges Ægyptios? & hi certè, cum florerent, doctrinæ & literarum ab Abrahamo excitata ſtudia ſemper conſervarunt, & in ijs ornandis operam ſuam collocarunt. Quid dicam de Regibus Palæſtinis, qui primò omnium in urbe Dabiritide Academiam inſtituerunt, eamq;, teſte Annio in Xenophontem, liberaliſſimè foverunt? Prætereo alios per Græciam viros illuſtres, qui literatos homines magnis ſumtibus aluerunt, quod ſanè innumerabilibus exemplis manifeſtum facerem, ſi tempus & occaſio pateretur. Sed ad Germaniam propero: in qua primum collegium Carolus Magnus anno ſeptingenteſimo ſeptuageſimo ſexto excitavit. Hunc ſecuti ſunt & alij permulti Principes & Reges: inter quos mihi laudandus occurrit Dux & Elector Saxoniæ Mauricius, qui non ſolum duas celebres & laudabiles.

Digitized by Google

dabiles Academias, ut accepimus, Lipſenſem, & Witebergenſem conſervavit & proventu auxit: ſed etiam tres ſcholas, Miſnenſem, Grimmenſem & Portenſem in ſuo Principatu aperuit, in quibus & diſcipuli ijq; permulti, & ipſi Praeceptores perpetuò publicis ſumtibus aluntur. Neq; non recordari poſſum Illuſtriſſimorum Principum Megapolenſium erga literatos & doctos homines, pietatis & beneficentiæ; qua ducti hanc inclutam Academiam primò exſuſcitarunt: id quod factum anno poſt natum Salvatorem milleſimo quadringenteſimo decimonono: & poſtea in ſervitutem redactam in libertatem vindicarunt immenſis ſumtibus in eam rem collatis; & nunc quoq; clementiſſimè conſervant. Quapropter hos Principes viros comitantur præmia infinita & nunquam moritura. Quæras quænam illa ſint? Laus, inquam, gloria, nomen nunquam deſiturum. Nam quid Carolum Magnum immortalem fecit? regium in Doctos & bonos ſtudium. quid Sigiſmundum IV. Imperatorem Auguſtum perpetuâ circumfulgere gloria fecit? Cæſareum in doctos & bonos ſtudium. quid Illuſtriſſimos Principes Joannem & Albertum Duces Megapolitanos, Parentes hujus Academiæ: quid reliquos ejusdem conſervatores, cum alios, tum imprimis Divum Joannem Albertum,

 bertum,

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE
Digitized by Google

bertum, noſtrorum illuſtriſſimorum Principum Adolphi Friderici, & Joannis Alberti Fratrum, qui hodie his oris imperant, dominorum noſtrorum clementiſſimorum, Avum? quid Divum Uldaricum Joannis Alberti Fratrem, Duces Megapolenſes, æternitati conſecravit? regium in literas & literatos ſtudium. O rem admirandam! jacent in tenebris tam multi etiam boni Principes, quorum nomina, non niſi illis, qui genealogias recitant, cognita ſunt. Veſtrum, Dive Joannes Alberte, Dive Uldarice, Fratres, Duces Megapolenſes, veſtrum, veſtrum, inquam, nomen nunquam intermorietur: ſed dum mundi machina erit, dum literæ erunt, dum viri doctrinâ præſtantes erunt, vigebit & vivet.

Sed nunc tempus eſt, Auditores, ut, quibus technis hîc ſoleant Regum & Principum animos faſcinare nonnulli ab omni humanitate alieni, quasq́ calumnias in nos jacere ſoleant, cognoſcamus. Ajunt, Numam Pompilium nullis ejuſmodi literis, in quibus nunc Academiæ ſe efferunt, fuiſſe imbutum: & tamen ſuopte ingenio temperatū virtutibus animum habuiſſe: inſtructum autem fuiſſe una Sabinorum diſciplina: atq; hinc apparere aſſerunt, ſola natura duce, absq; literarum ſecretis, exiſtere poſſe ingenia excelſa, juſtitiæ vim tenaciſſimè tenentia. Hæc eſt

eorum

eorum qui ſtudijs malè cupiunt, una oratio. Sed miſeri illi & inſulſi ignorant, quid dicant. Non negamus naturam ad virtutem multum poſſe; ſed ſolam illam ad eam rem ſufficere, non concedimus: tantum poſſe contendimus, atq; ager, licet optimus, poteſt ad producendas ſegetes ſine agricola & ſine diligenti cultura. Ad naturam enim oportet accedat doctrina & exercitatio. quæ quidem ita perſpicua ſunt; ut, ſi qui non videant, hi talpis ſint cæciores.

Verum ut his quodammodo ignoſcendum videtur; ſic illi execrandi ſunt, qui Principibus & Regibus Vatinianum erga Academias odium inſuſurrant, easq; vel non conſervandas vel etiam propterea radicitùs exſtirpandas eſſe ajunt, quòd non tantùm magnis ſumtibus conſtent, ſed quod præcipuè in maritimis (ut oratoris cujusdam ultramarini, referente Chytræo, tribunitia vox habet) emporijs ſeminarium ſint illæ Scholæ, & fomentum perpetuum multarum diſſenſionum, ſeditionum & exitialis diſcordiæ, nec fieri poſſit, quin & jurisdictio & diſciplina labefactetur, variaq; utriq; parti incommoda inferantur. Hæc ſunt immania illa, Auditores, quæ in noſtrum ordinem excogitantur, portenta: hæc ſunt illa, quibus ab hoſtibus noſtris ferimur, arma: hæ ſunt illæ, quibus illi jugulum noſtrum petunt, ſicæ.

Aſt

Aſt benè ſe res habet. Eſt enim hoc maledicentiæ proprium, convicium facere bonis. Academias autem boni cauſſa coli, nos diximus, & res ipſa teſtatur. Sed ſunt, qui ex rerum præclararum ruina ſibi laudem quærant. nec enim ſerpens fit Draco, niſi devoret ſerpentem, ut proverbium habet. Heroſtratus, cùm inclareſcere vellet, templum Dianæ Epheſi incendebat: ſic hodierno die multi ſplendorem nominis ex Academiarum clade ſibi quærunt. Non poteſt quidem negari, paſſim ferè nullam eſſe in locis paulò frequentioribus Academiam, ubi non diſputationes fuerint aut ſint de jurisdictione. Verum, ubi, quæſo, terrarum de meo & tuo non vigent lites? aut ubi cum perfectis ſemper vivitur hominibus? an verò hoc inſolens eſt, ut de re dubia etiam optimi viri inter ſe judicio contendant? ut quiſq; bonam ſe fovere cauſſam exiſtimet? quæ tamen contentiunculæ, cum vox juſtitiæ auditur, facilimæ ſunt ſopitu. At incommoda mihi narras, quæ civibus ex Academijs evenire ſoleant? Jam verò Cerberum mallem metueres, quàm iſthæc tam inconſideratè proferres. Quod civitati honorificum & utile eſt, id tu eidem probro & detrimento eſſe nugaris: ubi eſt mens? ubi acumen tuum?

Non

Non inciſa notis, (*ut Horat. habet*) marmora publicis,
Per quæ ſpiritus & vita redit bonis
Poſt mortem ducibus: non celeres fugæ,
Rejectæq; retrorſum Hannibalis minæ,
Non incendia Carthaginis impiæ,
Ejus, qui domita nomen ab Africa
Lucratus redijt, clarius indicant
Laudes, quàm Calabræ Pierides: neq;
Si chartæ ſileant, quòd benefeceris,
Mercedem tuleris. quid foret Iliæ,
Mavortiſq; puer, ſi taciturnitas
Obſtaret meritis invida Romuli?

Eodem planè modò nos dicimus; quæ foret hujus vel illius loci tanta celebritas, niſi alicujus Academiæ eſſet hoſpitium? Quare ſcholæ Regiæ ſunt civitatibus & Rebuſpublicis honorificæ. Utiles autem eaſdem eſſe, ſi quis non fateatur, eum belluam aut viperam dixerim. Scholæ enim regiæ literas & bonos mores docent; ad humanitatem inſtituunt; & ſuos toto die commonent, ut honeſtè & piè vivant, neminem lædant, ſuum cuiq; tribuant; ut mediocritatem ament: Magiſtratui pareant; ſalutem Reipublicæ omnibus commodis præponant. cumq; alij, qui bono Academiæ deſtituuntur, ad illa loca magnis ſumtibus proficiſci cogantur: tum illi, quibus forum & mercatus bonarum literarum præ foribus eſt, vel nullis vel certè exiguis impenſis poſſunt ea omnia, quæ ad bene beateq; vivendum pertinent, in ipſo Patriæ

ſuæ ſinu conſequi. Vox ergo, Auditores, eſt bovis, non hominis, Academias vituperantium, ijsq; id africantium, quod ingenijs turbulentis, & ex Academiarum vulneribus perturbationeq; vel ſalutem vel malitioſam voluptatem, vel laudem aliquam immodeſtiæ ac petulantiæ ſingularem quærentibus, expenſum ferendum eſt. Quas quidem voces immanes tantò vehementius Principes & magiſtratus abominabuntur, quantò melius ſciunt, & præclarum eſſe, ut vocant, regale, Academiam in ſuo patrocinio habere: & illos, qui Academiarum hoſtes ſunt plerumq; tragicè periiſſe: nomen autem eorum poſteritati exoſum, inviſumq; eſſe, dum manent literæ; manebunt autem ſeculis innumerabilibus, rumpantur ut ilia Pyrenæis omnibus. Sed quid in his commemorandis multus ſum? quis me ventus tam procul à litore tulit? ſermonis vela contraho, portumq; repeto.

Cum itaq; Artes liberales & ſtudia humaniora, Auditores, ad benè beatèq; vivendum ſint neceſſaria; cùm ipſi Deo ſint grata: cum absq; illis nec Eccleſia, nec Politia nec Oeconomia florere & durare poſſit: cùm remotis illis neq; mercatura, neq; agricultura neq; navigationes, ſine quibus vitæ curſum tenere non poſſumus, exerceri poſſint: nullum eſt dubium, Auditores, quin Regibus & Principibus in republica viris, totis viribus & omni animi impetu, incumbendum

bendum & omnibus ſumtibus efficiendum ſit, ut Academiæ & Scholæ, in quibus artes & ſtudia illa docentur & proponuntur, vigeant & conſerventur.

Te Fili Dei Jeſu Chriſte, Redemptor & Servator totius humani generis, Verbum æterni Patris, cujus ore Deus ad Patres noſtros locutus eſt & voluntatem ac mentem ſuam erga nos patefecit, Te oro, rogo & obſecro, ut hæc artium & linguarum ſtudia atq; Academias in hac delira mundi ſenecta contra furores Sathanæ clementer conſervare & propagare non dedigneris. Te toto pectore & ardentibus votis obteſtor, ut Celſiſſimos & illuſtriſſimos noſtros Principes, Dominum Adolphum Fridericum & Dominum Joannem Albertum, Fratres, Duces Megapolitanos, Principes vetuſtæ gentis Henetæ, Comites Sverini, terrarum Roſtochij & Stargardiæ Dynaſtas, Dominos noſtros clementiſſimos, ab omni tam animæ, quàm corporis periculo quàm clementiſſime, benigniſſimèq; tuearis. Age benigniſſime Chriſte, expanſis Illuſtriſſimorum horum Principum noſtrorū alis conſerva inter nos ſynceram & veram doctrinam: conſerva nobis pacem cum ſtudijs humanioribus: conſerva hanc noſtram Academiam, eamq; ab omni malevolentia & invidia libera, propter amaram mortem tuam, reſurrectionem lætiſſimam & aſcenſionem glorioſiſſimam. DIXI.

De Gratitudine.

Pronũciata eſt 20. Febr. Anno 1613. ab Henrico Schelen. Roſtoch.

Quæ ſingula hominibus ad dicendum accedentibus timorem facere conſueverunt, Auditores, ea mihi hodierno die ſeſe objiciunt univerſa. Sed non parum me recreat audientium dignitas, tum ipſa orationis materia, cum dicendi conditio, tum vero inprimis animorum veſtrorum erga me æquitas atq; humanitas. Præclarum enim ipſi ſtatuitis & polcrum, ſæpè in his noſtris congreſſibus, qui honeſtate conſociati ſunt, de virtutum decore dicere. Nec vero parum utilitatis hæc ratio adferre ſolet, cum & de hominis in hac vita felicitate agat: & quonam pacto animi ſint cohibendæ perturbationes oſtendat; & virtutum & vitiorum vim naturamq; explicet; & conſtanter honeſteq; vivendi modum præſcribat, & deniq; languentes excitet, currentesq; inflammet. Eſt equidem ſummæ prudentiæ opus, poſſe virtutis genuinos colores oratione depingere, ut ejus utilitate & ſuavitate homines alliciantur: à qua quantum ego abſim, ipſe mihi ſum teſtis: attamen decet & nos noſtramq; ætatem, ut omnem à teneris (ut græci dicunt) unguiculis, curam atq; operam, ad virtu-

tum

tum contemplationem ſtudiumq́ conferamus, in hoc quoq; vehementer omni nervorum contentione elaboremus, ut boni officiorum ratiocinatores ſimus. Quæ omnia cum ita ſe habeant: conſtitui & ego, cum ordo denuo ad me devolutus ſit: de illa virtute, quam Gratitudinem appellant, agere, ejusq́; Encomium inſtituere. Veſtri muneris eſt, Auditores, quorum æquitas & benevolentia hoc loco perſæpe ſpectata eſt, ut me, dum in hac ſtatione verſor, in quam me non aliqua animi ambitio, aut auræ popularis fumus, ſed Cl. virorum judicium deduxit, leni ac patienti animo, ut alios ſoletis, audiatis. Eſt ergo, Auditores, Gratitudo virtus complectens veritatem & Juſtitiam: Veritatem, quia Deus vult nos agnoſcere & fateri, unde beneficia accepta ſint: Juſtitiam, vero, quia obligat nos ad mutuam benevolentiam, & ad alia certa officia: eſtq; non ſolum maxima, ſed etiam mater virtutum omnium reliquarum. Quid enim eſt Pietas, niſi voluntas grata in parentes? & qui ſunt boni cives, qui bello, qui domi, qui de patria bene merentes? niſi qui patriæ beneficia meminerunt? qui verò ſunt ſancti, qui religionem colentes? niſi qui meritam Deo immortali gratiam, juſtis honoribus memori mente perſolvunt? jam quæ poteſt jucunditas vitæ, ſublatis amitijs? quæ porro amicitia

 eſſe

eſſe poteſt inter ingratos? Atq; ne alia id genus dicendo conſectemur, quis noſtrum eſt, Auditores, liberaliter educatus, cui non educatores, cui non magiſtri atq; doctores, cui non locus ille mutus, ubi ipſe alitus atq; doctus eſt cum grata recordatione in mente verſetur? Quid? quod & Chriſtus ipſe nobis in Samaritano reverſo, & pro valetudinis reſtitutione, gratias agente; tum etiam, in Matthæo; itemq; in Zachæo eam commendat virtutem, quæ agnoſcit ſe ab alio accepiſſe beneficium: hisq; exemplis nos ad referendam gratiam incitare vult ac cohortari? quod ipſe quidem adeò ſeriò agit, ut inimicis etiam noſtris nos obſtringat, & mandet ijs quoq;, à quibus nihil boni acceperimus, nec ſperare poſsimus, fontes noſtros beneficentiæ patefacere: id quod & Apoſtolus Paulus teſtatur: ubi inquit: benedicite maledicentibus vobis, & orate pro calumniantibus vos. Et mox! verùmtamen diligite inimicos veſtros: benefacite, & mutuum date, nihil inde ſperantes. Neq; verò tantum Deus nobis hanc virtutem eo, quo diximus, pacto commendavit: ipſis etiam belluis & ratione carentibus animalibus ipſe quendam referendæ gratiæ ſenſum inſevit, ut Ciconiæ, quæ non tantum ijs apud quos nidulatur quotannis ἐνοίκιον ſolvit, ovum, pullum, calamum; ſed etiam parentes ſenecta confectos

ctos

ctos viciſſim alit & volandi impotentes humeris geſtat. de qua pietate meminit Ariſtoph. in avibus (ubi inquit.)

'Αλλ' ἐστιν ἡμῖν τοῖσιν ὄρνισιν νόμος·
Παλαιὸς, ἐν ταῖς τῶν πελαργῶν κύρβεσιν,
Επὴν ὁ πατὴρ ὁ πελαργὸς ἐκπετησίμους
Πάντας ποιήσῃ τοὺς πελαργιδέας τρέφων,
Δεῖ τοὺς νεοττοὺς τὸν πατέρα πάλιν τρέφειν.

Quam pietatem etiam veteres obſervaſſe, Suidas refert: Veteres, inquit, in ſummo regum ſceptro Ciconiam pingebant, in imo Hippopotamum, ut monerent pietatem à regibus colendam & evehendam; opprimendam impietatem, & ingratitudinem. Admirandus quoq; eſt Canum erga hominem amor: idq; ex hiſtoria T. Sabini videre eſt. Cum enim ex cauſa Neronis, Germanici filij, in hunc, quem diximus, T. Sabinū & ſervitia ejus animadverteretur, canis ejus à carcere abigi nunquam potuit, eoq; poſtea ad ſcalas Gemonias deducto, in gementium morem latrando ſemper Domino aſtitit, mirantibusq; hominibus, panem qui oblatus erat, non manducans, ori Domini admovebat, qui poſteaquam in Tyberim projectus fuit; in amnem ſecutus canis Dominum, ut poterat ex aqua caput ejus elevabat; quem vivere adhuc arbitrabatur. Eſt quidem, Auditores, hæc beſtiæ in Dominum ſuum fides admiranda; ſed quis non obſtupe-

ſcat

ſcat legens, quæ Divus Ambroſius in Hexamero ſcribit? canem quendam Domini ſui corpus, noctu à milite in Antiochia occiſi, ſemper cuſtodiviſſe, juxta ut poterat gementem: ad quem ſpectandum, quia res mira videbatur, cum poſtridie multi conveniſſent, atq; in eis is eſſet, qui eam cædem patrarat, quia ignotum ſe cæde noctu peracta arbitrabatur, à cane dentibus comprehenſum, cum inſuper latratu urgeretur, & ipſe præ animi conſcientia plurimum perturbaretur, ſuſpicionem perpetratæ cædis feciſſe. itaq; captum homicidam à Magiſtratu, confeſſione criminis extorta, mulctatum eſſe. Quid dicam de Androdo? qui cum antea inter feras verſatus leoni laboranti opem tuliſſet, poſtea in circo maximo Romæ ab eodem Leone fuit, non ſine miraculo, ſervatus. Quid de Cærano Pario, qui à Delphinis è naufragio dicitur ſervatus, quos ipſe prius redemtos à piſcatoribus liberos dimiſerat? quid de Elephanto, qui pro nutritore ſuo amico depugnat? quid de Pindi morte, quam ultus ſcribitur Draco, quem ipſe aluerat liberaliter? Nec verò tantum verbis & exemplis Deus Ter. Opt. Max. hoc tantum & tam præclarum & inſigne decus mandavit præcepitq;: verum ipſe etiam facto & re nobis quoq; id ipſum commendat. Vultis teſtimonia? En vobis unum illud inſtar omnium. Annon

non enim mundus Dei hoſtis eſt? Eſt, ut ipſa res docet, tantus, ut capitalior eſſe vix poſſit, cum & filium Dei unigenitam cruci affixerit, nec dum deſinat Deum blaſphemare. & tamen miſericors Deus vocem Evangelij ſui uſq; ad noviſſimum diem in mundo prædicari vult: & benignus eſt in bonos & malos. O vim auctoritatis divinæ in commendanda grati animi memoria admirandam planeq; ſtupendam! quis eam nullo loco numeraret? quis eam leviſſimo ſaltu tranſvolaret? quis eam aſpernaretur? quis niſi inſigniter turpis negligeret? Ciconia parentes annis obſitos nutrit: nos homunculi Dei exemplo invitati, noſtris præmia educationis negaremus? Leo homini homo eſt: nos homini leones erimus? Delphinus naufragum ſervat. nos hominem in luto hæſitantem pro derelicto habebimus? Draco punitor eſt cædis, in ſuum dominum admiſſæ: nos tam erimus omnis humanitatis obliti, ut quos auxilio juvare debebamus, eos lædamus, atq; violemus? Quid? Deus, Deus, inquam, ipſe filium ſuum Dominum noſtrum Jesum Christum voluit pro nobis fieri victimam. Deus largitur nobis Spiritum Sanctum Deus remittit nobis peccata, Deus liberavit nos à poteſtate Diaboli, & à morte æterna, datq; nobis vitam æternam: hæc Deus nobis confert, & præſtat: nos vero

homunculi vitam eripiamus ijs, qui omnibus bonis nos cumulaverunt? O inenarrabile vinculum gratitudinis in ipſo Deo? quis te non jure miretur? quis non in cœlum uſq; extollat? Quis autem unquam tam barbarus fuit, ut juſtitiam vituperaret? quis tam ab humanitate averſus, ut veritatem in vitio poneret? & quis gratitudinem prædicatione dignam inficiaretur? cujus partes ſunt veritas: quæ mente, ore, corde, ſentit ac profitetur, unde acceperit beneficium: & juſtitia, quæ diligit benefactorem, & agnoſcit ſe ad ἀντίδωρα *obligatam eſſe & ſervat æqualitatem. Quare gratitudinem præſtantiſſimam eſſe virtutem neceſſe eſt. Sed & ipſa quoq; origo decus hujus virtutis nobis ſatis ſuperq; commendat. Eſt enim ut aliarum rerum bonarum omnium, ſic gratitudinis quoq; primus effector Spiritus Sanctus. Hic ſuam lucem in mentibus accendit, ut mandatum Dei cogitent, jubetq; coli veritatem & Juſtitiam. Idemq; regit & gubernat voluntatem, ut verbo Dei obtemperet, præcipiatq; cordi, linguæ & externis membris, ut benefactorem ſuum diligant, celebrent, & officijs colant. Quæ omnia cum æternis præconijs ſint mactanda: gratitudinem quoq; perpetuis laudibus ornandam eſſe, nemo inficias ibit. Itaq; & omnibus temporibus laudatiſſimi quique inter homines gratitudinem coluerunt, eamque*

opere

Digitized by Google

opere ipſo præſtiterunt ijs, à quibus beneficia acceperant. Quid enim Iſraelitæ, nonne erga Gedeonem grati fuerunt? cum enim de manu Madianitarum filios Iſrael liberaſſet Gedeon, dixerunt ad eum omnes viri Iſrael: dominare noſtri tu & filius tuus, & filius filij tui: quia liberaſti nos de manu Madian. Quid David? nonne ſe erga Jonathanem gratum præbuit? cum eo in acie occiſo filio ipſius Mephiboſeth omnia Saulis regis bona aſſignaret, eumq́ue Regiæ menſæ adhiberet? Nec minora gratæ mentis officia & munera Prophetæ Danieli exhibuit Nabochodonoſor rex Babyloniorum. Divus autem Apoſtolus, proh! quanto amore, quantisq́ue officijs omnes benè de ſe meritos proſequutus eſt? Poſſem item ex gentilitate adducta exempla hic narrare permulta: ſed optimorum quædam ſunt introducenda. Ægyptios prodit Diodorus Siculus, erga benè meritos præcipuè gratos eſſe, quod magnum vitæ ſubſidium opinentur gratiæ retributionem. itaq; nec hominib. ſolum, ſed brutis quoq; animalibus gratiam eos pro beneficijs acceptis retuliſſe legimus. De Perſis ſcribit Xenophon, ſi quem intellexiſſent gratiam non referre, quum poſſet, eos in ipſum ſeverè animadvertiſſe, quod ingratos homines inprimis nulla Dei cura, nulla parentum, patriæ, amicorum adfici

arbitrabantur. Ageſilaus quoq; non tantùm injuſtum eſſe judicabat, non referre gratias: ſed hoc etiam, ſi is, qui plus poſſet, non majores gratias referret: id quod & Heſiodus probat: ubi ait,

αὐτῷ τῷ μέτρῳ, καὶ λώϊον.

Eſt enim ut hoc addam, eſt, inquam, gratitudinis, plura quàm collata nobis ſunt rependere: idq; ipſum monebant veteres, qui unam Gratiarum averſam, cæteras ſe non aſpicientes fingebant & pingebant. ut enim beneficij dati oblivisci oportet, accepti meminiſſe: ita plus reddendum, quam in nos collocatum ſit. Itaq; Macedones actionem dederunt adverſus ingratos: de qua re celebris hiſtoria extat apud Senecam de milite, cujus fronti Philippus Macedo hæc verba HOSPES INGRATUS, inuri juſſit. & Athenienſes nullum admittebant ingratum ad Rempubl. exiſtimabant enim, nec ſacra pro urbe ab eo ritè, nec aliud quicquam fieri poſſe καλῶς ἢ δικαίως. Græci autem templa gratiarum in medijs urbibus locabant: quo publicè teſtatum facerent, nihil DEO magis placere, nihil majori eſſe ornamento civitatibus, quàm ſi homines huic virtuti ſtudeant. Quis igitur hanc virtutem gloria atq; prædicatione dignam negaret? cum etiam manifeſtum ſit, eam immenſas utilitates ſuo ambitu complexam eſſe. Eſt enim nullum officium (quod Cic. 1. officiorum quoq; ait) retribuenda gratiâ magis

magis neceſſarium. Ineſt enim huic virtuti officiorum, qua ferè unâ ſocietas hominum continetur, communicatio: quæ fit mutua benevolentia, benignitate, ac beneficentia: id quod exempla teſtantur. Gratianus Cæſar Auſonium Gallum præceptorem conſulem fecit, & multis alijs beneficijs liberaliſſimè affecit. Philippus Macedonum Rex captivum, à quo liberè & amicè admonitus fuerat, liberavit. Græcia Hippocratis diſcipulis, qui plurimis peſte laborantibus opitulati fuerant, eoſdem quos & Herculi, honores decrevit. Alfonſus Arragoniæ rex, in mare prolapſus è navicula, beneficio remigis ſervatus eſt: huic meriti gratia quotannis, dum viveret, duodecim uncias pendendas ex ærario ſtatuit. Inſignis quoq; fuit Iſocratis erga præceptorem Theramenem pietas & gratitudo. cum enim Theramenes à triginta Tyrannis comprehenderetur, & ad aram in curia confugiſſet: metu attonitis cæteris univerſis, ſolus Iſocrates ſurrexit, ei patrocinaturus. quem Theramenes collaudato ejus beneficio verba facere vetuit: teſtatus, privata ſibi calamitate id fore acerbius, ſi cui amicorum ſua cauſa periculum crearetur. M. Antoninus præceptoris ſui effigiem ſculptam in templo conſecraſſe dicitur, ut perpetuum gratitudinis ſuæ monumentum extaret. Verum quis omnia enumeraret exempla; quibus teſtatum eſt, gratitudinem eſſe quandam offi-

ciorum communicationem? qua ipſa quidem vitam humanam conſervari, & conjungi ita verum eſt, ut nihil verius eſſe poſſit. Hæc enim, hæc eſt illa ipſa res, quæ beneficos excitat. eademq́ maximo eſt ornamento poſſeſſoribus ſuis. quemadmodum enim ingratitudo fontem beneficentiæ exiccat & obſtruit, ita χάρις χάριν ἐστὶν ἡ τίκτουσ' ἀεὶ: utq́ pœna à domo ingrati non recedet: ita nec à domo grati unquam recedet bonum Deiq́ benedictio. Quid enim perdidit Judæos? ingratitudo. quid noſtra tempora affligit? ingratitudo. quid tandem mundum evertet? ingratitudo. Quod ſi ingratitudinis ea vis eſt ad incommodandum: quantam in gratitudine putabimus eſſe efficaciam ad conſervandum? Quare, cum tanta ſit in memoria grati animi dignitas, tanta honeſtas, tanta amplitudo, tanta utilitas: meritò gratitudinem laudandam, & omni prædicatione celebrandam aſſerimus.

Tu Chriſte, fili Dei, miſerere noſtri, qui pro maximis tuis in nos beneficijs adeò ingrati ſumus, ut nec mens hanc cladem ſatis cogitare, nec lingua eloqui poſſit. Tu nobis inſtilla lucis tuæ radios, quibus pectora noſtra colluſtrata te ament, te metuant, tibi grata dicant, & faciant. DIXI.

Nihil

Digitized by Google

Nihil cum Amaricino ſui.

Pronūciata eſt 5. Martij Anno 1613. à Magno Kannengieſſero, Anclamenſe Pomerano.

PHiloſophiam mederi animis, ſolicitudines detrahere, à cupiditatibus liberare & timores pellere, empirica, Auditores, ſunt veterum elogia. Quo ſanè nobiliſſimo Philoſophiæ uſu, quanquam nullo non tempore adverſus iniquos malèvolorum inſultus maximè opus fuit, an unquam tamen magis quàm hodie, dubito an jure quis dubitet. Quotus enim quisq; veſtrum eſt, qui non, factâ vel perfunctoria noſtrorum temporum cum ſuperioribus contentione, prono aſſenſu atq; ambobus, quod dicitur, pedibus mecum in hanc deſcendat ſententiam: ſi qua mundi ætas fuit, vitijs fœcunda; ſi quod ſeculum flagitijs infame: certè hoc, quod nunc degitur ævi, præterlapſos inde à primis mundi incunabulis usq; annos vitiorum in luxuria multis omninò paraſangis poſt ſe relinquit omnes. Annon enim inaudita jam & nefanda ſcelera agmine quaſi facto catervatim regnant, ac quoſcunq; vitæ ordines ceu cataclyſmus inundârunt? atheiſmus, hypocriſis, epicureiſmus, invidia, calumnia, ſophiſtica, & quis fando memoret? Nimirum hic probè muniendus eſt animus incorruptus & recti amans, ne talibus portentis deter-

deterritus à regia via deflectat. Quod dum agimus nos, etſi à prava mundi colluvie ridemur, ſannis probriſq; infeſtamur: adeò tamen noſtra nobis militia deſerenda non eſt, ut eò acriùs rem urgeamus, pluris facientes ſanctiſſima ordinationis divinæ oracula, quibus docendi diſcendiq; labor nobis injungitur; quàm vana & profana vel rerum ludicrarum vel manifeſtæ impietatis crepitacula, quibus nos mundus à recto tramite abducere ſatagit. Sed cum multa ſint à Philoſophis diſputata, quæ non minimum valent ad animi inſtructionem; præ cæteris mihi ſcitis illis ac rotundis veterum dictis, Adagia quæ vocant, maximum ad eam rem videtur ineſſe momentum. E quorum infinita multitudine mihi hoc tempore tractandum ſelegi illud, cujus A. Gellius libri lucubrationum ſuarum 20. c. ult. meminit: vetus, inquiens, proverbium eſt: NIHIL CUM AMARICINO SUI. Id quâ originis, quâ veritatis ratione dicatur, dum ego diſpicio; vos amabo Auditores facite, ne veſtro mihi favore & attentione defuiſſe videamini.

In veſtibulo autem, ut eò minùs à præfixo ſcopo aberremus, in vocabuli etymon inquirendum nobis eſt. nam qui neſcit quid nominis, quid rei ſit ſcire nequit, communi tritum ſermone verbum eſt. Vox

itaq;

Digitized by Google

itaq; Amaricinum ſeu Amaracinum (utraq; enim habetur lectio) eſt ab Amaracus, nomine herbæ, quã alij Perſam, alij Sampſuchum, alij Majoranum vocitant: quarum appellationum omnium & ſingularum ἐννοίας *& rationem qui deſiderat, petat ex Plinio & Dioſcoride. Nos tamen, ne omninò nihil dixiſſe videamur, illam verbo uno atq; altero tangemus, quæ inſtituto noſtro maximè inſervit. De qua in comment. ad lib. I. Æneid. Virgil. Servius refert: Amaracum Cynaræ Regis Cypri fuiſſe Unguentarium, qui optimi plenum unguenti alabaſtrum, quem ferebat, caſu fortè lapſus cum fregiſſet, effuſione ejus odorem excitavit, quem ſupra nullus. unde factum, ut non ipſe tantùm Amaracus, dolore contabeſcens, Deorum commiſeratione in ejuſdem nominis herbam transformaretur, verum etiam quælibet præſtantioris fragrantiæ unguenta amaricina dicerentur. A quibus cum Sus abhorreat, factus hinc eſt locus proverbio:* Nihil Cum Amaricino Sui. *Nequaquam verò opinandum nobis eſt; Veterum ſapientiam vel hîc vel alibi in primo externoq; dicti ſenſu acquieviſſe: ſed ita potiùs ſtatuendum eſt, proverbiorum cognitionem ampliſſimum frequentiſſimumq; olim ad mores in omni vita deſcribendos & regendos uſum habuiſſe; cujus rei non parum videtur*

argumenti eſſe, quòd multi magni nominis autores integra de ijs volumina contexêrunt. Sic hac noſtra parœmiâ, quisquis fuerit ejus autor, ſignificare voluit, multis pinguioris ingenij hominibus vel optima ſordeſcere & diſplicere, non aliter atq; amaricinum unguentum malè olet ſui, fœtoribus ſeſe oblectanti beſtiæ.

Sed fortè παράδοξον vobis narrare videor. Quis enim credat unquam tàm perverſa mente quempiam eſſe poſſe, ut res bonas negligat ac contemnat, fœtidas & rancidas in precio ac delicijs habeat? Ita eſt, ut, quæ dixi, prima fronte appareant abſurditate ſua non carere. Verùm experientia quotidiana, rerum illa omnium vulgò dicta magiſtra, an ea cum veritate commercium habeant, παραδοξία haud obſtante, ſat loquitur. Cui vos eò minùs ſuffragia veſtra dare renuetis, quòd & res ipſa cauſis ac rationibus ſuis non deſtituatur. Quænam autem illæ? permultæ ſanè, Auditores, eæq; non leves: quas omnes cum ἀκριβείᾳ quadam hîc recenſere & exacta lance penſitare, neq; ingenij neq; inſtituti fert ratio mei. Quocirca leviter tranſibo, & unam atq; alteram tantummodò perſtringam. Perpendite quæſo ſtulticiam multorum hominum & plus quàm aſininam ſtoliditatem; ni ſpes me fallit, magnam partem ceſſabitis mirari. Vi-

deas.

Digitized by Google

deas enim quosdam tàm ſtupidæ & bardæ indolis, ut verum nec intelligant, nec ſeriò inveſtigent, ſed absq; judicio falſis temerè applaudant, & nihilominus pulchrè ſibi ſapere videantur: quo ipſo nil turpius, nil ſtultius eſſe, ait Cicero. Hi itaq; ſi, ſuum juxta judicium, oletum quandoq; roſeto præferunt, quid novi hoc habet? Quo ſemel eſt imbuta recens ſervabit odorem teſta diu, vulgatum dictum eſt. Quod ut verè de vaſis teſtaceis dicitur: ita non minùs rectè quàm eleganter ad alias etiam res, & vel ad animum ingeniumq; humanum accommodari poteſt, cum quo ſimiliter comparatum eſſe animadvertas. Dum enim multi naturaliter ſibi inſitas aviti reatus ſordes adeò non expurgant, ut in dies etiam magis magisq; incruſtent; fit, ut quicquid ijs vel tandem boni offeratur, cum nauſea repudient, & ſibimet ipſi illius bonitatem & præſtantiam turpiſſimum in fœtorem convertant. nam ſyncerum eſt niſi vas, quodcunq; infundis, aceſcit. Quo ſenſu Apoſtolus ille Tarſenſis Tit.1.v.15. de impijs ſcriptum reliquit: Omnia munda mundis; coinquitatis autem & infidelibus nihil eſt mundum, ſed conſpurcata ipſorum mens & conſcientia. Accedit huc magna hominum malitia, inq; ea corrigenda ſupina ignavia & oſcitantia. Poſtquàm enim inde uſq; ab utero materno cor humanum

manum extremà occupavit malitia, quæ extirpari nequit: omni ope & ſtudio in id incumbendum erat, ut ejus luxuries, quantum quidem fieri poſſet, inciſa retunderetur, ne altiores ſubinde ageret radices. Sed idipſum à pleriſq; adeò non curatur, ut non ſolùm ſibi ipſis ab hac peſte non caveant, verùm ſuis etiam ſuæq; fidei commiſſis perversâ partim indulgentia, partim peſſimis peſſimæ vitæ exemplis latam ad flagitia feneſtram aperiant, illosq; tantùm non porrectâ manu ad nequitiæ ſcholam deducant. Sicuti enim ſus mater porcellos maturè educit ad ſtercora: ita impij ſat tempeſtivè ad improbitatem condocefaciunt filios. Hinc contingit, ut exempla in mores abeant; mores conſuetudinem attrahant; conſuetudo increbreſcens naturam imitetur; natura ne furca quidem expelli ſe ſuſtineat. Hujus ergò farinæ hominibus quid boni placere? quid eorum oculis gratum & amabile? quid auribus ſuave & delectabile? quid animo jucundum acceptumq; è rerum verè bonarum cenſu exhiberi poſſet? cùm penitus corrupti ſint, & ad Diaboli τοῦ πονηροῦ illius ingenium propendeant; cujus partes ſectantur, à quo etiam fatigantur & impelluntur. Etenim hoc omninò perſuaſum habeamus, inter omnes omnium malorum, in quibus mundus jam conſenuit, cauſas familiam ducere furorem Diaboli,

boli, quo æſtuat; non antè quieſcens frigidum ſuffundere mortalibus, quàm malorum hinc inde à ſe ſparſa ſemina largam in meſſem ſuccreſcant: bonæ contrà res negligantur, peſſundentur. Quæ omnia acriori qui conſiderat obtutu, fatebitur haud præter rationem dici, non poſſe non fieri; quin malè feriatæ illi & benè magnæ hominum turbæ optima ſordeant. Verùm poſt haſce generaliores alia ſupereſt hujus perverſitatis cauſa, & ea quidem occulta, quippe ſatis evidenter adhuc intellecta à nemine; quam Græci ἀντιπάθειαν *vocant, cujus veſtigia deprehenduntur in univerſa propè rerum natura: cujus exemplis contemplandis nos etiam aliquantulum indulgebimus. Quis neſcit homines quoſdam quàm tenaciſſimo amoris glutine quaſi compactos ad invicem cohærere? quamvis neuter in altero videat vel virtutum ſimulachra, vel officiorum merita, quibus ad tantam benevolentiam incendatur. Contrà alios videas mutuis flagrare odijs, immortalesq; alere ſimultates, etiamſi inimicitiarum illarum cauſa pateat nulla. De ſuo in Voluſium occulto & imis inſidente medullis odio Catullus ſic ſcribit:* Non amo te Voluſi, nec poſſũ dicere quare; hoc tantùm poſſũ dicere, Non amo te. *Ita neminem veſtrum fugere autumo, quòd multi à certis quibuſdam animalibus, cibis alijſvè rebus*

bus abhorrent: dum alij felium, alij murium, araneorum alij, alij ranarum, alij aliarum rerum attactum, conſpectum aut præſentiam omninò ferre nequeunt; id quod certis ſæpenumerò indicijs manifeſtò comprobant. Idem in caſei, butyri & ſimilium eſculentorum eſu ac uſu quoq; contingere videmus. Pelluſtra irrationalium animantium multitudinem, & admirandam diſquiſitione facta deprehendes diſsidiorum varietatem. Elephantus murem odit, & ea re pabulum quoq;, in quo murem aut ejus excrementa conſpexit, averſatur. Delphino cum muræna, crocodilo cum ichneumone capitale intercedit odium. Quid dicam de lupis & ovibus, tanta diſſenſionis acrimonia mutuò disjunctis, ut poſt utriusq; animalis mortem ejus reliquiæ non exiguæ adhuc conſpiciantur. Hinc pediculoſa fieri dicitur pellis ovina propter morſum lupi. fides lupinæ & ovillæ in inſtrumentis muſicis perpetuò diſsidere perhibentur, neq; unquam concordare: lupinæ etiam pelles ovinas abſumere ſeu vitiare feruntur: atq; tympana lupino obducta corio diſrumpere alia, quæ ovillo obducta ſunt, nudo ſaltem ſonitu. Inter ſimiam animal verſutiſſimum & leonem, in tantum ab omni dolo alienum, quantum robore valet, inſignis item ἀντιπάθεια: *quæ eò uſq; ſe extendit, ut morbo laborans leo non niſi carnibus*

nibus ſimiarum curetur. Similiter inter araneum & ſerpentem magna eſt; inter polypum autem & locuſtam piſces tanta, ut, ſi ambo eodem in reti hæreant capti, locuſta præ metu polypi, ſi adeſſe eum ſenſerit, emoriatur. Nec leve eſt diſſidium inter ciconias & veſpertiliones, cujus tanta vis eſt, ut illarum ova ſolo horum contactu ſterileſcant; unde ciconiæ platani folia in nidos deportare ſolent, ne ovis à veſpertilionibus, itidem platanum reformidantibus, ſit periculum. Leo beſtia robuſtiſſima exhorreſcit ad cantum galli, cujus conſpectu propè exanimari ſcribitur baſiliſcus: unde qui in Africa peregrinantur, gallos ſecum ferre conſuevere, quòd ea regio baſiliſcis tàm innumeris quàm horrendis abundet. Et id genus exempla per quàm multa ſunt, quæ ſi vellem conquirere & recenſere, nec tempus nec vox ſufficeret. Taceo jam illa, quæ in rebus omni ſenſu orbis ſeſe offerunt. nam nota eſt præluſtris illa antipathetica affectio inter adamanta & hircinum ſanguinem; nec ignota eſt illa inter magnetem & allium. Scitis quippe ut adamas hirci ſanguine emolliatur, & ut ferrum negligat illitus allio magnes. Quid dicendum erit de iſtis, quæ in ſylvis ac hortis vigent? Anne quercus & olea ἀντιπαθῶς diſcordant? ita certè, ut ſi altera alterius ramis inſeratur, aut juxta eam ſaltem

in

in eadem ſcrobe ponatur, emoriatur utraq;. Vitis ut ulmum maximoperè ambit & omnia fermè, quæ poteſt, claviculis ſuis comprehendere ſolet: ita unam præ cæteris refugit braſsicam, inq; diverſam ab ea partem ſe avertit; quæ contrarietas in expreſsis utrinq; ſuccis etiam durat: quia braſsicæ ſuccus vino adverſari & ebrietati reſiſtere dicitur. Ipſa rurſus braſsica origano oppoſita exareſcit. Et, ut ad inſtitutum me revocem; eundem in modum amaricinum peculiari quadam proprietate ſuillo generi inimicum eſt & veneni inſtar, ſiquidem Lucretio credimus, cujus hi ſunt verſus: Deniq; amaricinum fugitat Sus & timet omne unguentũ, nam ſetigeris ſubus acre venenum eſt. *Cui ſuffragantur multi alij inter Phyſiographos, qui prodiderunt, nõ poſſe ſuillum genus in Arabia vivere, quòd ea terra odoramẽtorum ſit feraciſsima; porci autem fœtidis magè ſordidisq; rebus delectentur. Hæc autem ſi tàm frequenter in cuncta propemodum univerſitate occurrit repugnantia: quid obſtat, quò minùs ei in hoc quoq;, quod tractamus, argumento aliquid tribuamus? nequaquam verò tantum, quod rem ipſam à culpa & reprehenſionis nota vindicare valeat. Quamvis enim omnia hæc, quæ commemoravi, ἀντιπαθείας documenta ita ſeſe habeant, ut aut nullo aut difficilimo cum labore*

labore mutari queant, quin ſuo etiam modo naturalia dicantur: propterea tamen naturæ per omnia convenire, haud equidem affirmarim. Per ſe enim quæq; res in ſuo genere bona eſt creata, & ad communem in vita uſum deſtinata, ideoq; vera magis utendi prudentia & dextro amore, quàm præpoſtero odio aut indigna nauſea à quivis excipienda. Quapropter, qui inter homines præcipuè, qui appetitum ratione & judicio regere debent, hoc affectuum errore tracti eò prorumpunt, ut animi quoq; ingenijq; bona reprobent, vituperandi potiùs quam excuſandi ſunt, & perverſæ ſtoliditatis arguendi. Etenim qui prudentes ſunt, qui puram poſſident animam, qui boni ſunt, qui legitimè utuntur donis naturæ, eamq; ducem ſequuntur; eos, quonam pacto mihi perſuadebis, animum poſſe inducere, ut rebus bonis neglectis contrarijs delectentur? Qui verò aut mentis ἀῤῥωστίᾳ laborant, aut propria animi malitia atq; obſcœnitate ſunt infecti, aut prava impiorum cōſuetudine dementati, aut circæis ſtygij incantatoris artibus faſcinati: ecquis mirabitur, Auditores, his ſuaviſſimum virtutis atq; honeſtatis thymiama teterrimum eſſe fœtorem ſævamq; Mephitim? Quemadmodum aſinus nulla muſica, nullis fidibus, harmoniam quamvis jucundiſſimam reddentibus, afficitur, adeò ut locum pro-

infirmitas

Digitized by Google

verbijs dederit: Aſinus ad lyram, Aſinus ad tibiam, in ineptos ſtipites & caudices dici ſolitis: aut quemadmodum ipſi etiam porci tubarum clangorem quidem audiunt, verùm tantum abeſt, ut eo ad pugnam animentur, ut potiùs fugiant, & in latebras cœno & fœtore ſqualidas ſeſe proripiant: ita invenias non paucos tàm craſſo judicio & omnis ſalis inopes homunciones, ut ea, quæ benè, rectè & egregiè dicuntur vel aguntur, audiant, videant, palpent, neq; tamen animadvertant aut intelligant, nedum admirentur aut quicquam ijs moveantur. Graculum novimus avem eſſe ineptæ moleſtæq; garrulitatis, obſtreperamq; adeò, ut à tædioſa vocis loquacitate nomen ipſi inditum putetur, autore Fabio; & quidem haud ἀλόγως. *Graculum quippe nullis demulceas fidibus, nullo cantu, ita, ut garritu miſſo auſcultet & aures canenti præbeat; quin potiùs eum audias jugiter iterato gutturis ſtridore plures invitare & accerſere graculos, quò mutuo garritu ſtrepitus fiat auctior atq; odioſus magis. Sic agreſte & incultũ vivit hominum genus, quod bonarum rerum ſtudia & doctrinam non ridere duntaxat & contemnere, verùm ijs etiam, qui dexterioris genij ac ingenij ſunt, ſeq; honeſtatis, & literarum amori conſecrarunt, injulsè obſtrepere, quin & effrenem ſuam malitiam alijs*

affri-

affricare volupe ſibi habeat. Verumenimverò ſcarabæorum hoc genus mihi videtur induiſſe naturam. Iſti enim in ſtercoribus atq; excrementis, caprarum præſertim & equorum, naſcuntur: in ſtercoribus vivunt: veſcuntur ſtercoribus: ea identidem provolvunt & revolvunt cum quadam quaſi oblectatione: in ſtercoribus educant pullos, toti deniq; iiſdem inhabitant. Quid autem homines illi, quos ſcarabæorum repræſentare gentem dixi, alìud agunt? Nihil aliud, Auditores: excrementa enim mundi, excrementa Diaboli ſunt: in excrementis ac ſtercoribus voluptates & delicias ſuas quærunt: in res frivolas & inutiles, vanas & evanidas omnem vitam, omnem induſtriam abijciunt, ſuosq; ad idem ſtudium aſſuefaciunt, nec ullo bonarum rerum deſiderio tanguntur; verentes ne in receptione illarum damni quid contrahant, perinde ut ſcarabæi roſarum ſuper ipſos diſperſarũ infirmantur ac extinguuntur odore. Ex quo patet, perquàm veriſſimè dici: nihil cum amaricino sui: *idq; non in porcos, animalia bruta duntaxat, ſed in eos etiam, qui ſub externa & informi hominis forma brutam habent animam, bellè admodum convenire. Exempla ſi rei lucem afferre cenſentur: neq; hæc deſtituunt aſſertionem noſtram. Ea verò quæ hic proferentur, ad duas revocabo claſ-*

 ſes:

Digitized by Google

ſes: quarum una eccleſiaſticam, altera ſcholaſticam concernet vitam. In illa igitur en vobis exemplum, quo gravius, quo inſignius nullum, & ea re maximè deteſtandum. De quo ipſum agite audiamus Apoſtolum, qui ita literis prodidit: Deo inquit εὐωδία *& bona fragrantia Chriſti ſumus, & in his qui pereunt, & in his qui ſalvi fiunt: his quidem odor vitæ ad vitam, illis verò odor mortis ad mortem. De verbi nimirum Miniſtris, de Apoſtolis, de ſemetipſo loquitur; imò de Evangelio, de ipſo Chriſto. Quæ omnia an bona ſint, quis ibit inficias? ejus ſanè bonitatis ac præſtantiæ ſunt, ut qui id neget, is in religionem, in divinum ordinem, in beatitudinem æternam, in Deum O. M. nefandè & ſacrilegè injurius ſit. Nihilo tamen minùs fit, ut, dum verbi Præcones Evangelij divulgatione, vitæ ſanctimonia, ardenti ad Deum precatione, patientia in adverſis; & alijs id genus exercitijs ad* τὸ καθῆκον *&* τὸ πρέπον *Miniſterij ſpectantibus, gloriam Dei in omni loco promovent, multi præfractæ cervicis homines quàm qui minimè his ipſis afficiantur. Licet enim ſingula hæc jam commemorata coram Deo & Angelis ſint quaſi quoddam precioſiſſimi thuris incenſum, omnes etiam pij & divino conſilio obſequentes illis ceu ſuaviſſimo unguentorum odoramine capiantur, attrahantur:*

incre-

incredula tamen, reproba & ſalutis ſuæ prodiga caterva, beſtiarum, & obſcœnorum inſtar ſuum bonos Eccleſiæ odores faſtidit, delectatur autem mendacio & omnis improbitatis pedore; Chriſti regnum veſano conatu atq; exitialibus oppugnans machinis. Ipſimet vos judicate, annon inter gentes à Philoſophis? an non in ipſo Dei peculio à Phariſæis id factitatum ſit? ut jam non dicam de tyrannide Regum & Imperatorum, qui hac in re nullis alijs quicquam conceſſerunt. Hiſtoriarum ſanè monumenta abundè teſtantur, quàm ſæpè contra veram doctrinam inſurgentes impetum in ejus propagatores fecerint! At inquias fortè: Hæc olim. Quaſi verò non hodiè etiam ſat gnaviter iſtud actitetur. A quibus verò? A ſuperſtite adhuc illa & hinc inde diſperſa Recutitorum turba: à crudeliſſima illa Bellonæ Muſolmannicæ addicta gente: ab omnibus, quotquot damnatas quondam hæreſes poſtliminio quaſi ab orco in lucem revocant, eaſq; partim vi, partim aſtu proſeminare moliuntur. Hi quinam ſint in ſuum reijcio forum. Et quis neſcit Novatores nuper ortos? quis ignorat leves iſtos non levium quorundam antiquitùs damnatæ levitatis errorum incruſtatores? hos ſcil. qui veneficæ illius Dominæ divinis in myſterijs agnoſcunt, alijsquè obtrudere conantur imperium. Quem item fu-

Digitized by Google

git Zelus ſacerrimus Sacerrimi Patris, ſede myſticæ Babylonidos nobilitati; purpuratorum item & infulatorum Antiſtitum? ſub quorum ſignis in ſuis lacunis grunniunt, crocitant, rudunt, Sues verè Bœoticæ Suitæ, Monachi, Sacrificuli, Moniales, Corvi purgatoriani, aſini deniq; & muli Romanenſes ſub Papatu; quem, tanquam ſordidiſſimum Augiæ ſtabulum, fœtorem & abominationem ad cœlum usq;, Apocalypſi teſte, exhalans, ut Chriſtus Dominus noſter poſt factam jam B. Lutheri p. m. miniſterio repurgationem, plenè tandem ſubvertere maturet, creberrimis ſuſpirijs ſupplices vovere nos oportet. Hoc autem exemplum, juſta ſuſpenſum trutina, ſat firmitatis, arbitror, addet veritati parœmiæ noſtræ: reverâ nimirum nihil ſui cum amaricino eſſe; nec in eo quoad allegoricum etiam, quem dicunt, ſenſum quicquam meritò deſiderari. Sed plura ne ſuppetunt experimenta? Omninò: nam ſi hoc in viridi fit ligno, in arido quid fiet? Alterum ergò, & id quidem ſcholaſticum, nunc annectam, cumq; eo dicendi finem faciam. Regi Colchorum Aëtæ viridarium fuiſſe memoriæ proditum eſt fragrantiſſimum juxta ac amæniſſimum, non ſolum omni arborum, herbarum floſculorumq; genere tanquam luminibus exornatum; verùm tribus etiam fontibus, ſingulis ſuis in

alveo-

alveolis gratiſſimo ſuſurro per medium horti labentibus irriguum, quorum primus lacte, medius vino, oleo tertius exundarit. Neutiquam verò, Auditores, literæ hîc aſtricti inhæreamus: ſed cogitemus, ſapientem Antiquitatem ejuſmodi narrationibus res longè graviſſimas, veluti imaginibus & picturis quibusdam adumbrare potius voluiſſe, quàm quod res ipſa ita ſeſe habeat. Et quidem, nî aberro, depictas hoc horto hisq; fontibus Veteres voluerunt Scholas & Academias. In his enim verè odoriferi ſpectantur, carpuntur, colliguntur, flores, doctrinarum artium ac ſcientiarum præceptiones atq; fructus; flores, qui nunquam flacceſcunt, nunquam marceſcunt, odorem deperdunt nunquam; flores, quos in hiſce viretis maturè ac feliciter decerpſiſſe, plus quàm regiæ dignitatis res eſt. In his quoq; ſcaturiunt tres illi fontes, liquore ebullientes, quovis lacte, quovis vino & oleo quovis præſtantiori. Qua in re non ineptè facere videntur, qui primo fonticulo, lacteo videlicet, Logicam comparant, cujus inſtitutis teneri animi veluti lacte primò omnium imbuendi ſunt, donec ætate & judicio provectiores ad guſtum ſecundi fontis, vino manantis, admitti poſſint, quem Ethica, Phyſica & Mathematica referre non incongruè dicuntur. Hoc fonte labra qui benè proluit ſua, is demùm

mùm confirmato jam & roborato ingenio tertij fontis fluentum conſultò adire poteſt, capite triplici tripliciq́; olei genere propullulantis, ſeq́; aut Theologiæ, aut Juriſprudentiæ, aut Medicinæ balſamo quaſi inunctum ad vitæ quoddam munus obeundum promptiorem efficere. Cæterùm haud injuria hortis & viridarijs Lycéa ac Scholæ comparantur. Nam eadem ferme cum ijſdem ſorte fruuntur. Sicut enim illis talpæ, mures, ac inprimis ſues & apri infeſti ſunt: ita nullum reperias literarium viretum, quod ſuos non habeat porcos, florido & vernanti ipſius ſtatui funeſtos, inq́; vaſtationem ejus quaſi juratos depopulatores. At quinam illi? Non unius ſanè generis ſunt. Primò enim ibi conſpicitur degenerum adoleſcentum quidam manipulus, qui ſub mentita humanitatis & induſtriæ perſona in talis quidem horti pomæria intromiſſi, poſteà verò quam in excolendo eo lingua dextraq́; ſpoſponderant, negligentes operam, nihil magis ſuum quam officium faciunt. Et parum his eſſet culturæ hortuli talis proprijsq́; ſtudijs tantum tribuere temporis, quantum ſus conſumit in cœli contemplatione, niſi etiam Præceptoribus ac tùm Doctoribus, partim iniquis ac fatuis operarum cenſuris, partim enormi & ferina contumacia ingenium ſuum probarent; tùm alijs qui doctrinarum ſuavitate

Digitized by Google

tate capti polchriores ſubinde floſculos decerpere, atq; artium, quas τῶν καλῶν πηγὰς *meritò dixit Xenophon, liquoribus ſeſe delibutos reddere pro viribus & ingenij captu laborant, propudioſis ſcommatibus atq; ſcurrilibus exagitationibus oggrunnirent, ſuumq; eos in contubernium raptitare anniterentur. Qua quidem protervia ſæpenumerò quoq; efficiunt, ut docendi diſcendiq; ardor in multis refrigeſcat. Ut enim porcorum grunnitu maximus elephantorum numerus, armato milite inſtructus, in fugam conijci poteſt, id quod in Megarenſium quadam cum Antipatre pugna factum legimus: ſic animadvertas boſce maleferiatos importunitate ſua quorundam animos ita disijcere, ut in medio ſtudiorum curſu haud raro fatiſcant. Poſt hos aliud ſeſe offert agmen eorum, qui literis & ſtudijs liberalioribus, ſi non* παντωλεθρίαν, *cladem certè, aut labem ſolummodò aliquam intentare non verentur, qui ipſi diverſorum itidem ſunt generum. Alij enim ſunt, qui poſtquam ſtudia literarum vix à primo limine ſalutarunt, ſuprà deſcripti viridarij fragrantiam vix ſubodorati ſunt, ejuſdemq; fontes, ne primoribus quidem labris, quantum vel canis è Nilo, deguſtarunt, mox ubi advertunt, quod nihil ibi votis reſpondeat, nihil palato ſapiat, naribus ſuis conveniat nihil, ſubdita pœnitudine correpti pe-*

dem referunt, & ad volutabra redeunt, h. e. ſtudijs valere juſsis illiberalia iterum & ſordida quæſtus aucupia capeſſunt. O verò ſputo homines dignos, & parùm abſimiles, ne dicam æmulos porci iſtius, qui eleganti quadam eruditæ vetuſtatis fabula famoſius eſt. Commemorantur enim animalia bruta in celebri quondam panegyri ſolemnes apparaſſe epulas, menſis exquiſitiſsimis luxuriantes, ad quas cum & ſcrofa quædam ſuo cum comitatu adventaſſet, ſtatim in ingreſſu quæſiviſſe fertur: an etiam ſiliquæ ibi adeſſent? quæ quia jure neglectæ erant, ipſa cum faſtidio convivij abijt. His ſi adjungas, aſſociandum autem puto, illud hominum genus, quod politioris literaturæ planè ἄγνωστον *eſt, exurget hinc vaſtiſsimus ille vulgi exercitus, quem beluam multorum capitum non abs re Horatius dixit. In quo pleroſq; literas tàm amare quam odiſſe, quis credat? Si enim amarent, utiq; vel teneros ſuos unguiculos ſaltem & pueritiæ adoleſcentiæq; annos ipſis conſecraſſent: aut certè, ſi id parentum fortè neglectum incuria, ipſi jam parentes facti, liberos ſuos majori cum diligentia, majori cum liberalitate præceptis illarum informandos traderent: ſi amarent, utiq; earum cultores uberiori honore proſequerentur, majori complecterentur favore; ſi amarent, utiq; ipſorum famam à viperinis* ἀμυσσίας

mor-

morſibus promptiùs vindicarent; ſi deniq; amarent, utiq; multò minus ipſi in congreſſibus ſuis bonos & honeſtos viros, Muſis deditos, tàm nefariè ac impudenter convitijs proſcinderent. Et quanquam excuſabiles quodammodo ex his aliqui videntur, dum in ipſis ignorantiæ cujuſdam prætextus ſeſe oſtendit: excuſatio tamen eſt illa minimè ferenda: quandoquidem affectata ignorantia nullibi vacare culpa vel poteſt vel debet. Aſt ipſam in vulgo obtinere, non eſt obſcurum. Nam ea Virtutis atq; Honeſtatis vis eſt, dicente Cicerone, ut natura & ſpecie ſuâ per ſe placeat, invitos & ignorantes in ſui admirationem rapiat. Cujus etiam rei in multis ejus farinæ contemtoribus ac oſoribus haud levia ſeſe exerunt indicia, quoniam videmus eos multoties illi, quem abſentem miſeris & indignis modis lancinant, præſenti quemcunq; exhibere honorem, nî frontem omninò perfricuerint. Si propiores hujus in his odij cauſas præter ſupra recenſitas quæris; duæ præ cæteris eminent. Una Inſcitia eſt, cui non omninò nihil tribuendum: nam veriſſimè dicitur, Ars non habet oſorem niſi ignorantem, quæ tamen criminis immunitatem, uti dictum, non meretur. Accedit in multis, in multis ſola juncta Invidiæ Ambitio, cujus ſtimulis furioſè agitantur, adeò ut ſudes ſit in oculis, quando

doctos ſibi præferri cernunt. Ipſi enim magnifieri & ſupra reliquos extolli contendunt, ſed parùm felici cum ſucceſſu: nam feculentæ nimis & piceæ ſunt animæ, quæ per ſe à natura fundum petunt. Quare eò minus de illorum moroſitate laborandum eſt, & ſtolida ipſorum molimina riſu magis quàm indignatione mactanda veniunt: quid enim ſuibus cum amaricino? Alij verò ſunt, qui non ita derepentè abſterreri ſe ſinunt, ſed animo collecto ad tempus bene longum in ſtudijs verſantur, & quandoq; parum abeſt, ut ſolidæ eruditionis culmen attingant: nihil tamen minus fit (neſcio quo malo) ut ſæpiuſculè bove devorato in cauda, quod ajunt, deficiant, à Muſarum partibus deſciſcant, & alij vitæ generi ſeſe immergant. Quod ipſum tamen illis vitio aut dedecori vertendum eſſet nulli; neq; etiam inde mali aut incommodi quippiam in literis & literatos redundat: verùm hoc eſt quod querimur, hæc illa turpitudinis plena res eſt, quòd cum ſtudiorum profeſſione & tractatione, omni ſimul literarum & literatorum amore abdicant ſeſe, animumq; aſſumunt à Muſis alieniorem. Unde fit, ut, dum non amant, tacitum odium contrahant, quod protactu temporis in actum & lucem erumpere ſolet. Et hi interdum evadunt in hoſtes literatorum infenſiſſimos. Omnis quippe apoſtata,

ut commune habet dicterium, eſt perſecutor ſui ordinis. Qui verò præter hoſce dicatum literis cœtum odio ac inſidijs proſequuntur, dum etiamnum ipſi ſtudijs immorantur, & nihil honoris, nihil rei poſſident, quod non literis ſit acceptum ferendum; hi prorſus execrandi & hominis appellatione indigni videntur. Nos autem, quando hoc ſortè evenire videmus, neq; miremur, neq; offendamur nimium, memores tùm hujus noſtri quàm certiſſimi adagij: nihil cum amaricino ſui; *tùm illius quod dicitur: nullum animal venenatum eſſe, quod ſui antipharmacon ſecum non habeat. Longior eſſem, & pluribus hæc perſequerer, nî, præterquam quod tempori parcendum eſt, ſcirem, illa tum cuivis ad nauſeam usq; obvia, tum non omnibus æquè grata eſſe. Quapropter Orationis vela contraho, ſpe fretus indubia, cognitum jam ſatis eſſe, quàm veriſſima ſimul ac elegantiſſima ſit Gnome noſtra, quomodoq; ea locum inveniat non in bruto tantùm, ſed & rationis capaci animantium genere, quod ejus interdum eſt ſtoliditatis, ejus malitiæ, ejus impuritatis, ut obſtupeſcas: Diaboli autem & pravorum affectuum furijs magis obnoxium, quàm ut exiſtimari poſſet. Quæ cum ita ſint, Auditores, dictam perverſitatem in corruptis iſtiuſmodi animis eo cum aſſenſu admittetis, qui dexteritati in pruden-*

tibus non eſt denegandus; admiratione autem tanta, quantam vel aſinorum ruditas, vel graculorum garrulitas, vel obſcœnitas ſcarabæorum, vel ſuum deniq; ſpurcities apud quempiam fas eſt mereri. Vos autem commilitones, nil horum morati, pergite, atq; id in ſtudium, in quo eſtis, incumbite. Supplices verò antè omnia mecum vos Deo abijcite, orantes, ut vineam ſuam, hoc eſt, Eccleſiam puram ſonantem doctrinam inter nos plantatam ad poſteros propagare annuat, eamq; ab omni depopulantium ac deprædantium violentia indemnem ſervet: cumprimis verò huic nobis Academiæ ROSETUM *ac viridarium æternùm florere faciat, atq; ab omni barbarie & pagano ſqualore mundum conſervet: tum aprorum & ſuum repreſſo impetu ab omni vaſtitatis & ſolitudinis malo defendat. Faxit idem, ut ſuaviſſimi ejus odores feliciter undiquaq; diffuſi, ejuſdemq; rivuli in omnes omnium vitæ ordinum partes feliciùs traducti, boni publici ubertatem quàm feliciſſimè promoveant, in hominum ſalutem ac magni ſui nominis gloriam.* DIXI.

In

In Avaritiam.

QUanquam, Auditores, ea eſt humanæ imbecillitatis conditio, ut multi caligine erroris occæcati, ſua rarò agnoſcant vitia, ſed ea modis omnibus tegere ac palliare, aut his etiam virtutum nomina imponere conentur: nos tamen rectæ rationis lumine excitati, ſcelus omne non minus turpe, quam pernicioſum, & Chriſtianæ religioni maximè contrarium ducamus ambobusq; quod ajunt, pedibus effugiendum & à virtute diſtinguendum eſſe arbitremur. Quemadmodum enim non ex aurato freno aut ephippio generoſi equi bonitas æſtimatur: ita nec homines exteriori habitu judicandi ſunt, ſed quos virtute inflammatos ad verum gloriæ faſtigium aſpirare cognoſcimus; in quibus interior pulcritudo omni numero lucet, hos laudandos, amplectendosq; ſtatuamus. Virtus enim ſola eſt, quæ omnium charitates in ſe continet:

Pronũciata eſt 15. April. Anno 1613. à Conrado Brandio Roſtoch.

Virtus repulſæ neſcia ſordidæ
Intaminatis fulget honoribus.

Sed tamen ſæpe fit, ut & hic decipiamur, ut non rarò ſub ſpecioſo cortice vermem aliquem peſtiferum, neſcij, ignariq; foveamus. Atq; ut cætera id genus dicendo ne conjecter: quis neſcit Avaritiam ſuos

paſſim habere & cultores & admiratores, qui eam tanquam virtutem quandam rebus ſuis rectè conſulentem, omni conatu & ſingulari quodam amore amplectantur atq; proſequantur? Hujus enim farinæ homines terra alit quam plurimos, qui immenſam illam & inextinguibilem cumulandarum opum aviditatem inſtar numinis ita exoſculentur, ut jures te citius Herculi clavam eripere, ſolem à curſu deflectere, & ver ex anno tollere, quàm illos ab hoc turpiſſimo lucrandi ſtudio, ad quod tanquam ad Sirenum ſcopulos conſenuerunt, ad αὐταρκείας *ſtudium poſſe retrahere: quin imò ſtant inconcuſſi & longè firmiores in deteſtanda hac ſententia, quam quercus Vergiliana, quam*

Alpinæ Boreæ nunc huc, nunc flatibus illuc
Eruere inter ſe certant,
Ipſa hæret ſcopulis, & quantum vertice ad auras
Æthereas, tantum radice in tartara tendit.

ut enim lenonibus lenocinium & ſtupra placent: ſic videas nonnullis Avaritiam adeò placere, ut non immerito dictum ſit: placere ſuum reginæ regem. Mihi verò, Auditores, nunquam perſuaderi patiar, eſſe tam honeſtam avaritiæ faciem, tantamq; ejus pulcritudinem, ut me in ſui non dico amorem, ſed admirationem rapiat: quin ita potius ſtatuo: Avaritiam eſſe rem deteſtandam atq; abominandam. Quod dum argumentis certis evinco, quæſo, quoniam

omne

Digitized by Google

omne mihi perfugium in veſtrâ bonitate ſitum eſt, Auditores, ne ego, qui non quærendo, ſed rogando à vobis hoc impetrare geſtio, operam veſtram fruſtra imploraſſe videar.

Cum omnia vitia virtute claris viris inviſa ſint: avaritia tamen præcipuè omnium bonorum ſibi odia conflat. Quis enim eſt, qui non eum, quem avarum eſſe conſtet, quaſi maleficum aliquod & noxium animal fugiat, averſetur, inſectetur? cæteris vitijs affectos aliquo modo ferimus: quibusdam ignoſcimus: quibusdam non offendimur: quibusdam in hac vitæ morumq; corruptione etiam oblectamur: ſolus avarus communi omnium odio flagrat: ſuis, alienis, civibus, peregrinis, notis, ignotis, inviſus, exoſusq; eſt avarus. Itaq; quantum ab homine pio & probo alienum eſſe oporteat hoc vitium, etſi vel hinc patet, tamen & inde idipſum facilimè cognoſci poteſt, quod avaritia, religionem fidem, caritatem, cæteraq; omnia pietatis inſtituta, funditus evertit. Qua enim, obſecro te, ratione fiet ut qui avaritiæ deditus ſit, is religioſè vitam ſuam inſtituat? cum avaritia ſemel captum hominem totum ad ſe rapiat, nec de honeſtate, nec de juſtitiâ quicquam cogitare ſinat. Neq; verò qui fidem ſervare, ſinguloſq; homines ex divinæ legis præſcripto, tanquam ſe ipſum, diligere ſtuduerit, ullo

modo conabitur quemquam furto exhaurire, aut fortunis patrimonioq́ ſpoliare. Nam quod cum expilatoribus rem habeat avaritia; id inde patet, quod divinitus in nos collata bona, quæ ad alimoniam & vitæ conſervationem ſuper ſunt, quæq́ omninò ſunt pauperum, ab his aufferre, & ad avarum, cum detrimento egenorum, dolo malo transferre doceat. Vir enim probus atq́ intelligens honeſtis tantum rationibus & artibus, non fraude divitias quærit: perditorum verò & improborum conditio eſt, quos neq́ divini numinis horror, neq́ exiſtimatio populi, neq́ leges ullæ coercere poſſunt, ut omni corporis & animi contentione, per fas & nefas, pecunias corradant, corraſas in uſum à legibus & natura prohibitum convertant. Sed illud forte abſurdum avarus dicet, quod ea bona, quibus ad vitam vel colendam, vel ornandam non indigemus, eſſe pauperum, non verò noſtra dicebamus. Hîc mihi, Auditores, veſtro opus eſt accurato politoq́ judicio: qui ſacris literis imbuti, veraq́ pietate eruditi ipſi perſpectum & cognitum habetis, nos non noſtrorum bonorum dominos, ſed œconomos & adminiſtratores eſſe: quibus à Deo, principe illo principum, ſerio demandatum ſit, ut ijs, quibus abundamus, bonis proximum juvemus, non ut illa in abdita recondamus, & vectibus ſigil-

liſq́;

Digitized by Google

liſq; obſtructa teneamus. Quod igitur rebus, quæ ad noſtram noſtrorumq; curam, vitæq; ſuſtentationem ſatis ſunt, ſuper eſt, id noſtrum non eſt, ſed eorum quos egenos & inopes eſſe novimus. Vita noſtra quâ fruimur ecquid ulli hominum data eſt mancipio? non opinor, Auditores, quenquam fore tàm ſtolidum, qui hoc dicat; ac non potiùs fateatur, vitam omnibus uſu datam eſſe. at quantò magis id de bonis fortunæ, cùm vitâ ſint longè inferiora, dicendum erit: nulli ea eſſe mancipio data, ſed omnibus uſu? ac profectò, quemadmodum Eleemoſynæ non ſunt ejus, quem ijs diſtribuendis præfecit Princeps, ſed eorum, in quos diſtribui juſſit: ſic bona fortunæ mihi videntur non eſſe ejus, quibus ea Dominus largiter conceſſit: ſed eorum, quos juvari vult Dominus ijs bonis. Intellexerunt idipſum etiam Ethnici. Xenophon in Oeconomicis pecuniæ huc eſſe uſum aſſerit, ut & Deus magnificè honoretur, & amici, ſi qui indigeant, adjuventur, & ut patria exornetur. Ælianus verò de quodam Lacedæmonio, cui Timandridæ nomen erat, commemorat: eum, cum longinquam peregrinationem ſuſcepiſſet, familiæ procurationem delegaſſe filio: cum autem revertiſſet, & rem multis partibus filij induſtriâ auctiorem reperiſſet, quàm ante fuiſſet, non modò non laudaſſe filium, ſed etiam

ſuccenſuiſſe & vituperaſſe, quod diceret, ab illo Deos & familiares atq; hoſpites injuriâ affectos, quibus deberentur, quæ ex facultatibus ſuperarent. O vocem laudabilem, & omni memoria æternandam! hac hac Lacedæmonius ille in extremo judicio avaros noſtros, qui ea quibus circumfluunt, ſua eſſe garrire non erubeſcunt, graviter accuſatos, damnabit. Sed age, quicunq; es, Avare, aliquando, dum adhuc in via es, in te deſcende: te ipſum reſpice: cogita quàm turpem perſonam ſuſtineas: memento quæ habeas, à quo acceperis. Dei, Dei inquam ſunt: à Deo iſta habes: Dei es miniſter, & villicus conſervorum: ne putes omnia ventri tuo eſſe præparata, quæ habes. Quo ergo nomine appellandus ſis, an non ipſe vides? nonnè furis? cum ea, quibus ipſe non egeas, quæq; non tua, ſed pauperum ſunt, aufferas aut expetas? fur es, avare, perinde ut is, qui ab eleemoſynis eſt, ſi erogandæ in pauperes ſtipis partem ſibi reſervat. Atq; hæc quidem quamvis ejuſmodi ſunt, ut ad concitandum, inflammandumq; in avaros quemlibet torpentem animum, ſufficere poſſe videantur: ex tam uberi tamen campo alia quædam proferam. Quemadmodum enim ij, qui præclari alicujus ædificij polcritudinem pervidere ac penitus cognoſcere cupiunt; non ſatis ſibi eſſe ducunt, illud uno totum aſpe-

ctu

ctu contemplari, ſed ſingulas etiam partes ſibi perluſtrandas ac ſeorſim conſiderandas putant: ita nos ſi hoc vitium accuratius excutere voluerimus: quanta illius turpitudo ſit intelligemus. Ac profectò, ſi in fructus avaritiæ te penetres, videbis, quam fœda auditu, quamq; nefaria factu illa ſint, quæ ipſa perpetrat. An non enim flagitioſa hæc ſunt, nulla re proximum egentem juvare? afflictis non ſuccurrere? non paſcere fame laborantes? ſiti confectos non recreare? omnium bellorum, oppreſſionum, expilationum, everſionum, populationum & publicarum calamitatum, quæ bella ſequuntur, eſſe cauſam? Cumq; hæc omnia avaritiæ ita perſpicuè inſint, ut ſe omnium oculis conſpicienda coràm exponant: tùm illud fortè minus aliquibus ſeſe offert, quod etiam homines avaritia dat internecioni. Etenim ſua duritie ſuaq; illiberalitate egentes inopiæ mactandos, egeſtatiq; conſumendos tradit. Ut enim ignis non tantum aqua ſubjecta, ſed etiam nullo pabulo ſuppeditato extinguitur: ſic hominibus non modo vi illata, ſed & non datis, quæ ad vitæ conſervationem neceſſaria ſunt; vita eripitur. at quid de homicidio dico? avaritia homicidis truculentior eſt. hi enim uno impetu homines tollunt; illa vero curis & laboribus diu noctuq; oppreſſos lenta tandem morte enecat. Quare rectiſſimè

 dixit;

Digitized by Google

dixit, qui dixit; avaritiam eſſe beluam, feram, immanem, intolerandam, quæ oppida, agros, urbes atq; domos vaſtat; quæ divina humanis permiſcet; cui nec exercitus, neq; mœnia obſtent, quo minus vi ſua penetret: quæ omnia diruit: quæ nullis miſeretur: nullosq; miſeratur. Adde quod & avaritia docet colere Idola: ſiquidem divinum cultum & honorem tribuit pecunijs, fiduciamq; ſuam, quam in uno Deo collocare debebat, rebus creatis, quas pro DEO *colit, apponit: cum eas in pectore collocet, quæ templi divini pars eſt illuſtrior & eminentior, quamq; Deus ſibi, & Spiritui Sancto in ſedem & domicilium peculiariter conſecravit. Etenim ſi vel minima reverentiæ ſignificatio idolo facta; ſi manuum ſublatio, capitis ſubmiſſio, genu flexio verum idolatriæ argumentum eſt: quid dicendum de avaro, quem conſtat omnem ſuam curam, omne ſtudium, omnem cogitationẽ in rem creatam defixam habere: ei uni confidere: de ea una noctes, diesq; cogitare? Ac certè, ſi interiora avari inſpicere poſſes: animadverteres, eum apud ſe loqui in hunc modũ: næ ego beatus ſum, qui tantum poſſideo auri! dicant de me quicquid velint alij pauci: ego tamen in nulla alia re meam ſpem collocatam habeo, quàm in nummis. atq; miſeri illi profectò mecum facerent: verum quo minus hoc*

fiat,

Digitized by Google

fiat, in cauſa eſt, non quod revera de me ſiniſtre ſentiant, ſed quod pecunia & nervo deſtituuntur, nec me conſequi poſſunt. Ego verò ob divitias in precio ſum apud omnes: ob divitias obſervant me omnes. hæ me pium faciunt, cum ſim improbiſſimus; bonum, cum ſim ſceleratus; prudentem, cum ſim Tanagræus cetus; juſtum, cum ſim injuſtiſſimus; temperantem, cum in omni turpitudinis cœno me volutem. ô regina pecunia! quàm ego te amo! quàm ego te magni facio! tibi ego me totum do, tibi trado; tibi ſerviam, dum ſpiritus hos regit artus. Hæc, ſi jam poſſent in avaro cerni quæ tecta ſunt, dubio procul deprehenderemus, & adhuc bis longè deteſtabiliora. Itaq; Paulus ille Tarſenſis avarum idolorum vocat ſervum: & avaritiam radicem omnium malorum. ex Philoſophis verò nemo unquam aſperius dixit in ullum aliud vitium, quàm SOLON *ille ſapientiſſimus fecit in avaritiam: qui cum omnia vitia execrari & deteſtari maximè ſtuderet, tum ſummum ei fuit viſum opprobrium, quod de avaritia dicebat, eſſe eam omnis turpitudinis metropolin. adeò præclarum ac inſigne* SOLONI *fuit Avaritiæ nomen, ut eam ſtatueret eſſe impietatis in Deum, improbitatis, adulterij, furti, calumniarum, & omnium, quæ in hominem cadere poſſunt, ſcelerum caput & ducem.*

O te

Digitized by Google

O te turpiſſimam avaritiam! O te deteſtandam! quæ ſervos tuos tum aliorum facinorum reos, tùm idolorum facis cultores! Quàm rectiſſimè dixit, qui te invehi dixit quatuor vitiorum rotis: puſillanimitate, inhumanitate, contemtu Dei, & oblivione mortis: jumēta trahentia eſſe rapacitatē & tenacitatem: quibus unus auriga præſideat, habēdi ardor! quid enim, Auditores, fœdius auditu? quid turpius cogitatu? quid factu execrandum magis, quam ſordidè vivere? neq; nos ad multò majora quædam & excellentiora —, quam ad iſtas terrenæ fecis quiſquilias natos eſſe cogitare; ſed ſemper in area aut pyxidula animos habere conditos? Maximus verò & pernicioſiſſimus avaritiæ morbus eſt, quod impios facit profanosq;. Arcet enim homines à verbi divini auditu, quod fidei fundamentum eſt: ſin audiatur, id à mente removet: quod ſi mente percipiatur, obſtat ne fructus producere queat, illudq; ſimul ac incipit creſcere, ut ſpinæ ſatum in dumeto granum, ſuffocat. Quod facile in omnibus avaris cernere eſt: quos videas Dei providentiam, & de rebus creatis curam, à qua vitæ noſtræ pendet conſervatio, nullam conſiderare. Sperant enim futurū, ut cum maximè divitijs inhiant, cum ampliſſimas poſſeſſiones & incommemorandam pecuniam corradunt, tum benè beatèq; vivant, nulloq;

Digitized by Google

loq; DEO indigeant. At inſani & miſeri iſti homunciones non animadvertunt, quàm fragile turpiſſimæ cupiditatis vitrum lucrentur: gratiam autem Dei, tranquillitatem animi, & multas precioſiſſimas æternitatis margaritas turpiter amittant. O cæca hominum judicia! ô fallaces ſpes! ô lubrica & ancipitia humanæ vitæ curricula. Fac enim, proponas avaro promiſſiones Dei: inculces ei benignitatem Jehovæ: decantes ei divitias amoris Dei: emoriar, niſi pluris fecerit numum aureum in crumenâ, quàm dictum in ſacrâ pagina: niſi longè majorem ex pecuniolâ in arca incluſa, quàm ex omnibus cohortationibus, obteſtationibus, monitionibus, iisq; non in lingua natis, ſed ex ipſis ſapientiæ divinæ fontibus productis, fiduciam conceperit. Quod ſi ejus mentem immutare, impellere, retrahere: ſi cupiditatem profligare atq; exterminare, ſi futuras pœnas avari oculis ſubiicere, inferorum ſedes ipſi aperire, torſiones, cruciatus, ſupplicia ſcelerum patefacere coneris: jam verò actum ages, ſurdo fabulam canes, nec tàm his monitis illum commotum videas, quàm ſi unius numuli lucrum ipſi excidiſſe quiſpiam nunciaret. Qui enim pecuniarum illecebris illectus inhiare iis cœperit, ille nihil magnificum, nihil præclarum, nihil quod ad honeſtatem pietatemq;, nihil quod

Digitized by Google

ad æternam vitam ſpectare videatur, cogitare poteſt. Hominem ad hoc procreatum Anaxagoras etiam novit, ut cœlum ſuſpiciat, & aſſiduè contempletur: ſed profectò vileſcit animus, & hominis præſtantia deprimitur, cum relicta cœleſtium ac divinarum rerum cognitione, ſeſe ad iſta infima caduca & fragilia fortunæ munera demittit, & nulla re, niſi pecuniarum polcritudine recreatur. At inquies: ille malè vivit, & felix eſt: ille juſtè vivit & laborat. Non indignetur, inquam, juſtè vivens, & laborans: nec exſultet malè vivens & felix: intus ille habet, quod felix hic non habet. non ergo triſtetur, non maceretur, non deficiat. felix ille habet aurum in arca: iſte Deum in conſcientia. ille habet illud quod perit, & ibi habet unde perit, iſte Deum habet qui perire non poteſt; ut inquit auguſtus ille Auguſtinus. Cum igitur illa, quæ cum pietate pugnant, avarus agat; quis non, niſi talpa cæcior, eum à fide, à Deo & lege videt alieniſſimum? Poetæ, ut avari formam exprimerent, ſimilem finxerunt Tantalo, fame ſitiq; perpetua cruciato, quamvis cibum ac potum labris prope contingeret: Lucianus verò cani comparat fœno incumbenti, qui licet fœnum comedere non poſſit, alios tamen ne comedant, arcere latrando conatur. Pari modo avari pecuniarum ſunt inexplebiles; qui magnis opibus

bus undecunq; conquiſitis, nunquam tamen poſſunt exſatiari: &, licet Pythij, Myſorumq; talenta habeant, licet infinita jugera poſſideant; nihil ijs ſat eſt: alijs autem nihil communicant. tanta eſt in ijs auri ſitis! tanta argenti fames! cum enim avari anteponant utilitatem ſemper honeſtati: cumq; quæſtum emolumentum, fructuſq; propoſita ſibi ſola habeant, atq; toto impetu ad illa rapiantur: fit, ut habendi cupiditate uſq; eò excæcentur, ut honeſtatis, quæ finem præſcribit habendo, ſceleratè obliviſcantur. Nam quid dicam, quo ſtudio, qua cura, qua ſolicitudine ſe defatigent Avari: ut nec cibi, nec ſomni recordentur? ut totas ſæpiſſimè noctes vigilent? ut lucem tenebris, tenebras luci copulent? & tandem non ſaciati recedant? O perverſam perverſitatẽ! ô malitiam! aliorum bonis inhiare, eaq; ad ſe aquilinis ac miluinis unguibus inſtar Harpyiarum rapere! lucrandi gratia omnia pati, ut nihil ſit quod te ab hoc removere poſſit: non ſitis, non fames, non frigus, non calor, non deniq; ſomnus omnium ſenſuum quies placidiſſima. Quid enim, Auditores, alind agunt avari, niſi ut lucro ſoli ſtudeant; dormientes de lucro ſomnient: vigilantes lucrum in ore frequentiſſimè habeant: cum lucro cubitum eant, cum lucro cubitu ſurgant, cum lucro incedant, ſtent, ſedeant, ambulent? &, licet

Digitized by Google

omnes ciſtas auri plenas, argēto refertas onuſtasq́; habeant: nunquā tamen explere queāt cupiditatis ſitim; quin potius continenter plura conquirentes, majora ſemper appetentes, plurima congerere ſatagant? Conſiderate igitur & cum animis veſtris reputate, Auditores, num adhuc mirum videatur, quod toties in ſacris literis avari improbentur, & ab æterna felicitate repellantur? quod Tarſenſis ille nos adeò ſtudiosè ab avaritia dehortetur, quia ſit omnium malorum radix; quodq́; affirmet; qui diteſcere cupiunt, eos in tentationem & laqueum Diaboli, multasq́; amentes & damnoſas incidere cupiditates; eos inevitabili Orci carcere conſtrictos teneri, in cavea æternæ mortis vagari, & undiq; tam corporis quàm animi periculis circumveſtitos eſſe? Quid enim aliud Lacedæmonios perdidit, quàm nimia pecuniæ & auri cupiditas? An non verò Romanos, cum antea invicti eſſent, avaritia vicit, eisq́; antiquum nominis decus ademit? an non Polymneſtor, auri cupiditate adductus, Polydorum, Laomedontis Trojani regis filium, in litore ambulantem telis aggreditur, & ut Poeta ait: obtruncat, & auro vi potitur? *Crœſus ille ditiſſimus, nec regno Lydiæ, nec infinitis tributis ſitim ſuam extinguere poterat; quin tandem regni amplificandi ſtulta cupiditate impul-*

ſus

ſus bello Cyrum aggrediatur: à quo devictus, & regno & libertate ſpoliatus eſt. Conſtantinus, Conſtantini Magni filius, non contentus ſua ſorte, quamvis Italia & potior pars ei obtigiſſet, fratrem minimum, Conſtantem, armis invaſit, ut partem ejus quoq; auferret: cui contra cecidit, ut eo bello & vitam & regnum ſimul perderet. Tolerabilia hæc videri poſſunt, quanquam ſunt graviſſima: illa verò pœna, quæ æternum manet avaros, quàm eſt lamentabilis? Quid enim avaro illi, cujus ſacra pagina mentionem facit, qui precioſis cottidie veſtibus induebatur, ſplendidèq; vivens genio indulgebat, quid ipſi perniciem attulit æternam, niſi divitiarum abuſus? Quid Judæ Chriſtum prodendi anſam præbuit, quid eum in barathrum infernale præcipitem egit, niſi ſitis pecuniæ? Hæ ſunt deliciæ, quibus avaritia ſuos beat! hæc ſunt bona, quibus eos remuneratur! O ſcelerum omnium radix Avaritia! quo miſeros mortales ſui penitùs oblitos, conſiliorum inopes, cæcos, amentes, non raptas? in quæ probra ſemel à te captos homines non detrudis? Quis eſt ergo, qui te non cautius ſanguine viperino fugiat? quis eſt, qui te navibus & quadrigis ut ajunt, quis te remis ac velis non vitet? quis eſt, qui te ceu Scyllam & Charybdin non deteſtetur? Tu efficis, ut mortales divinum cultum deſe-

Digitized by Google

rant, humanam ſocietatem violent, oblivione juſtitiæ capiantur: tu leges, tu amicitiam evertis: domos aliorum exhauris: tum ad omne flagitium, ad omnem turpitudinem facem præfers: tu hominem dementem, perfidum, furioſum, reddis; ut non aliter atq; immaniſſima belua Deum, & homines contemnat & pro nihilo ducat: tu deniq; tui cultores ſempiternis ſupplicijs mactandos mancipas.

Tu verò æterne Deus, rege & accende corda noſtra Sancto tuo Spiritu, ut te & ſanctam voluntatem tuam per filium tuum patefactam, verè agnoſcamus. evelle ex cordibus noſtris omnes radices vitiorum: elide fibras omnes cupiditatum: extingue omnia nequitiæ ſemina. protege nos ab Avaritia, quæ omnium malorum radix eſt, ne eam appetentes, erremus à fide, & in tentationem ac laqueum Diaboli incidamus, & in deſideria multa inutilia & noxia, quæ mergunt homines in interitum & perditionem. Da nobis ſanctæ tuæ ſedis aſſiſtricem ſapientiam, & mitte Spiritum de cœlis ſanctis tuis, & à ſede magnitudinis tuæ, quo nobiſcum ille habitet & laboret ſemper, & urat igne ſuo ſpinas illas, quæ perpetuò in nobis ſuccreſcentes, tui ſeminis profectum impediunt: ut expediti pondere inutilium ſarcinarum tua veſtigia facilius & alacrius perſequamur. DIXI.

Enco-

Encomion Eloquentiæ.

Quod rectè non minùs quàm prudenter à ſapientiſſimo & Invictiſſimo illo mundi domitore Carolo V. factitatum legimus, Auditores, ipſum priusquàm quidquam aggreſſus ſit, illud diuturnâ ſemper præmeditatione deliberandum ſuſcepiſſe: id nobis, qui ſub Muſarum vexillis ſtipendia meremur, omninò eſſe imitandum, tàm duco conſultum quàm quod conſultiſſimum. Ut enim ſagittarius minùs rectè collineat, nec animi ſui deſiderio ullâ ratione ſatisfacit, niſi ſcopum, quem tangere meditatur, conſtanti intueatur lumine: ſic certè, niſi utilitatem iſtarum rerum, quas nos aſſecuturos arbitramur, fixis oculis tanquàm metam ſedulò inſpexerimus, neceſſum erit, nos in toto curſu, fortunâ, non conſilijs regi, ac fluctuare. Proindè non poterit non multùm prodeſſe, ſi in laudabili hoc congreſſu, in quo ad res præclaras, & honeſtas, nobisq; ac ſtudijs noſtris apprimè utiles, oratione tractandas, convenimus; accuratè quoq; viderimus, dicendoq; inveſtigaverimus, quid de his ipſis exercitationibus, & in univerſum, quid de Eloquentiâ ſit ſtatuendum. Nunquàm enim defuerunt, qui hoc ſtudium, tanquàm homi-

Pronũciata eſt 9. Nov. Anno 1613. à Joanne Salvio Sveco.

hominibus pernicioſiſsimum, nullâq; æſtimatione dignum, ſemper culparent, atq; convitijs indeſinenter proſcinderent. Contra quos, & veritatem fortiter defendendam, & animos diligenter muniendos exiſtimo. Quamvis autem non dubito, fore, qui arbitrentur, alia fortè graviora in doctiſsimum & eruditiſsimum hunc locum afferenda: tamen, cùm hoc ſtudium verè ſit regium ſtudium, id quod tot præclariſsima illuſtrium virorum, Cæſarum, Imperatorum, Regum atq; Principum, admirabili eloquio inſigniter patrata facinora, apertiſsimè in orationis progreſſu commonſtrabunt: quid hoc argumento poſsit eſſe gravius non certè video: præſertim cùm non ſolùm Regum atq; Principum, verùm totam etiam omnium omninò hominum vitam, ſine eloquentiâ corruere, & labefactari neceſſe ſit. nihil enim homo, ut cum Senecâ loquar, ſine virtute eſt: quomodo autem ad virtutem excitaretur, ſi illuſtriſsimum hoc ſanctiſsimi eloquij ſtudium è mundo tollatur? nemo itaq; ſanæ mentis, inficias, opinor, ibit, quin hoc deſerto, & abjecto ſtudio, ipſa quoq; Virtus jaceat. Quare, ut in iſthoc ſtadio & ſtudio Eloquentiæ, quid de ipsâ ſtatuendum ſit: atq; nùm diligenter excolenda: an verò omninò deſerenda ſit, ſedulo deſpiciamus, & apprimè neceſſarium ſtatuo, & oppidò quàm utiliſsi-

utiliſſimum. Scio equidem, quàm ego minimè ad hanc tantam rem obeundam, ſim aptus & idoneus; cùm neq; tanto ingenio, neq; tantâ doctrinâ, tantoq; rerum uſu valeam, ut omnia, quæ in hac oratione dicenda, & explicanda eſſent, dignè ſuſtinere poſſim: Veſtrâ tamen, Auditores, quâ erga alios ex hoc loco perorantes, ſæpiùs uſi eſtis, humanitate & benevolentiâ fretus certiſſima, haſce, non ingenij ſed exercitij, non oſtentationis, ſed conſuetudinis partes in me lubens ac libens ſuſceperam. Certis igitur argumentis oſtendam: Eloquentiæ omninò eſſe ſtudendum: illorumq; cavillationes, qui contrarium aſſerunt, fortiter improbandas: ita tamen, ut quod, per tenuem ingenioli mei ſupellectilem ipſemet de hoc præclaro themate ſatis dignum excogitare non potero; aliundè mihi mutuo ſumam. Quod dùm facio, à vobis contendo Auditores, facite, ut balbutientem in dicendo infantiam noſtram, veſtra attentione, exigui temporis ſpacio, benevolè ſublevari, experiundo cognoſcam.

Omnes equidem ſcientias à Deo immortali mortalibus clementer conceſſas, æquo quaſi momento mecùm perpendens, nullam ſanè comperior, quæ plurium hominum calculis, & ſuffragio excellentiori, graviorique honeſtatis encomio, ac pondere inſignita ſit, quàm honeſtiſſima illa omnium regina diſciplinarum Eloquen-

quentia. Nec profectò ſine cauſsâ: nam cùm ſingulæ ſcientiæ ſingulas hederas, unumq; ſolummodò inſigne, propter quod laudem merentur, habeant: ſola hæc rerum Domina duplici quaſi virtute inſignita, artes ac diſciplinas alias longè ſupereminet univerſas. Quid enim aliud eſt Eloquentia, quàm inſignis & BENE dicendi, & SAPIENTER dicendi facultas? Utrumq; ſanè ut præclarum, ita quoq; ſingulari dignandum præconio laudum. Quis enim illum non vel maximo obſervantiæ honeſtamento dignum judicat, quem novit multiformi variarum ſcientiarum cognitione, omnibus alijs velut à tergo relictis, multis paraſangis antecellere? Honoramus Doctorem Medicum, quoniam ſcientiâ myſteriorum naturæ excellit: ſuſpicimus profeſſorem juris, quia quid juſtum, quid injuſtum, quid honeſtum, & quid turpe ſit, penitus callet: & quis verbi divini præconem non veneratur? quis eum non colit? quòd animum divinis literis conſignatum habeat. laudantur certè iſta in homine bona. at nec vituperantur hæc, ſi adfuerint dona: ſolutam & volubilem habere linguam; laterum quandam firmitudinem oſtentare: canoram & ſonoram vocem fundere: verborum & figurarum quadam elegantiâ ſermones ſuos condire: non ſecùs, ac Luſciniæ tempore æſtivo ſolent; quæ nunc vocem in lon-

longum ſpiritu continuò trahendo, mirâ cum varietate flectunt: nunc conciſo ſono diſtinguunt: paulo poſt intorto copulant; audientiũ aures, ac animos ſingulari & incredibili pronũciandi ſuavitate poſſe perfundere. Honeſtũ itaq; utrumq; & doctrinâ excellere, & eloquentia pollere. Præclara res ratio; præclara quoq; oratio: longè verò præclariſſimum, ſi illuſtris ratio, illuſtri fuerit oratione, tanquam luna reliquorum ſiderum lumine, irradiata atq; exornata. Unde laudandus quidem Medicus, ſi varias naturæ virtutes calluerit; admirandus verò, ſi eaſdem egregiâ ſermonis facundiâ cùm multis communicaverit. inſignis quidem Juriſconſultus, ſi tàm divinæ, quàm humanæ ſit apprimè gnarus Juriſprudentiæ: illuſtris merito, ſi inſignes res illuſtri oratione eloquatur. ſuſpiciendus Theologus, ſi ſacrarum literarum cognitione polleat; admirandus, ſi eaſdem fideliter animo conceptas res, apertâ propriorum ac ſignificantium verborum ſententiarumq; puritate poterit explicare. Ut ut tamen hæc ſingula magnificè extolluntur, ſtupenda tamen res eſt, poſſe nimirum omnem materiam, omnem rem, omnem ad dicendum propoſitam quæſtionem, jucundis troporum & figurarum luminibus, ceu gemmulis & floſculis quibuſdam, depingere & diſtinguere: nec non ponderoſâ

rerum gravitate, perſonis & temporibus, locis & cauſis conformiter, ac convenienter tractare, magnificeq́ exornare. Quod intelligens divinis ille ingenij dotibus abundans Seneca jure exclamavit: Felicem illum, qui in aliquam ſaltem dicendi facultatis partem receptus eſſet: paucis enim ſe ità indulſit, ut tota contingeret. Totum verò hoc, quantum eſt, quod ſanè maximum & ſtupendum verè eſt: totum, inquam, hoc cùm illuſtris illa rerum domina Eloquentia ſuo quaſi gremio includat, & tanquàm pro inſigni geſtet; meritò nihil illâ nec præclarius, nec honeſtius, nec majori veneratione ſuſpiciendum, humano generi à Deo conceſſum, conſtanter affirmandum cenſeo. At verò quod res honeſtas attinet, quid de illis ſentiendum ſit, nemo eſt, qui ignorat. Negem illas ſummo amore colendas? non eſſet hoc boni viri: negem illas unicè amandas? ne hoc quidem hominis eſſet; quippè quæ non humano femore ſatæ aut prognatæ ſunt: ſed quæ ab ipſò Deo, omnem mortalitatis captum ſuperante, originem ac familiam traxerunt. qui ter optimus cœleſtium pater quæcunq́ omnipotenti ſua manu fabrefecit, annon in omnem æviternitatem bona exiſtunt? novit autem Ethnicus nihil eſſe bonum, niſi quod idem honeſtum: dicit enim quod rectum, & honeſtum, & cum virtute eſt, id ſolum

eſſe

Digitized by Google

eſſe bonum. Itaq; cùm ſciret nihil bonum non eſſe ſummoperè expetendum, quoniam præpotentem omnis illum bonitatis fontem Deum auctorem habet: honeſtum autem revera tale eſſe cognoſcens: ſapienter ac penè divinâ mente ſubintulit, id ſolum, nec quidquam aliud eſſe expetendum, quàm quod ſit honeſtum. Dixit, inquam, hæc homo Ethnicus: nos Chriſtiani: qui, ut omne malum à perverſiſſimo omnis malitiæ authore Diabolo fluere ac pluere, ità nihil bonum à Deo ter optimo maximo non promanare, indubitanter confitemur: tàm inconſideratè res bonas, & honeſtas non ſummè amplectendas affirmemus? non eſſet hoc ſani hominis; cum præſertim nihil ſit (ut illud extremo quaſi digito contingam) quod hominem magis deceat, quàm divinam in ſe imaginem, ad quam à Deo formatus, & reductus ſit, diligenti virtutum & honeſtatis operatione perficere: nihil contrà, quod ipſum magis deformet ac dedeceat, quàm eandem ſimilitudinem majore ignorantiæ labeculâ conſpurcare atq; delere. Sed quid ego pergo, prolixis verborum ambagibus, honeſtum apud honeſtatis ſtudioſos ſuadere? cùm enim & ratione & argumentis liquidò appareat, rem bonam & honeſtam ſummè eſſe colendam: nihil verò Eloquentiâ neq; honeſtum magis, nec magis præclarum; quis tàm

 muco-

mucoſis naribus, aut tàm ſtolidæ frontis, ne dicam inhoneſtus eſſet, qui tàm ſplendidam Reginam, tantæ bonitatis nutricem, non ſummè veneretur, amplectatur, exoſculetur?

Verum enimverò audire ego jàm mihi videor, mutorum quorundam brutorum potiùs, quàm hominum inſulſas voces, qui ineptè contendunt, Eloquentiam nullâ omninò laude dignam, ſed potiùs ut rem vituperabilem, odio pluſquàm Vatiniano proſequendam, atq; ex omni libero populo proſcribendam. Dicunt enim, illam non abs numine aliquo divino, aut cœleſti inſpiratam flamine: ſed à Diabolo inventam, remq; ab omni honeſtarum rerum numero longè alieniſſimam eſſe: utpotè quæ nihil aliud ſit, quàm ſubdola quædam homines exquiſito fuco, & ſubtili eloquio decipiendi induſtria: & perverſa bonos opprimendi, malosq; redimendi calliditas: verſutaq; fallacibus argumentis veritatem oppugnandi, & inania intrudendi ſolertia: aſtutâ deniq; incautos hominum animos aſperis, & hamatis errorum ſentibus implicandi vafricies. Adducunt pro exemplo Vatinium, qui cùm à C. Licinio Calvo, Ciceronis æmulo, inſigni orationis vi accuſaretur, exurgens exclamarit: Rogo vos, Judices, num quia hic diſertus, ego inſons condemnabor? ex quâ inimicitiâ odium Vatinianum in pro-

ver-

verbium abiit. adducunt Carneadem, quem ferunt, cum pro Juſticiâ multa publicè, eleganter & ſapienter diſſeruiſſet: poſtridiè non minore facundiâ, & copiâ contra Juſticiam peroraſſe. afferunt Brutos, Craſſos, Gracchos, Catones, Ciceronem & Demoſthenem, qui ut omnium habiti ſunt eloquentiſſimi, ita ſemper fuerint omnium ſeditioſiſſimi. Cenſorius Cato quadragies accuſatus: ipſe ſeptuagies, ac ultrà alios reos fecit, totâ ætate ſuâ inſanis declamationibus Reipub. tranquillitatem perturbans. Alter Uticenſis provocato Cæſare, libertatem Romanam funditùs evertit. M. item Cicero Antonium in Reipub. perniciem provocavit: quiq; ob ſimilem rationem Romæ appellatus eſt Rex, quia Senatum quovis vellet, verteret dicendo, oratione ſua omnia regens. Demoſthenes item Philippum contra rempubl. Athenienſium incitavit: quem etiam ſæpiùs gloriatum apud amicos, ajunt, ſeſe, quandò liberet, poſſe Judicum ſententias ad ſuam voluntatem convertere artificio ſermonis. Tàm ſubdolè verò homines decipere, bonos opprimere, malaſq; cauſas defendendo redimere malos: nocentes reos legis periculo eripere, innocentes contrà accuſando damnare: veritatem oppugnare, & inania intrudere: Reipublicæ præterea ſtatum convellere, ſæpius etiam ad fundum uſq; delere, his artibus nihil ſanè

ſanè neq; turpius, neq; inhoneſtius poterit eſſe quidquam. At verò quis rem inhoneſtam unquam laudavit, nec eam potiùs omni ignominia affecit? quis, ſiquidem ita res ab illis geritur, non rectè cum Euripide, Tyrannicum quiddam eſſe, multa ſcire dicere, ſentiat? quis non verè cum Platone Rhetores ex omni liberâ Repub. excludendos judicet? quis deniq; Eloquentiam, tanti mali fomitem, non, ut diabolicum, inferorum voragini abſorbendum propudium continuò abijciat ac diris devoveat? Bella ſcilicet hæc eſt pecorum iſtorum ſapientia, furcâ profectò pianda, qui volentes videri ſaperdæ; efficiuntur Mævij, & Bavij; facientes (quemadmodum ait comicus) intelligendo, ut nihil intelligant. Etenim quæ loquentiæ, & ſophiſticæ ſunt; affingunt illi falsò Eloquentiæ; quæ utraq; longâ intercapidine inter ſe diſtat. Quemadmodum enim multò, quod dici ſolet, aliter olent ſues, aliter canes: ita infinita inter Sophiſticam, & Eloquentiam eſt differentia. Sophiſtica enim omnis adulatur, inq; varias formas ſe tranſmutat. quemadmodum Camelopardalis ſive Nabis, collo refert equum, pedibus & cruribus bovem, capite camelum, maculis Tigrim aut Pardum: ita, ſi Sophiſtæ cultum inſpicias, ſanctum aliquem eſſe exiſtimes: ſi orationem audias, Satrapam loqui putes: ſi autem vitam expendas,

das, nebulonem invenies turpiſſimum, qui ſimulatâ & vulpinâ quadam ſanctitate dulci verborum melle fel porrigit venenoſiſſimum. Eloquentia verò, cùm non niſi inventum Dei ſit, nunquàm non grata Deo, & hominibus ſalutaria dicit. Sophiſtæ non niſi verſutiam & dolos intendunt, quodq; honeſtis rationibus aſſequi non poſſunt, fraude aggrediuntur technisq;. Quid verò Eloquentia? nullas illa verſutias, nullas fraudes, nulla vaframenta; ſed ſolam ſapientiam omni tempore, & ubiq; locorum adhibet: unde & copiosè loquens ſapiẽtia, tàm rectè quàm prudenter ab eloquentiæ principe Cicerone nominatur. Sophiſta ubiq; non niſi proprijs commodis cuncta metitur. honorare videtur? qui de amore non venit honor, non honor ſed adulatio eſt, inquit Bernhardus. adulari verò annon eſt ſeductoris? imò verò rabioſiſſimi catuli. ſicut enim canes venatici heris accedentibus, pedibus leviſſimè aſſultant, caudâ abblandiuntur, ut eſcam ab illis obtineant: ſaturati autem non verentur morſibus in ipſum dominum inſultare quàm impetuoſiſſimis: ſic adulatores & Sophiſtæ blanditijs, & compoſito orationis fuco, quaſi clavum figunt in oculo illius, quo cum ſermonem conferunt: aliter enim intelligunt ſe non impetraturos petita, niſi quaſdam inſidias auribus fecerint: ſi verò retrò ſpexeris ſubitò, deprehendas

N

Digitized by Google

das poſt te colla incurvari, aut manu auriculas agitari aſini, aut æſtuantem canis protendi linguam. Cæleſtis verò iſthæc Eloquentia, non ad propriarum faucium expletionem, ſed ad communia vitæ humanæ commoda, non ad ſui ventris ſaginam, ſed ad ſalutem, & conſervationem publicam, juxta leges honeſtas, omnia refert. unde meritò benè conſtitutæ civitatis alumna, & columna nuncupatur. Quanto ergò cælum diſtat à terrâ; tanto certè intervallo, divina hæc Eloquentiæ innocentia, à perverſiſſimâ illâ adulandi & decipiendi calliditate Sophiſticâ differt. Itaq; ut hi, qui eloquentiam colunt, divorum ſoboles, Apollinis proles, & Mercurij filij à Poe[illegible] ſalutantur: ita ex hac Sophiſticâ tanquam matre ſunt prævaricatores, tergiverſatores, calumniatores, & ſycophantæ; ex hac cætera hujuſmodi ſceleratæ linguæ hominum nomina deſcendunt; hoc præditi homines (ſi modò homines nominandi ſint) artificio, ne dicam veneficio; in civitates plerumq; conjurant, & ſeditiones movent; hac artificioſa loquacitate alios decipiunt, alios mordent, alios cavillantur, blandiuntur alijs, ac in innocentes tyrannidem quandam ſibi malitioſè uſurpant. Quæ cum ita ſint; tum verò quanta ſit inſania, quòd Cicero aut Demoſthenes, aut id genus alij peccarint: quòd abuſi

ſint

Digitized by Google

ſint ſuis aliquando donis: id Eloquentiæ expenſum ferre, nemo eſt qui non videat. Cui enim mens tàm erit amens, ut contendat propter abuſum, rem ipſam, ad ampliſſimos omnium hominum fructus aptam, eſſe expellendam? quæ verò tandem ars, quæ res, quæ facultas in vitâ humanâ tolerari poſſent? Annon qualibet nonnunquàm ſuis laborat incommodis? num propterea tollere, frangere, diſſipare iſta fas eſt? an quia multi inebriantur vino, cum Lycurgo incidendæ vites? nequaquam: ſed potius, cum Galeno, admovendi fontes. ſic etiamſi multi abutantur Eloquentiâ, non protinus, cum ſciolis iſtis, abijcienda: ſed, cum Plutarcho adhibenda eſt cautio, ut fiat ſalutaris. Execranda igitur ejuſmodi Eloquentiæ detractorum malitia: contraq; firmiter ſtatuendum, & honeſtam rem eſſe ſapienter & benè dicendi facultatem, & omnem laborem, omnemq; operam, in aſſequendâ illius cognitione, inſumendam eſſe. Verùm & hic errore labi quoſdam video, qui, cùm Eloquentiæ neceſſitatem non intelligant, non arbitrantur operæ pretium fore, cur eam ſibi magno ſtudio parent: & laudari putant dicendi facultatem more vulgi, quemadmodum agyrtæ ſua olea ſolent. Sed hi, ut dicebam, fructum Eloquentiæ non intelligunt, nec animadvertunt, ſine cujus

Digitized by Google

rei cognitione nemo unquam docti viri nomen conſecutus eſt, nec conſequetur unquam: ejus diſcendæ neceſſitatem omnibus, ad veram & ſolidam eruditionem aſpirantibus, omninò imponi. In artibus mechanicis nemo meretur nomen optimi artificis, niſi probè cognitis neceſſarijs, quæ ad ſuum officium tutandum valent. Gladiator tùm demùm proclamatur ſummus athleticæ peritiæ profeſſor, cùm noverit omnes omnium armorum uſus: & ſic in reliquis omnibus ſeſe res habet. Jam optimi & prudentiſſimi quiq; unâ voce teſtantur, neminem doctum dici poſſe, niſi qui teneat rationem & methodum, tùm ea, quibus rem ad dicendum propoſitam vel confirmet, vel reijciat, accuratè inveniendi: tùm quæ inventa ſunt, ordine convenienti, & ad victoriam expedito collocandi: tùm deniq; ea ipſa, quæ reperta, & diſpoſita ſunt, optimis verbis, & lectiſſimis ſententijs veſtiendi. Tu Imperatorem illum verè imperatorem & ducem belli laudaveris, qui inconſultò nullaque ratione milites deligeret, nec in acie ad pugnam collectos rectè diſponeret, nec armatos, ſed inermes contra hoſtes educeret? pari modo docti viri nomen nemo tueri poterit, niſi qui omnes Eloquentiæ partes noverit: ut rectè M. Tullius dixerit, præclarè invenire, & aptè diſponere pruden-

tis:

tis quidem hominis: orationem verò variè figurare, & prudentis & docti eſſe viri. Sed veluti illa requiruntur, ut ſciat accuratè excogitare: rectè enunciare: artificioſè diſponere: & deceter figurare: ſic vel maximè neceſſaria eſt docto viro ad ſuum nomen retinendum illa facultas, quâ poſſit omnia perſpicuè dicere, & mediocria mediocriter, amplaq; magnifico orationis ornatu tractare. Et quidem, ut, reliquis omiſſis, perſpicuitatem ſolam hoc tempore in proſcenium ducam, quis non videt, hanc ſummè neceſſariam erudito viro ad ſuam dignitatem conſervandam? Cùm enim oratio ſit character animi, & quaſi index, commonſtrans quid ſapientiæ, quid eruditionis, quid myſterij in animo dicentis lateat: certè ſi obſcura, ſi ſordidis ſcatens vocabulis, ſi ſententiarum involuta ænigmatibus, tanquam nodus Gordij, auditorum animis obijciatur; non modò fidem nullam faciet circumſtanti concioni: ſed nec ullam docti viri laudem in imperitæ multitudinis animis relinquet. Non igitur dicat Orator perſpicuus, Crocodyli lacrumas in culinâ: nemo enim intelligit: ſed utatur verbis tritis & quotidianis, utatur ſermone proprio: utatur ſententijs de populi conſuetudine ſumtis, non ex India petitis: nec ſecùs ac polypus, perſonis & locis, temporibus, & cauſſis, diligenter ſeſe ac-

 com-

commodabit. Quod ſi peregrinis ſententijs, ſi antiquatis verbis, ſi barbaro orationis veſtitu ſermonem conſpurcet, & deformet: nihilo, ſanè, plus efficiet, quam in ſcenis mutæ ſolent perſonæ: quæ nunc quidem manus movent, nunc haſtas vibrant, nunc lentè incedunt, nunc ſubſultim gradiuntur; cùm tamen nunquam (quod dici ſolet) aperiant os, & nil niſi riſum ſpectanti theatro concitent. Doctum autem aliquem & mutum eſſe, valdè eſt abſurdum & inconveniens, nec in ullâ laude poſitum. rationem verò habere, & oratione carere, parum admodùm differt à bruto. Quid enim tàm deeſſe cæteris animalibus, quàm intellectum & cogitationem quandam cernimus? Nam & moliri cubilia, & nidos texere, & educare fœtus, & excludere pullos, quin etiam reponere in hyemem alimenta, ſono inſuper, tanquam indicio quopiam, quaſi velle mutuam inter ſe miſcere loquelam; nonnullius rationis eſt, vel certè, ut Philoſophi aſtruunt, rationis umbra: atqui quia carent ſermone, quo ea quæ fortè ſentiunt, exprimant, muta & irrationalia vocantur. Ac profectò, quid ipſa ratio nos juvaret, aut quàm manifeſta in nobis eſſet: ſi, quæ concepiſſemus mente, promere loquendo non poſſemus? Cum igitur eſſe aliqua lingua divinitùs nobis obtigerit: ecquis illi elo-

quij

quij perſpicuitatem non adjudicabit, ut mentis noſtræ cogitata certè & intelligenter queamus enunciare? & quoniam proprium hominis decus, &, ut Ariſtoteles loquitur, axioma eſt oratio perſpicua: multò magis erudito, & docto homini, ad decus illuſtrandum, & axioma ſuum magnâ cum laude conſervandum, neceſſaria erit, apertiſſimum & puriſſimum illud ſermonis decus, perſpicuitas. Quare, cum ſplendida illa rerum Domina Eloquentia, ſuo ambitu, ſuo amplexu, ſuo gremio hæc ſingula foveat: auſim exclamare: nihil docto & erudito viro tàm eſſe aptum, tam conveniens, tàm deniq; neceſſarium, ad ſuam dignitatem tutandam, quàm eloquij & ſermonis facundiàm. Sed oportunè hic occurſandum video importunæ quorundam temeritati, qui impudentiſſimè calumniari non erubeſcunt, Eloquentiam nihil eſſe aliud, quàm ventoſam quandam jactantiam: quæ veneficijs quaſi quibuſdam incantet homines, ut videantur ſibi tales, quales revera non ſunt. Eſt hoc maledictum hominum vaniſſimorum, & extremâ inſcitiâ laborantium, quibus meritò obtuſum cerebellulũ helleboro tantiſper purgaretur, donec ſuæ inſcitiæ jactantiam recognoſcerent. Etenim volentes nolentes mihi neceſſariò concedant oportet, illam facultatem, quæ docet res bonas, & generi humano

mano apprimè utiles, oppidoq́ quàm neceſſarias, dictione explicare, non tanquàm γοητείαν quandam reijciendam, ſed omninò eſſe diſcendam, doctoq́ viro ad tuendum ſuum decus valdè neceſſariam. Annon vero Eloquentia eſt illa facultas? annon eloquentia monſtrat methodum non minùs utilem, quàm neceſſariam, oratione tractandi doctrinã, de Deo T. O. M. uno in divinitate, & in perſonis trino? de lapſu hominis: de ejuſdẽ per Chriſtum reſtauratione: de juſtificatione coram Deo: de fide, Baptiſmo, & Cœnâ Domini: de ſalute, & vitâ æternâ? annon eadem docet rationem verborum ſplendore illuminandi ſumma illa de Juſtitia & Jure capita? de legibus divinis, & humanis: de mutuis hominum communicationibus, & contractibus? Annon Eloquentia oſtendit artem verbis illuſtrandi abſcondita naturæ myſteria: ſecretas lapidum & gemmarum vires: abditas herbarum & florum virtutes? imoverò quæcunq́ in cœlo continentur: quæcunq́ pontus complectitur: quæcunq́ vaſtiſſimus terrarum orbis, ſuo capaciſſimo gremio inſinuat; & ut uno verbo dicam: quicquid tota hæc rerum univerſitas ſpacioſiſſimo ſuo includit amplexu: hæc omnia docet præclara dicendi facultas, dilucidâ, perſpicuâ, ornatâ, vel amplâ oratione efferre, & incredibili ſermonis ſuavitate condire

atq́

atq; exornare. Neq; enim ſufficiunt ad conficiundam dicendi facultatem tantùm celeres animi motus ad exornandum, amplificandum, & exaggerandum, atq; ad illuſtrandum: non facit eloquentem tantùm cognitio inventionis Rhetoricæ; cognitio diſpoſitionis, elocutionis & actionis. deſiperet, ita qui ſaperet. ſed præter hæc requiritur maximarum facultatum; de divinis, Theologiæ; de humanis, Juriſprudentiæ; & de rebus naturalibus, cognitio Philoſophiæ ac Medicinæ; unde res ad dicendum, tanquàm ex fontibus limpidiſſimis, abundè hauriantur. Itaq; meritò Ariſtoteles veteres Sophiſtas ſeverè reprehendit, quòd relictis rebus, relicto probationis corpore, relicto toto orationis ſucco, ſolummodò quibusdam umbris, quas Philoſophus προσθήκας *appellat, docendis inhærerent. Cicero verò rectè fundamentum ac baſin eloquentiæ, ſtatuit ſapientiam; ac proinde eloquentiam quaſi copioſè loquentem ſapientiam definivit. Quamobrem ut hominis decus eſt ingenium: ſic ingenij lumen rectè ſtatuimus eloquentiam; eâq; nihil viro multifariâ ſcientiarum cognitione conſpicuo magis ad ſuam eminentiam defendendam neceſſarium judicamus. Valeant ergò, qui nobis pro eloquentiâ ventoſam quandam venditant jactantiam. nos ut odio habemus artem præſtigiarum;*

Digitized by Google

ſic firmiter aſſerimus: facultatem, quæ res bonas, neceſſarias & utiles oratione tractare docet, non tantum in omnibus liberis Rebuſp. retinendam, ſed & à nobis omni animi contentione amplectendam & ſtudioſiſſimè excolendam: quid dico excolendam? imò unicè ſuſpiciendam, & in ſanguinem ac ſuccum, quod ajunt, omninò convertendam. Quid enim magis nos decet, qui in Muſarum palæſtris ad bonarum diſciplinarum mercatum deſudamus acquirendum, quàm earundem etiam decus & fructum conſequi? quid magnificentius, quàm in certamen & arenam cum hæreticis, pro defendendâ noſtrâ religione, intrepidè deſcendere? quid laudabilius, quàm poſſe firmis argumentis, ceu gladio quodam Alexandri, calliđiſſimas illorum rhetoricationes diſſolvere & diſſipare? hæc verò eloquentia ſingula, expanſis quaſi manibus, cumulatim nobis largitur. hæc acuit ingenium: hæc eruditionem in varijs Academijs longo rerum uſu acquiſitam perficit: hæc quaſi extrema manus eſt ſtudiorum, renovans memoriam omnium quæ unquàm audivimus, accepimus, legimus. hac armatus, infeſtas ac venenatas hæreticorum ſagittas fortiter retundet, ac diſcutiet: hac inſtructus iniquorum judicia non extimeſcet: hac ſtipatus audacter prodibit ad docendum etiam ex tempore: hac deniq;

deniq; ornatus, ad ſacras conciones non ſolùm doctrinam, verùm etiam actionem convenientem ſingulari cum delectatione afferet. Quæ univerſa cum nemo noſtrum non ſtudioſiſſimè affectet: quis eloquentiam tantæ bonitatis parentem, tantæ utilitatis nutricem, à ſe diſpellat, eijciat, exterminet? Salve nobilis domina! quis dignus tuarum laudum buccinator ac tuba? ſalve illuſtris regina! cujus tanta vis, ut admirabiles tuas vires enarrare queat? Equidem ſi unius loci aut temporis eſſet, Auditores, poſſe res tantas, tamq; utiles dicendo efficere, minùs laborandum eſſet de eloquentia comparanda; cùm verò non in hanc vel illam vitæ conditionem, verùm in omnes & ſingulas ejus partes ſeſe illius fructus diffuderint, non intelligo quid cauſſæ ſit, quo minùs exColi, quò minùs ſummoperè diligi ac diſci debeat. Quis enim ordo, quæ conditio, quod vitæ genus iſto Dei dono unquam caruit aut carere poteſt longè pulcherrimo? num Eccleſia? nullo pacto. dies & charta me deficerent, ſi omnes & ſingulos illos eccleſiarum Doctores enumerarem, quibus ingens veræ & ſapientis eloquentiæ copia fuerit. Nihil dico de Aarone; quem, cùm excellens orator eſſet, Moyſi pro ore fuiſſe, quis non novit? non commemoro Davidem; cujus venuſtum carmen quem non

demulceat? taceo Salomonem; cujus copioſè loquens ſapientiâ quem non tangit, & trahit? ſileo Paulum; quem, ſi majeſtate, & excellentiâ orationis comparemus cum Demoſthene, annon fatebimur, graviùs & præclariùs de ſuo Evangelio, quàm Demoſthenem de ſuâ lege loquutum fuiſſe? prætermitto Chryſoſtomum; cujus ex aureo ore verè aureum orationis flumen promanaſſe (quemadmodum Ariſtotelem aureum flumen fudiſſe dixit Tullius) quis Chriſtianus non fatebitur? ſilentij velo involvo reliquos innumeros: Gregorium Nazianzenum, Baſilium Magnum, Hieronymum, Cyprianum, quorum varietas dicendi & elegantia quem cum gentibus in ſtuporem non rapiet? Ad noſtra me tempora converto. quid? annon Eccleſiarum pulpita flagitare videtur viros eloquij dexteritate excellenter imbutos? ſunt quidem hic pulli immaturo nimis partu ad hunc ordinem excluſi; imò etiam veterani quidam Theologaſtri, qui, (dolendum verè) vix norunt unam ſententiam rectè & ornatè proferre. ſed degeneres iſti Theologorum non conſiderant, ſtudio puritatis linguæ recuperatam eſſe verã religionem: metuendumque ne hoc neglecto priſtinam incurramus barbariem, quam neceſſariò ſequuturam doctrinæ Evangelicæ defœdationem vel cæco apparet. Manifeſtum

itaq;

itaq; eſt, ab ijs, qui Eccleſiarum Miniſtri eſſe aliquando deſiderant, non modò poſtulari, verum efflagitari etiam, ut è Rhetorum officinis, & declamantium ſubſellijs benè culti prodeant. At quid de Scholis & Academijs, an ſine Eloquentiâ illæ ſibi conſtabunt? vix ac ne vix quidem. in ſcholis inſtruantur Eccleſiarum futuri paſtores, qui, ſi fuerint ipſi barbarè informati, barbariem non absque diſpendio plurimis affricabunt: in Academijs informentur oportet futuri rerum humanarum adminiſtratores: qui quomodò cum alijs communicabunt, ac contrahent, quomodò ſuo ſtabunt talo, ſi literas elegantiores non didicerint? quomodò converſabuntur, ſi res varias, voce, memoriâ, conſilio, & ingenio nō ſuſtinuerint? Quid de te porrò Reſpub. dicam? nec tu ſine Eloquentiæ vigore ſalva conſiſtere potes. eſt enim pacis comes, eſt ocij ſocia, eſt benè conſtitutæ civitatis alumna & columna Eloquentia. an autē Legationes, quæ ſæpè utiles ſæpiùs etiam neceſſariæ ſunt, quæq; ad Cæſares, Reges, Imperatores, Principes, habentur, aliquâ cum dignitate obiri, ſuſtineri, perficiq; poterunt, ſi Eloquentiæ armis malè inſtructi fuerint, qui ablegantur? an hi ſuo munere aliquâ cum virtutis & innocentiæ famâ perfungentur, ſi ignorent aptè & illuminatè negocium proponere

nere? hoc intelligens Pyrrhus, Epirotarum Rex, Cyneam oratorem ſuum & legatum ſingulari eſt proſecutus elogio. fatebatur enim plures urbes per Cyneam oratione, quàm armis à ſe ſubactas. O inſignem Eloquentiæ vim! ô immenſas illius utilitates! tu Flexanima, & omnium rerum domitrix meritò ſalutaris! tu es potens in hominum animis concitandis, & affectibus movendis! Quis n. Auditores, perculit Græcos, ut pacem & bella ſuſciperent, ſuſcepta deponerent; ut fœdera cum Regibus jungerent? Demoſthenes orator. Quis Lacedæmonios inflammavit, ut cum à Meſſenijs iterùm, atq; tertiò eſſent victi, priſtinam fortitudinem recuperarent? Tirtæus orator. Quis Romanam plebem armis ſtipatam, quæ regibus exactis, nimiâ libertatis intemperantiâ ac luxuriâ diffluebat, in juſtum obœdientiæ gyrum reduxit? P. Valerius orator. Tu, facundia, aures penetras, tu oculos demulces, tu animos viriliter invadis: te, non ſecus ac gubernaculo naves, & equi capiſtro, homines gubernantur. Cur enim Verres reorum loco ſedit? cur victus, profligatus, fractus Catilina? Pompejus imperio auctus? Clodius labefactatus? Antonius oppugnatus? annon quia tu Cicero eras orator? Admirabiles ergo Eloquentiæ effectus! quæ nunc attollit; mox deijcit: jam lætitiâ perfundit;

Digitized by Google

dit; jàm triſticiâ afficit: modò ad pacem incitat; modò ad bellum provocat: parva magna; magna parva reddit. quid multis? quocunq; ſe vertit, animos auditorum ſecùm trahit. Quomodò enim primùm genus humanum, in montibus ac ſylvis diſſipatum, ſeſe oppidis mœnibusq; ſepſit? prudentium credo conſilijs compulſum & diſertorum oratione delinitum. quomodò ad ſervitutem juris adſtrictum? magnâ vi orandi, ſummaq; eloquentiæ facultate perſuaſum. Orpheus volucres, feras, ſylvas atq; ſaxa cantu permoviſſe, à Poëtis perhibetur. quid autem aliud ſub fabulæ hujus involucro vatum enthea gens condiderat, niſi iſtius vi dicendi id impetratum, ut agreſtes homines ad manſuetiorem vitam, & ad colendam virtutem traherentur? Hercules quoq; vetuſtiores Æthiopas, nec non Ægyptios aſperos & incultos, ferinisq; carnibus, inſtar pecorum, veſcentes, neq; moribus, neq; lege, neq; imperio utentes ullo, mitiores cultioresq; gravitate orationis ſuæ fecit. Sic ad Amphionis cantum lapides in muros Thebanos ultrò coiiſſe; fama eſt. Neſtor autèm, ſapientiſſimus & eloquentiſſimus ille Pyli Rex, Agamemnonem, Regem Regum Ciceroni appellatum, nec non univerſum Græcorum exercitum ſuis conſilijs & facundiâ rexit: ut mittam alios, quorum egregia

gia facinora, & mirandas eloquij vires, temporis nunc vetant anguſtiæ recenſere.

Quamobrem, ut tandem vela orationis meæ contraham, ut portum aliquandò reſpiciam: cùm tanta ſit eloquentiæ honeſtas, tanta dignitas, ejusque mirifica ad ſingula vitæ genera utilitas ac neceſſitas: quis consq; ſtupidus, quis ſibimetipſi tàm erit injurius, ut eam contemnat, nec potius ſummis viribus, omnibus nervis, totoq; ſtudio huc unicè contendat, ut in amæniſſima dicendi facultatis vireta ingrediatur? Removeatur hinc errorum inanitas, in quos delapſa eſt vitio hominum divinas leges ignorantium: excidatur nimia illa, divinis præceptis ſeverè interdicta, adulandi licentia: amputetur procacitas, & vitium illud teterrimum alios contumelijs & probris lacerandi: reſecetur arrogantia, & inanis laudum appetitus: atque his tot tantisq; maculis deletis, continuò exiſtet illa divina & cæleſtis Chriſtianæ eloquentiæ pulchritudo. Nos verò Auditores, cùm tanta Eloquentiæ ſit gloria, tanta virtus, tantaq; potentia, meritò ad eam rem, omnem induſtriam, omnes cogitationes, omnem diligentiam dirigamus, ut tantæ bonitatis matrem, obvijs ulnis amplectamur: illius ſvavitatem deguſtemus: venuſtatem labellis arctiſſimè compactis deoſculemur: ſic

cum

Digitized by Google

cum Deo aliquando erimus in Eccleſiâ utiles; eloquentes in curiâ; conſulti in dubijs; laudabiles in legationibus; in privatis congreſſibus affabiles; nobis ac noſtris ornamento; patriæ præſidio ac munimento: & verò (quem eloquentiæ finem præcipuum divinus ille Plato conſtituit) gratum Deo obſequium præſtabimus: cui, ut actionum cunctarum, ita & dictorum reddere olim rationem nos oportebit. DIXI

ORATIO

De Paſsione Domini Noſtri Jeſu Chriſti.

Pronũciata eſt 23. Apr. Anno 1614. à Joanne Thorheggen Lubecenſ.

*Q**uanquam verè & perquam pulchrè, Auditores, reverenda antiquitas voluit, ut ſemper publicis in congreſſibus aliqua ex parte Hiſtoria acerbiſſimæ paſſionis & mortis Domini noſtri* JESU CHRISTI *proponeretur, & tractaretur: tamen, ne nos homunculi, qui adhuc in oblivionum terra (ut loquitur Spiritus Sanctus) verſamur, memoriam acerbiſſimæ paſſionis & mortis Domini noſtri* JESU CHRISTI, *quam ad redimendum ex Diaboli faucibus genus humanum, & ad placandam & delendam adverſus id ipſum patris ſui horrendam iram ſponte ſuſcepit, oblivione deleremus: ſed potius cau-*

ſam haberemus pro hiſce tantis & tam magnis beneficijs gratias maximas & immortales agendi, utq; animi noſtri ad hunc cultum quaſi publicis ceremonijs inflammarentur: pia & laudabili conſuetudine receptum eſt, hoc potiſſimum tempore acerbiſſimæ & inauditæ Paſsionis Domini noſtri JESU CHRISTI *peculiariter mentionem facere. Neq; hoc fruſtra. ſed magnæ & ingentes nos ad piam illius conſiderationem impellunt cauſæ. Si enim Iſraelitæ in memoriam liberationis ex ſervitute Ægyptiaca ſolennem & anniverſariam, Paſcha ſuum tanta cum feſtivitate & plauſu celebrarunt: quantò magis nos memoriam hujus mortis filij* DEI *conſervare decet? Illa enim fuit memoria liberationis ex ſervitute Ægyptiaca, qua corpora tantum laboribus, opere & manu perficiendis, affligebantur: noſtrum autem Paſcha fit recordatione liberationis, per Chriſtum factæ ex regno Diaboli & morte æterna. Sunt quidem multa alia & immenſa erga nos* DEI *beneficia: creatio rerum ex nihilo: hominis ad imaginem Dei formatio: perpetua pulcherrimi ordinis in natura, legum, diſciplinæ, & omnium creatarum rerum conſervatio: quæ certè niſi tam magna eſſe fateamur, ut ea nullius hominis mens & cogitatio complecti poſſit, amentes ſimus. tamen quod ſummus ille Jova hoc modo & non aliter*

voluit

voluit redimi genus humanum in peccatum & mortem lapſum, niſi ut unigenitus filius ipſius, aſſumta carne humana, victima fieret pro peccatis hominum, & ſua paſſione & morte ſufficientiſſimum λύτρον patri perſolveret, iram ejus horrendam placaret, & amiſſam juſtitiam, & vitam æternam generi humano reſtitueret: hoc inquam, hoc beneficium multò majus eſt, imò immenſum & imperſcrutabile eſt, & longè omnium creaturarum tum Angelorum tum hominum captum ſuperat & excedit. Etenim, ut vetus ille Eccleſiæ doctor, D. Ambroſius, plus tibi inquit, ô Domine JESU CHRISTE *debeo, quod redemtus ſum, quam quod creatus. quid enim creari profuiſſet, ſi redemtus non eſſem? Si igitur Eccleſia perpetuò hunc morem ſervavit; meritò & nos eum in hiſce congreſſibus noſtris, pietatis & eruditionis causâ inſtitutis, ſervamus atq; retinemus. Paucula igitur de* PASSIONE *Domini noſtri* JESU CHRISTI *dicam: de qua re ego, fateri enim cogor, alios multò libentius diſſerentes audirem, quàm ut ipſe, qui in Theologiæ foro infans ſum, dicerem: materiæ enim gravitas quanta ſit quis non videt? quis hujus myſterij magnitudinem ignorat? quæ tanta eſt, ut ego animo eam non aſſequi, multo minus verbis exprimere poſſim. ſed tamen his oppoſita alia video: ipſum man-*

datum Dei opt maximi; qui ſeverè & ſuo id jure à nobis poſtulat, ut ſinguli tanta beneficia grati agnoſcamus atq; prædicemus. Agnoſco quoq; æquanimitatem Dei, cui & balbutiens infantum, gloriam ipſius commemorantium, lingua placet. Huc veſtra æquitas, veſter, Auditores, candor accedit; qui me potius dicere quàm tacere jubet. His igitur fretus, quod felix & fauſtum ſit, in inſtituto pergam, & quantum ſit Dei pro nobis morientis beneficium conabor non oſtendere, ſed delineare & adumbrare. Quod ut rectè fiat fructuoſeq;, Deum oro. Vos autem rogo, ut me humaniter audiatis. Neminem adeò dementem, adeò inſanum eſſe, mihi perſuadeo, qui non videat Paſſionem Domini noſtri JESU CHRISTI *eſſe arduam & magnam. Si enim cauſſa eſt magna; rem ipſam & magnam eſſe neceſſe eſt. Jam cauſſæ acerbiſſimæ hujus mortis ſunt magnæ, ſunt multæ, ſunt infinitæ, quæ vix enumerari poſſunt. Conſiderate enim & ponite vobis ante oculos hominem peccatorem, & Deum homini peccatori atrociſſimas pœnas & ipſam mortem minantem: dicetis profectò cauſſas eſſe magnas. cogitate Dei judicium; & quæ in eo poſt lapſum evenerunt: tum id, quod volumus nitidius effulgebit. Hominem ad imaginem ſuam creatum ſummus ille Jova, qui metitur pugillo aquas, cœlum palmâ ponderat,*

derat, terræ molem tribus appendit digitis, ut loquitur Vates, tanto honore affecerat, ut ei non ſolum dominium in omnia animalia tam aquatilia, quam terreſtria concederet, ſed amæniſſimum fertiliſſimumq; Paradiſum, quem Moſes in regione Eden fuiſſe ait, inhabitandum daret: & quod mirandum, familiariter cum ipſo verſaretur, dulciſſimumq; cum ipſo colloquium inſtitueret. O ſummam DEI *bonitatem! O ineffabilem clementiam & benignitatem! qui hominem ex pulvere factum ita ornavit, ut cum ipſo tanquam cum amico vellet vivere! Sed quomodo hoc tantum beneficium apud hominem poſitum fuit? Adamo evenit, Auditores, quod dici ſolet: tum demum noſtra intelligimus bona, cum ea, quæ in poteſtate habuimus, amiſimus. Adam cum conjuge ſuâ, licet ſummâ & perfectiſſimâ ſapientiâ, & alijs egregijs & excellentibus virtutibus præditus, & quaſi circumſeptus, tamen neſcio quo oeſtro præcitus divinitatem ſitiebat, & affectabat: voluit eſſe ſicut Elohim, à veritate præſtigijs & fallacijs ſerpentis deductus. ſed hic pruritus, qui ante dulciſſimus erat, mutatus eſt mox in fel acerbiſſimum & amaritudine plenum. Nam ne vix quidem devorarant iſtum fructum protoplaſtæ; ecce continuo vident ſe eſſe nudos, ſe eſſe iſtâ ſapientia, prudentia & alijs virtutibus omnibus*

privatos & ſpoliatos: unde mox texunt ſubligacula ex fici folijs, quibus ſua tegant pudenda. O quam miſerrimi hi facti ſunt DII! *ô tu ſtulta ſuperbia quid efficis? ubi dominatum in animos hominum tenes! in quas calamitates tum homines proijcis! Homines hi ex ſapientiſſimis facti ſunt inſipientiſſimi, ex filijs* DEI *filij & mancipia diaboli: qui imagine* DEI *erant prædıti, mox teterrimam Cacadæmonis larvam aſſumsêre: qui erant habitatio Spiritus Sancti, mox fiunt fœda Diaboli & fœtida cloaca: qui fuêre juſtitia & pietate veſtiti; mox planè ſunt nudi & tam injuſtitiâ & impietate, quàm alijs vitiis immerſi. & ut tribus verbis dicã, in tantas anguſtias, in tanta pericula, in tot anxietates homines morſu pomi pervenêre, ut ingens terra ipſos amplius ferre non poſſet. nemo n. erat, quẽ homo conſuleret, quomodo ex hiſce anguſtijs poſſet in integrum reſtitui: ſed omnes ipſi adverſabantur, etiam ipſæ creaturæ. cœlum & terra accuſabant ipſius inobedientiam: Angeli ipſius ſtoliditatem: Diaboli impietatem. hinc miſerrimi homines in jus vocabantur: menſæ & ſubſellia parabantur. erat ibi judex ſeveriſſimus, cujus facies ardebat præ furore erga homines: erant ibi conſiliarij, à dextris Dei veritas, Dei juſtitia, Dei ſanctitas, Dei miſericordia: à ſiniſtris ſtabat Accuſator,*

tor, qui ſummo & ſtricto jure agebat. ipſi autem homines ferreis catenis trahebantur & ducebantur ad juſtum tribunal. Mox Sathanas adverſus ipſos accuſationem inſtituit, non quidem ita, ut quondam Jobum accuſavit: ſed multò gravius. Sic enim allocutus Jovam: juſtiſſime, inquit, judex, qui non es verus tantum, ſed ipſa veritas, qui non es ſanctus tantum, ſed ipſa ſanctitas: tu ſemel homini hanc legem propoſuiſti, quicunq; comederit de ligno vetito, morte morietur. jam homo legem iſtam violavit. ergo ſume de ipſo ſupplicium, detrude ipſum ex luce in tenebras, ex lætitia in triſtitiam, ex gloria in ignominiam, ex vita in mortem, ex gratia in iram atq; gehennæ orcum: ſicut olim me pœna coercuiſti graviſſima: nec committe, ut homo, qui ſceleratè egit, impunè evadat. Hæc erat Diaboli accuſatio. mox ſummi Dei conſiliarij acceſſerunt. Dei veritas dixit: verum eſt, dixit hoc Deus, ergo tranſgreſſores debitâ pœnâ puniantur neceſſe eſt. DEI juſtitia dixit: maledictus homo, quia non permanſit in ſermonibus legis. DEI ſanctitas dixit: Peccatores abeant, Deus enim illos odit. nulla enim communio ſanctitatis cum perverſitate. Videtis jàm & probè perſpicitis, Auditores, in quas calamitates miſerrimi homines fuerint detruſi? Summum Deum graviter

imò

imò graviſſimè offenderant. hic voluit placari non auro & argento, non ſanguine hircorum aut taurorum: ſed ſanguine hominis, non quidem peccatoris, ſed juſti Sancti, qui ſimul & Deus & homo eſſet, O Bone Deus, quàm dura hæc ſententia! quam fuit homo conſilij inops! & pereundum ipſi fuiſſet, niſi Filius Dei, qui eſt ſplendor æterni Patris, hoc conſilium protuliſſet, ſe velle in temporis plenitudine caput Stygij Draconis conterere, homines ſuo ſanguine redimere, & patri ſuo reconciliatos in priſtinam gratiam reducere & reſtituere. Hæc ergò eſt cauſa princeps, cur pati & mori voluerit Filius DEI*: quæ, adeò magna, ut major excogitari & dici non poſſit. ingens igitur & magna & inaudita Paſſio. Neq; hoc ſolum: ſed ſubjectum ſi conſideremus, & ipſum magnum eſt. An non fuit magna & inaudita Paſſio, cujus impetum corpore ſuo ſancto, quod infinitis vulneribus conciſum fuit, excepit? quam in nervis ſuſtinuit, in quibus ſenſit lacerationes: quam in corde? in quo fuit ingens cruciatus, ortus ex metu illius lacerationis & mortis: quam in anima? in qua ſenſit in ſe effuſam totam molem totius iræ divinæ adverſus genus humanum. O magnitudinem plagarum, nulla dicendi vi exprimendam! Cain cũ unius tantum peccati aculeos ſentiret: in tantas tamen anguſtias redactus*

ctus eſt, ut ejulans conquereretur, ſua peccata majora eſſe, quàm ut remitti ſibi poſſint. Saul angore conſcientiæ cruciatus ſuo gladio incubuit. Achitophel ſcelerum furijs raptus ſuſpendio quæſiuit remedium. Judas tædis ſceleratæ proditionis ardentibus exagitatus ſe penſilem fecit. Nec deſunt illuſtria exempla alia. Nero ſcribitur in tantam veniſſe animi perturbationem ex metu malæ conſcientiæ, ac ſi coram videret omnes illos quos trucidari juſſerat, qui manibus eum veluti comprehenderent, ne ulterius aufugere liceret. Quid commemorem Franciſcum Spiram? qui ob Apoſtaſiam ſibi malè conſcius affirmabat, ſe exiſtimare, non eſſe acerbiores & virulentiores dolores in inferno, quàm quos ipſe ſuſtineret: itaque cupere ſe abrumpere vitam, ut omninò hac de re certus redderetur. Quod ſi unius aut paucorum delictorum agnitio ita horribiliter conſcientiam excruciat macerat, torquet: cogitemus, Auditores, quanta atrocitas fuerit virulentiſſimorum cruciatuum in Chriſto? qui non unius vel hominis, vel civitatis, vel regionis: ſed totius mundi peccatorum reum ſeſe fecerat. Fingite quæſo, qui in omnium principum totius mundi offenſam incurrerit; quanto æſtu putabimus ejus cor fervere & ferri? At hic, cujus in ſe effuſam iram ſenſit Chriſtus, non quidem Cæſar eſt Romanus aut

Digitized by Google

alius quidam Rex, ſed eſt ſummus ille & omnipotens Deus, ignis ille conſumens. Hic ipſum propter nos & propter noſtra delicta percuſſit; hic tam miſerè tamq; horrendis modis Filium afflixit, ut vermi ſimilis factus ſit. Itaq; mirum non eſt, ſi Chriſtus in peccatis noſtris laboravit: ſi ita multos, tam varios, tàm magnos & horribiles ſuſtinuit cruciatus. In horto horret futuram mortem: ſudat ſanguinem: à Judâ oſculo proditur & traditur: à Judaeorum militibus tanquam latro aut maleficus capitur, ligatur & abducitur: à diſcipulis turpiſſimè deſeritur. ad Pontificem Hannam; ad Caïpham, ad Herodem ludibrij cauſa trahitur: ibique exagitatur; vexatur, huc atque illuc rapitur. apud Pilatum ſeditionis & blaſphemiae accuſatur: ad palum deligati ſanctiſſimum corpus virgis crudeliter laniatur: caput ſpinis coronatur, pugnis immaniter contunditur, ipſe in faciem conſpuitur. ita mulctatus Judaeis ſanguinarijs cũ hoc praeconio Ecce Homo ſiſtitur: hisq; in crucem eum flagitantibus, idque cum clamore, prae nimia rabie, ingeminantibus, licet crimine omni à Pilato liberatus eſſet, tandem tamen ad furcam condemnatur. Ad ſupplicium profectus lignum grande fert humeris: populum ac mulieres, propria mala ignorantes, aliena deplorantes, tùm reprehendit, tùm de poenis ſubſecuturis

turis, deq; ira Dei adverſus peccata ſeverè commonet. In loco calvariæ ferreis clavis cruci nudus affigitur: medius inter duos latrones cum ſumma deformitate pendet. In trabe pro interfectoribus ſuis rogat: titulum ſeditioſi capiti ſuo imponi patitur: veſtes in prædam militibus concedi videt: fel & acetum guſtat: cum clamore valido excedit. O magnitudinem teterrimi ſupplicij, quod Filio Dei irrogatum eſt à Judæis! Itanè verò vos Abrahamidas decebat, tàm indignis modis tractare eum, qui vos maximis ac divinis cumulaverat beneficijs? veſtrumnè erat, Regem gloriæ interficere? O crudeles! ô tyrannos! pudeat vos in æternum tanti tamq; atrociſſimi ſceleris! itanè vos veſtros ſoletis beare amicos? itanè gratias agebatis ei, qui vobis viam ad ſalutem æternam commonſtrabat: qui vos ſæpius tanquam gallina voluit congregare? hunccine verò oportebat tàm immaniter accipere? quem vos debebatis ſummo honore afficere: hunc tanta ignominia decebat? miror, Auditores, & obſtupeſco, quoties cogito, ſummum Jovam id potuiſſe perpeti. olim Ierobeam percutiens virum Prophetam lepra percuſſus eſt: at hunc Filium ſuum & quidem filium unigenitum permittit ac tradit Deus impietati Judæorum totum divexandum. Verum, quid indignor Judæis? cur illis hoc exprobro, cujus

nos rei ſumus omnes? Nos, enim Auditores, nos noſtris peccatis vendidimus Filium Dei, ut ſervum; irriſimus, ut ſtultum; conſpuimus, ut inſanum; flagellavimus, ut furem; cruci affiximus, ut latronem; occidimus, ut maleficum: nos noſtris ſceleribus in tot cruciatus ſanctiſſimum Chriſti Domini corpus egimus. Fuerunt, ergo, Auditores, fuerunt hæc ipſa, quæ Chriſtus in ſanctiſſimo ſuo corpore paſſus eſt, graviſſima: ſed idem anima ſua ſanctiſſima longè majora & graviora perpeſſus eſt: quæ quidem una voce complexus eſt vates Eſaias: laboravit, inquit, ipſius anima. O rem in omni cœlo & terra ſtupendam! ſenſiſſe animam Chriſti filij Dei judicium patris iraſcentis peccatis noſtris, luctatamque eſſe cum tentatione abjectionis? Quid ergo eſt, ô Manichæi, vos enim appello, quid eſt, quod Chriſtum non verè ſed ſimulatè paſſum eſſe nugamini? ô verborum magiſtri, fabularum fabricatores, fraudum architecti! Nonne autem furorem veſtrum labefactant teſtimonia veteris inſtrumẽti tum expreſſa, tum Iſaaci immolatio omniaque ſacrificia quæ fuerunt mortis filij Dei typus? Jam volvite, ſi lubet, & pervolvite actum paſſionis, & ut veſtrum commentum refutet; agnoſcite. Corpus Chriſti copioſo ſtillat ſanguine; ipſe Chriſtus manibus poſt terga revinctis conſtringitur: per varia tri-

buna-

bunalia raptatur: facies ipſi tunditur: in os inſpuitur; velo oculi ligantur: caput ſpinis pungitur: humeris lignum ipſe portat; manus ipſi & pedes perforantur: ſitiens aceto potatur: emittit Spiritum magno cum clamore: lancea latus confoditur, & tandem ſepelitur; quorum nihil fieri potuiſſet, ſi phantaſma, non verum corpus humanum Chriſtus aſſumſiſſet. tangere enim aut tangi, niſi corpus, nulla poteſt res. De vobis autem Jeſuitæ, de vobis tam polchellis pueris quid dicam? vos negatis Chriſtum in anima ſua ſenſiſſe pœnam infernalem & iram Dei? ſed ideo Chriſtum fuiſſe triſtem affirmatis, quia mentem ſolum in extrema tormenta defixerit? quid de vobis dicam? hoc dico: totum illud veſtrum figmentum eſſe & putidum & vanum. Chriſtus enim ſe à DEO derelictum queritur: quod nihil aliud eſt, quàm quod queritur, ſe verè ſenſiſſe iram Dei. Sic Eſaias inquit: Deus voluit ipſum cōterere: quæ percuſſio fuiſſet ſimulata, niſi Chriſtus verè ſenſiſſet iram Dei in peccatis. peccata enim iram Dei trahunt, ceu Cæcias nubes. Non eſt autem percuſſus filius Dei propter peccata ſua, quæ non habuit: ſed, ut Divus Auguſtinus ait, propter noſtra delicta, quæ ſua fecit. Ac profectò, ſi Chriſtus pro nobis factus eſt maledictum, id quod factū eum Apoſtolus Paulus confirmat: judicio

quoq; Dei factus fuit obnoxius. verè igitur & Chriſtus iram Dei ſenſit: verè expertus eſt pauliſper, dum ſacrificium pro mundo perficeret, pœnam, quam damnati experiuntur. Nec tamen, quemadmodum Cain aut Judas aut alij impœnitentes, ſic Chriſtus quoque hanc, quam diximus, pœnam ſubijt. Illi enim deſperarunt ſalutem, atq; ideò ſunt ſimpliciter damnati. At Chriſtus ad tempus ſenſit iram Dei in ſua ſancta anima; idq; non ſolum absq; ulla inordinatione, ſed etiam certa cum fiducia liberationis ex anguſtia. ſunt enim verba illa, Deus Deus mi, verba vera fiduciæ, non deſperationis. Aliquantulū autē ſenſit tantum pœnas infernales Chriſtus ideo, tum quia voluntariè factus eſt peccatum, tum quia eſt Deus & homo: cujus & perſona eſt infinita, & infinita dignitas, & infinitum λύτρον. *quare ſufficiebat Chriſtum, ad reconciliationem noſtri cum* DEO, *ira Dei aliquandiu exerceri. Cum ergo tanta ſit magnitudo cruciatuum quos ſenſit filius Dei: magnum quoq; eſſe neceſſe eſt hoc, quod noſtra cauſa fecit & ſuſtinuit. Poſtquam autem Chriſtus, ut paulò ante diximus, inclinato capite tradiderat patri Spiritum: ejuſmodi prodigia hanc mortem ſubſecuta ſunt, quæ & ipſa revera omnem humanum captum excedunt, nec in ullius, niſi in Dei hominis morte, accidere potuerunt*

runt. Sol tempore plenilunij obſcuratur: velum templi ſcinditur: terra contremit & mugit: ſaxa franguntur, rupes diſſiliunt: mortui in vitam redeunt: centurio convertitur: ex latere Chriſti mortui perfoſſo aqua & ſanguis fluunt. O res ſtupendas & omni admiratione majores! ſed longè majus eſt Auditores illud: quod filius Dei non propter ſe, ſed propter nos & noſtram ſalutem duriſſimam hanc conditionem in ſe ſuſcepit, inq; ipſum mortis barathrum propter nos ſe demiſit. hac enim obedientia ſuâ cœleſti patri Chriſtus nos reconciliavit: hac nos in priſtinam gratiam reſtituit: hac nos è Diaboli vinculis exemit: hâc nos à legis maledictione liberavit. Ille ille factus eſt peccatum & execratio, ut nos in ipſo eſſemus juſtitia & benedictio: ille vulneratus eſt, ut noſtra ſanaret vulnera: ille damnatus, ut nos ſalvos faceret: ille mortis vincula ſubijt, ut nos per fidem in ipſo viveremus: ille voluit velari, ut noſtros aperiret oculos: conſpurcari voluit, ut nos à diaboli ſputo mundaret: contemni voluit, ut nobis eſſet gloria: percuti voluit, ut nos ſanaret. O myſterium ineffabile! peccat iniquus, punitur juſtus: delinquit reus, vapulat innocens: offendit impius, damnatur pius; quod meretur malus, patitur bonus; quod perpetrat ſervus, exolvit dominus; quod committit homo, hoc ſuſtinet

Digitized by Google

ſtinet Deus. Accede igitur, ô homo, & hoc myſterium adora: accede & hunc JESUM contemplare, in quem Deus incurrere fecit tua peccata, quem ſervire fecit in tuis peccatis: quem laborare voluit in iniquitatibus tuis: qui vulneratus eſt propter prævaricationes tuas, & attritus propter tuas iniquitates; hunc, inquam, aſpice: ad hunc confuge. mea & tua peccata ipſius capiti ſpineam coronam impreſſerunt: mea & tua peccata Chriſtum cruci affixerunt: ad hunc ergo properemus: huic gratias agamus. ille enim à legis maledictione nos liberavit: ille nobis Deum reddidit propitium & placatum, ut jam non peregrini, ſed heredes & coheredes Chriſti facti ſimus: ille inſidias & poteſtatem diaboli in nos diſturbavit: ille per ſuam mortem abolevit eum, qui mortis habebat imperium; ille fecit, ut cum gentium Apoſtolo poſſimus exclamare: ubi eſt inferne victoria tua? ubi eſt mors ſtimulus tuus? Deo autem gratia, qui dedit nobis victoriam per Chriſtum Jeſum Dominum noſtrum! Atq; hæc ſunt, Auditores, quæ de Domini noſtri Jeſu Chriſti Paſſione, in medium afferre hoc tempore volui, non quidem ita, ut vos ſperaſtis; ſed tamen, ut ego pro mearum virium ratione de illa ardua atq; ampliſſima materia dicere potui. O immenſam paſſionis, Filij Dei magnitudinem!

nem! o infinitum pondus! cogitate, Auditores, cogitate, non dico Paulum gladio percuſſum, Petrum patibulo affixum, Stephanum lapidibus obrutum, excoriatum Bartholomæum, Laurentium in crate aſſatum; non dico ſingulorum martyrum ſingulos cruciatus, ſed omnium ſimul omnes afflictiones, exquiſitiſſima ſupplicia, pœnas intolerabiles: cogitate hæc, & uno obtutu aſpicite & videte: videte inquam, ſi uſquam eſt major, & gravior patiendi cauſa, quàm in Chriſto: ſi majores cruciatus, quàm in Chriſto: ſi eſt dolor, ſicut dolor ejus: ſi eſt pœna, ſicut pœna ejus: ſi eſt ſupplicium, ſicut λύτρον ejus: ſi eſt paſſionis deniq; fructus, ſicut paſſionis Filij Dei.

Tibi, ô JESU dulciſſime, gratias tantas, quantas mentis noſtræ anguſtia capere poteſt, maximas agimus, quod victima & λύτρον pro nobis fieri voluiſti. Te ardentibus votis, te ſupplices oramus, ut nos famulos tuos, quos precioſo tuo ſanguine mercatus es, clementer regas, conſerves & tuearis; ut in miſerrimo hujus vitæ pelago, ita hanc navem vitæ noſtræ gubernemus, ut tandem, te duce, in portum vitæ æternæ cæleſtem, læti triumphantesq; deducamur; ibique tecum in omnem æternitatem vivamus. DIXI.

Digitized by Google

DE
Studio Concordiæ.

Pronūciata eſt 30. Apr. Anno 614. ab Henrico Prenger Roſtoch.

Quod à Deo optimo max. omnes homines ardentibus votis precantur; ut ſibi in pace quietam liceat agere vitam: id nos, qui in his ad Balthicum Varnum locis vivimus, divinitus conjectos eſſe hactenus, meritò grato animo agnoſcimus, & in his congreſsibus noſtris grata quoq; voce prædicamus. Eſt enim hoc Dei *præpotentis in nos promeritū tantum, tamq; auguſtum, ut, qui illud grato animo non agnoſcit, is omnem rationem exuiſſe, & ab humanitate ad beſtias migraſſe, certò putandus ſit. Negari quidem non poteſt; vulgus hominum ita comparatum eſſe, ut fortuitò vel fato quodam omnia ferri: aut, qui inter eos meliores ſunt, prudentiâ, conſilijs, labore, & ſolis virorum clariſsimorum clavumque reipubl. tenentium vigilijs, effici arbitrentur, quod pacatè vivimus, quod unusquisq; functiones muneris ſui, nulla vi hoſtili, aut diſſenſione quadam inteſtina impeditus, faciat; quod tenera ac imperita juventus, tàm in divinis, quàm in rebus ad vitæ commoditatem neceſſarijs, rectè inſtitui poſsit; quod reliqua omnia, quæ pacis opera ſunt, univerſa civitas lubens obeat, atq; ſuſtineat. Sed hi ipſi quantis erro-*

ribus

ribus infecti delirent, res ipſa teſtatur: ut caſtigatione quadam politica digni videantur, qui eos errare non animadverterint. Quare noſtrum nominiſq; noſtri eſt, ut tantum, tamq; excellens ex mera æterni Dei bonitate hauſtum beneficium & gratis animis amplectamur, & in his congreſſibus noſtris grata voce & mente celebremus. In cujus tantæ rei meditationem, ut me ipſum & alios, pacis tranquillitatiſq; amantes, excitarem: de Concordiæ ſtudio, apud vos, Auditores, dicere aliquid conſtitui. Quod dum facio, humanitatem veſtram, ut me exigui temporis ſpacio hac de re tenuiter dicentem benevolè ac amicè audiat, obnixè rogo.

Si eſt, Auditores, in pretio habenda res, cui præſtantiæ obſervantiæq; laudem teſtes omni exceptione majores conferunt: non dubitans affirmare auſim, Concordiam, quam & ſacroſancta ſcriptura, & hæc univerſitas rerum luculentiſſimè commendant, continere in ſe omnia, quæ ad ſummum decus dignitatemq; ſummā pertinent. Vultis ejus rei expreſſa teſtimonia? Deus, inquit Johannes Evangeliſta & Apoſtolus, Deus dilectio eſt: qui manet in dilectione, in Deo manet. & iterum: amemus nos invicem, quia charitas in Deo eſt. Hæc Divus ille Johannes; cui organum Dei electum Paulus adſtipulatur, cum Galatis ſcribens, ſanctè aſſeverat, fructum ſpiritus

eſſe charitatem. Quid his teſtibus ad aſſerendum Concordiæ ortum clarius? quid certius? quid majus? quis verò his conſtrictus non ſtatuat, quemadmodum Diabolus eſt fons omnium perturbationum in vita & diſſenſionum: ſic Spiritum Sanctum mutui concordisq; inter homines conſenſus, bonorumq; quæ inde fluunt; ſi quæ ſunt in hac ſocietate Politica; eſſe autorem atq; cauſſam? Quo de ipſo ut dubitemus, nulla cauſſa eſt: cum & ipſa natura illud quod dico, apertiſſimè demonſtret. Aſpicite enim, Auditores, univerſum hoc theatrum naturæ rerum; & quàm mirificus, quàm admirandus, quàm ſtupendus hîc ſit ſuperiorum cum inferioribus rebus conſenſus, quamq; inaudita earum inter ſe conjunctio ſit, videbitis. Intuemini ſublimia illa corpora cœleſtia: prò Deum, quanta eſt eorum miris anfractibus ſibi mutuò cedentium, concordia! Primum mobile ab ortu in occaſum rapitur. ſphæra nona ab occaſu in ortum fertur. ſphæra octava motu trepidationis à ſeptentrione in meridiem circumagitur. ſtellæ erraticæ, affixæ ſuis orbibus, vario ac diſpari motu mirabiliter circumferuntur; nunc progrediuntur; nunc retrocedunt; nunc aliquandiu deliteſcunt; poſt aperiunt ſe rurſus; nunc antecedunt Solem; nunc conſequuntur; nunc incitantur, poſt viciſſim curſus inhibent:

modò

modò à Solis itinere in Auſtrum; modò in Boream excurrunt. & tamen univerſa hæc corporum cœleſtium, motuumq; horum varietas, cum tanta ſit; tanta ſit cum harmonia, tantoq; inter ipſos obſequio, ut & anni tempora viciſſitudinesq; horarum nobis definiant, concentumq; longè ſuaviſſimum, longeq; jucundiſſimum, ſi Pythagoræ credimus, efficiant. Par eſt, Auditores, concordia, eadem eſt conſenſio inferiorum inter ſe corporum; quam, agite, oculis animoq; perluſtremus. primò Elementorum inter ſe tanta eſt conjunctio, ut ſe nequaquam deſtruant, ſed, quaſi ſororio nexu copulata, ſuſcipiant atq; amplectantur: ita, ut ferè unum ſine adminiculo alterius conſiſtere nequeat. Quid dicam de aliarum rerum Phyſicarum mutuo amore? inter magnetem & ferrum; oleam & vitem; inter delphinum & hominem; inter balænam & muſculum (piſcem exiguum) quanta eſt conſenſio? Magnes ſemper ferrum, ut vitæ ſuæ ſuſtentaculum, ſecum ducere cupit: vitis cum olea, veluti cū marito degere avet: delphinus hominum favorem deſiderat; balæna muſculum comitem ductoremq; ſibi exoptat. Ferarum verò uniuſcujuſq; generis an non inter ſe concordia permagna eſt? nec enim lupus devorat lupum, nec ſerpens ſerpentem: leonum feritas inter ſe non dimicat: ſævis inter ſe

 con-

Digitized by Google

convenit urſis. Quod ſi his relictis, ad ea, quæ quaſi ante pedes ſunt, nos convertamus: quis non videt, quanta ſit herbarum metallorumq́ cum partibus corporis noſtri conjunctio? quis noſtrum non eſt aliquando expertus, alias herbas aliaq́ metalla opitulari cordi, alia pectori, alia hepati, alia ſpleni, alia ventriculo? Sed quis hæc omnia enumerare poterit? quæ tam varia ſunt, ut etiam diſertiſſimum delaſſare valeant. Quis autem hîc non videt: concordiam habere ipſum Deum autorem? & quis eam rem eſſe diviniſſimam ſanctiſſimeq́ colendam negabit? Quod ſi in feris beſtijs pares cum paribus facillimè congregantur: quantò magis homo conjunctionem hominum & ſocietatem, cumq́ ijs concordiam colet? Tali enim conditione eſt homo, ut aliter facere neq́ poſſit nec debeat. An non enim idcirco appellatur Homo quaſi ὁμῶς: ut hac appellatione ad amorem concordiæ invitetur? Illud verò quis neget; omnes homines eſſe æquales; tum qua ortum; tum qua beneficium & creationis, & redemtionis, & ſanctificationis; tum qua res externas? Deus enim omnes homines cum Adamo è terra fecit: omnes homines per Adamum peccatis polluti æternæq́ mortis rei facti ſunt: Chriſtus autem, unicus æterni patris filius, omnes homines peccati mole obrutos, illumq́ fide amplexantes,

tes, ab omnibus peccatis, & horribiliſſimo æternarum pœnarum cruciatu redemit: redemtosq́ ad ſocietatem Eccleſiæ vocat. Idem eſt omnibus hominibus baptiſma, eadem fides, idem Deus. Neq́ homo homine, quo ad externa membra, diſtat: nec DEUS *homines inæquales hic eſſe voluit: omnes erecto corpore, omnes vultu ad cœlum ſublato incedimus: omnes rationis participes ſumus: omnes eodem cœlo, eodem aëre utimur fruimur. Quæ cum ita ſint, quis dubitabit, Auditores, nobis, etiam ipſa ratione dictante, imponi neceſſitatem id agendi, ut unum in una charitate ſimus, concordiæq́ in omnibus vitæ partibus ſtudeamus? Sed & Deus nobis Concordiæ culturam ſeveriſſimè mandavit. Audi mediatorem & redemtorem noſtrũ Jeſum Chriſtum. quid, inquies, ille? ille inquam, ita: mandatum novum, inquit, do vobis, ut vos invicem diligatis. & rurſus; hæc mando vobis, ut diligatis vos invicem. Audi vas illud Dei Paulum: obſecro vos, inquit ille, per Dn. noſtrum Jeſum Chriſtum, ut ſitis concordes. O magnitudinem mandati! ô rem ipſam admirandam! mandat Chriſtus: obſecrat Paulus. quid ille mandat? quid hic obſecrat? ille ut nos inter nos diligamus, mandat: hic, ut concordes ſimus, obſecrat. ô magnitudinem mandati! ô rem ipſam mirandam! Quis tibi, ſanctiſſi-*

Digitized by Google

ctiſſime gentium Doctor; quis tibi per Dn. noſtrum Jeſum Chriſtum obſecranti, non obtemperaret? quis tibi, Rex Regum, Jeſu Chriſte, non obœdiret? Eſt enim auditores; eſt, inquam, Auditores, perhonorificum, nos tam blandè, tamq; amicè invitanti Apoſtolo, obtemperare: eſt, Auditores, perquam religioſum, nos Chriſto obœdire; à quo nonſolum habemus quod ſumus, ſed etiam ut benè nobis ſit: eſt, Auditores, perquam neceſſarium, nos ei Domino morem gerere, qui in nos habet jus vitæ & necis; quique eorum, qui mandanti adverſantur, corpus & animam occidere poteſt. Quare & Deo concordiam præcipienti, relligioſiſſimè obtemperare nos oportet. Ac profectò, homini legitima & juſta præcipienti nihil recuſamus: nos ſummi rectoris & domini, de concordia colenda, imperio non obtemperabimus? Neq; verò tantum neceſſaria eſt concordia, ſed & res eſt, omni favo dulcior, roſis amænior, omni jucunditate jucundior. Nec enim eam concordiam hic prædicamus, Auditores, quæ eſt latronum aut furum, aut id genus maleficijs inſignitorum hominum: ſed eam efferimus Concordiam, quæ verſatur circa eandem in unum bonum conſenſum: atque hunc conſenſum rem eſſe ſuaviſſimam jucundiſſimamq; confirmamus. hic enim conſenſus conſcientia

etiam facit tranquillam: hic conſenſus cor hominis pacatum reddit: hic conſenſus mentem hominis ad idem cum Deo bonum amandum amplectendumq́ evehit & erigit: quo quidem ipſo, nihil poteſt eſſe jucundius; nihil in rebus humanis ſuavius. Non fingimus hæc, Auditores, neq; hæc comminiſcimur. Tranquilla conſcientia, inquit Rex ſapientiſſimus, eſt juge convivium. O laudem conſcientiæ brevem quidem, ſed inſignem! Quis noſtrum, Auditores, optione data, non mallet regio cum apparatu inſtructo convivio; quale Aſſueri regis fuiſſe perhibetur; & ſobrio tamen, ubi omnia ſuaviſſimis & planè divinis concentibus & colloquijs perſonarent, intereſſe potius, quàm tetricus domi in ſordibus conſidere, atq; ibi fortiter eſurire? Et quis ſuaviorem etiam quovis tali regio convivio pacatam non affirmaret conſcientiam? Teſtantur id exempla omnium temporum, eorum, quibus mens fuit tranquilla: teſtantur id illi, quos furiæ, non tædis ardentibus, ſed angore conſcientiæ excruciaverunt: teſtatur id univerſalis omnium rectè judicantium conſenſus. Cum ergò conſenſio in idem bonum humani cordi tantos fructos afferat, quibus nihil poteſt ſuavius cogitari: nemo, ut mea fert ſententia, Concordiam rem diviniſſimam negabit, eamq́ colendam eſſe diffitebitur. Quod facere tanto

 inhu-

inhumanius eſſe duco, Auditores, quantò clarius conſtat, virtutes illas ex quibus concordia quaſi extruitur, humanitatem, dico, & patientiam, & manſuetudinem, & æqualitatem, res eſſe ſuaviſſimas. Ad conſtituendam enim atq; colendam Concordiam requiritur; & ut de nobis ipſis modeſtè ſentiamus, quod eſt humilitatis; & ut communes hominum nævos & quaſi labeculas ſuſtineamus; id quod eſt patientiæ: & ut Iracundiam cupiditatemq; moderemur; quod eſt manſuetudinis: deniq; ut veris injurijs affecti, aliquid de ſummo jure remittamus: id quod eſt æquitatis. His autem rebus nihil ſuavius eſſe poteſt. Efficiunt enim hæ virtutes harmonicam quandã inter homines æqualitatẽ; qua nihil eſt jucundius. quemadmodũ in fidibus ex temperata nervorum diſſonantia efficitur concentus dulciſſimus: ſic in tota vita ſuaviſſimam animorum in idem bonum conſenſionem efficiunt illa quatuor, quæ paulò ante enumeravimus. Quam ſuavis fuit Abrahami & Lothi converſatio; cum Abraham, etſi ætate, ſapientia, virtute, auctoritate excellebat, tamen Lotho cederet? quam jucunda fuit Apoſtolorum & in Chriſtum credentium conſenſio, qui omnia inter ſe communia habebant? quanta ipſi ſuavitate perfundi nos ſentimus, cum iſta legimus vel audimus? Quis verò noſtrum

noſtrum non afficitur, cum diſcit ab hiſtoricis, Athenienſes, ut concordiam patriæ conſervarent, reliquis Græcis de imperio contendentibus ceſſiſſe; & ſe, quocunq; loco futuri eſſent, præliaturos, ſicut fortes & bonos viros decet, affirmaſſe? aut ubi Neſtoris & Ulyſſis ad reipubl. ſalutem directam conjunctionem prædicari & commendari audit? O rem præclaram Concordiam! quam verè tibi illud Regij Prophetæ accinere poſſumus?

Nil caritate mutua fratrum, nihil
  Jucundius Concordia;
Non aura ſuavis balſami, cum funditur
  Aronis in ſacrum caput.
Et imbre læto proluens barbam & ſinus
  Limbum pererrat aureum:
Non ros tenella gemmulis argenteis
  Pingens Sionis gramina,
Aut verna dulci inebrians uligine
  Hermonis intonſi juga.

O Concordiam rem præclaram! Nec enim ſolum delectat concordia: ſed admirandam quoq; utilitatis magnitudinem in ſe continet. Quicquid in omnibus vitæ partibus adhuc boni eſt; id, ubi à Deo diſceſſerimus, ſoli concordiæ acceptum referendum eſt. Hinc eſt ſcholarum; hinc eſt doctrinæ in ipſis conſervatio: niſi enim in docenda juventute; niſi in eruenda diſciplinarum veritate, plurimorum docentium operæ quaſi conſpirent: nunquam vera ſalutariſq; docendi

juventutem ratio; nunquam artium bonarum veritas retinebitur. Ubi autem docentium animi inter ſe conjuncti, idem in erudienda juventute ſentiunt, idem volunt, idem ſpectant: ibi & juventus benè feliciterq; educabitur, & liberales diſciplinæ rectè tradentur. Itaq; & Baſilius verè dixit: Non tàm opus eſſe ſiniſtræ dextra, quàm concordia ſit docentibus. Conducite huc, Auditores, omnes Academias, omnesq; ſcholas, quæcunque fuerint; reperietis, concordibus docentibus eas floruiſſe: at docentium conſenſu turbato; odia & altercationes dominari, & ſcholas Eccleſiasq; diſſipari neceſſe eſt. Declaravit id quondam temeritas Arij, qui odio Alexandri Epiſcopi blaſphemias ſuas contra Filium Dei eructavit: quo igne non ſolum Eccleſia horribiliter arſit, ſed imperium etiam orientis inflammatũ occidit. Rogemus itaq; ardentibus votis Deum, ut ipſe inter doctores in ſcholis & eccleſijs concordiam clementiſſimè accendat, &, quæ eſt ipſius infinita miſericordia, benigniſſimè conſervet. Quid porrò dicam de illo fructu; quod ex Concordia omnis benè beateq; in rebus publicis vivendi ratio fluit? Eſt enim Concordia veluti anima Reipubl.; & omnis felicitatis quaſi quædam condaproma. Hæc virtus ſi à Magiſtratibus diligenter exerceatur, exercita civi-

civibus liberaliter commendetur, commendataq; ab incolis verè excolatur; fieri nequit; quin omnia in civitate tuta & tranquilla floreant. hac vigente Magiſtratus munus ſuum piè prudenterq; obibit: ſubditi Magiſtratus æquo imperio morem gerent, unanimesq; vitam tranſigent: nullæ inter illos erunt injuriæ, nullæ diſſenſiones; nulla odia, bella nulla: Ex quo & hoc efficietur, ut facultates civium augeantur: res omnes, tàm publicæ quàm privatæ, conſerventur: fulciantur opes etiam exiguæ: atq;, ut aliquando finiam, urbs ipſa præſidijs certiſſimis ſit munita, quibus & inobedientes coërceat, & vim propulſet externam. Nec enim ullus hoſtis tantis inſtructus copijs veniet, quibus ejuſmodi urbem evertet; etiamſi muris ex lapidibus conſtructis careat. intellexit id Ageſilaus; qui à quodam percontatus; quam ob cauſam Sparta mœnibus non cingeretur, oſtendit cives, armatos & unanimes: hæc ſunt (inquiens) Spartanæ civitatis mœnia: ſignificans, reſpubl. nullo præſidio alio tutiores eſſe; quàm virtute civium conſentientium. intellexit id Scilurus, qui octoginta liberos maſculos habens, cùm eſſet moriturus, faſciculum jaculorum ſingulis porrexit, juſſitq; rumpere. id cùm ſinguli recuſaſſent, eò quod videretur fieri non poſſe: ipſe ſingula jacula exemit; atq; ita facile confregit

omnia; filios admonens his verbis: ſi concordes eritis, validi invictiq́ manebitis: contrà, ſi diſſidijs & ſeditione diſtrahemini, imbecilles eritis, & expugnatu faciles. optimè certè hic Scilurus filijs ſuis Concordiæ vim atq; facultatem ob oculos poſuit, nec ulla ratione id melius fieri potuiſſet. Et hoc eſt, quod Homerus ait;

Συμβέρτη δ' ἀρετὴ πέλει ἀνδρῶν καὶ μάλα λυγρῶν.
Conjuncti pollent etiam vehementer inertes.

Cumq́; hæc, Auditores, ſint eximia Concordiæ opera, tum longè majora ſunt, quæ nunc ſequuntur. In ejuſmodi enim republica ubi cives concordes unanimesq́; vivunt; liberi in timore Dei educantur; & in ſacris literis ingenuisq́; artibus erudiuntur; hiq́; adulti, Deo ſervient, & Reipublicæ emolumento erũt. Quid? quod DEUS *præſens ſemper illi reipublicæ adeſt, ubi ſancta excubat concordia. Hujus Reipub. Magiſtratum Spiritu S. ſuo ipſe* DEUS *regit; hujus ſubditos univerſos ipſe in vera Filij agnitione retinet: hanc cuſtodit: hujus hoſtes tàm internos quam externos perdet. adeſt Deus hujus reipublicæ templis; adeſt ſcholis; adeſt conſilijs: adeſt ei in queiſcunq; congreſſibus: & (uno ut verbo dicam) in omnibus ſuis partibus talis reſpublica benedictionis divinæ veſtigia impreſſa ubertim ſentiet: omniaq́; ſibi ex voto feliciter ſuccedere cognoſcet. Quod ſi fortè quis Bel-*

lonæ

lonæ furijs agitatus hos tantos concordiæ fructus non agnoſcat: is in Diſcordiam, ſi poteſt, mentis oculos infigat, & quantum illa malorum in Republ., in quam ſemel invaſit, pariat, mihi perpendat. Diſcordia enim æſtuante fit, ut Magiſtratus nec munere ſuo rectè fungatur, nec populo imperare ſciat. hæc ſubditis parendi mentem eripit; hæc omnium malorum eſt cauſa. Unde enim eſt in urbe, ut, quod unus in ea ædificat, id alter mox diruat? à diſcordia: Unde eſt, ut, quod hic affirmat, alter prorſus neget? ut alter alterum oppugnet? à diſcordia. Diſcordia obſtaculo eſt, quò minus rectè educetur juventus. diſcordia claſsicum canit imbecilli & teneræ ætati vivendi pro libitu, & præcipitandi ſe in omnes nequitias. diſcordia facit, ut tali juventute adultâ iſta civitas reddatur peßima & ſceleribus pollutiſsima, quam & Deus & ſani homines execrentur. ô diſcordia, ô portentum teterrimum! ex te ſunt illa perpetua in rebuſpubl. odia: ex te ſunt perpetuæ inter eos, qui præſunt & parent, rixæ & altercationes: ex te ſunt perniciosiſsima illa bella civilia, quæ rempublicam antè optima politia ornatam funditus perdunt. Tu facis, ut ab illa urbe, in qua tu flagras, Deus faciem ſuam avertat; ut in illam omnis generis infortunia & ærumnas Deus effundat; ut conſiliis ſaluta-

lutaribus eam Deus privet; arma ipſi eripiat; mœnia diruat; ut hoſtes formidoloſos in eam excitet, quibus univerſam civitatem det prædam. quid multis? nihil in illa Urbe tutum, nihil validum erit; ſed omnis generis miſeriæ eam ſupervenient, in qua tu diſcordia imperium tenes. Hoc ſignificare voluit Homerus, Auditores, cum in clypeo Achillis duas urbes ſculpſit, quarum altera pacis ſtudia coleret, altera obſidione preſſa, nec nuptijs ritè celebrandis, nec judiciis, nec ſtudiis vacare poterat: ſed omnia ibi erant perturbata, omnia vi & dolo peragebantur. idq; etiam exempla comprobant. Græcis ad Trojam ſedentibus exitioſa multarumque turbarum cauſa fuit diſſenſio Agamemnonis & Achillis. Principum Romanorum diſcordia Turcarum tyrannidi anſam præbuit. plurimæ & magnæ Urbes in Europa inteſtinis diſsidiis & olim periere, & hodiè pereunt. quàm pernitioſa autem ſit reipublicæ ſenatoria diſſenſio, teſtatur Ariſtides: dixit enim vir ille optimus de ſe & Themiſtocle, cum inter ipſos de civili adminiſtratione parum conveniret: rempublicam Athenienſium nunquam incolumem futuram, niſi utroque ipſorum in mare deturbato. Quæ omnia tàm concordiæ commoda, quàm diſcordiæ incommoda Dionyſius quidam elegantiſſimè hoc ſimili comprehendit: quemadmodum (inquiens)

Digitized by Google

quiens) ſeſe res habet in corporibus; ſano enim utilis eſt magnitudo, carniumq; copia; ægroto autem & malè affecto, periculoſiſſimus talis eſt habitus, & acutiſſimum periculum adducit. Similiter autem & navis; quæ ſi cum concordia gubernatoris & nautarum naviget, & ipſa ſalvatur, ſalvatq; pariter vectores: ſi verò minus, quantò plura fuerint vela, tantò majus periculum eſt. id ipſum etiam fit circa currum: ſiquidem auriga rectè imperare ſciat, & equi conſentiant, dictoq; ſint audientes, ſpes eſt, in certamine talem currum victorem evadere, in bello autem ſalvari; præſente verò ſeditione turbationeq;, tantò majus periculum eſt; quantò equi ſunt fortiores atq; velociores. ſimili ferè modò & concordi civitati talia ſunt, abundantia pecuniarum, atq; hominum multitudo, & honores, & gloria, & potentia: ſi non concordet, inutilia erunt omnia & gravia; non ſecus ac ſi in eodem loco multæ verſentur feræ, aut pecora, uno incluſa ſepto; quæ ſe mutuo cornibus invadant & conculcent, evertantq;. Recenſui, Auditores, fructus, qui ex concordia in vitam civilem profluunt: cujus pars cum ſit Oeconomia, non eſt dubitandum, quin & ipſi ſalutaris ſit concordia. Sine hac enim nec Vir, nec Uxor officium ſuum, in adminiſtranda & gubernanda domo, facere poſſunt. Quis enim relictus erit œconomicis partibus rectè obeundis

locus, ubi marito domi ſæviente, omniaque pedibus proculcante, uxor per poſticum fugere cogitur? Uxor mihi eſt, dixit Leo; obœſus & prægrandi corpore ſophiſta Bizantinus; me multò obœſior: & tamen concordes unus capit lectulus; diſcordes ne tota quidem domus. Sed quas Concordia non ſolum in conjugio, verum & in reliquis vitæ partibus utilitates pariat, nullius Eloquentiæ vis recenſere poteſt. Quare cum concordia res tàm ampla, tàm neceſſaria, tàm honeſta ſit: cum concordia proſit & Eccleſiæ, & in ea docentibus: cum Scholæ hac ſine virtute florere non poſſint: cum nullæ Reſpublicæ absq; ea tutæ eſſe queant: cum deniq; nulla domus ſine concordia ſtare poſſit: amemus, Auditores, Concordiam, ſtudeamus conjunctioni animorum mutuæ, foveamus ſanctiſſimum in idem bonum conſenſum.

Te, Deus omnipotens, per Dn. noſtrum Jeſum Chriſtum rogamus: tu Spiritus tui Sancti gratia hominum corda uni & connecte: tu Academiarum & Scholarum doctores concordes inter ſe ſerva: tu omnes omnium Rerum publicarum & Magiſtratus & cives pacifica tua aura perfunde, rege, & guberna: tu omnes homines flecte, ut concordiam inter ſe colant, utq; omnia ad tuam unius gloriam, ad communem ſalutem, ad pacem publicam conjunctiſſimis animis ſtudioſiſſimè promptiſſimeq; referant. DIXI.

ORA-

Digitized by Google

DE
Prima amaritie, & ultima literarum dulcedine.

SI qui hominum operarum ſuarum fructum jure quôdam percipere & poſſunt & debent; illos ipſos, qui ingenij ſui fœtûs, præclaros ſcriptionum faſciculos ediderunt, meritiſſimè induſtriæ ſuæ fructum capere decet, quò, ut virtuti laus debetur, ſic hi gloriæ & honorum encomijs tollantur juxta ac inclareſcant. Quid enim putas moviſſe divina illa ingenia ad intrandum illa edita doctrina ſapientum templa ſerena? nihil diverſum; quàm prodeſſe hebeti alioquin & parum perſpicaci humanitati; quippe quòd illis notum eſſet, ut, qui ſpinas habet in pedibus, ubiq; ſpinas calcat; perinde ſterili ingenio noſtro accidere, cui abſq; ductu materia omnis difficilis eſt. Uti ergò juſtiſſimè hæc virtutis lumina ſua gloria manet; ſic inter claros non poſtremus omni jure Iſocrates, ſapientiæ pater ille, aureis ſcriptis ſuis, orationis ſplendore, ac ſententiarum gravitate micantibus, quid non meruiſſet? Miretur quis Homeri ſcriptoris magni poëticos fœtus, ſuſpiciat alius antiquitatis alium ſcriptorem; vix ſapientiæ ocello

Pronũciata eſt 17. Sept. anno 1600. à Jano Bockmane Boruſſo.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Digitized by Google

noſtro Iſocrati aliquem anteponendum evicerit. Atque uti apiculæ ſuâ ſponte ad conquirendum ſuccus feruntur, quos hinc inde humano uſui utiliter colligunt: ſic Iſocrates ex innumeris rebus, quæ ad honeſtatem & utilitatem vitæ mortalis facere videbantur, conquiſivit iſta, quorum utilitas immenſa; ſapientia admiranda; jocunditas amanda, expetenda cuivis videatur. Quæ cum aliquando ego etiam introſpiciens librarem, inter ſexcenta utiliſſima, ſaluberrima ſapientiſſimaq; ejus mihi viſa vox; quâ Diſciplinarum radices amaras, fructûs verò dulces aſſerere non dubitavit. Illud profundiſſimæ ſapientiæ eximium dictum, exili exilis ego Orator oratione perſequar, atq; ita perſequar, ut; ſi modò benignitas veſtra & judicij æquitas me balbutientem ſublevârint, dixiſſe videar mihi ſalutaria, vobis grata, laudi quæq; ſint tanto antiquæ, id eſt veræ ſapientiæ, adminiſtratori. Quod ut clariſſimi mei, Nobiliſſ. & Doctiſſ. Auditores, æquiter faciatis, quâ poſſum obſervantiâ à quâlicunq; veſtrûm eniximè contendo. Ut itaq; veritas maxumè menti convenit: ſic quid hóc verius ſcriptum Iſocratis dictó, veſtrûm quis, Auditores, evincet? Et eſto quis fortaſſe, cujus mentem inflexerit perverſa illa judicij præcipitantia; nos quod ante promiſſum; evictum proponemus. Atq; ut à

primâ

primâ diſcentium Pueritiâ molli illâ & tenera orationis noſtræ initium procedat, quantæ hîc quàm variæ radicum illarum acerbitates, quàm altè earum ſemina hîc vivere incipiunt & gliſcunt! Magiſtro enim traditus ætatis imbecillis, trepidæ & ſummiſſæ puellus, primò quidem hypotrimmatis, ſaccarô, cruſtulis, alijsq; dulcacidis demulcetur, ut amaritiem primam radicum non percipiat, ſed vincat; ſed vix aliquot dierum illa ἰλάρια, *vertuntur, & in fletûs & lacrimas vergunt; quod quàm facilè, quàm properanter contingat, quis dubitet, quis quærat? Ecce enim, imperioſà, terribilis vox, moròſa, iracunda frons Magiſtri, quêi puello primam diſciplinarum amaritudinem non oſtenderet? Atq; quod Platonem quodã in loco ſcriptum reliquiſſe commemini, Pædagogos olim ſervos fuiſſe, id tum præſertim certum elucet; quando puer domum deducendus committitur illi, & erudiendus venit. Videas ibi ſervilia ingenia Pædagogorum; in pulſando præſertim & corripiendo. Notum cuivis, puellorum naturam calidiorem multò noſtrâ, ſedentariæ vitæ minus capacem, diſcurſionibus, nunc hùc, nunc illûc naturaliter exerceri; quod videns nec ferens bardus aliquis pædotriba, aut imprudens Ortilius, quàm graviter intonat! quàm in tenellum diſcipulorum latus, baculum, ne dicam*

fuſtem ſæpius incutit, ut inſanum dubites, an furioſum plagiarium vocites. Neq; ut Gorgias copiam cuilibet ſe interrogandi dabat, & placidè, ſe interrogantibus reſponſionem largiebatur, pædagogis in more; ſed (niſi heſperus aliquis, aut Veneris fortè ſidus exortum illis) à verbis ad verbera, à colloquutione ad confuſionem cum pueris prolabuntur, & omni poſthabitâ ratione ætatis, ingenI, indoliſq; illorum quidvis audent; hîc acerbitas illa denuò, hîc diſciplinarum nativa amaritudo! quâ fracti multi, aut frigidius Muſis vacant, aut planè literis multam ſalutem dicunt. Atq; cum prima ferè ætas in his moleſtijs abſumatur; tum verò graviora multò & ærumnoſiora, quæ ſequuntur. Non enim ſatis eſt intendiſſe ingenium abecedarium in Latinæ rudimenta Linguæ flexionum & conjugationum; plures adverſitates devorandæ ad doctrinæ culmen adſcenſuris, in addiſcendis utriuſq; linguæ firmiter fundamentis. Quod in fabulis Aſinus conqueritur, ſe cottidianis operis ſuis confici prorſus & enecari; id non abs re rectius poſſent ij, qui ad diſcendum ſolidi aliquid animum adjiciunt & intendunt. Si enim æquiter rem libres, & omnes difficultates utriuſq; ſermonis colligas; aſininô majorem multò laborem execrabere. Tot namq; inexplicabiles intricatæq; difficultates primâ fronte inſpicien-

Digitized by Google

cientibus linguas ſeſe offerunt; ut dubitationes illæ & hæſitationes ambiguæ cũ lacrumis à diſcentibus aſpiciantur jurè, & diris devoveantur. Atq; uti ſuavis eſt laborum præteritorum memoria: ſic amarior cogitatio futurorum. Molares effoderes potiùs, qui puer tantùm laborum ſubis & moleſtiarum; quas tu vigilando, meditando, legendo, fingendo licet tuleris; ſi vel tantillum pecces, corij virgis conſcriptio ſubſequatur. O radices radices, quàm hîc amaræ! in ſcholâ; quàm multò domi acerbiores, ſub difficillimâ Pædotribæ cenſurâ! Devorandas adhuc crederem, quæ in triviali pulvere, moleſtias, & dicerem ideò, quòd artium & linguarum cognitio utiliſſima cunctis, neceſſaria quibusvis doctrinis, & infeliciter ad altiora contendant illarum cognitione leniter & leviter tincti; quòd & inſipienter velit is, qui ſine difficultatibus polcra expetit. Sed hei Pædagogum! is Magiſtrorum objurgationes, jurgia, lites, & acerbitates literarum excedit, & acerbiores reddit ſuâ ſponte. Dum enim cottidiè ſcamnis affixum vult puerum, vix toleranda, vix ferenda molitur, illô rejectô,

quod caret alternâ requie, durabile non eſt,

pro lubitû luſui interdicit; quóvis œſtrô percitus jentare vetat; merendam eripit; ſilentium ut Pythagoras alter impònit; modeſtiæ & civilitatis duriſſimis legibus

gibus ſancitis, ad parentes injuriâ ſæpè filios deſert: Bellerophontis literis inſtructos ad ludum remittit, hoc unum ſpectans tantùm, ægrè facere diſcipulis, & agere prô lubitû quod lubet. O radices quàm acerbæ! ſi, quód maximum eſt, ſtyli formandi ordinem quoq; ſpectemus & proceſſum. Ut vana habentur, de Syſiphô, quæ in fabulis prodita, movente ingens infirmâ manû adverſus montem ſaxum; hîc, ſi rem ſpectes, non vana ſi difficultatum immanitatem, quæ circa ſtyli exercitamenta æquâ lance perpendas; veriſſima. Ciceronis tot volumina (horrendum quantus labor!) volvenda ei & cum fructû volvenda; Comici ſermonis venuſtas ejus ſit oportet; VirgilI, HoratI, SalluſtI, LivI, aliorum libros nocturnâ diurnâque manu verſet is, qui ad Latini ſermonis elegantem ſuavitatem adſpirat! quod, quot temporis opus, quot laborum? Neq; hoc ſufficit, plura gerenda bella ei cum Grammaticis erratis, plures diſceptationes, plures dubitationes cum barbarè dictis, ambiguè ſcriptis, ſiniſtrè intellectis; hîc hîc radicum amaritudo tanta, ut ſi bellum decennale Trojanum, ſumtuum tot & virorum millia abſumens, tantis laboribus non conſtitiſſe dicam, verò diſſonum nil protulerim. Hic ſapientiſſimè Iſocrates verum dixti, hîc amaræ ſtudiorum radices! quod ſæpiſſimè cognôrunt, & cottidiè etiam-

etiamnum percipiunt ij, qui delicatuli, impares tantis oneribus, fuſtibus inſuper & flagris deterriti in infimis cuneis ſubſidunt. De Logices aliarumvè artium tricis ſi dicere vellem, quid aliud vobis Auditores quàm diem commonſtrarem? Sunt enim in illis tantæ diſſentientium altercationes, tantæ litium confuſiones, ut meritò Euripides, nihil non in utramque partem quâvis in arte defendi poſſe, adſeruerit, O amaritudo non deteſtanda, ſed deploranda: non fugienda, ſed deflenda, non rejicienda, ſed reputanda; quæ

quot, frutices ſylvæ, quot flavas Tibris arenas,
millia quot Martis gramina campus habet,

totiens affligit, & fermè ſupprimit ſuos ſectatores! Atq; uti meridie ipsâ Solis ſplendor maxumè illuſtris; ſic amaror ille magis eſt amaror, ſi ex triviali pulvere productos intueamur in Academicâ vitâ. Hominum fidem! quàm in illis maxumarum acerbitatum myriades: quantæ adverſitatum copiæ & multitudines! adeò ut academicorum vita invicem ita ſe habeat atq; catenæ circuli, qui mutuo complexu herentes ſe invicem ſequuntur: ſic in illâ continui dolores & amaritudines. Ac Studioſis creandis quot primum perferendæ moleſtiæ? patiuntur illi; quæ nemo Cynicorum olim aut patientiam profitentium unquam potuiſſet. Inſpice enim quæſo, & initiandum

dum contemplare! Videbis ibi miſellum humi extenſum immotumq́ jacere, denati inſtar aut ſepulti, vivum ceu mortuum haberi, hominem ut beſtiam tractari, pulſari inſuper & acerrimè pulſari: videbis crura, brachia, latera, lumbos, totumq́ corpus fabrilibus inſtrumentis, runcinâ, ſerrâ, ſecurî, bipennî, limâ ad amuſsim præparari, ut dubites trabemné an hominem extruendæ domui aptari videas. Hîc pro cibo verbera, hîc pro potû lacrumæ, ut πανύστερον δεῖμα *timor paſsis alis miſerum occupet totum & fermè conſumat. En tibi amaritudinem Radicum, en ſtudiorum amarorem! Quem auget poſt tragœdiam illam primæ initiationis major incommoditas, quæ à rerum neceſſariarum inopiâ venit & defectû. Ingreſſus difficilis ad Muſarum adyta; difficilior cohabitatio. Credis* ἀπὸ βελτίας ψυχῆ; *Noverca eſt diſciplinæ Egeſtas, egeſtas inquam; quâ qui premitur, queî poſſit operari admiranda, in literariâ præſertim hâc Charybdi? Ut adverſo flumine natantibus labor maxumus, cum mortis periculis ſuperandus; ſic verè iis, qui expetunt Muſæum hoc culmen. Vide mihi pauperem, ingenI divitis & divini; paupertas ipſi onus viſum & miſerum & grave, vetat ſtudiis vacare & Muſis. Queî enim illi, quibus res anguſta domi, ad Parnaſſum Muſarum columen facile adſcenderent;*

rent; cum in medio ſtudiorum ſtadio non ſubſiſtant tantùm, ſed & emergere non queant; firmô iſtô & immotô,

Haut facilè emergunt quorum virtutibus obſtat
Reges anguſta domi.

Ita aliàs miſeris iſtis, amaritudo illa quoq; deguſtanda, atq; ita deguſtanda, ut medium dum defugiunt iter ſtabili nunquam tramite currant. Sed & gallinæ albæ filijs, delicatulis illis, non diverſum accidit, licet diverſo modo. Hi quippe ex ſcholâ primò progreſſi, naturâ ad voluptates feruntur, & veluti venti navem correptam, hùc illùc ferentes quaſſant & inobedientem efficiunt ſuo gubernatori: itidem animam eorum agitans, & menti immorigeram eſſe cogens intemperantia, tranquillam eſſe, & in tranquillo ac tutiſſimô ceu portû quieſcere non permittit. Ut enim ſtabulis incluſi vituli, emiſſi pòſt petulciunt: ita juventus iſta, quibus panis (quod dicitur) in ore natus, adeò voluptatibus ſe immergit, ut ijs in conſuetudinem adducta carere non tantùm non queat; ſed & ubi liberior conceſſa vivendi poteſtas, ferociat, & quidquid libet, licere etiam ſibi deputet. Econtrariò ex aurô compoſitum nacti ingenium, genium non rarò defraudant: hos pudor à turpitudine, reverentia legum à vitijs, ratio à furore revocat. Sed hoc quàm acerbè! Licet enim indurandus ſit animus, & à blandimen-

tis voluptatum procul abſtrahendus: tamen, quod Seneca ait, militandum: quod non facilè accidit; ſed militiæ quôdam genere, quò nunquam quies, nunquam otium detur, tentandum id, & cum dolore conficiendum. Quod ubi animus perſentiſcit, ægrè tantum duellum aggreditur, ſi præſertim pericula intolerabia, vigilias immenſas, meditationes innumerabiles perpendat, inſpiciat, examinet, quæ in ſtudijs exanclandæ ſibi adhuc & ſuſcipiendæ: ſi voluptatum item illecebras, luxuriæ blanditias ſobrietati & induſtriæ conferat; ſi diſpiciat, quid in Phyſicis, Ethicis, Geometricis, ſuæ diligentiæ requiratur; ſi contrà, quàm jucundum luxuriei ſe dedere & quàm facile ſit, ſibi imaginetur. O quàm hîc acerbum invigilare ſtudijs, & voluptatem deſciſcere! ó quàm grave ad lychnum meditari, in multamq; noctem Vino Veneriq; indulgentium conſortia evitare! ó quam difficile ſtudijs tantùm tribuere, ut ea propter & cibi & potus, ſomni & valetudinis jactura levis cenſeatur; præſertim ſi exemplis etiam deterreantur eorum, qui, Muſis ſeipſos cum vitâ devoventes, ſub mediâ induſtriæ & laborum mole ſuccubuerunt; id quod Theagi apud Platonem evenisſe certum eſt: qui Philoſophiæ indefeſſò adherens, ſapientiam inveſtigando in mèdiò curſû (dolendum hoc!) interijt. O

quàm

quàm hîc amarus amaror! ô quàm ingratus! ut etiam licet quis

— medijs tranquillus in undis

videatur; non abs re tamen labaſcere queat. Quas amarities, multùm ſatis acerbas, Vulgi judicium magis exacerbat, quô vacantes ingenuis ſtudijs otiari tantùm, & vitam vivere delicatam vanè opinantur. Quid, inquiunt, nobis cum otiatoribus illis? vivant, an his terra dehiſcat perinde eſt; quid enim illis otiô carius eſſe unquam potuit? An non quilibet noſtrûm compertum habet, poculis illos tantùm non Muſis, vitris non libris occupatos! ſedere, otiari, ſtertere, diſcurrere, ſi ſtudium; quin agmine factô omnes eo imus? Hei! ſi qua amaritudo; hæc eſt. quæ ferenda tamen & ſuperanda ductore & adjutore illô, qui morbos hos infligit & ſanat, decenter, ut filios magni illius DEI. Quis jam inter vos Auditores, qui non verâ magnâq; voce mecum & cum Iſocrate, Radices ſtudiorum amaras, fateatur & exclamet? Tacere vos video, & annuere tacendò, verum dixiſſe Sapientiæ patrem, & nimis verum. Quærere quoq; quempiam, ni fallor, veſtrum audio: ſi tot ſub magiſtrô acerbitates diſcenti devorandæ; ſi tot ſub pædagogi jugo; ſi tot in initiatione academicâ: ſi tot inopiâ rerum omnium vexatis, ſi tot abundantibus quoq; rebus omnibus; ſi tot ab injuſtô popellô laceſſitis moleſtiæ

ſtiæ: quem tandem ſi in iſtarum conſiderationem deveniat, ſtudijs incumbentem habebimus? Non immeritò ita quæſitum; quòd inſuavis admodum iſtarum rerum guſtus: ſed Animorum Aeſculapius noſter curare voluit hunc morbum, alterâ illâ parte; Fructus diſciplinarum, inquiens, verò dulces. Namq; ut difficilia quæ polcra: ſic acerbitates illæ innumeræ, quæ incipientibus juxtà ac jam in ſtudijs progreſſis officiunt, in fructus acerbitatibus decuplo pretioſiores vertuntur. Et ut bonum eſt cujus gratia cætera fiunt: ſic & acerbitates illæ haut malæ, ex quibus promanant tanti fructus! Illud enim mihi credito, per illas radicum amaritudines ad maximarum rerum adyta ductum te & perductum. Quod veram DEI *omnipotentis trini & uni nactus cognitionem, inde nactus. quod animum ad obediendum* DEO *regas, quod voluntatem, ad benefaciendum proxumo flectas, exinde; quòd è præcordiorum penetrali altam illam mentem venerâre, ſecundum Deum illi amaritudini acceptum refer. Ecce fructûs ſtudiorum dulces; ecce nunc extinctam omnem amaritudinem! ut jam cum gaudiô, immò triumphô quôdam illud Poetæ: olim hoc meminiſſe juvabit: recordari queas & iterare. Quod namq; hic, Eccleſiæ* DEI *miniſter, verbum de* EO *puriter tradit; quod alius politijs cum fructû præeſt,*

magi-

magiſtratum ſuſtinendo, maria, terras, bella, pacem moderatur, à Radicibus illis promanavit. quod Oeconomiam alter filo quôdam & intelligentiæ ductû regit; ab acerbitate iſtâ totùm deſcendit; quòd ſicut Socrates vigilando & diſputando indefatigabilis erat: itidem illi, omnes aſſiduitate moleſtias, induſtriâ labores, & ſi quæ circa literarum diſciplinas ſunt incommoditates, ſuperarint. O fructûs ſtudiorum quàm dulces! ô quàm ſudorum & anteactorum laborum ſufficientes compenſatores! Unde enim divitiarum & auri tanti acervi niſi [illegible] *& à vobis? unde qui ad honorum faſtigia evecti, niſi per vos ſurrexerunt? ô fructus! cuilibet per maria, per ſaxa, per ignes expetendi! Venite; & cuivis, vos omni ſtudio quærenti, æviternum nomen, immortalem famam, immortalem gloriam comparate! erigite illum ad iſtud honorum culmen, quò tanquam numen aliquod inter homines is ſedeat, & cum gaudiô radicum primam amaritudinem converſam glorietur in læticiæ favos & perfectiſſimam dulcedinem! Quis jam Iſocratis diviniſſimum; Radices diſciplinarum amaræ; fructûs verò dulces; non ut verum defendat, ut expetendum ſectetur, ut conſequendum imitetur? Quod ut meritiſſimè debet, ita certò fiet, ſi in eâ ſtatione in quâ à Deo collocati ſumus, non tan-*

tantum quiſq; maneat; ſed & omni animi contentione eò ſe vertat, quò ad fructuum illorum beatitudinem & perpetuitatem quandoque adſurgat, & inertiam atq; deſidiam æque atque orci portas fugiat, vitet, declinet. Uti enim nulli præcluſa virtus, ſed omnibus patet, omnes invitat, ingenuos, libertinos, ſervos, reges & exules, non eligit domum nec cenſum, nudo homine contenta eſt: ſic quicunque ad illam per anguſta anguſtam indefeſſo contendet; certò illô coronabitur, quô cum honore, gloriâ & triumphô, in quâlibet coronâ laudatorum, cum laude & omnium ſuperabundantiâ æviternùm præluſtris ſit futurus. DIXI.

X. DELIBERATIO REHABEAMI, decem diſſertatiunculis comprehenſa, & in duos quaſi actus diviſa.

PRIORIS ACTUS DELIBERATIONIS REHABEAMI ORATIO I.

Continens Propoſitionem rei deliberandæ, ſub perſona Regis.

Pronũciata eſt à Joachimo Cuſterio 16. Sept. Anno 1611.

ETſi clementiſſimi Patris mei, Viri, quem Jehova præ cæteris mortalibus, quotquot ſunt, ſingulari ſapientiæ divinitate exornaverat, obitum vehementer doleo; deſideriumq; tanti herôis admo-

admodum graviter fero: quia tamen ei, qui cœlum & terram fecit, in cujus manibus ſunt dies noſtri, præpotenti Deo ſic placuit: diſplicere idipſum nobis nec poteſt nec debet. ſed multò magis Jehovæ Regi regum gratias agimus, quantas mente concipere poſſumus, maximas, quod nos in hoc ſanctiſſimum atque ampliſſimum regnum ſuccedere voluerit. In cujus exordio cùm multa alia, tùm hoc præcipuè animum noſtrum in diverſa trahit; quod Jerobeam, nomine populi Iſraelitici in comitijs, Sichemæ, inaugurandi Regis gratia, nuper inſtitutis, protulit atq; propoſuit: petere nempè populum, ſibi onera, à divo patre noſtro impoſita, mitigari atq; levari: nec enim poſſe populum antè ſubjectionis ſacramento ſe nobis obligare, quàm illud jugum allevatum eſſet. Dura nobis hæc tum, ut meminiſtis, viſa fuerunt; omninoq; talia, ad quæ ex tempore nihil reſponderemus; memores, nihil conſilijs bonis tàm obeſſe, quàm vel præcipitantiam vel celeritatem. Itaq; & populum in diem tertium rejecimus. Qui cum jam præ foribus ſit; vos ſeniores conſiliarios convocandos duxi: ut quid huic populo reſpondendum ſit, collatis ſententijs ex vobis diſcam. Eſt quidem negotium grave & res periculi plena: quam niſi maturo conſilio rexerimus, metuendum erit nobis, neſcio à quo malo. Sed in ve-

ſtra prudentia permultum nobis eſt ſpei: in fide plurimum rei; in benevolentia erga nos & favore, omnia. Quare mei, agite, ut quem Divo parenti noſtro vivo animum ſemper exhibuiſtis; eundem & nos hoc tam formidoloſo tempore experiamur. Conſulite in medium, &, quid quisq; ſentiatis, liberè dicite. nihil nobis accidere poterit gratius: noſtramque benevolentiam vobis omnibus & ſingulis regiè pollicemur.

ORATIO II.

Conſiliarij Senioris primi.

pronũciata eſt à Jacobo Clepelio Neobrand.

NOs quoq;, Domine, morte divi Parentis veſtri graviſſimè perculſos nos ſentimus omnes: nam & Reſpub. Principem, nos patrem amiſimus. Sed cum ille Te, Filium tam illuſtrem, nobis reliquerit; Jehovæ & pro tanto beneficio gratia agimus, & pro felici tua gubernatione proni ſupplicamus. Populi preces audivi ipſe: quas & graves & difficiles fuiſſe omnes meminimus. Etſi verò alios meos collegas, qui me eruditione & ſapientia antecellunt, ipſe libentius audirem, quàm ut ego de hac tam ardua re ſenſum meum priore loco exponerem: tamen, quia hoc cupis Domine: eſtq; boni, non grata ſed vera dicere; faciam quod juſſiſti. Cenſeo Domine, planeq; exiſtimo, dandum eſſe precibus populi Iſraelitici locum. Omninò enim ita fore mihi perſuadeo, ut iſta populo grata

grata faciendi voluntate ſucceſſio tibi in ampliſſimum regnum paternum confirmetur. Si enim populo morem geſſeris: erit, ut opinor, ea re nihil quicquam ad amorem multitudinis tibi conciliandum aptius. amore autem eorum, quibus præſis, conciliato & comparato, regni quoq; ipſius firmitas comparata eſt. ac profectò in unico illo civium amore navis reipub. gubernandæ & prora & puppis mihi poſita videtur. Gignit enim ea res tria, tum ad conſequendos tum retinendos Principatus tutiſſima præſidia, obſequium, dico, & honorem & concordiam. Etenim, quem amamus, ejus cauſſa nihil non ſuſcipimus. ut autem, quorum in nos beneficia conſtant eximia & præclara, eos honore proſequamur: utq; maximis laudibus efferamus, in quibus exiſtimamus nos excellentes quaſdam ac ſingulares beneficentiæ atq; liberalitatis virtutes perſpicere; contra deſpiciamus & negligamus eos, qui nec ſibi, nec alijs proſint ac ſerviant: hoc verò nobis omnibus à natura inſitum eſt ac infixum. Atq; hinc naſcitur & deſcendit unio & conjunctio inter Dominum & ſubditos: quæ quàm utilis ſit & regno & regi, quamq; ſuavis; dici vix poteſt. Significabat id avus tuus, regius Propheta David, vir ad guſtum Jehovæ: dum oleo precioſo & rori comparabat hanc concordiam. eſt enim vera in-

Digitized by Google

ter principem & cives conjunctio verè balſamum, non ſolum ſuavitate odoris, ſed & vulnerum reipub. ſanandorum facultate aliis rebus longiſſimè præſtans. quid dicam de nocturno illo, herbis & foliis arborum guttatim adhæreſcente humore? quemadmodum hic ſuavem quandam & levem humectationem effundit, qua agri æſtu diurno penè exhauſti recreantur & novam vim accipiunt: ſic concordia Dominorum & ſubditorum ſuaviter rempub. reficit & recreat. Quare amore civium comparato, crede, Domine, te anchoram tibi comparaſſe, in qua hæc reſpubl. tempeſtatibus obortis tutò conquieſcere queat. Id te conſecuturum video, ſi benignas petenti populo aures dederis: quem ſi neglexeris; vide ne tuam ſalutem à te neglectam poſteri tui doleant.

ORATIO III.

Conſiliarii Senioris ſecundi.

pronūciata eſt à Caſparo Capitone Neobrand.

EST quidem, Domine, deploranda populi voluntas: quæ videtur & prudentiam divi Patris tui ſugillare, & ampliſſima ejuſdem in nos omnes promerita negligere, & vectigalia, nervum rerump., incidere. Sed tamen, ut hoc tempore populo gratificeris, ut id ſuadeam, cauſæ me impellunt plurimæ. Quod enim in extrema ſua oratione dixit collega: idem ego tibi metuo. Scis, Domine, quàm

quàm gravem adverſarium habuerit divus Parens tuus, paulò antequam hinc diſcederet, hunc ipſum Jeroboamum Nebathi filium Ephramum de Zareda: quem eò dementiæ progreſſum meminimus, ut manus adverſus unctum domini levare haud dubitaverit. Eſt ille quidem, vivo divo patre tuo, in Ægyptum profugere coactus: ſed jam populus inde eum revocaſſe dicitur. Itaq;, quod Patri tuo, viro extra omnem invidiæ aleam poſito, Jeroboam fecit: hoc magis in te, cui regnum voce populi nec dum eſt confirmatum, audebit; idq; eò impenſius audebit, quò majorem dementiæ hujus nactus eſt patronum, multitudinem: cujus multitudinis quanta ſit levitas in avi tui exemplo didicimus: quam tantò magis incaleſcere novimus; quantò nacta eſt Ducem ad illam rem aptiorem. Non igitur committas, Domine, ut conjurationum vulnera, quæ ſatis nondum coaluerunt, aperias, aut ut irrites ea, quæ quavis etiam facillima occaſione recrudeſcunt. Præterea quod pace tua, Domine, loquor, aliquid æquitatis habere videtur iſta ſubditorum petitio: nam & libertatis conſervatione nititur: nec aboleri prorſus, ſed mitigari ſaltem vult onera. Quæ autem populi ratio vel æqua vel æquitatis ſpeciem præ ſe ferens non impetrat: ea tandem ejusdem vis efficit & obtinet. Quod ſi gratia tua id,

 quod

quod volunt, impetraverit multitudo: via tibi erit omnis facilior. nam & tui ſe ad voluntatem tuam accommodabunt; & exteri te moderatum prædicabunt & ſapientem principem, & temporibus cedere & benè coctis conſilijs uti ſcientem. Decet autem omnes, cùm homines, tùm reges inprimis, gloriæ & laudi honeſtæ invigilare. Fateor, non eſſe ſemel maturè deliberata conſilia facilè mutanda: nec acta divi Patris tui temerè reſcindenda. ſed tamen & hoc video; quemadmodum prudens navita fœdis ventorum in mari procellis oborientibus cedit: ſic & principem debere ſeſe reipub. tempeſtatibus ſubmittere: cum hac tamen cautione, ne contra pietatem & religionem ſit iſta ſubmiſſio. Sic David avus tuus Saulem fugit, ſimulq; filium Abſolonem: & mutata velificatione ſæpè gubernationis ſuæ curſum aliò direxit, tempeſtatibusq; obœdivit, donec diſcuſſæ eſſent. Neq; enim ſumma rerum temerè ab ullo homine in diſcrimen vocanda eſt. Dixi, quæ cum honeſtate congruere, mihi planè perſuadeo. Tu, Domine, & altius hæc cogita: & illud inprimis perpende; oportere, ut præclari alicujus ædificij; ſic regni quoq; principium ſplendidum eſſe, & cum inſigni quadam erga populum voluntatis teſtificatione conjunctum.

ORA-

Digitized by Google

ORATIO IV.

Conſiliarij Senioris tertij.

EGO quoq; , Domine , idem, quod reliqui, ſentio. Video enim tibi hoc tempore , neq; cibo neq; ulla alia re ad regnum à majoribus ad te tranſlatum , tum tibi tum poſteris tuis conſervandum tàm eſſe opus , quàm ſapientiâ. Non nego , in regum obſervatione , in juſtitia , in principum integritate maximam ad regnum firmandum corroborandumque vim eſſe poſitam. ſed ſi abſit tamen, quâ ſuperiora illa quaſi regantur , & locis atq; temporibus rectè accommodentur , ſapientia: jacere illa omnia quaſi inculta & propemodum ſine fructu ; certiſſimum eſt. Sed quam dices ſapientiam? Illam dico , quæ & potentiæ regiæ moderari , & omnes ſeditionum anſas præcidere atq; præripere multitudini novit. Ineſt enim infinitæ illi potentiæ quidvis faciendi & audendi libido: quam in gyrum rationis ducere nemo poterit , niſi ſingulari & inaudita propemodum ſapientia divinitus ſit ornatus. quâ deſtitutum neceſſe eſt ambitione & cæco ſui amore inflammatum ferri. quem vero iſtæ furiæ agitant , hic in omnia ruit , nec modum in ulla re tenet. ex qua re everſiones regnorum , provinciarum excidia , urbium direptiones , orbis univerſi fœdiſſima commutatio oriri ſolet. At

pronũciata eſt ab Erico Erici Tranevardio Sveco.

demus

demus moderatum in ſumma potentia principem. ſed quomodo is tamen, ſi ſapientia careat, populi, in ſeditionem proclivis, conatibus reſiſtet? eſſe autem talem populum Judaicum, annales teſtantur. & patri tuo Salomoni, Domine, quàm difficile fuerit tàm præfractæ cervicis populum in officio continere: omnes meminimus. eſt autem hic ille ipſiſſimus populus, qui ſibi per te levari onera ſupplex petit. Quare, Domine, tibi conſule: quæ te circumſtent mala, etiam atq; etiam vide: petitionem populi duram molliſſimo brachio tracta: &, quemadmodum natura aquam igni, calori bilis in homine pituitam oppoſuit: ſic tu huic æſtui prudentiam. Equum indomitum frenis lupisq; coërces: coërce & tu, domine, freno ſapientiæ & tuam regiam potentiam & populi contumaciam, hasq; comitiorum perturbationes. Habet unaquæq; res duas quaſi anſulas; quarum ſi meliorem apprehendas, omnia in melius diriges & flectes, & facilè ſine querela perferes: ſin alteram pejorem tantum contrectare libeat; nulla res ex animi ſententia commodè accidet. Diximus, Domine, collegæ & ego, quæ tibi ſalutaria fore duximus. idq; fecimus tanquam veritatis & Regis amici: quos te diſcernere ab aſſentatoribus oportet. hi enim grata, illi vera ſemper & ſentiunt & dicunt. Tu hæc penitus penitusq; conſideres.

deres. Jehova autem ipſe oculum tuum videntem & aurem Populi audientem faciat: utq; regiæ potentiæ uſus tibi & regno ſit ſalutaris. Idem tuo pectori divi Patris tui vocem inſcribat; ſæpè affirmantis; reſponſione molli cõpeſci: oratione verò moleſtâ irã excitari.

ACTUS POSTERIORIS
ORATIO I.
ſecundò eandem rem deliberandam novis conſiliarijs ſub perſona Regis proponens.

ILli abierunt, me ſolo relicto. Ego verò, quid faciam, neſcio: quò me vertam, ignoro. geramnè his ſenioribus morem, nec ne? ſi fecero, quod illi ſuadent, metuo ærario: ſi minus, regno meo timeo. Prô hominum fidem! quanta eſt eorum, qui ad imperiorum gubernacula ſedent, miſeria! quàm eſt horum ſplendida calamitas! O diadema regium! quantum tu iſto tuo perexiguo ambitu incluſum tenes ſollicitudinum pelagus! Sed quid queror? ecce, quos per viatorem paullò ante ad me vocaveram, juniores mei oratores, quibus cum adolevi, commodum adſunt. & hos audire, ſtat ſententia. Rectè feciſtis, mei Conſiliarij, quod accerſiti ſine mora huc veniſtis. nec dubito, quin ipſi per vos intelligatis, quid illud ſit, quod me hoc tempore mordeat. Quid enim Populus heri à me flagitaverit: quas iniquiſſimæ ſuæ petitioni minas ad-

Pronũciata eſt à Joachimo Cuſtero 16. Sept. Anno 1611.

Digitized by Google

diderit; ipſi, ut opinor, veſtris iſtis auribus audiſtis omnes. Quare conferte veſtra conſilia in medium, atq; me juvate. ſemper ego vos mihi jam ab incunabulis perſpexi & animo & opere conjunctiſſimos. idem de vobis planè & hoc tempore ſentio. nec de mea in vos priſtina benevolentia, acceſſione hac tanti honoris, diminutum quicquam exiſtimabitis. eadem eſt in vos mea mens, animus idem, favor par. vos tantum mihi ne deeſte: ego vobis nunquam.

ORATIO II.

Novi Oratoris primi.

Pronũciata eſt à Joanne Matthæi Neoreptovienſi Pomerano.

Quod ſæpè à Jehova ante hæc tempora comprecati ſumus, Domine, ut Te in ſolio majeſtatis regia collocatum videremus: ei voto noſtro hodie finem divina providentia impoſitum eſſe, omnes ex animo nobis gaudemus; tibi gratulamur; Jehovamq; ſupplices rogamus, ut, quemadmodum ipſe tibi aditum ad res præclarè gerendas fecit; ſic & regnum tuum ſtabiliat atq; confirmet. Quid Populus Iſraeliticus heri à Te flagitaverit: nobis omnibus conſtat. Quæ poſtulata etſi dura eſſe, non diffiteor: tamen gratificandum eſſe Populo hoc tempore, cenſeo. nec apud me eſt dubium ullum, quin idem Seniores noſtri ſuaſerint. Ita tamen multitudini gratificandum cenſeo, ut ſophiſmatibus & arcanis Tyrannicis eam ſuc-

ſuccedentibus tempeſtatibus in duriorem ſervitutem redigas. Id quod Tibi nec facta erit difficile; nec inhoneſtum. Quid enim tibi, Domine, tàm proclive erit, quàm ut civibus tuis auferas in poſterum tempus & voluntatem nocendi, & conſpirandi poteſtatem? Utrumq; nullo labore efficies; ſi operam dederis, ut ſpecie magnis, re autem vera nugis cives tui deinceps occupentur: ſi caveris, ne ipſis aliquid permittatur, unde poſſint altiorem animum ſumere; & ſi quid hujuſmodi eis antehac indultum fuerit, ut his paulatim adimas: ſi habeas ὠτακουστὰς, *qui in omnia, quæ cives dicunt, agunt, faciunt, inquirant, & ad te deferant: ſi cives inter ſe committas: ſi injungas illis opera publica, ſumtibus ipſorum & laboribus perficienda: ſi tributa crebra, honeſtatis & boni publici velo tecta, ab ijs exigas, atq; hoc modo opes ſingulorum paullatim frangas: deniq; ſi aut bellum adverſus vicinos moveas, aut civibus metum illius incutias. Quarum rerum omnium ratio cum penes te ſit, & in tua poteſtate: ecquis tibi facile id eſſe, quod dixi, negaverit? ecquis non videt, his ipſis pijs fraudibus populum in eas anguſtias redigi poſſe, ut adverſus Te nullo modo deinceps commovere ſe queat? Nec verò volo te hic leonem agere: vulpem verſipellem in his dolis exercendis te eſſe oportebit. Ut oratione nil, niſi*

Digitized by Google

tuum in populum favorem ſtudiumq́; uſurpes; ut ad reddendas de illis pecunijs; quas ex populi collegeris ſudoribus, rationes te paratum eſſe ſimules; ut nil publicè in turpes voluptates, in ſcelerum & fraudum artifices; in luxum profundas: ut in omnibus tuis actionibus gravitatem cum humanitate & morum facilitate præ te feras; ut id contendas agasq́; ut ubiq; non formidandus ſed venerabilis; non aſtutus, ſed ſimplex; non inops mentis, ſed politicus; non demiſſi animi, ſed magnificus, tandem eximiè pius, religioſus, juſtus, temperans; reipub. curator; & pater patriæ videaris: licet privatim atq; revera talis non ſis, ſed contrarijs ſtudeas; totumq́; te mancipes. Hæ ſunt, Domine, illæ artes, hæ ſunt piæ illæ fraudes, quibus, etſi nunc aliquid largiaris, populum in duriorem, quàm nunc eſt, ſervitutem poſtea redigere te poſſe judico. Jam honeſtum eſſe, Domine, ut his artibus utare; quis eſt, qui dubitet? An non Moſes ipſe multis populum hunc ſanctionibus & exactionibus ad eum in officio continendum oneravit? Quid verò Saul, quid David, quid Salomon pater tuus fecerint; notius eſt, quàm ut à me dici debeat. Cumq́; ipſa tempora tibi hanc piarum fraudum neceſſitatem imponant: nemo erit tàm in regem impius, qui hæc impugnare auſit. Aut enim obſequendum erit po-

pulo

Digitized by Google

pulo; & ſimul illis, quas enumeravi, technis, ad coërcendum illum; locus erit dandus: aut alia erunt exſpectanda. quæ quàm præter etiam ſpem evenire tibi, Domine, poſſint; & hujus populi pertinacia, & hoc ipſum Regis initiandi, quo citius opinione ſeditiones naſci poſſunt, tempus; & vicinorum, vel regno huic inhiantium, vel ejus jugum excutere ſatagentium, cupiditas, ſatis ſuperq; docent. Dixi, quæ ſentio: ſalvis tamen collegarum votis: quibus rectius ſentientibus nec me opponam, nec quicquam detraho.

ORATIO III.

Novi Oratoris ſecundi.

QUÆ tibi, Domine, precatus eſt collega: de ijs una eſt omnium noſtrum ſententia. Sed quæ de oneribus Populo levandis idem dixit; mihi peræque non probantur. Afferunt enim ſecum quandam ſimulationem & diſſimulationem: quam peſſimè execrari ſolitus eſt pater tuus divus Salomon, ita, ut exitium æternum bilingui homini multoties fuerit imprecatus. Nec carere periculo mihi iſta res videtur. eſt enim populus noſter non adeò obeſæ naris, ut fraudes Politicas tandem non intelligat. atq; tum quo loco futura eſſet vel tua dignitas, vel noſtra omnium incolumitas: id facilius eſt, conjectura aſſequi, quàm experiundo cognoſcere. Apertè ergo cum populo agendum

Pronũciata eſt à Theodoro Crægeo.

dum eſſe, cenſeo: omninoq; ipſi denegandum quod tantis heri ambitionibus petebat. Cupiunt enim aboleri tributa: quod quàm perniciosum ſit, res ipſa loquitur. Quid enim reſpub. aut regnum ſine vectigalibus? hæc ornamenta ſunt pacis & ſubſidia belli: hi ſunt nervi imperij. tolle animam, & concidet hic mundus exſpirabitq;. tolle tributa: nec poterit ulla reſpub. eſſe ſalva. nec enim quies gentium ſine armis; nec arma ſine ſtipendijs, nec ſtipendia ſine tributis haberi queunt. & tu, Domine, ſine vectigalibus tantum te regnum tempore vel pacis vel belli gubernare poſſe exiſtimes? Reſpice in divum Patrem tuum: & quis ei in tributis Populo imponendis fuerit ſenſus, ſtatim prima fronte perſpicies: niſi fortè divum Patrem tuum, cujus ſapientiæ coràm audiendæ cauſa totum ferè orbem terrarum in hanc ſanctam urbem veniſſe, rumor eſt, hîc inſipienter egiſſe arbitrari volueris. In cujus ſolium cum jam ſuccedas: in ejusdem te quoq; ſuccedere oportebit regni conſervandi curam. Sed profectò non video, quomodo ſine vectigalibus tibi illud factu facile fuerit. Nihil dicam de ſacrificijs, quæ divus Salomon quotannis peragere ſolitus eſt tanta magnificentiâ, ut in ijs vel ſolis regni opes ſpectarentur. Nihil de templi ſacratiſſimi ſupellectile ſplendidiſſima; quæ duo certè ſine maximis ſumtibus tueri nunquam

quam poſsis. Jam de cuſtodia regni, de præſidijs, de apparatu divi Patris tui regio; de mille quadringentis illis quadrigis; de duodecim millibus equitum; quæ omnia hereditario jure ad te pervenerunt: de his velim, Domine, ipſe cogites, & quidem accuratè cogites: an ſine vectigalium adminiculo & iſta conſervare, & ut ſalva tibi ſint, efficere te poſſe ſperes? equidem id tàm proclive eſſe puto; ac eſt, ſine pennis volare. At fortè ſunt, qui ſibi à ſeditione metuunt, niſi populo obœdiveris. Hos redire jubeo ad illos, qui metuunt, ne cœlum ruat. Neq; enim tu, ſed divus Salomon, pater tuus hæc onera populo impoſuit: neq; in his imponendis ſuæ is libidini paruit, ſed publicæ utilitati conſuluit: neq; tamen onerum horum origo eſt ab ipſo, ſed à Jehova Deo noſtro, qui Regibus hoc jus præſcripſit. Itaq; tentent malevoli, quicquid velint: concitent plebem: incitent multitudinem: Jehova tamen tibi aderit: Jehovà jus ſuum tuebitur: Jehova in ſubitum præcipitabit ſeditioſos exitium. Huic Jehova, Domine, te crede: in hoc ſpem tuam repoſitam habe: nec vectigalia dimitte; niſi in cupidiſsimas hoſtium, undiq; huic regno inhiantium, fauces, præſidijs & rei gerendæ nervo orbatus, Te & ſplendidiſsimum hoc regnum volens videnſque invergere volueris.

ORA-

ORATIO IV.

Novi Oratoris tertij.

Franciscata eſt à Jacobo Clepeſſo.

ET ego, Domine, in ſententiam hujus mei collegæ pedibus diſcedo: apertè id, quod ſentimus, eſſe lingua præferendum; Populoq; onerum ſubventionem denegandam. Nec tantum uno modo, ſed alijs etiam de cauſis neceſſarium judico, retinere Te Rempubl. talem, qualem à divo Parente acceperis. Nam, quod Jehova juris Regij auctor ſit: jam dictum eſt. huic autem præpotenti Deo, ut facto hoc ſuo reſiſtat Populus, cur tua, Domine, indulgentia efficeres? cur apud alias gentes, apud quas Regum jura inviolabilia ſunt, nomen tuum diminui aut probris affici, concederes? quarum Rectores te quoq; caputq; tuum petituri eſſent, ideò, quod judicaturi ſint, Te; id quod res eſt; hac iſta tua lenitate omnibus alijs ſubditis, ſe dominis ſuis opponendi ſignum extuliſſe. Hoc autem, Domine, de Te, tanto Rege, ne quidem cogitari, nedum dici debet. Nec eſt ullum apud me dubium, quin populus hac flagitatione in graviſſimum violatæ fidei ſcelus incurrat: cum ea in poſterum tempus facere recuſet, quæ Divo tuo Parenti omnes fecerunt: & quo nomine Tibi quoq; obligatos eos omninò cenſeo. Ac ſi Abrahamus Pater noſter, vir ille, cum quo Jehova non ſolum ſuum de evertendis

dis Sodomis conſilium communicare voluit, ſed ſe ab eodem quoq; in hanc ſententiam deducere paſſus eſt, ut quinq; regnis parjurum ſe confirmaret, ſi decem illic bonos viros inveniret: ſi, inquam, hic Abrahamus Melchiſedeco tributum ſolvit: quæ, quæſò, ratio inveniri poterit, quam populus huic ſuæ libidini, onera publica excutere ſatagenti, prætexat? Quæ quidem impietas quanta ſit, Domine, mecum vel hinc recognoſce. Etenim Abrahamus, quod non debebat, vectigal ſolvit. hi tui cives etiam id, in quod Divo Parenti tuo, cujus in locum ſuccedis, obligati ſunt, tibi denegare audent. Abrahamus in ſolvendo ita promtus & hilaris erat, ut non petenti Melchizedeco omnium rerum decimas daret: hi cives ita monſtroſè ſe tibi opponunt, ut vim intentare videantur. O pertinaciam populi! ô protervitatem! ubi hic eſt jus naturæ? quod obœdientiam ſuperioribus præſtandam à ſubditis flagitat? equidem id planè in hominibus his noſtris cœno quodam impietatis & perverſitatis obrutum eſſe animadverto. huic tu, domine, impietati, morem geres? huic obœdies? hujus tu miniſter eris? avertat hanc à te peſtem Deus: eamq; tibi inſtillet mentem, ut & tuæ incolumitati, quæ ſine obœdientia eſſe non poteſt; & Regni commodis, quæ detractis vectigalibus evaneſcent; rectè hoc tempore conſulas atq; ſervias.

ORATIO V.

Novi conſiliarij quarti.

Pronũciata eſt ab Heinone Raven equite Megapolitano.

NIhil, Domine, hic meus collega dicere potuit verius: nihil ad præſentem rem accomodatius; nihil tibi tuoq; regno utilius. Ego verò & hac ipſa petitione populi violari majeſtatis tuæ jura, planiſſime judico. Habuit Divus Salomon poteſtatem & jus ordinandi & curandi ea omnia, quæ ad ſalutem Reip. pertinebant. itaq; ipſum & judicia rectè conſtituiſſe novimus: & pœnas præmiaq; diſtribuiſſe; & jus vitæ ac necis in ſubditos habuiſſe: & ſemper hanc terram noſtram à latrociniis tutam præſtitiſſe: & belli paciſq; claves in ſua manu; munita loca in ſua poteſtate habuiſſe, ſcimus. Has tantas res flagitatione populi peti, quis non videt? Decet autem te, Domine, id operam dare, id eniti, in id omni cura mente atq; cogitatione incumbere; ut, ſi vivere, ſi regnare velis ſalvus, ſint tibi iſta omnia ſalva: nec patiaris, ne minima quidẽ in re tibi aliquã eorum particulam imminui. Dum enim hæc petunt cives, Te ipſum petunt: in hæc dum impetum faciunt, Te adoriuntur. quid enim eſt mundus ſine ſole? & quid eſt Rex ſine Majeſtate? At mitigari ſibi tantum vult Populus onera; nec ut planè tollantur, cupit? at execranda hæc eſt Populi levitas: deteſtanda hæc eſt ſemper nova appetens vulgi

cupi-

cupiditas. Quid autem, Domine, hoc quod illi petunt, aliud eſt, quàm flagitare, tolli tributa? Novi mores multitudinis: perſpectam habeo vulgi naturam. primò mitigari aliquid petunt: quod ſi impetraverint, mox abolere illud imperant. ſervorum hoc eſt, ut ſi paulò plus ipſis indulgeas, patientiâ iſta tua nimium quantum abutantur. eadem mihi videtur multitudinis conditio & natura. hanc tu frænis, hanc tu compeſce catenâ. Nec eſt, quod tibi ab hac beſtia metuas. facilimè eam domueris, & in gyrum obedientiæ traxeris. habes nervos: habes inſtructa armamentaria: habes equos ad bellum lectiſſimos: habes currus falcatos quàm plurimos. nec corpora deerunt, nec fortes manus: nec tibi omnes negotium faceſcent: nec vicini Reges, qui hanc communem cauſam ſuam judicabunt, te deſerent. Tu modò, Domine, fortiter age: tu fortiter illis obluctare: tu reſponde populo; eum à Divo Patre tuo gravi quidem fuiſſe preſſum jugo: ſed Te idipſum adaucturum jugum; & cum Pater ſcuticis in eum animadverterit, te ſcorpionibus in eundem animadverſurum. His, Domine, monitis noſtris ſi parueris: & Te regno, & regnum Tibi conſervabis. ſin minus, contraria omnia; quæ tamen Jehova tibi defendat; ſenties. Qui enim populus nunc ad te dicit, mitiga tributa: is, niſi caveris, paullo poſt

tibi dicit: deſcende de ſolio. hæc pati & turpiſſimum eſt & miſerrimum.

ORATIO ULTIMA.

Sub Perſona Regis hanc deliberationem concludens.

Pronũciata eſt à Joachimo Cuſterio.

VEhementer me, Conſiliarij mei, veſtrâ cùm cæterorum, tùm hujus, qui poſtremo loco dixit, oratione perculſum atq; commotum ſentio. O Jehova! quid agam? quid incipiam! unde initium ſedandæ hujus tempeſtatis faciam? ubi finem præſtituam? abnuamnè quod populus vult? ſeditio mihi parata erit: novi, novi, popule Iſraelitice, præfractum tuum animum: cognitæ ſunt mihi duræ tuæ cervices: non ignoro cor tuum adamantinum. Rurſus, faciamnè quod populus vult? præſidia regni cum majeſtate atq; ſalute perdidero. eſt enim vulgo ignobili nihil furioſius, nihil quod, ſemel via facta, majore in dominos feratur petulantia. ac nihil mihi videtur intolerabilius, quam vitata Pharaonis alicujus Tyrannide, in vulgi immanitatem incidere eum, quem ſors de ſolio præcipitem egerit. Sed quid queror? recipiendus eſt animus: atque, ex duobus, quod dicitur, malis minus erit eligendum. Veſtram ergo amplector ſententiam, qui populo mitigationem onerum apertè denegandam eſſe cenſuiſtis. Itaq; & ipſi, ijs, quibus præitum eſt, verbis reſpondebo: eventumq; Deo commenda-

mendabo. rebellioni autem, ſi qua futura eſt; omnibus regni viribus obviam ibo: nec de ſucceſſu adverſus ſeditioſos, dubitabo: qui ſi me fefellerit; nec contra Deum pugnabo; nec ultrà nitendo pergam: ſed cogitabo; ſatius eſſe ac beatius, paucis volentibus, quàm multis invitis imperare: & in ſolio avito conſtitutum aliquas ſplendidiſſimi regni partes tenere, quàm de eo planè dejectum, vagum exulemq́; paſſim oberrare. Jehovam oro, ut is faciat, quod in conſpectu ipſius rectum atq; placens fuerit. & vos cum bona gratia dimitto. DIXI.

ORATIO XI.

In Superbiam.

NOn parùm, Auditores, ad doctrinam adfert momenti, nec levem, ut ego opinor, meretur laudem; nos ea in his noſtris congreſſibus dicendo tractare; quæ ad ſtylum maximè ſpectant. verùm illa tamen ſi acceſſerint; quæ nos aut ad virtutem exſtimulent, aut à vitijs revocent; tantò majus ex hac ipſa dicendi conſvetudine ad nos, quantò res ipſa ad tractandum ſuſcepta illuſtrior eſt & præſtantior, redundabit commodum. Hæc enim palæſtra non ſolum ad componendos mores, qui, ut cum Cicerone

Pronũciata eſt 11. Maij Anno 1614. à Caſparo Vaget Roſtoch.

Digitized by Google

loquar, non tam à ſtirpe generis ac ſeminis, quàm ab ipſâ natura bonis ex quotidiana exercitatione ſuppeditantur, maximè eſt neceſſaria: ſed facit etiam ad retinendam omnis diſciplinæ & virtutis honeſtatem: cujus certè ope ita indiget vita humana, ut ſine illa omnis ſtatim contabeſcat Reſpublica. Eſt enim virtus ſola unum illud immortale bonum, quod non moritur, quod unum convenit tantum immortale mortalibus: ut quidam è numero Poetarum eleganter expreßit: Nil non mortale tenemus, pectoris exceptis ingeniíq; bonis: *deniq; virtus eſt, quæ etiam ſtudioſo nomen dat; cujus ſolius cultura cum, quicquid eſt, totus ſit ſtudioſus; quid ſanctius ipſe cogitare poteſt, quàm illa quæ ad nomen ſuum conſervandum pertineant? quid fructuoſius patrare, quàm ſi ea comparet, quæ ad eruditionis theſaurum, bonis non perituris complendum, faciant? quid laudabilius agere, quàm ſi in dicendi virtutumq; theatro ſeſe exerceat? Me quod attinet, Auditores, non diffiteor, me Juvenem eſſe, nec ea doctrina excultum, ut me eruditis & virtute præſtantibus annumerare poßim; tantum abeſt, ut animum meum inducam, eos me poſſe æquare, qui in Rhetorum ſcholis exercitati ſumma cum laude conſecuti ſunt lauream. Itaq; neſcio, an mihi imperito, & ad perorandum, deq;*

facil-

facillima etiam materia diſſerendum minus apto, hæ partes conveniant, onusq; hoc meis humeris par ſit. Sed quid? tacendumne igitur? non arbitror: Cauſæ enim, quæ me movent, maximæ ſunt graviſſimæq;: ipſius exercitationis dicẽdi præſtantia & excellentia: probandumq; hujus noſtri Collegij inſtitutum: quod mihi quodammodo hanc perſonam imponit ac imperat. cumq; mihi propoſita ſit, non quidem alios reprehendendi cupido, verum honeſta parendi legibus hujus noſtri collegij, & me ipſum ad DEO gratas virtutes excitandi voluntas: laudabile eſſe cenſeo, & me rectè facturum, vobisq; haud ingratum puto: ſi de iis rebus ad vos verba faciam, quæ ad mores honeſtè informandos inſtituendosq; potiſſimum ſpectant. Sed quoniam materiæ propoſitæ præſtantiam oratione mea aſſequi haud poſſum: à vobis, per communem noſtrorum ſtudiorum amicitiam, peto ut non tã verba mea, quàm rei ipſius dignitatẽ, & petitionis meæ æquitatem ſpectare velitis. Dicam n. aliquid in SUPERBIAM & quantum quamq; horrendum illud ſit vitiũ, paucis demonſtrabo. Quod argumentum dum perſequor: vos oro ut benignis & attentis auribus me audiatis.

Natura ſic comparatum eſt, Auditores, ut quamq; rem ex primo ſuo ortu æſtimemus, ut, ſi is in bonis ſit, ipſam quoq; bonam; in malis, malam prædicemus.

Neq;

Digitized by Google

diderit; ipſi, ut opinor, veſtris iſtis auribus audiſtis omnes. Quare conferte veſtra conſilia in medium, atq; me juvate. ſemper ego vos mihi jam ab incunabulis perſpexi & animo & opere conjunctiſſimos. idem de vobis planè & hoc tempore ſentio. nec de mea in vos priſtina benevolentia, acceſſione hac tanti honoris, diminutum quicquam exiſtimabitis. eadem eſt in vos mea mens, animus idem, favor par. vos tantum mihi ne deeſte: ego vobis nunquam.

ORATIO II.

Novi Oratoris primi.

Pronũciata eſt à Joanne Matthæi Neotrepto-vienſi Pomerano.

QUod ſæpè à Jehova ante hæc tempora comprecati ſumus, Domine, ut Te in ſolio majeſtatis regia collocatum videremus: ei voto noſtro hodie finem divina providentia impoſitum eſſe, omnes ex animo nobis gaudemus; tibi gratulamur; Jehovamq; ſupplices rogamus, ut, quemadmodum ipſe tibi aditum ad res præclarè gerendas fecit; ſic & regnum tuum ſtabiliat atq; confirmet. Quid Populus Iſraëliticus heri à Te flagitaverit: nobis omnibus conſtat. Quæ poſtulata etſi dura eſſe, non diffiteor: tamen gratificandum eſſe Populo hoc tempore, cenſeo. nec apud me eſt dubium ullum, quin idem Seniores noſtri ſuaſerint. Ita tamen multitudini gratificandum cenſeo, ut ſophiſmatibus & arcanis Tyrannicis eam ſuc-

ſuccedentibus tempeſtatibus in duriorem ſervitutem redigas. Id quod Tibi nec facta erit difficile; nec inhoneſtum. Quid enim tibi, Domine, tàm proclive erit, quàm ut civibus tuis auferas in poſterum tempus & voluntatem nocendi, & conſſirandi poteſtatem? Utrunq; nullo labore efficies; ſi operam dederis, ut ſpecie magnis, re autem vera nugis cives tui deinceps occupentur: ſi caveris, ne ipſis aliquid permittatur, unde poſſint altiorem animum ſumere; & ſi quid hujuſmodi eis antehac indultum fuerit, ut his paulatim adimas: ſi habeas ὠτακουστάς, qui in omnia, quæ cives dicunt, agunt, faciunt, inquirant, & ad te deferant: ſi cives inter ſe committas: ſi injungas illis opera publica, ſumtibus ipſorum & laboribus perficienda: ſi tributa crebra, honeſtatis & boni publici velo tecta, ab ijs exigas, atq; hoc modo opes ſingulorum paullatim frangas: deniq; ſi aut bellum adverſus vicinos moveas, aut civibus metum illius incutias. Quarum rerum omnium ratio cum penes te ſit, & in tua poteſtate: ecquis tibi facile id eſſe, quod dixi, negaverit? ecquis non videt, his ipſis pijs fraudibus populum in eas anguſtias redigi poſſe, ut adverſus Te nullo modo deinceps commovere ſe queat? Nec verò volo te hìc leonem agere: vulpem verſipellem in his dolis exercendis te eſſe oportebit: Ut oratione nil, niſi

Digitized by Google

tuum in populum favorem ſtudiumq́; uſurpes; ut ad reddendas de illis pecunijs; quas ex populi collegeris ſudoribus, rationes te paratum eſſe ſimules; ut nil publicè in turpes voluptates, in ſcelerum & fraudum artifices; in luxum profundas: ut in omnibus tuis actionibus gravitatem cum humanitate & morum facilitate præ teferas; ut id contendas agaſq́; ut ubiq; non formidandus ſed venerabilis; non aſtutus, ſed ſimplex; non inops mentis, ſed politicus; non demiſſi animi, ſed magnificus, tandem eximiè pius, religioſus, juſtus, temperans; reipub. curator; & pater patriæ videaris: licet privatim atq; revera talis non ſis, ſed contrarijs ſtudeas; totumq́; te mancipes. Hæ ſunt, Domine, illæ artes, hæ ſunt piæ illæ fraudes, quibus, etſi nunc aliquid largiaris, populum in duriorem, quàm nunc eſt, ſervitutem poſtea redigere te poſſe judico. Jam honeſtum eſſe, Domine, ut his artibus utare; quis eſt, qui dubitet? An non Moſes ipſe multis populum hunc ſanctionibus & exactionibus ad eum in officio continendum oneravit? Quid verò Saul, quid David, quid Salomon pater tuus fecerint; notius eſt, quàm ut à me dici debeat. Cumq́; ipſa tempora tibi hanc piarum fraudum neceſſitatem imponant: nemo erit tàm in regem impius, qui hæc impugnare auſit. Aut enim obſequendum erit po-

pulo

pulo, & ſimul illis, quas enumeravi, technis, ad coërcendum illum; locus erit dandus: aut alia erunt exſpectanda. quæ quàm præter etiam ſpem evenire tibi, Domine, poſſint; & hujus populi pertinacia, & hoc ipſum Regis initiandi, quo citius opinione ſeditiones naſci poſſunt, tempus; & vicinorum, vel regno huic inhiantium, vel ejus jugum excutere ſatagentium, cupiditas, ſatis ſuperq; docent. Dixi, quæ ſentio: ſalvis tamen collegarum votis: quibus rectius ſentientibus nec me opponam, nec quicquam detraho.

ORATIO III.

Novi Oratoris ſecundi.

QUÆ tibi, Domine, precatus eſt collega: de iis una eſt omnium noſtrum ſententia. Sed quæ de oneribus Populo levandis idem dixit; mihi peræque non probantur. Afferunt enim ſecum quandam ſimulationem & diſſimulationem: quam peſſimè execrari ſolitus eſt pater tuus divus Salomon, ita, ut exitium æternum bilingui homini multoties fuerit imprecatus. Nec carere periculo mihi iſta res videtur. eſt enim populus noſter non adeò obeſæ naris, ut fraudes Politicas tandem non intelligat. atq; tum quo loco futura eſſet vel tua dignitas, vel noſtra omnium incolumitas: id facilius eſt, conjectura aſſequi, quàm experiundo cognoſcere. Apertè ergo cum populo agendum

Pronũciata eſt à Theodoro Crægeo.

Digitized by Google

dum eſſe, cenſeo: omninoq́ ipſi denegandum quod tantis heri ambitionibus petebat. Cupiunt enim aboleri tributa: quod quàm perniciosum ſit, res ipſa loquitur. Quid enim reſpub. aut regnum ſine vectigalibus? hæc ornamenta ſunt pacis & ſubſidia belli: hi ſunt nervi imperij. tolle animam, & concidet hic mundus exſpirabitq́. tolle tributa: nec poterit ulla reſpub. eſſe ſalva. nec enim quies gentium ſine armis; nec arma ſine ſtipendijs, nec ſtipendia ſine tributis haberi queunt. & tu, Domine, ſine vectigalibus tantum te regnum tempore vel pacis vel belli gubernare poſſe exiſtimes? Reſpice in divum Patrem tuum: & quis ei in tributis Populo imponendis fuerit ſenſus, ſtatim prima fronte perſpicies: niſi fortè divum Patrem tuum, cujus ſapientiæ coràm audiendæ cauſa totum ferè orbem terrarum in hanc ſanctam urbem veniſſe, rumor eſt, hìc inſipienter egiſſe arbitrari volueris. In cujus ſolium cum jam ſuccedas: in ejusdem te quoq́ ſuccedere oportebit regni conſervandi curam. Sed profectò non video, quomodo ſine vectigalibus tibi illud factu facile fuerit. Nihil dicam de ſacrificijs, quæ divus Salomon quotannis peragere ſolitus eſt tanta magnificentiâ, ut in ijs vel ſolis regni opes ſpectarentur. Nihil de templi ſacratiſſimi ſupellectile ſplendidiſſima; quæ duo certè ſine maximis ſumtibus tueri nunquam

quam poſsis. Jam de cuſtodia regni, de præſidijs, de apparatu divi Patris tui regio; de mille quadringentis illis quadrigis; de duodecim millibus equitum; quæ omnia hereditario jure ad te pervenerunt: de his velim, Domine, ipſe cogites, & quidem accuratè cogites: an ſine vectigalium adminiculo & iſta conſervare, & ut ſalva tibi ſint, efficere te poſſe ſperes? equidem id tam proclive eſſe puto; ac eſt, ſine pennis volare. At fortè ſunt, qui ſibi à ſeditione metuunt, niſi populo obœdiveris. Hos redire jubeo ad illos, qui metuunt, ne cœlum ruat. Neq; enim tu, ſed divus Salomon, pater tuus hæc onera populo impoſuit: neq; in his imponendis ſuæ is libidini paruit, ſed publicæ utilitati conſuluit: neq; tamen onerum horum origo eſt ab ipſo, ſed à Jehova Deo noſtro, qui Regibus hoc jus præſcripſit. Itaq; tentent malevoli, quicquid velint: concitent plebem: incitent multitudinem: Jehova tamen tibi aderit: Jehova jus ſuum tuebitur: Jehova in ſubitum præcipitabit ſeditioſos exitium. Huic Jehova, Domine, te crede: in hoc ſpem tuam repoſitam habe: nec vectigalia dimitte; niſi in cupidiſsimas hoſtium, undiq; huic regno inhiantium, fauces, præſidijs & rei gerendæ nervo orbatus, Te & ſplendidiſsimum hoc regnum volens videnſque invergere volueris.

ORA-

ORATIO IV.

Novi Oratoris tertij.

Pronũciata eſt à Jacobo Clepelio.

ET ego, Domine, in ſententiam hujus mei collegæ pedibus diſcedo: apertè id, quod ſentimus, eſſe lingua præferendum; Populoq; onerum ſublevationem denegandam. Nec tantum uno modo, ſed alijs etiam de cauſis neceſſarium judico, retinere Te Rempubl. talem, qualem à divo Parente acceperis. Nam, quod Jehova juris Regij auctor ſit: jam dictum eſt. huic autem præpotenti Deo, ut facto hoc ſuo reſiſtat Populus, cur tua, Domine, indulgentia efficeres? cur apud alias gentes, apud quas Regum jura inviolabilia ſunt, nomen tuum diminui aut probris affici, concederes? quarum Rectores te quoq; caputq; tuum petituri eſſent, ideò, quod judicaturi ſint, Te; id quod res eſt; hac iſta tua lenitate omnibus alijs ſubditis, ſe dominis ſuis opponendi ſignum extuliſſe. Hoc autem, Domine, de Te, tanto Rege, ne quidem cogitari, nedum dici debet. Nec eſt ullum apud me dubium, quin populus hac flagitatione in graviſſimum violatæ fidei ſcelus incurrat: cum ea in poſterum tempus facere recuſet, quæ Divo tuo Parenti omnes fecerunt: & quo nomine Tibi quoq; obligatos eos omninò cenſeo. Ac ſi Abrahamus Pater noſter, vir ille, cum quo Jehova non ſolum ſuum de everten-

dis

dis Sodomis conſilium communicare voluit, ſed ſe ab eodem quoque in hanc ſententiam deducere paſſus eſt, ut quinque regnis parjurum ſe confirmaret, ideo quod nullic bonos viros inveniret: ſi, inquam, hic Abrahamus Melchiſedeco tributum ſolvit: quæ, quæſo, ratio inveniri poterit, quam populus huic ſuæ libidini, onera publica excutere ſatagenti, prætexat? Quæ quidem impietas quanta ſit, Domine, mecum vel hinc recognoſce. Etenim Abrahamus, quod non debebat, vectigal ſolvit: hi tui cives etiam id, in quod Divo Parenti tuo, cujus in locum ſuccedis, obligati ſunt, tibi denegare audent. Abrahamus in ſolvendo ita promtus & hilaris erat, ut non petenti Melchizedeco omnium rerum decimas daret: hi cives ita monſtroſè ſe tibi opponunt, ut vim intentare videantur. O pertinaciam populi! ô protervitatem! ubi hic eſt jus naturæ? quod obœdientiam ſuperioribus præſtandam à ſubditis flagitat? equidem id planè in hominibus his noſtris cœno quodam impietatis & perverſitatis obrutum eſſe animadverto. huic tu, domine, impietati, morem geres? huic obœdies? hujus tu miniſter eris? avertat hanc à te peſtem Deus: eamque tibi inſtillet mentem, ut & tuæ incolumitati, quæ ſine obœdientia eſſe non poteſt; & Regni commodis, quæ detractis vectigalibus evaneſcent; rectè hoc tempore conſulas atque ſervias.

Z OR A-

ORATIO V.

Novi conſiliarij quarti.

Pronũciata eſt ab Heinone Raven equite Megapolitano.

NIhil, Domine, hic meus collega dicere pot[illegible] rius: nihil ad præſentem rem accomoda[illegible]tius; ni- hil tibi tuoq; regno utilius. Ego verò & hac ipſa petitione populi violari majeſtatis tuæ jura, planiſſi- me judico. Habuit Divus Salomon poteſtatem & jus ordinandi & curandi ea omnia, quæ ad ſalutem Reip. pertinebant. itaq; ipſum & judicia rectè conſti- tuiſſe novimus: & pœnas præmiaq; diſtribuiſſe; & jus vitæ ac necis in ſubditos habuiſſe: & ſemper hanc terram noſtram à latrociniis tutam præſtitiſſe: & belli paciſq; claves in ſua manu; munita loca in ſua poteſtate habuiſſe, ſcimus. Has tantas res flagitatione populi peti, quis non videt? Decet autem te, Domine, id operam dare, id eniti, in id omni cura menteatq; cogitatione incumbere; ut, ſi vivere, ſi regnare velis ſalvus, ſint tibi iſta omnia ſalva: nec patiaris, ne mi- nima quidē in re tibi aliquā eorum particulam immi- nui. Dum enim hæc petunt cives, Te ipſum petunt: in hæc dum impetum faciunt, Te adoriuntur. quid enim eſt mundus ſine ſole? & quid eſt Rex ſine Majeſtate? At mitigari ſibi tantum vult Populus onera; nec ut planè tollantur, cupit? at execranda hæc eſt Populi le- vitas: deteſtanda hæc eſt ſemper nova appetens vulgi

cupi-

Digitized by Google

..piditas. Quid autem, Domine, hoc quod illi petunt, a..ud eſt, quàm flagitare, tolli tributa? Novi mores ..multitudinis: perſpectam habeo vulgi naturam. pri..mò mitigari aliquid petunt: quod ſi impetraverint, ..mox abolere illud imperant. ſervorum hoc eſt, ut ſi paulò plus ipſis indulgeas, patientiâ iſta tua nimium quantum abutantur. eadem mihi videtur multitudinis conditio & natura. hanc tu frænis, hanc tu compeſce catena. Nec eſt, quod tibi ab hac beſtia metuas. facillimè eam domueris, & in gyrum obedientiæ traxeris. habes nervos: habes inſtructa armamentaria: habes equos ad bellum lectiſſimos: habes currus falcatos quàm plurimos. nec corpora deerunt, nec fortes manus: nec tibi omnes negotium faceſſent: nec vicini Reges, qui hanc communem cauſam ſuam judicabunt, te deſerent. Tu modò, Domine, fortiter age: tu fortiter illis obluctare: tu reſponde populo; cum à Divo Patre tuo gravi quidem fuiſſe preſſum jugo: ſed Te idipſum adaucturum jugum; & cum Pater ſcuticis in eum animadverterit, te ſcorpionibus in eundem animadverſurum. His, Domine, monitis noſtris ſi paruerit: & Te regno, & regnum Tibi conſervabis. ſin minus, contraria omnia; quæ tamen Jehova tibi defendat; ſenties. Qui enim populus nunc ad te dicit, mitiga tributa: is, niſi caveris, paullo poſt tibi

Digitized by Google

tibi dicit: deſcende de ſolio. hæc pati & turpiſſimum eſt & miſerrimum.

ORATIO ULTIMA.

Sub Perſona Regis hanc deliberationem concludens.

Pronũciata eſt à Joachimo Cuſterio.

VEhementer me, Conſiliarij mei, veſtrâ cùm cæterorum, tum hujus, qui poſtremo loco dixit, oratione perculſum atq; commotum ſentio. O Jehova! quid agam? quid incipiam! unde initium ſedandæ hujus tempeſtatis faciam? ubi finem præſtituam? abnuamnè quod populus vult? ſeditio mihi parata erit: novi, novi, popule Iſraelitice, præfractum tuum animum: cognitæ ſunt mihi duræ tuæ cervices: non ignoro cor tuum adamantinum. Rurſus, faciamnè quod populus vult? præſidia regni cum majeſtate atq; ſalute perdidero. eſt enim vulgo ignobili nihil jurioſius, nihil quod, ſemel via facta, majore in dominos feratur petulantia. ac nihil mihi videtur intolerabilius, quam vitata Pharaonis alicujus Tyrannide, in vulgi immanitatem incidere eum, quem ſors de ſolio præcipitem egerit. Sed quid queror? recipiendus eſt animus: atque, ex duobus, quod dicitur, malis minus erit eligendum. Veſtram ergo amplector ſententiam, qui populo mitigationem onerum apertè denegandam eſſe cenſuiſtis. itaq; & ipſi, ijs, quibus præitum eſt, verbis reſpondebo: eventumq; Deo commenda-

mendabo. rebellioni autem, ſi qua futura eſt, omnibus regni viribus obviam ibo: nec de ſucceſſu adverſus ſeditioſos, dubitabo: qui ſi me feſellerit, nec contra Deum pugnabo, nec ultrà nitendo pergam: ſed cogitabo; ſatius eſſe ac beatius, paucis volentibus, quàm multis invitis imperare: & in ſolio avito conſtitutum aliquas ſplendidiſſimi regni partes tenere, quàm de eo planè dejectum, vagum exulemq; paſſim oberrare. Jehovam oro, ut is faciat, quod in conſpectu ipſius rectum atq; placens fuerit. & vos cum bona gratia dimitto. DIXI.

ORATIO XI.

In Superbiam.

NON parum, Auditores, ad doctrinam adfert momenti, nec levem, ut ego opinor, meretur laudem; nos ea in his noſtris congreſſibus dicendo tractare; quæ ad ſtylum maximè ſpectant. Verum illa tamen ſi acceſſerint, quæ nos aut ad virtutem exſtimulent, aut à vitijs revocent; tantò majus ex hac ipſa dicendi conſuetudine ad nos, quantò ipſa ad tractandum ſuſcepta illuſtrior eſt & præſtantior, redundabit commodum. Hæc enim palæſtra non ſolum ad componendos mores, qui, ut cum Cicerone loqu-

Digitized by Google

loquar, non tam à ſtirpe generis ac ſeminis, quàm ipſa natura bonis ex quotidiana exercitatione [illegible] ditantur, maximè eſt neceſſaria: ſed facit etiam ad retinendam omnis diſciplinæ & virtutis honeſtatem: cujus certè ope ita indiget vita humana, ut ſine illa omnis ſtatim contabeſcat Reſpublica. Eſt enim virtus ſola unum illud immortale bonum, quod non moritur, quod unum convenit tantum immortale mortalibus: ut quidam ê numero Poetarum eleganter expreſſit: Nil non mortale tenemus, pectoris exceptis ingeniiq; bonis: deniq; virtus eſt, quæ etiam ſtudioſo nomen dat; cujus ſolius cultura cum, quicquid eſt, totus ſit ſtudioſus; quid ſanctius ipſe cogitare poteſt, quàm illa quæ ad nomen ſuum conſervandum pertineant? quid fructuoſius patrare, quàm ſi ea comparet, quæ ad eruditionis theſaurum, bonis non perituris complendum, faciant? quid laudabilius agere, quàm ſi in dicendi virtutumq; theatro ſeſe exerceat? Me quod attinet, Auditores, non diffiteor, me Juvenem eſſe, nec ea doctrina excultum, ut me eruditis & virtute præſtantibus annumerare poſſim; tantum abeſt, ut animum meum inducam, eos me poſſe æquare, qui in Rhetorum ſcholis exercitati ſumma cum laude conſecuti ſunt lauream. Itaq; neſcio, an mihi imperito, & ad perorandum, deq;

facil-

faciliſſima etiam materia diſſerendum minus apto, hæ partes conveniant, onusq; hoc meis humeris par ſit. Sed quid? tacendumne igitur? non arbitror: Cauſæ enim, quæ me movent, maximæ ſunt graviſſimæq; ipſius exercitationis dicẽdi præſtantia & excellentia: probandumq; hujus noſtri Collegij inſtitutum: quod mihi quodammodo hanc perſonam imponit ac imperat. cumq; mihi propoſita ſit, non quidem alios reprehendendi cupido, verum honeſta parendi legibus hujus noſtri collegij, & me ipſum ad DEO gratas virtutes excitandi voluntas: laudabile eſſe cenſeo, & me rectè facturum, vobisq; haud ingratum puto: ſi de ijs rebus ad vos verba faciam, quæ ad mores honeſtè informandos inſtituendosq; potiſſimum ſpectant. Sed quoniam materiæ propoſitæ præſtantiam oratione mea aſſequi haud poſſum: à vobis, per communem noſtrorum ſtudiorum amicitiam, peto ut non tã verba mea, quam rei ipſius dignitatẽ, & petitionis meæ æquitatem ſpectare velitis. Dicam n. aliquid in SUPERBIAM & quantum quamq; horrendum illud ſit vitiũ, paucis demonſtrabo. Quod argumentum dum perſequor: vos oro ut benignis & attentis auribus me audiatis. Natura ſic comparatum eſt, Auditores, ut quamq; rem ex primo ſuo ortu æſtimemus, ut, ſi is in bonis ſit, ipſam quoq; bonam; in malis, malam prædicemus.

Neq; etenim è ſquilla roſa naſcitur aut hyacinthus; nec imbellem feroces progenerant aquilæ columbam. Quare quò minus SUPERBIAM *inter ea, quæ abominanda ſunt, referamus; quid cauſſæ ſit; non video: cum conſtet, eam à malo genio, ab illo omnis tùm honeſtatis hoſte, tùm turpitudinis progenitore, ſuam trahere originem. Hujus enim primum peccatum fuiſſe, appetitum principatus; propter quod cum ſuis complicibus ex altiſſimo cœli loco in ima tartara dejectus ſit; venerabilis antiquitas ſenſit. Is poſtea primis noſtris parentibus perſuaſit, crederent ſe futuros ipſi* DEO *ſimiles. eritis ſicut Dij, dicebat veterator ille protoplaſtis: verum eheu! quantam miſeris afflavit peſtem? in quantam perniciem præcipitavit incautos & nimium credulos? Certè, quàm primum ſedebat hæc ſententia ipſorum menti, Dijs ſimiles eritis: dicto citius, nocentiſſimum venenum, ſuperbia totum pectus noſtrorum parentum perrepſit: eoſque ita faſcinavit, ut à verbo* DEI *diſcederent fiducia propriæ ſapientiæ, & æquale cum creatore ſuo regnum, imperiumq; majus, quam ipſis datum fuerat, appeterent. Ab hoc igitur tàm pulchro corvo à Diabolo cum tàm pulcrum excluſum ovum ſuperbiam, accepiſſent primi noſtri parentes: tum ijdem poſteris ſuis reliquerunt quaſi nutrices quaſdam, quarum*

cura

cura accedente teterrimus ille fœtus in nobis, pro dolor, adoleſceret, cæcitatem animi, ſecuritatem & amorem ſui. Nec enim aliud eſt, Auditores, quod nos miſellos intumeſcere facit, quàm quod nec mali vim intelligimus, nec cogitationes noſtras ad Deum referimus, quodq́; noſtra magnifacimus, nobisque ipſis adulamur. Hi ſunt ſuperbiæ in nobis peſſimi effectores: unde quod natum eſt, id eſſe peſſimum, tàm eſt certum, quàm quod certiſſimum. nec enim ex ſerpente, niſi ſerpens: neq; ex lepra infectis niſi leproſi per naturam generari poſſunt. Quare quibus alijs niſi natantibus oculis hoc ſordidiſſimum monſtrum aſpiciamus, equidem neſcio. Olim apud M. Perpennam judicem aderat contra Aculeonem Lamia deformis, qui cum interpellaret odioſè, audiamus, inquit, pulcellum puerum, Craſſus, arriſum eſt vehementer. At nos totos in fluvium lacrumarum reſolvi fas erat, quoties mente repetimus elati animi turpitudinem, qua nihil dici cogitarivè poteſt inquinatius, cum tanto dedecore notatis auctoribus orta ſit. Ad quos ſi externorum bonorum affluentia accedat, tùm verò videas, ut ſuper videri cupiant homines? ut ſupergredi geſtiant? quanto appetitu ad perverſam celſitudinem, ad eum, quem ſibi opinionis errore finxerint, principatum anhelent? ut pavonio quaſi ambitu ſeſe explicent ſua

ſuaque circumſpectent & admirentur. Proſperi omnium rerum ſucceſſus, malus DEI timoris eſt: timore autem DEI ſublato, faſtum exiſtere in ijs, quibus res ad voluntatem fluunt. Ac ſi quis veſtrum eſt, Auditores, qui primoribus labris hiſtoriarum embammata & carcheſia libavit: ille fateri oportebit, illos, qui ex fortuna humili ad meliorem progreſſi ſunt, factos eſſe deteriores & ſuperbos. Quid enim Annibal? pugnæ Cannenſis ſucceſſu adeò inſoleſcebat: ut neminem ſuorum civium in caſtra admitteret, nec ulli reſponſum niſi per interpretem daret. Quid Alexander? profligato Dario, cum nomen Magni accepiſſet, tantos ſumſit ſpiritus, ut nulli in poſterum, niſi Antipatri & Phocioni in literis ſalutem aſcripſerit. Quid Pallas, Claudij Cæſaris Libertus? eò ſuperbiæ pervenit, ut nunquam ſuorum miniſtrorum quemquam alloqueretur, ſed vel nutu, aut manu, aut literis ſcriptis indicaret, ſi quid vellet: idq; ideò faceret, ut ne cum miniſtris vocis ſuæ dignitatem communicaret. Quis igitur ſuperbiam non turpiſſimam diceret? quis tam virtutis, & ſui ipſius ignarus, ut ſuperbiam, tanquam vitium deteſtabile, non fugeret & vitaret? Quod ſi leve cuipiam hoc, quod diximus, videatur: is attendat obſecro, an non vel eo nomine acerbiſſima illa peſtis ſuperbia exſecranda

nobis

nobis ſit: quod qui eo morbo correptus eſt, hic ſeſe efferat propter res alienas, noſtræ manui poteſtatiq; minimè ſubjectas. Hoc ſi dicis cauſa à me dici quis exiſtimet: audiat electum illud Dei organon magnum Apoſtolum Paulum exclamantem: quid eſt homo, quod non accepiſti? ſin autem accepiſti, quid ſuperbis? audiat Jacobum, qui omne bonum donum, omneque perfectum munus affirmat ſupernè eſſe, deſcendens à patre luminum, apud quem nulla eſt mutatio, aut ulla converſionis umbra. Jam verò quid vanius, quàm de illis ſeſe oſtentare, quæ nec noſtri juris ſunt, nec à nobiſmet ipſis proficiſcuntur? Alienis plumis nos honeſtamus, ſi id facimus: quod quàm turpe ſit, quamque ridiculum, Ethnicus ille Poëta Flaccus probè intellexit: qui corniculæ, aliarum avium plumis ſe ornanti, tales comparat, cum ita ſcribit:

Ne, ſi forte ſuas repetitum venerit olim
Grex avium plumas; moveat cornicula riſum
Furtivis nudata coloribus.

O ſtultitiam effuſiſſimè ridendam, de ijs bonis ſeſe efferre, quæ à nobis non ſunt! Quis enim, Auditores, ſtoliditatem hanc ſuperborum non rideat? Etenim ſi hanc vitam noſtram, quæ fluxa & caduca eſt, ſi conditionem, qua degimus, quæ miſerrima eſt, inſpicimus: videmus quibus rebus homines illi ſuperbiant: quas non ſolum alienas, ſed etiam merè ju

Digitized by Google

vas eſſe, tùm ſacris teſtimonijs, tùm profanis ex abundè cōfirmari poteſt. Quid enim Moſes, qui de homine dicit? quomodo ille humanam vitam deſcribit? Homo, inquit ille, ſicut fœnum: dies ejus ſicut flos agri ſic effloreſcit. Appoſitè etiam Philoſophus quidam interrogatus, qualis eſſet vita hominis, tacitus in conſpectu interrogantium in celerem ſe ſe gyrum circumduxit, & mox ſe abſcondit: quo geſtu indicare voluit, humanam vitam nihil aliud eſſe, quàm ſi homo homini ſemel appareat, & confeſtim evaneſcat. ut verbo dicam, tàm incerta hæc vita antiquis viſa fuit, ut eam philoſophorum quidam ſomnium, alius umbræ ſomnium appellaverit: tàm inſtabilis atque mutabilis fortunæ felicitas, ut alius dixerit, difficile eſſe, vel in quantumvis beatis hominibus aſſerere, quamdiu hæc ipſis duratura, aut num ad veſperam vsq; permanſura ſit. David, Jehovæ vero Deo cumprimis charus Rex, hòdie imperium tenens, à filio Abſolone paulò poſt pellitur regno, ita ut coronam nolens volens deponere ſit coactus. Sennacherib, antea feliciſſimus, tandem mutato fortunæ curſu à filijs interficitur. Haman, cum aliquandiu tumidè alijs dominatus eſſet, ſubitò ex altiſſimo felicitatis gradu in ſummas præcipitatus miſerias, hoc ſolo beneficio eſt à fortuna affectus, quod non humi, ſed in crucem, quin-

qua-

quaginta cubitos altam, actus in ſublimi putruerit. Apryes, poſtquam jactaverat neminem Deorum aut hominum poſſe ſibi regnum eripere, eadem nocte ſtrangulatus eſt. Lubens prætereo exempla aliorum, Polycratis Samij, Crœſi, Dionyſij: qui omnes ex ſumma fortuna regia in barathrum miſeriarum ſunt deturbati: ex quibus & poſtremus, regno Siciliæ exutus, Corinthi Mitragyrtam egit. Sed non tantum fugitivæ ſunt res propter quas nonnulli ſeſe efferunt, verum profectò longè minores, quàm cenſentur: pleræq; etiam, quibus magni quoque nominis, magnaq; ſapientia præditi viri ſola gloriæ cauſa decepti ſunt, tàm viles, ut vilius illis nihil dici poſſit. Videte enim, Auditores, in templo apud ſe precantem Phariſæum, ut ſuis ille operibus ſe ſuffarcinet? recognoſcite, quam tenuia ſint, quorum cauſâ ille criſtas erigit? vel Alexandrum illum magnum videte, ut ſibi propter effictam divinam quandam potentiam, plusquàm Suffenus ille Catullianus placuerit? ſic alius ſe miratur, quod perſuaderi ſibi paſſus eſt, ſe noſſe ea, quæ alius quiſpiam ignor quæ fortè cum Iunone fabulatus ſit Iupiter. alius ſe ne rivali amat, cùm ſe undiquaq; præſtantiſſimum in popinis prædicari intelligit: neſcius maximam partem eorum quæ ſciat, eſſe minimam eorum quæ ignorat. quid multis? ſicut Ebrij objecta gem na

nata intuentur; ita ſuperbi ſua, ſi quæ habent, multò majora eſſe ſomniant, quàm revera ſint. tamen in hoc cœno ſe ſolum volutat ſuperbia. mè etiam in rebus exitioſis ſeſe oſtentat atq; ſe effert. Quid enim hodie apud illos, qui albæ gallinæ nati dicuntur, uſitatius, quàm ob ingentem auri acervum ſuperbire? fortunatos decet ſuperbia, inquit ille: at audiamus hac de re divum Apoſtolum; is, affirmat, qui cupiunt diteſcere eos incidere in laqueum Diaboli. Alios videas inſoleſcere gladiatoria corporis firmitate: at ſummus & acutiſſimus Philoſophus Ariſtoteles teſtatur: robur corporis multis exitium tuliſſe. Alios cernere eſt imperij magnitudine aut laticlavia tunicâ nimium quantum intumeſcere. at magnus ille hiſtoriarum parens Plinius, quàm multos, inquit, accepta afflixère imperia? quàm multos bona perdidêre, ultimisq; ſupplicijs merſêre? Quæ quidem cogitans, non poſſum horum hominum inſolentiamnè dicam, an fatuitatem, an miſeriam non admirari; qui ſi in eam, quæ elationi animi è diametro adverſatur, virtutem intuerentur, ejuſq; pulcritudinem cognoſcerent, nunquam tantam inſanirent inſaniam. Illi enim honeſto, quod animos in gyrum rationis flectit ne ſe efferant, multa alia inſunt ornamenta, metus Dei, modeſtia, φιλανθρωπία, ſedulitas, deſpicien-

tia

tia rerum humanarum, & ſtudium omnia ad communem Eccleſiæ & Reipub. ſalutem conferendi. Quæ tanta tamq; excellentia bona cùm ſingula omni prædicatione, omniumq; hominum approbatione atque amore ſint digna: tum ſatis ſuperque demonſtrant, quàm fœda quamq; atrox, quantarumq; calamitatum, quibus omnes vitæ partes affligantur, parens atq; effectrix ſit ſuperbia. Et profectò magnarum in genere humano perturbationum hæc ipſa ſemper fuit cauſſa: multis teſtimonijs rem probem. Cain ideò diſcedebat à puritate doctrinæ, quam parentes, & frater Abel colebant, quia propriæ ſapientiæ & pietatis opinione turgeſcebat. Samoſatenus, cum ſe totum ad ineptiſſimum faſtum convertiſſet; cepit contra ſanam receptæ doctrinæ formam novi aliquid comminiſci. Arius, ſola ambitione impulſus, movit funeſtiſſimum illud bellum contra DEI Filium: quo totus oriens poſtea conflagravit. Nec hodie deſunt, quibus Eccleſiæ & ſcholæ jactentur, ex ſolo nonnullorum faſtu, alicujusq; [illegible], ſapientia quadam ultramarina ſibi comparandæ, prurit... ortæ fluctuationes. In Reſpub. verò quanta bellorum, diſſidiorum, odij & malorum hinc ſemper ſe... ges? Pompejus & Julius Cæſar, cum neuter neutri cedere vellet, imperium Romanum aliquando miſe... lia...

lacerarunt: de cujus utriuſq; effrænato ad gloriam curſu ſic ſcribit Lucanus:

> Nec jam ferre poteſt Cæſarvè priorem,
> Pompejusvè parem.——

Alcibiades ſola ambitione impulſus, ſuaſit bellum gerendum in Sicilia, exitiale patriæ. Athenienſes cupiditate principatus propriarumq; utilitatum ſtudio accenſi, bello Peleponeſiaco multa nova moliebantur: quæ res urbi tandem evertendæ occaſionem dedit. Univerſa Græcia ambitione tumida, ingentes ſibi calamitates accerſivit. Catilina hac peſte incitatus, in patriæ ſuæ exitium conjuravit, quo & ipſe periit. Poſtquā n. ſuperbia omnia divina & humana miſcuit: tū etiam tandē ipſos ſui cultores beat, & laqueo (quod dicitur) ita complicat, ut pœnas minimè evadat. Quemadmodum enim ligna ex ſe gignunt, quibus putreſcant & abſumantur: ita ſuperbia ex ſe parit mala, quibus hi, qui eam colunt, divinitus pereant, aut certè infeſtentur. Palæſtinorum ſuperbia ſibi attraxit morbum, quæ partes corporis eas, quas natura ab aſpectu removit, excruciabat. Ægyptiorum ſuperbia domita eſt muſcis & ranis. Nabas Ammoritarum Rex, cum ſuperbè minatus eſſet, ſe civibus Jabes dextros effoſſurum oculos, paulò poſt trucidatur. Nicanoris ducis Syriaci tanta fuit ſuperbia, ut extenſo brachio contra templum juraret: at hic interficitur in acie; & inter-

fecto

fecto præcidi victor Judas Maccabæus caput & brachia juſsit, & ſuſpendi ante templū; ut conſpiceretur exemplum pœnæ hominis ſuperbi. Saulem deniq;, Jeſabelem, Nabuchodonoſarē faſtus exitio gravi ſtravit: verendumq́; eſt, ne futuris ſeculis, omnibus ijs, qui plus ſibi quam decet aſſumunt; ultima ſtet cauſſa, cur pereant funditus, imprimatq́; muris hoſtile aratrum exercitus inſolens; ut mihi hoc de ſuo Flaccus accommodet. maximè autem hoc ineſt ſuperbiæ pertimeſcendum, quod eâ ipſa homines in æternum deturbantur exitium. ſuperbia, inquit D. Bernhardus, de ſuperis cœleſtibus ad ima præcipitat: humilitas ab imis ad alta levat. Angelus è cœlo ad tartara corruit: homo è mundo ad cœlum aſcendit. Conſiderate enim, Auditores, horrendum illum exitum, quo Abſolon patris regnum ambiens miſerandum in modum interijt. perpendite homines Coræ, anhelantes ad regnum populi; & ſuperbè Moſi Aaroniq́; reſiſtentes; qui una cum domibus & omnibus rebus à terra, hiatu patefactâ, abſorpti vivi in infernum deſcenderunt, atq; ita ex republ. ſublati perierunt. Sed & Lucifer ipſe, Angelorum princeps, cum ſibi nimium tribueret, Deo Patri ter opt. max. par eſſe vellet, in momento, in ictu oculi, è ſummo cælo præcipitatus in abyſſum, æternas illas pœnas impiæ ambitionis luit. Quare, Auditores, Deum

DEUM, ſi proximum, ſi noſmet ipſos diligimus: fugiamus turpiſſimam calamitoſiſſimamq́ ſuperbiam: quæ ipſius Satanæ ſoboles eſt: quæ eſt initium omnis peccati: quæ tanta turpitudine laborat: quæ rebus nibili ſæpeq́, exitioſis inſoleſcit: per quam tot præclari viri inexpiabili fato peſſumierunt, conſumtiq́ ſunt: ex qua tot odia, tot bella, tot infinita mala originem trahunt, inq́ mundum redundarunt. fugiamus hanc belluam, eiq́ modeſtiam, quâ tanquam Gorgonei capitis aſpectu lapideſcat & pereat, conſtanter magnoq́ animo opponamus. Quod cum nos ipſi per nos facere non poſſimus, Auditores, facilè intelligitis divina gratia nobis opus eſſe: quæ & nobis ſeriò vocantibus non denegabitur. Ut enim DEUS reſiſtit ſuperbis: ſic nunquam ad virtutem tendenti imploratum numen cœleſte defuit. DIXI.

ORATIO XII.

DE

Temperantia.

Pronũciata eſt 14. Maij Anno 1614. ab Henrico Prengero Roſtoch.

QUOD ſi, Auditores, Italicus ille Ariſtoteles Scaliger, rectè, ut omnia, dixit, omnes nos in unum id ſtudere debere unum, ut fructuoſas & jucundas ſimul horas noſtras faciamus: me quoque non malè tempus collocaturum ſpero, ſi in inſti-

tuto

tato [illegible] incepto noſtro ſtudio dicendi perrexero. Eſt enim conſuetudo hæc declamandi & optima, & digna, [illegible]t labore ſummo, ſumma ope, ſummaque vi ab omnibus in caſtris Muſarum verſantibus expetatur, & omni ætate maximisq; progreſſionibus à juvenibus excolatur. Ac certè pulchrum inprimis & præclarum [illegible] ipſi etiam ſtatutis, ſæpè in his noſtris congreſſibus, qui honeſtate conjuncti ſunt, de virtutum laude ac decore dicere. Nec enim parum utilitatis hæc [illegible]tio afferre ſolet; cum & Deum Trinunum fontem ac ſcaturiginem omnium virtutum laudet; & de hominis in hac vita felicitate nos admoneat; & quonam pacto animi perturbationes cohibendæ ſint doceat; & virtutum vitiorumque vim & naturam explicet; & conſtanter honeſteq; vivendi rationem præſcribat; deniq; languentes excitet currentesque inflammet. Etſi autem ſunt, qui hoc noſtrum inſtitutum de præclaris rebus in hoc noſtro conſeſſu diſſerendi vituperent; nos tamen ſcimus eos errare & vim facere rebus bonis, ad quas certum eſt non parum inflammari animos hominum, ſi de eis ſæpius ſæpiusq; præcepta audiant. Præclarè igitur & ſapienter à majoribus factum eſt, quod in deſcribendis honeſtis rebus, in pingendis virtutibus, in commemorandis rectè factis juventutem exerceri voluerint. Cui ab antiquis

tiquis temporibus uſurpatæ conſuetudini ut me accommodarem, conſtitui, quod felix ſit & fauſtum, de virtute quadam, de Temperantia apud vos, Auditores, non quidem dicere, ſed loqui; neq; adeò loqui, ſed fortè balbutire. A vobis, Auditores, ut hanc meam Oratiunculam quàm maximè benignis auribus accipiatis, vehementer peto atq; contendo. Nemo, ut mea quidem fert opinio, Auditores, eſt tam inamœnus, ut Temperantiam rem inhoneſtam; nec multò magis, id quod omnium doctiſſimorum & ſapientum calculis jam antè approbatum eſt, diceret; magnam laudem magnumquè amorem Temperantiæ à nobis omnibus deberi. Hæc enim inter virtutes non minima ab Ariſtotele, & alijs qui rectè aliquid ſentiunt poſſuntquè, habetur. Quid autem Virtute pulchrius? quid amabilius? quid homine dignius? Virtus eſt, ut cum Stoicis dicam, quæ efficit vitam beatam. virtus ſola, Seneca teſte, & unica eſt, quæ nos immortalitate donare poteſt, & pares Dijs facere. Quod cum de omni Virtute verum ſit; tum illud inprimis de Temperantia dici poteſt, quod virtutum quaſi chorum quendam ſecum ducat, quodq; nutrix & conſervatrix ſit honeſtatis. Græci enim σωφροσύνην qua voce etiam Temperantiam appellari affirmat Cicero, dictam volunt, quaſi σώζουσαν τὴν φρόνησιν, quod ſer-

vet

vet Prudentiam; quam ſcimus moderatricem eſſe omnium virtutum moralium. Quod ſi Temperantia Prudentiæ cuſtos eſt & nutrix, ecquis dubitare poſſit; non unius ſed plurimarum virtutum ſalutem in una Temperantia contineri? Tu aut Deum invocabis, aut cultus divinos ritè præſtabis ebrius? Quæ autem vitæ pars ſive publicis, ſive privatis, ſive forenſibus, ſive domeſticis in rebus, ſive tecum agas quid, ſive cum altero contrahas, vacare hac virtute poteſt? Quare in Sobrietate multas quoq; incluſas virtutes latere, certum eſt. Illud autem bonum tantò eſt præclarius, tantò honeſtius; quantò plura alia bona ſecum ducit, quodque plurium bonorum quædam eſt nutricula. Itaque Temperantiam rem eſſe hone ſtiſſimam, dubitari nec poteſt nec debet: quam etia eò majorem facimus, quantò Intemperantiam maj eſſe vitium conſtat. Dixit Divus Hilarius, Inten perantiâ iram Dei provocari, mentem alienari, lib dinem inflammari, corpus enervari, ſubſtantiam diſſipari, pacem ſeparari, infirmitatem generari, mortem naturalem adduci, & deniq; quod longè teterrimum eſt, divinam maledictionem induci. O rem peſſimam Intemperantiam, quæ omnibus ſervis cupiditatibus, quæ omnem animi motum conturbas, quæ pœnas æternas tecum trahis! dixit de te Hieronymus:

mus: te eſſe ignem infernalem, cujus materia ſit gula: flamma, ſuperbia: ſcintillæ, prava colloquia: fumus, immunditia: cinis, gehenna. Quæ cum ita ſint, Auditores, nonne Temperantiam tantæ tamq; horrendæ belluæ domitricem affirmabimus rem honeſtiſſimam omniq; amore amplectendam? Eſt enim Temperantia illa ſola virtus, quæ mediocritatem ſecundum rectam rationem efficit in cibo & potu naturæ optimæ convenientem. Hanc verò ut obeamus, non eſt noſtri arbitrij noſtræq; voluntatis. mandatum Dei eſt ſeveriſſimum, præcipientis, ut hujus quisq; virtutis perquàm maximè ſtudioſi ſimus. Non pro libitu, inquam, & placito noſtro Temperantiam colere, jam incultam relinquere poſſumus; ſed ipſe Deus hanc virtutem vult coli, cõtraria autem vitia vitari. Ita n. os veritatis Chriſtus; cavete, inquit, ne corda veſtra graventur crapula. Ita Paulus: nolite, inquit, inebriari vino, in quo luxus eſt. & iterum idem Paulus: abijciamus, inquit, opera tenebrarum, & induamus arma lucis, tanquam in die compoſitè vivamus, non in commeſſationibus & ebrietatibus, non cubilibus ac laſcivijs, non contentione & æmulatione; ſed induamus Dominum Jeſum Chriſtum. & rurſus: nos, qui Dei ſumus, ſobrij ſimus. Vidimus, Auditores, mandatum Dei præcipientis nobis hanc virtutem:

Digitized by Google

tutem: jam quoq; illius videbimus neceſſitatem, & in communi vita ad omnes vitæ partes utilitatem. Hanc Macrobius uno ambitu complexus eſt, affirmans, omnia, quæ homines in hac vita expetunt, cujuscunq; tandem generis illa ſint, nullâ re certius aut facilius quàm Temperãtiâ & ſobrietate acquiri, conſervari, & amplificari. Quid enim vitæ domeſticæ emolumenti nõ affert Temperantia. Voluit Epicurus, naturam neceſſaria parabilia feciſſe, difficilia autem paratu non neceſſaria, reliquiſſe. ſi itaque juxta hanc naturã vivimus, ſi paucis contenti ſumus: ſi aurum, purpuram, gemmas, reliquasque divitum delicias relinquimus, id quod eſt Temperantiæ; profectò vitam domeſticam non parum utilitatis ex Temperantia capere, omnibus manifeſtum eſſe ſpero. In qua enim domo Temperantia viget, ibi rectè & quietè vivitur; res familiaris honeſtè augetur; quisq; ſuum facit officium; liberi in timore Dei educantur. Quàm verò miſera illius domus eſt conditio, ubi Luxuria ſedem ſuam fixit? ibi conjugij vinculum nullo modo conſtans erit & firmum; ibi patrifamilias cum uxore, cum liberis, cum ſervis nullo modo convenire poterit. quæ enim his omnibus vita erit, niſi Temperantiæ rationem habeant? ſi vir indies vino zytho madidus in uxorem invehatur, neq; eam pro comm...

individuo vitæ, pro divinorum humanorumquè ſociâ, ſed pro ſcorto & ancillâ habeat: ſi uxor gulæ & genio indulgens implicare ſe alijs rebus, & viro partes præripere conetur, neq; ſe ei morigeram præbeat: nonnè hic uterq; parens liberos in ſervorum, ſervos in pecudum loco ac numero habebit, durioreq; eos, quàm fas eſt, imperio premet? nonnè liberi parentum, ſervi dominorum voluntati adverſabuntur, eisq; obtemperare abnuent? Jam quis non videt, nullam in ædibus, tàm maligno ſidere afflatis, benevolentiam, nullam pacem, nullam animorum conſociationem: ſed omnia perpetuò plena rixarum, diſcordiarum, querelarum, contentionum fore? ut in qualibet ſolitudine, in quamlibet vaſtis ac deſertis, & ab omni hominum cultu ac conſortio remotis locis ſuavior vita, quam in eâ domo, unde Temperantia exulet, eſſe videatur. Ita omnem fructum, omnem dulcitudinem, omnem amabilitatem vitæ, vitam deniq; ipſam tollit è vita communi, qui Temperantiam tollit. Ac de Eccleſiæ miniſtris quis dubitet? cum eorum proprium ornamentum ſit ſobrietas. Itaq; & Divus Apoſtolus Paulus Epiſcopos monet, ut ſint temperâtes. & Chryſoſtomus: nihil eſt, inquit, Dæmoni ita amicum ſicut Ebrietas & Intemperantia; ante omnia autem vitetur à Clericis hæc, quæ mater eſt omnium vitiorum,

omni-

omniumq; peccatorum radix ac nutrix. Quod ſi jam ex templis, ex ſcholis, ex privatis ædibus in Rempub. prodeamus; nulla profectò dicendi ſcribendive tanta vis, tantaque copia erit, quæ immenſas & infinitas, quas ibi Temperantia parit, utilitates eloqui poſſit. Quid enim admirabilius, quàm modeſtia magiſtratus? quæ profectò in tenebris jaceret, niſi Temperantiæ lumen accederet: quid melius, quàm conſilium [illegible] Deo gratum, hominum generi ſalutare reperi[re]? quid præclarius, quàm ſummorum Regum aut Principum conſilia regere, aliiſque quid agendum præ[illegible]re? quid ſtabilius, quàm univerſam hominum m[illegible]tudinem in officio continere? quid utilius, quàm [illegible]bus atq; armis diſciplinam ac pacem tueri, rebus q[illegible] omnibus benè conſtitutis ſummâ tranquillitate [illegible]ctrinæ cœleſtis ſtudio cultibusq; divinis poſſe vacare? atqui harum rerum omnium effectrix ac gubernatr[ix] eſt Temperantia. Jam verò quantum illud eſſe put[a]bimus, quod nulla re conciliare facilius benevolentiã multitudinis poſſunt ij qui Reipub. præſunt, quàm abſtinentia & continentia? Temperans enim Princeps eſt ſapiens, & ad gubernandum aptus: ſiquidem ſapiens anima, ut Heraclitus inquit, ſola habitat in ſicco: nec facilis aggreſſu eſt princeps ſobrius, ſed ebrioſus. Id quod multis exemplis iiſque graviſſimis cum ſacris [illegible]

Digitized by Google

ſacris, tùm prophanis demonſtrari poſſet, niſi tempo-
ris ratione habitâ brevitati ſtudendum eſſet. unicum
aut alterum tamen attingam. Epaminondas reliquis
civibus convivantibus muros luſtrabat, vigilare ſe
dicens, ut alijs ebriis tutò dormire liceret. itaq; ſe &
ſuos ſervabat. at Holofernes & Magnus Alexander;
& duces peritiſſimi & imperatores fortiſſimi, ma-
ximisq; rebus geſtis omnibus propè formidabiles; non
potentiſſimorum copijs innumerabilibus, non hoſtium
virtute, non inſidiis, non impetu aliquo, non
deniq; ullis ſecundis aut adverſis frangi, ac debilita-
ri potuerunt: ſed explendæ libidinis ſtudio cum gra-
viſſimis ſceleribus obſtricti eſſent, miſerrimè tandem
perierunt, & omnium victores vino victi ſunt. Quid
de Trojâ dicam, quæ non niſi vino ſomnoque ſepulta
capi & expugnari potuit? ô intemperantiam, ô luxu-
riam, ô ebrietatem! Per te multæ urbes, multi Reges,
multi principes periêre. tu Reip. omnia conſilia, tu ſa-
nitatem, tu mentem eripis. tu eam omni præſidio,
omnibus armis, licet ſit munitiſſima, exuis. tu eam,
licet invicta ſit, hoſtibus diripiendam tradis. tu ur-
bium es clades, & ruina. Sed ô Temperantiam rem
divinam; ô rem præclaram! Tu Reges & Principes
ſervas! tui fructus in vitam cujusq; noſtram quam
latiſſimis ſpacijs ſe extendunt! tu urbes & mœnia
ſtodis

ſtodis! Eſt enim, Auditores, temperantia membro-
rum omnium corporisque noſtri tutela: eſt mater ſa-
nitatis, cum contra luxuria cernas expugnari vires,
adeò ut neſcias an ob hoſtibus, an verò ab illa capi per-
nicioſius habendum ſit. Itaq; & Arabes Temperan-
tiâ valetudinem tueri multaque exercitatione [illegible]
victum robur habiles artus confirmare, à [illegible]
buntur. & Herodicus Selymbrianus, Platone [illegible]
cum eſſet imbecillo corpore, ſe Medicinæ tradi-
in curâ corporis totus occupatus id effecit, ut ad [illegible]
mam usq; ætatem perveniret. Illud verò quis [illegible]
jure miretur, beneficio temperantiæ præparari [illegible]
mum, ut poſſit intendere cogitationes in res divi[illegible]
in ſtudia, in conſilia Reip. utiliter danda? etenim [illegible]
immodicâ ingurgitatione orti halitus, ijq; turbidi [illegible]
denſi, multipliciter lædunt actiones mentis, verti[illegible]
nemq; & ſtuporem etiam in jejunis efficiunt. ſtu[illegible]
enim & inſania vino concepta etiam ſine vino dur[illegible]
quare & crapula Græcis dicta eſt, quod caput feri[illegible]
atq; concutiat. etenim corpus onuſtum, ait Flaccus, [illegible]
heſternis vitijs animum quoq; prægravat ipſum, at[illegible]
affligit humi divinæ particulam auræ. & Iſidorus [illegible]
gulæ, inquit, ſaturitas aciem mentis obtundit, i[illegible]
geniumque evertit. ſobrietas autem eſt doctri[illegible]
capax, ſtudiorum bona diſciplina, ingeniorum ma[illegible]

ſtra, percipiendorum pediſſequa. Sed nimirum majus eſt in hac virtute quiddam, quàm multi opinantur. hujus enim præſentia facit, ne impediatur Dei invocatio, quæ ab ebrijs præſtari nullo modo poteſt. omninò enim oportet invocationem, quæ rectè fieri debeat, eſſe ſobriam. Affirmat id magnus Apoſtolus Paulus, cum jubet nos orare omni tempore in Spiritu Sancto, & illi ipſi rei excubare cum omni perſeverantia & ſupplicatione pro omnibus ſanctis. Audis in Spiritu Sancto eſſe orandum, & quidem non hoc aut illo temporis puncto, ſed ſemper eſſe orandum. Sine Sobrietate autem quis unquam particeps fieri Spiritus Sancti poteſt? quis in precibus conſtanter excubare atq; invigilare? nam qui totus eſt in precibus, eum oportet ſedulò pieq; cogitare quid dicat: quod ipſum quidem ſolus ſiccus & vigilans præſtare poteſt, non temulentus, qui ſe ipſum etiam ignorat, cujus ſunt dubia parumque explanata verba, incerti oculi, gradus errans; deniq; qui, quemadmodum fumus apes, ſic dona Spiritus Sancti abigit ſua crapula. Quare qui in Spiritu orare vult, eum oportet eſſe cibi potusque parciſſimum. Atq; hoc eſt, quod omnibus temporibus ſancti & optimi quiq; in genere humano in jejunijs ad Deum clamaverunt. Joſaphat ferias eſuriales omnibus populis, ut oratio ad Deum ardenter fieret, indixit

dixit. Iſraëlitæ in jejuniis confitebantur peccata
ſua. Paulus & Barnabas orabant cum jejunantibus.
Ninivitæ cum Rege ſuo nihil guſtabant, ſed operti cili-
ciis Deum inclamabant fortiter, atq; exaudiebantur.
O Temperantiæ vim planè divinam! Age verò, n[illegible]
his divinis utilitatibus temperantiam ſolummodo bon[illegible]
mur; convertamus animum, & alia quoq; [illegible]
circumſpiciamus. Verè enim ubi hæc ſedem fi[illegible]
tutum omnium exercitia eſſe poſſunt. Quis [illegible]
Sardanapali regno locus ſit ulli honeſto? cui [illegible]
ria fores occluſas habet, ſic ad omnia ſcelera fac[illegible]
præfert. Audiat ergo quæ tàm flebiliter, tàm tr[illegible]
de ipſa dicuntur: Luxuria eſt inimica Deo; in[illegible]
hominibus. & maximas virtutes jacere oporte[illegible]
luptate dominante; nihil altum, nihil magnific[illegible]
ac divinum ſuſpicere poſſunt, qui ſuas cogitatio[illegible]
omnes abjecerunt in rem tàm humilem, tàm c[illegible]
temtam. In Regno verò Temperantiæ omnes [illegible]
tutes florent: omnes, velut in campis latis uberri[illegible]
vitis; laxis ſe effundunt habenis. Itaq; ibi libidini [illegible]
frenum injectum videas; affectibus catenas, deſi[illegible]
riis pravis compedes. contrà autem mentem tranq[illegible]
lari; prudentiæ, juſtitiæ, caſtitati, & modeſtiæ u[illegible]
operam dari, idq; agi, ut ratio præſit, appetitus
temperet. Ex quo & hoc conſequitur, ut his in [illegible]

Digitized by Google

bus moderatio & continentia apparet, minimè perti-meſcenda ſint pericula, in quæ ſe ebrij videntes ſcien-teſq; invergunt. Vinum & ebrietas auferunt cor, vox eſt Oſeæ vatis. Ebrius ſpontaneo ſervit dæmoni, ait Baſilius. Ebrioſi regnum Dei non poſſidebunt, e di-ctum eſt Apoſtoli. &, Væ, inquit Eſaias, qui manè ſurgunt ut potationi indulgeant; pandet orcus ſuum ſpiraculum & fauces diducet in immenſum: coque deſcedent clari juxta atq; plebei. O dura, ô acerba, ô tragica dicta! quibus niſi gurgites hi & abdomini ſuo nati, petulantiã ſibi excuti patiantur; niſi his moti ſe ſobrietati dederint excolendos totos: quid profectò aliud præmij, quàm eandem, quæ id farinæ cæteros oppreſſit, calamitatem, ſibi conſtituent accelerabunt-que: quæ quanta ſit, quàm dira, ne quidem cogi-tari poteſt. An non enim luxuria primo mundo in-duxit cataclyſmum illum, quo non modò homines ſed etiam beſtiæ, inaudito exemplo, miſerabiliter perie-runt? An non hæc eadem Sodomam ac vicinas urbes novo genere pœnæ, flammis de cœlo ruentibus, fundi-tus delevit, locisq; iſtis veſtigia iræ divinæ ſempiter-na impreſſit? Nonne hæc eſt, propter quam Sichem cum toto populo interemtus? Judæus & Midiani-tis uno per utriusq; corpus adacto pugione transver-berati? tribus Benjamin, miſerrimè afflicta? Filij

ſacer-

ſacerdotis Heli in bello proſtrati? ut taceam alios, quos tetræ libidines in idem barathrum præcipitaverunt. Harum pœnarū ſecurus eſt Temperans: ab hujus barathri, tàm immanis, patefactis faucibus diducto rictu nihil eſt, quod ſibi metuat is, qui ſobrietatem colit: quam Deus noſter tanti facit, ut in hac etiam vitæ multiplicibus bonis ſæpè ornet. Quod ſi eſſet, ſiq; intemperantes & luxurioſi quidem abundaret omnibus copiis, in ſumma opum atq; rum affluentia viverent, fortunam ſibi ſuo fingerent ac temperarent: temperantes autem contemtus, egeſtas, exilia, orbitates, damna omnia ſequerentur: tenere tamen mordicus deb id, quod à Platone divinitus traditum ac dictum temperantes, etſi omnes fortunæ acerbitates ex ant, ſemper beatos; intemperantes vero etiam in ximis proſperitatibus ſecundiſſimiſque rebus infeli ſimos eſſe. Quamobrem, cum tanta ſit Temperan honeſtas, tam mirifica ipſius ad ſingula vitæ gene utilitas, tàm inevitabilis neceſſitas, nemo erit in metipsū adeò injurius, qui non ſummis viribus, om bus nervis, totoq; ſtudio ad hanc unam contendat, ſpiret, anhelet. O vitæ Temperantia dux! ô vir tum parens, ô animorum imperatrix! Tu remp. nuſtas: tu vitam privatam decoras: tu omnibus ho

nibus es ornamento. beatos, qui ad te tanquam ad portum confugiunt, qui ſe tibi penitus tot osq; tradunt: miſeros verò, qui, ut proci Homerici ſpreta domina ancillarum amoribus irretiti, te, quæ virtutum mater es, negligunt contemnuntq;. DIXI.

ORATIO XIII.

DE

Veritate.

Pronũciata eſt 16. Julij Anno 1614. à Friderico Heinio Roſtoch.

CRedo ego vos mirari, auditores, quid cauſſæ ſit, quod ego in hunc veſtrum omnium conſeſſum potiſsimum veniam, is, qui adhuc adoleſcens, ætate & autoritate minus valeam, qui vix primoribus labris præcepta artium deguſtaſſe videar: quiq; omnes, quos hic adeſſe cerno, doctrina, rerumq; uſu multiplici me longè præſtantiores eſſe judicem. Quid ergò? audaciſsimus ego ex omnibus? minimè: at tantò quàm cæteri popularis gloriæ ſtudioſior? ne quidem iſtius laudis ſum cupidus. nam ſi unquam ullum vitium odio ſum proſecutus; certè etiam audaciã; & ſi unquam rem fœdam & deteſtandam duxi: certè vanam gloriæ cupiditatem talem eſſe exiſtimo. Quæ me ergò res præter cæteros, ut in veſtrum frequentiſſimum

mum conſpectum prodirem? quid me impulit, ut an-
duum hoc, cui ingenio & eloquentia me imparem
eſſe facilè agnoſco, dicendi munus in me ſuſceperim?
ſolum, auditores, ſolum diſcendi ſtudium me huc alle-
xit: quod quis unquam repertus eſt, qui auſus fuerit, repre-
vel ſaltem in ijs, qui provectioris ætatis ſunt?
hendere, aut in hac ætate mea, quam diſcendi cupido
quàm maximè decet, damnare? Accedit huc
voluntas, & collegij hujus ratio, quam utramq;
gligere & aſpernari nec debeo, nec fas eſt. Veſtra
quoq; omnium inſignis & ſpectata humanitas,
ditores, quam ego mihi planiſſimè perſuadeo, non
rum alacritatis in hoc negocio moliendo mihi addidit.
Quæ cum ita ſint, non potui non maxima cum a
voluptate & promtitudine hunc locum honeſti
mum occupare: nec credo quenquam veſtrum
mihi vitio poſſe vertere. Dicam autem de aurea
& nunquam ſatis laudata virtute, de Veritate,
quantumq; ea bonum ſit, oratione hac tenui & ex-
demonſtrare conabor. Vos, auditores, ut pro ſolita
ſtra benevolentia, ad exigui temporis momentum
benignas mihi præbeatis aures, etiam atq; etiam
vehementer rogo. Ut autem, quò ad ejus fieri poſſit
ſpicuè atq; ſuccincte vobis hanc rem ob oculos ponam,
rectiſſimo pede mihi progredi videor: ſi initium à
gnitate

gnitate Veritatis faciam. Sicut enim malum illud rectè æſtimatur, cujus turpitudo eſt magna: quantò namq; major eſt turpitudo, tantò fœdius ipſum eſt malum: ita quoq; meritò eximium cenſebitur bonum, cujus magna eſt dignitas. Dignitatem autem Veritatis nobis luculentiſſimè depingit illud, quod Stobæus de ſapientiſſimo Philoſopho Pythagora refert; qui aliquando interrogatus: quid Deo ſimile facerent homines? cum Veritatem exercent; reſpondit. quo ipſo nõ obſcurè innuit philoſophus, id, in quo Veritas verſatur, planè eſſe divinum. nec à ſcopo exorbitaſſe putandus eſt. Res enim circa quas occupata eſt Veritas, ita ſunt comparatæ, ut ijs in univerſo hoc mundi theatro, nihil dignius, nihil majus, nihil utilius, nihil honeſtius, nihilque præclarius inveniri queat. Veritas etenim in ſumma & infima ſcientiarum adita cenſurâ ſua ſe penetrat: in doctrinam de Deo, in Juriſprudentiam, Medicinam, Philoſophiam, cætera omnia, quæ in vita humana in templis, in ſcholis, in Republica, in Judicijs, in foro, in Senatu, in aulis, in contractibus, in privatis colloquijs & ubivis locorum aguntur. circa has res verſatur Veritas: cum his ut negotium habeat, hoc ejus eſt officium. De his etenim rebus virtus hæc non ſolum veras ſententias, hoc eſt, cũ rebus congruentes diligenter inveſtigat, amplectitur, amat &

con-

constanter retinet: ſed etiam explicata & ſalutaria
constanter dicit & facit: deniq; in tota vita curat, ut
id quod corde ſentitur, etiam ore & verbis, & actio-
nibus & moribus proferatur, atq; edatur. Hoc ipſum
philoſophus exprimere voluit, quādo Veritatē definiit:
εἰρωνείας καὶ ἀλαζονείας μεσότητα, καθ' ἣν ὁ ἀληθὴς
ὑπαρχόντων, ὅτι ἐλάττω προσποιήσεται: ἀλλὰ
τὰ αὐτὰ ταῦτα φησὶ εἶναι καὶ εἰδέναι. Eo autem
mus modo in rebus verbis, actionibis & mori-
ras ſententias ſequi & ſervare, res maxime
maximæq; dignitatis. Quis enim Deo noſtro
Pſaltes regius inquit, elatus ſupra omnes gentes
altiſsimè habitans, reſpicit ad omnia, quæ in
ſunt & in terra; quis huic Deo noſtro major
tribui poteſt, quam ſi de eo ſtatuamus & ſentia-
quod ipſi, ſicut ſe patefecit, verè convenit? aut q-
artibus liberalibus, unde ipſis dignitas major exiſt-
fieri poteſt gratius, quàm ſi in unaquaq; earum ver-
ſententias inveſtigemus, eaſq; tùm in docendo tùm
ſcendo tueamur ac ſequamur? aut nobis ipſis digni-
noſtræq; naturæ convenientius, quàm ſermones,
ſtus & actiones omnes ita moderari, ut ipſa habe-
in ſe congruentiā, cum cogitationibus, cum volunta-
cum mente, cum affectibus noſtris? Quare Verita-
maximam dignitatem & præſtantiam eſſe neceſſ-
eſt. Dignitatem enim rei ex objecti dignitate rect-

Digitized by Google

mè æſtimari, quis eſt, qui ignoret? Objectum verò Veritatis rem ſolidam eſſe, & non inanem verborum ſtrepitum, etymologica quoq; ipſius & à Latinis & Pelaſgis frequẽtata ratio, abundè inſinuat. Veritas n. à vero deducitur: verum autem à particula VE, *quæ vehementiam ſignificat; & nomine* RES *deductum eſſe autumant. alij à Vere derivant: quoniam ſicut verno tempore ☉ in ♈ ingreſſo, omnia verè naſcuntur, quæ alijs anni temporibus ſæpè deficiunt: ita ajunt Veritatis ſplendore, quæ alias jactantiæ & intempeſtivæ extenuationis vitio quaſi ſuffocata videntur, refici, iisq; animalem vitam reſtitui. Græci autem* ἀλήθεια *dixerunt, quaſi* οὐ λανθάνουσα· *ut ſignificarent tantam eſſe ejus dignitatem, ut ullo modo latere non poſſit. Expreſſit hanc vocis vim Tertullianus, cum non minus eleganter, quàm verè dixit: Veritas nihil erubeſcit, niſi abſcondi: cui geminum eſt illud Senecæ: veritas nunquam latet: ſed ipſum tempus Veritatem in lucem aliquando extrahit; & ita tandem virtus hæc laudabilis palmam obtinet. Quemadmodum enim ſol in meridie, nullis nubibus tectus, celari non poteſt, ſed omne quicquid eſt nebuloſum, calentibus ſuis radijs diſſipat: ita Veritatis ſplendor, ullis mendacij machinis anteverti nequit: ſed in tenebris ſerpens mendacium in apricum producit. Nec refert,*

inter-

interdum mendaciorum onere premi eam; tantum enim abeſt, ut penitus ſupprimatur; ut quò magis premitur, eò dilucidior & luculentior evadat: non ſecus atq; aurum, quod, quò magis ignis fervore coquitur, atq; recoquitur, eò purius & ſplendidius fieri aſſolet. Veritatis enim & ſapientiæ ea eſt pulchritudo, ea, quam ab auctore ſuo accepit, vis & potẽtia, ut nullis machinis, aut ullius hominis ingenio, aut arte ſubverti poſſit: &, licet nullum patronum aut defenſorem obtineat: tamen per ſe ipſa ſe defendat; aut multorum improbitate depreſſa emergat & intercluſa reſpiret. O magnam vim veritatis, quæ contra hominum ingenia, calliditatem, ſolertiam, contra fictas omnium inſidias, facilè per ſe ipſa conſiſtit! Sed & illud quoq;, Auditores, dignitatem hujus virtutis mihi vehementer commendare videtur: quod fundamentum habeat prorſus divinum. Non enim comparatur auro & argento, nec cæcis rationis noſtræ cogitationibus effingitur veritas, ſed divinitus in mentibus hominum expulſo mendacio, cujus omnes homines naturâ rei ſunt, accenditur. Spiritus enim Sanctus, quicquid in homine eſt boni, ejus [illegible]icus & ſolus eſt auctor. Quia igitur Veritas Spiritum Sanctum auctorem habet, omni jure filia Dei appellari poteſt & debet. Atq; hæc cauſa eſt [illegible]

nobis Veritatis culturam ſcriptura tàm ſeriò commendet. *Veritatem, inquit David, requirit Jehova*. & Zacharias, *veritatem & pacem diligite*. & Paulus, vas Dei electum: *Veritatem facientes in charitate creſcamus*. Intelligitis ex his, auditores, quanta ſit Veritatis dignitas, quantaq; præſtantia. Annon enim dignum illud omniq; laude cumulandum putabimus, quod à Deo ortum ſuum habet? quod in Deo ipſo, tanquam primo fonte immutabiliter hæret? Annon præclarum, quod hominibus amandum & tuendum Jehova præcepit: O Veritatem virtutem maximam! O precioſiſſimam! quæ in altiſſimi Dei ſinu aſſervatur! Quis enim, Auditores, veritatis præſtantiam in dubium vocaret vera religione imbutus, cum & ſuperſtitio Ethnica, ut ex Menandro videre eſt, crediderit, Veritatem cœli civem eſſe, & ſolam frui cōſpectu Deorū? Nemo id opinor faciet, ſed omnes mecum ſtatuent, Veritatem, quia Dei progenies eſt, eſſe rem auguſtiſſimam. Ac profectò ſi pomum, (ſi parva magnis componere licet) à pulcherrima arbore productum, non poteſt non eſſe pulcherrimum, propter arborem bonam: & oratio ab inſigni Rhetore compoſita, non poteſt non eſſe elegans, propter Rhetorem inſignem: cur nec Veritas ſincera à Spiritu Sancto in cordibus hominum accenſa, non ſit præſtantiſſima

pro-

propter Spiritum Sanctum? Ac ſi in civili ſocietate dignum & precioſum æſtimatur, quod ſecundum rectam rationem & legum normam à viro ad gubernacula Reipublicæ ſedente proficiſcitur: quantò precioſius & divinius habebitur id, quod ab eo, qui ad gubernacula cœli & terræ ſedet; ipſiſſimo nimirum Spiritu Sancto provenit? Quin imò ſi mendacium, propterea turpe & fœdum cenſetur; quia Diabolum auctorem habet: cur non ex adverſo rem ſacram & dignam agnoſceremus Veritatem? cum hujus fons & auctor ſit Dominus dominantium & Rex regnantium? Quare vel hinc manifeſtum eſt, Veritatem rem eſſe precioſiſſimam. Nec verò parùm facit ad præſtantiam Veritatis, quod in ea plurimas virtutes meſſe, res loquitur. Eſt enim ex Juſtitia, Conſtantia & Modeſtia, quaſi confecta & conſtata Veritas. Primo etenim Veritas, quæ & qualia, quantaq; quæ habeat, bona ſint, profitetur: id quod juſtitiæ: deinde in omni vita & ſermone per omnia ſibi eſt ſimilis: id quod eſt conſtantiæ: ſua deniq; [illegible] multum jactitat, ſed extenuat potius: id quod eſt Modeſtiæ. Optimum certè ex optimis rebus temperamentum. Etenim quid Juſtitia? virtus eſt, qu[illegible] bet & Deo obtemperare & civili hominum ſoci[illegible] conſervandæ ſtudere, honeſtis legibus obedire, & [illegible]

diſtribuendis tum præmijs tum pœnis tum officijs, id, quod unicuiq; debeatur, exequi. quid conſtantia? virtus eſt quæ facit hominem in honeſto & laudabili propoſito immotum perſiſtere, & vera juſta & neceſſaria in officijs vocationis, in docendo, in moribus, in conſilijs, in actionibus, in operibus amicitiæ debitis, ſemper ſequi & defendere. Quid modeſtia? virtus eſt, quæ in honoribus ſervat mediocritatem: quæ hanc vitam amore mutuo ſociat: pacem, concordiam procreat, procreatam ſtabilit, ſtabilitam conſervat: quæ geſtus, ſermonem, habitum corporis, veſtitumq; ita temperat, ut ſervetur ordo naturæ, temporibus, locis, perſonis & alijs circumſtantijs congruens: quæ immodeſtiam comprimit, vitium illud abominandum, quod ſemper ad immodicos & non conceſſos honores homines rapit: ut plus ſibi tribuant, quàm propriæ imbecillitati conveniat: ut immodicè & falsò de ſe prædicent: ut alios ſibi antecellentes contemnant, tollant; idq; tantum propter hanc cauſam, ne videlicet inferiores ducantur. atq; ut paucis me explicem, quæ immodeſtiæ fructus, invidiam, odium, iram, diſcordiam & bella extirpat. Ex qua nobiliſſima triga, ex Juſtitia, Conſtantia & Modeſtia cum quaſi conflata & compoſita ſit veritas: omnium profectò bonorum bonum erit præſtantiſſimum: quod ſi è

vita

vita tollas, ſolem è mundo ſuſtuliſti. ſi exulatum peſ-
ſumq; ire jubeas; omnem ſimul honeſtatem, omneſq;
virtutes eâdem operâ relegaſti: cui ſi valedicis, pace
repulſa, pomum contentionis hominum vitæ objeciſti.
O Veritatem omnium virtutum virtutem primam
& maximam! quis tuæ dignitati enarrandæ par eſt?
cui virtutum tu æquiparanda? juſtitia, conſtantia,
modeſtia tu ipſamet es: tu reliquum omne, quod
virtutis appellationem ſortitur, infinitis paraſangis
poſt te relinquis. ô virtutem digniſſimam, ô precioſiſſi-
mam, ô omnibus hominibus amplectendam virtu-
tem! Atq; hoc, Auditores, ita eſſe, inde patebit, ſi
mendacij, quod Veritati contrarium eſt, conſidera-
tionem paulò exactiorem ingrediamur: cujus [illegible] fœ-
ditas & atrocitas tanta eſt, ut nulla unquam major.
Patrem enim, quem agnoſcit? nunquid alium, quam
ipſiſſimum Diabolum, antiquum illum draconem
& verſutum ſerpentem? Hic enim, ut [illegible] eſt, [illegible]
veritatis, & ab initio in veritate non ſtetit: [illegible]
licta propria ſtatione ad mēdacij caſtra prolapſus [illegible]
Deoque creatori vera dicenti fidem adhibere re[illegible]
vit: ita idem quoq; malū hoc homini mox inſtill[illegible]
eoque ipſo mentes eorum ita miſerè corrupit & [illegible]
vertit, ut tantum natura ſua ad mendacium pro[illegible]
deant, omniſque generis errores longè lateq; diſſe[illegible]

Digitized by Google

nent: ut, quemadmodum Satanam parentem, ſic matrem mendacij depravatum hominis ingenium omni jure appellitare poſſis. egregios (me Hercule) procreatores! an ulla res Sathana deteſtabilior, an perverſa hominis voluntate malignior excogitari poteſt? Nec eſt, quod in dubium vocare velitis, utrum hi an alij ſint mendacij genitores. Audite enim, quàm nec ille ipſe Satan hoc diſſimulet; ſed aperto diductoque gutture proclamet: exibo, ait alicubi apud Vatem, & Spiritus mendax ero in omnium Prophetarum ore. Multum eſt, inquiunt Juriſconſulti, habere confitentem reum. cum igitur ipſe dæmon, detracta & depoſita larva, proprio atque nativo habitu in proſcenium hic ſeſe ſtatuat, utut alias in angelum lucis transformare ſe ſtudeat: ecquem latere poteſt, illum ipſum eſſe primam cauſam, fontem & ſcaturiginem omnis falſi? Malam porrò hominum voluntatem, matrem mendacij eſſe; neminem veſtrum eſſe exiſtimo, qui diffiteri poſſit, modo paulò diligentius expendat univerſalem illam accuſationem, quam ex regio, Spirituque prophetico pleno, Pſalte Apoſtolus Paulus repetit & inculcat; cum omnem hominem mendacem eſſe præconio ſuo affirmat. & quod omnium ſapientiſſimus Salomon habet: ſuavem eſſe homini panem mendacij. Cum igitur mendaciorum patrem Diabolum

Digitized by Google

omnis mali cauſam, matrem verò corruptam homi-
nis voluntatem agnoſcat, quàm turpis, quàmq; pu-
denda res ſit mendacium; neminem veſtrum fugere
arbitror. ſicut enim à ficu non expectantur tribuli,
nec à ſpinis fici: ſic nec à Diabolo & prava hominis
voluntate, quod pulchrum & laudabile eſt, expecta-
ri, nedum ſperari poteſt. Ut autem mendacium fru-
ctus Diaboli eſt planè turpis: ita quoq; & ipſum non
minus turpem in vita humana relinquit effectum. In-
tueamur quisq; ſe ipſum. Creatis nobis ad imaginem
Dei: in mente noſtra perfecta tàm eſſentiæ, quàm vo-
luntatis divinæ notitia refulſit: in voluntate erat a-
mor Dei ardens, ſanctitas & juſtitia vera: in corde
affectuum cum lege Dei conformitas & ſine ulla
diſſenſione & perturbatione tranquillitas: inferio-
rum virium cũ ſuperioribus ſuavis conſenſio: in corpore
conſtans ſanitas & immortalitas: ut ita in his terris
Dei ſingulari conceſſu & dono ſumma hominis beati-
tudo eſſet, & felicitas. Hæc conditio humani generis
fuit, antequam laberetur. At quid nunc, poſtquam
ſumus lapſi? vah! quàm ingens ſeſe hic offert meta-
morphoſis! mentes noſtræ tenebris ſunt obductæ, in
ſpiritualibus cæcæ, non capientes quæ ſunt Spiritus
Dei. voluntas noſtra aliena & averſa eſt à Deo, & le-
gi Dei inimica & rebellans: virium deniq; inf[illegible]

um & ſuperiorum horribilis inter ſe diſſonantia & ugna. Ex quo factũ: ut homo; antea gerens Dei ima- inem, nunc Sathanæ larva ſit indutus: antea filius ratiæ, nunc ſit filius iræ: antea expers & immunis mnium miſeriarum; nunc infinitis penè ærumnis & malis ſit expoſitus & obnoxius; non ſecus atq; in ris eſſet natus. Aſt unde; quæſo; tam horrenda, tam ſtupenda, perpetuiſq; lachrumis deflenda tranſmuta- io? unde illa omnium virium hominis corruptio? non ſanè alia & evidentior hic cauſa dari poteſt, quàm mendacium, quo Diabolus verbum Dei detor- quens & depravans protoplaſtis noſtris nefariè im- poſuit. Atq; etiam num hodiè omnes falſæ opiniones & dogmata de Dei eſſentia & voluntate; cum nor- ma veritatis verbi divini non congruentia: opinio- nes Epicureæ, Academicæ & Stoicæ ex mendacio ori- untur. In Eccleſia enim hæreſes & errores multipli- ces: in foro calumnias, accuſationes, perjuria, falſa teſtimonia, perfidiam in non ſervandis promiſſis, fœ- deribus & amicitijs, mendacij flabellum exſuſcitat; atq; ita quicquid in omni re eſt polchrum, illud men- dacium miſerè corrumpit: quo ipſo cuivis fœditatem ſuam ſatis ſuperque conſpiciendam exponit. idque ita eſſe, teſtimonia tum ſacra tum profana declarant. urem eſſe, ait Syracides, eſt, turpiſſimum: ſed longè tur-

turpius eſt mendacium. Et Ariſtoteles ...
ſcriptum reliquit. Quod ſi fœdum & deteſtabile eſt
mendacium: veritatem ex adverſo rem præſtantiſſi-
mam & honeſtiſſimam eſſe, certum eſt & manife-
ſtum. Quod ipſum quoque ex multiplicibus fructibus
videre eſt, quos in genus humanum veritas effundit.
quicquid enim eſt, viget & floret in vita humana
obedientiæ & honoris erga Deum, veritatis aucto-
rem: hoc unicè præſtat Veritas. Unde enim eſt, quod
Deum rectè agnoſcimus? ex veritate. Unde eſt, quod
Deum in quotidiana invocatione à Diabolo, qui eſt
pater mẽdacij, & ab hominibus, quibus proclive eſt er-
rare & fallere, diſcernere poſſumus? à Veritate. Quid
artes, quæ ſunt fontes omnium in vita bonorum con-
ſtituit? Veritas. Quid conſtitutas propagat? Veritas.
quid propagatas fideliter retinet & conſervat? Et ut
vera; rectè & ad vitæ gubernationem utilia ac ne-
ceſſaria, omiſſis [illegible] & vanis ſubtilitatibus per-
ſpicuè tradantur, efficit? Veritas. Veritas pub. ...
veritas omnes partes gubernationis Politicæ, ...
judicia, conjugia, facultates deniq; hominum defen-
dit. Veritas pacta, quibus violatis ſocietas civilis ſal-
va eſſe non poteſt, ſervat. Veritas efficit, ut artes
coli, & contractus ſeu communicatio rerum ad
ſuſtentandam neceſſariarum fieri poſſit. Veritas ...

Digitized by Google

cit, ut pœnas mendacibus propoſitas vitemus, atque præmia veracibus promiſſa aſſequamur. O magnitudinem meritò admirandam præſtantiſſimorum fructuum, quos parit Veritas! O maximam illius præſtantiam! Itaq; & Veritatem viri laudatiſſimi ac præſtantiſſimi & factis coluerunt, & verbis celebrarunt. De Perſis memoriæ proditum eſt, quod cum filios ſuos adeò ſanctis imbuerent moribus, ut illorum diſciplinæ nil addi poſſe videretur: tùm per omnes ætatis gradus id præcipuè ſuis inculcarint, ut fugientes mendaciũ vera ſemper loquerētur. De Abbate quodã tria commemorat Heraclides: quod nunquã ſit mentitus: nunquã alteri maledixerit: nunquã citra neceſſitatem locutus ſit. Et de Tito Pomponio equite Romano & amico Ciceronis ſcriptum eſt: eum mendacium nec ipſum dixiſſe, nec pati potuiſſe: ex quo factum, ut omnes ei res ſuas amici curandas certatim darent: conſiliumq; ab eo de Republica, deq̀ue rebus magnis peterent. Quid memorem primores in Eccleſia Jeſu Chriſti viros? quid alios laudem Sanctos? Apoſtoli profectò veſtigia magiſtri ſui prementes mente atque animo in veritatem inſtiterunt adeò conſtanter, ut vitam ſanguinemq; profundere, quàm latum unguem ab ea diſcedere maluerint. idem martyres feciſſe legimus: quos graviſſimos cruciatus & ipſam tan-

dem

dem mortem animoſè perpeſſos, ſatisfeciſſe conſtat Syracidis præcepto: defende veritatem uſq; ad mortem, & dominus pro te dimicabit. Quemadmodum autem ſemper magni nominis viri factis & opere ipſo: ſic laudibus quoq; & ſermone Veritatem extulerunt. qui Veritatem loquitur, inquit David, in corde ſuo, & non detrahit in lingua ſua, habitabit in tabernaculo Domini: & Salomon: de fructu oris ſui unusquisque implebitur bonis. labium Veritatis firmum erit in perpetuum: labia mendacij, abominatio Domini: qui autem fideliter agunt, placent ei. & paulò poſt: aurum, gemmæ; vas autem precioſum labia ſcientiæ. Pari modo homines prophani & gentiles miris eandem commendarunt modis. Ita enim comicus ille Græcus Menander exclamat.

> Ἀεὶ κράτιστον ἐστι τἀληθῆ λέγειν
> Ἐν παντὶ καιρῷ. Τοῦτ' ἐγὼ παρεγγυῶ
> Εἰς ἀσφάλειαν τοῦ βίου πλεῖστον μέρος.
> Eſt tempore omni vera proloqui optimum;
> Hoc facere adhortor, quippe quod ſit roboris
> Securè ad ævum tranſigendum maximi.

& ex Mercurio recitatur ſententia: quæ confirmat, Veritatem abſolutiſſimam eſſe virtutem ipſumque ſummum bonum, quod nec à materia turbatur, neq; corpore circumdatur; nudum, conſpicuum, auguſtum, mutationis & alterationis expers bonum. Demonſtravi, Auditores, quanta ſit Veritatis dignitas, quamq;

Digitized by Google

quamq́; præſtans bonum, quamq́; utile ſit generi humano ad omnes vitæ partes, ad cōtractus, ad judicia, ad ſcholas, ad Eccleſias rectè cōſtituendas, ad civilem ſocietatem laudabiliter celebrandam: deniq; ad ſuam cujusq; ſalutem bonum; vera dicere & ſequi. O Veritatem rem optimam, maximam! tuū fundamentum divinum planè & ſupernaturale! tui fructus multi ſunt & immenſi! Deum autem, conditorē cœli & terræ, fontem omnium virtutum, ardentibus votis invocamus, ut languentes & torpentes animos noſtros rore Veritatis perfundere dignetur: ut in Eccleſia religionis ſinceritas: in ſcholis artium & ſcientiarum puritas; in foro, judiciorum rectitudo; ubiq; morum & actionum honeſtas floreat, vigeat, & ad ſeram poſteritatem propagetur. DIXI.

ORATIO *XIV.*

DE

Dignitate & utilitate

ELOQUENTIÆ.

Pronūciata eſt à VVinando à Petersdorff equite Marchico 28. Octobr. anno 1614.

NEMINEM *veſtrum puto, Auditores, eſſe, qui non ſit in ea ſententiâ, ut exiſtimet, operæ pretium facturum eum, qui in hoc laudabili conſeſſu, luculenta & perſpicuâ oratione demonſtret, quid de his ipſis exercitationibus ſentiendum*

ſit:

dum ſit: anne ex re & utilitate ſtudioſæ juventutis ſit, in eo operam, ſtudiumq; inſumere: ut unicè illam benè copioſeque dicendi facultatem, quam Eloquentiam vocat, quamque nos omnes unicè deperimus, nobis comparemus acquiramusq;. Semper enim ab omni ævo reperti ſunt homines rudi agreſtiq; præditi ingenio, qui præclarum Eloquentiæ ſtudium omnibus rebus poſthabent, ſibique unicè perſuadent, malè perdi tempus omne, quod ei impenditur. His ut obviam eamus, contra hos ut animos noſtros ſalutari antidoto obfirmemus; omnino neceſſarium eſſe exiſtimo. Quod ſi quis fortè ſit, cui hæc opera noſtra ſupervacanea videatur, nec intereſſe, hanc rem paulò accuratius à nobis perveſtigari: ſed potiùs gravius aliquod argumentum ad dicendum eligi debuiſſe; hoc tanti non eſſe, de quo in veſtra præſentia verba faciamus: annon hunc in rerum maximarum utiliſſimarumq; ignoratione verſari, mecum eſſetis judicaturi? Quanquam verò Aud. in me non reperiam tantam dicendi facultatem, ut vel mediocriter tantum de Eloquentiæ laudibus dicere poſſe mihi videar, multò minus ipſius dignitatem ab inimicorum convitijs aſſerere poſſim, proinde metuam ne onus à me ſuſceptum humeris meis impar ſit futurum, cui ego non ſim ferendo: tamen mirum in modum ſolatur me veſtra

Ff hama-

humanitas, quàm antè me alijs quoque exhibuiſtis; ex quâ ſpes lætior mihi affulget, id quod ex mea tenuitate orationi huic defuerit, veſtro id favore ſuppletum iri. Hâc ſpe fretus, non faciam longius, quin id quod in me ſemel ſuſcepi, perficiam. paucis enim oſtendam, & quantum potero, clarum faciam, Eloquentiæ omninò ſtudendum eſſe, optiméq; locari hanc operam, quæ illi impenditur. Vos, Auditores, tenuem orationem favore & benevolentiâ veſtrâ benignè excipite, & ad breviſſimi temporis uſuram vacivas veſtrarum aurium ædes nobis præbitote. Atq;, ut hinc potiſſimum dicendi initium faciam: dico, Eloquentiam rem eſſe longè digniſſimam, quæ ſua præſtantiâ nulli præclaræ rei vel minimum cedat, multis meritò præferenda. Quid enim aliud eſt Eloquentia, niſi benè ſapienterq; dicendi facultas? Quid verò benedicere eſt, niſi poſſe oratione dilucidâ perſpicuâ, ornatâ, gravi & amplâ, materiam ad dicendum propoſitam efferre? aut quid eſt ſapientia aliud, niſi cognitio multarum rerum & maximarum diſciplinarum, utilium ad finem vitæ humanæ? Veſtram fidem obteſtor, Auditores, eſt nè quis veſtrum, qui vel verbis quidquam exprimere, vel mentis acie complecti poſſit, quod, his duobus junctis, h. e. oratione eruditâ, & rerum maximarum cognitione aut ſit præ-

præſtantius aut magis dignitate plenum? Quod ſi non eſt: quis amplius inficias ire poterit, Eloquentiæ maximoperè ſtudendum eſſe? Etenim in confeſſo eſt, omniumq; hominũ animis firmiter infixum, omnem rem ſuâ naturâ præclaram, maximè dignam eſſe, in quâ exactè cognoſcendâ homines omnem ſuam operam ponant. Nihil enim eſt, quod magis deceat ingenium hominis liberale, quàm in honeſtiſſimis rebus diſcendis omnes ſuos nervos intendere, in illis deſudare, defatigari: præſertim cum naturæ hominum nihil magis adverſetur, quàm inertia & rerum bonarum ignorantia. Quæ ſi ita ſe habent, (ut omninò ſe ita habent) fatendum meritò eſt, Eloquentiam, præ reliquis omnibus artibus & diſciplinis, cùm alijs, tùm inprimis futuris illuſtribus in republ. viris diligenter addiſcendam eſſe. Id quod nobiſcum fatetur Cicero, virorum politicorum, quotquot unquam fuerunt, eloquentiſſimus, qui palam teſtatur, Principibus eloquentiam maximo ornamento eſſe. Ac profectò, ſi quis veſtrum eſt, Auditores, qui unà mecum repetitâ omnium temporum memoriâ, in priſcos illos & laudatiſſimos Reipubl. gubernatores inquirat aliquantò diligentius, quibus nimirum illi artibus maximè ſtuduerint, quibus rebus inclaruerint: is certè reperiet, ſi quâ ullâ aliâ, certè & eloquentiâ Heroas &

Digitized by Google

Semones illos excelluiſſe. An enim ignoratis Neſtoris Pyliorum ducis Eloquentiam? quæ tanta fuit, ut in proverbium abierit: quo utimur, ſi quandò ſenilem ſuaviloquentiam ſignificare volumus. Huic enim viro, Poëtarum pater & princeps, Homerus, ut tria ſecula, ita plus quàm mellitam quandam facundiam adſcribit, in præclariſſimo opere, cui Iliada nomen: quos verſus latinè redditos addam:

Poſt hos aſſurgit Pylius dux ille diſertus
Neſtor, cujus ab ore fluit vox melle liquenti
Dulcior.

Non dicam de Menelao Spartanorum Rege facūdiſſimo: non Solonem Athenienſium legum latorem: non hujus æmulum Piſiſtratum commemorabo; viros tum ſapientiæ, tum Eloquentiæ laude celeberrimos. Miſſum faciam Alexandrum M. belli iſtud fulmen, quem paſſim hiſtorici ad hanc claſſem referunt. Cajum Julium Cæſarem; qui Alexandro in nullo quoquam concedere voluit, vobis ob oculos pono. hic Plutarcho teſte, elegantiſſimâ quadam præſtantiâ florens, in perorandis cauſis tum maximam in plebe benevolentiam, tum ſecundum in urbe locum quæſivit. Hic ipſe quàm venuſtè, quàm eleganter commentarios de bello Gallico conſcripſerit, noviſtis ipſimet, Auditores; qui in legendo facundiſſimo autore bonas horulas inſumere conſueviſtis. Una de ijs do-

ctorum

ctorum hominum eſt ſententia, una vox: hoc ipſo commentandi genere Cæſarem, non tam præbuiſſe, quam præripuiſſe ſcribendi occaſionem illis; qui alioqui res ipſius præclarè geſtas ſeræ poſteritati literis conſignaturi fuiſſent. Et ne in illis ſimus toti, quæ tantum à noſtrâ memoriâ remota ſunt: recentia & propè adhuc ſpirantia Eloquentiſſimorum Principum exempla; & quidem è dulciſſima patriâ noſtrâ Germaniâ huc adducam. Quis enim in literis verſatus, ignorat aut Joannem Magnum, Marchionem & Septemvirum Brandenburgicum, quem propter mirabilem dicendi facultatem Ciceronem Germanicum appellarunt? aut hujus filium, Joachimum I. Archipræſulis Moguntini fratrem, Electorem item Brandenburgicum, dicendi facultate excellentem Heroem? quem conſtat in comitijs illis celeberrimis, quæ Anno 1530. Auguſtæ Vindelicorum celebrata ſunt, & Campegium Cardinalem, Pontificis Rom. legatum, nomine clericorum, oratione latinâ & ſplendidâ excepiſſe; & legatis Liburnorum, cum opem Imperij contra Turcas implorarent, latinè: & legatis proteſtantium nomine Cæſaris Caroli V. ornatè reſpondiſſe. ut taceam Joannem Fridericum, qui eſt in benedictione, & Philippum II. qui hoc tempore reip. præeſt, Duces Pomeraniæ, & alios per Germaniam clariſſimos

riſsimos Principes, laude Eloquentiæ inſignes: ſuoq; exemplo comprobantes, tùm, quàm verè Cicero dixerit, Eloquentiam Principibus maximo ornamento eſſe, tum quæ ſit Eloquentiæ dignitas, quanta amplitudo, quanta majeſtas. Quanquam verò veriſsima hæc & ſana ſententia noſtra, tot tantiſq; nitatur rationum momentis, tot tantiſq; prudentiſsimorum politicorum teſtimonijs ſit firmata: tot tantorumque illuſtrium Virorum factis exempliſq; approbata: attamen non pauci ſemper omnib. ſeculis ſunt reperti, hodieq; reperiuntur, quibus præclarum hoc Eloquentiæ ſtudium, non minus quàm ſævum aliquod incendium, aut horridus aliquis cometa, uſq; adeò eſt exoſum, ut omnem, quam in eo ponimus diligentiam, non improbent tantum, ſed damnent. Hi dicere non verentur: Eloquentiam rem turpem eſſe: ſiquidem eâ homines de induſtriâ datâq; operâ decipiantur; opprimantur boni & innocentes; mali defendantur; ſontes ac nocentes pœnis meritis eripiantur; &, quod omnium maximum dictuq; horrendum, pax & tranquillitas ipſius Reip. turbetur ſubvertaturq;. nec enim, inquiunt, fieri aliter poteſt, ubi hæ artes florent, ubi innocentia jacet, feritas dominatur, quin reſpubl. ipſa brevi intereat. Itaq; citant Socratem, qui quidem ſolus ſapere, non ab hominibus, ſed ipſo oraculo judicatus

tus, artem dicendi, artem coquinariam eſſe dicebat, artem obſonandi, artem fucandi. Quid enim, pergunt Eloquentiæ maſtyges, quid aliud agunt Oratores, egregij ſi Dijs placet viri, quàm ut ſuaviſſimorum verborum lautiſſimo apparatu Judices decipiant, tanquam cœna aliqua illos ineſcent, obſonia ipſis opponant, i. e. latranti cani offam aut panem objiciant? annon verò egregiè fucum judicibus faciunt? dum innocentem capitis reum agunt: cum eum qui capitis damnandus erat, tam ſcitè exornant & ſummis decorant honoribus, ut pœnas meritas ipſorum Judicum ſententiâ & calculo facilè effugiat? gloriatur ipſe Cicero Cluentium ſe judicibus puniendum eripuiſſe, nullâ aliâ arte, quàm hâc ipſa, quam illi tantopere prædicant, eloquentiâ, nebulis ſcilicet eorum animis offuſis. an verò aliter damnatus eſt Æſchines vir alioqui probus & juſtus, quàm caninâ facundiâ ipſius Demoſthenis, qui turbida Athenienſium cōſilia orationis flabro ceu vento quodam agitare conſueverat? quid ipſe Pericles, de quo Ariſtides dicere ſolitus eſt, ipſum reliquos oratores in dicendo ſedecim pedibus præteriiſſe; & de quo Eupolis, Comicus inter Græcos non poſtremæ laudis, M. Tullio in Bruto teſte, ſcribit, ſuadelam Deam in ipſius labijs ſeſſitaſſe: quid ille tandem per Eloquentiam ſuam effecit, niſi quod orationis

nent: ut, quemadmodum Satanam parentem, ſic matrem mendacij depravatum hominis ingenium omni jure appellitare poßis. egregios (me Hercule) procreatores! an ulla res Sathana deteſtabilior, an perverſa hominis voluntate malignior excogitari poteſt? Nec eſt, quod in dubium vocare velitis, utrum hi an alij ſint mendacij genitores. Audite enim, quàm nec ille ipſe Satan hoc diſsimulet; ſed aperto diductoque gutture proclamet: exibo, ait alicubi apud Vatem, & Spiritus mendax ero in omnium Prophetarum ore. Multum eſt, inquiunt Juriſconſulti, habere confitentem reum. cum igitur ipſe dæmon, detracta & depoſita larva, proprio atque natrvo habitu in proſcenium hic ſeſe ſtatuat, utut aliàs in angelum lucis transformare ſe ſtudeat: ecquem latere poteſt, illum ipſum eſſe primam cauſam, fontem & ſcaturiginem omnis falſi? Malam porrò hominum voluntatem, matrem mendacij eſſe; neminem veſtrum eſſe exiſtimo, qui diffiteri poßit, modo paulò diligentius expendat univerſalem illam accuſationem, quam ex regio, Spirituque prophetico pleno, Pſalte Apoſtolus Paulus repetit & inculcat, cum omnem hominem mendacem eſſe præconio ſuo affirmat. & quod omnium ſapientiſsimus Salomon habet: ſuavem eſſe homini panem mendacij. Cum igitur mendacium patrem Diabolum

omnis

omnis mali cauſam, matrem verò corruptam hominis voluntatem agnoſcat, quàm turpis, quàmq; pudenda res ſit mendacium; neminem veſtrum fugere arbitror. ſicut enim à ficu non expectantur tribuli, nec à ſpinis fici: ſic nec à Diabolo & prava hominis voluntate, quod pulchrum & laudabile eſt, expectari, nedum ſperari poteſt. Ut autem mendacium fructus Diaboli eſt planè turpis: ita quoq; & ipſum non minus turpem in vita humana relinquit effectum. Intueamur quisq; ſe ipſum. Creatis nobis ad imaginem Dei: in mente noſtra perfecta tàm eſſentiæ, quàm voluntatis divinæ notitia refulſit: in voluntate erat amor Dei ardens, ſanctitas & juſtitia vera: in corde affectuum cum lege Dei conformitas & ſine ulla diſſenſione & perturbatione tranquillitas, inferiorũ virium cũ ſuperioribus ſvavis conſenſio: in corpore conſtans ſanitas & immortalitas: ut ita in his terris Dei ſingulari conceſſu & dono ſumma hominis beatitudo eſſet; & felicitas. Hæc conditio humani generis fuit, antequam laberetur. At quid nunc, poſtquam ſumus lapſi? vah! quàm ingens ſeſe hic offert metamorphoſis! mentes noſtræ tenebris ſunt obductæ, in ſpiritualibus cæcæ, non capientes quæ ſunt Spiritus Dei. voluntas noſtra aliena & averſa eſt à Deo, legi Dei inimica & rebellans: virium deniq; inferio-

Digitized by Google

rum & ſuperiorum horribilis inter ſe diſſonantia & pugna. Ex quo factū: ut homo, antea gerens Dei imaginem, nunc Sathanæ larva ſit indutus: antea filius gratiæ, nunc ſit filius iræ: antea expers & immunis omnium miſeriarum; nunc infinitis penè ærumnis & malis ſit expoſitus & obnoxius; non ſecus atq; in eis eſſet natus. Aſt unde, quæſo, tam horrenda, tam ſtupenda, perpetuiſq; lachrumis deflenda transmutatio? unde illa omnium virium hominis corruptio? non ſanè alia & evidentior hic cauſa dari poteſt, quàm mendacium, quo Diabolus verbum Dei detorquens & depravans protoplaſtis noſtris nefariè impoſuit. Atq; etiam num hodiè omnes falſæ opiniones & dogmata de Dei eſſentia & voluntate, cum norma veritatis verbi divini non congruentia: opiniones Epicureæ, Academicæ & Stoicæ ex mendacio oriuntur. In Eccleſia enim hæreſes & errores multiplices: in foro calumnias, accuſationes, perjuria, falſa teſtimonia, perfidiam in non ſervandis promiſſis, fœderibus & amicitijs, mendacij flabellum exſuſcitat; atq; ita quicquid in omni re eſt polchrum, illud mendacium miſerè corrumpit: quo ipſo cuivis fœditatem ſuam ſatis ſuperq́ue conſpiciendam exponit. idq́ue ita eſſe, teſtimonia tum ſacra tum profana declarant. Furem eſſe, ait Syracides, eſt, turpiſſimum: ſed longè

tur-

turpius est mendacium. & Ariſtoteles αἰσχρὸν τὸ ψεῦδος. ſcriptum reliquit. Quod ſi ſœdum & deteſtabile est mendacium: veritatem ex adverſo rem præſtantiſſimam & honeſtiſſimam eſſe, certum est & manifeſtum. Quod ipſum quoque ex multiplicibus fructibus videre est, quos in genus humanum veritas effundit. quicquid enim est, viget & floret in vita humana obedientiæ & honoris erga Deum, veritatis auctorem: hoc unicè præſtat Veritas. Unde enim est, quod Deum rectè agnoſcimus? ex veritate. Unde est, quod Deum in quotidiana invocatione à Diabolo, qui est pater mẽdacij, & ab hominibus, quibus proclive est errare & fallere, diſcernere poſſumus? à Veritate. Quid artes, quæ ſunt fontes omnium in vita bonorum conſtituit? Veritas. quid conſtitutas propagat? Veritas. quid propagatas fideliter retinet & conſervat, & ut vera, recta & ad vitæ gubernationem utilia ac neceſſaria, omiſſis φλυαρίαις & vanis ſubtilitatibus perſpicuè tradantur, efficit? Veritas. Veritas Reſpub, veritas omnes partes gubernationis Politicæ, veritas judicia, conjugia, facultates deniq; hominum defendit. Veritas pacta, quibus violatis ſocietas civilis ſalva eſſe non poteſt, ſervat. Veritas efficit, ut amicitia coli, & contractus ſeu communicatio rerum ad vitam ſuſtentandam neceſſariarum fieri poſſit. Veritas facit, ut

cit, ut pœnas mendacibus propoſitas vitemus, atque præmia veracibus promiſſa aſſequamur. O magnitudinem meritò admirandam præſtantiſſimorum fructuum, quos parit Veritas! O maximam illius præſtantiam! Itaq; & Veritatem viri laudatiſſimi ac præſtantiſſimi & factis coluerunt, & verbis celebrarunt. De Perſis memoriæ proditum eſt, quod cum filios ſuos adeò ſanctis imbuerent moribus, ut illorum diſciplinæ nil addi poſſe videretur: tùm per omnes ætatis gradus id præcipuè ſuis inculcarint, ut fugientes mendaciũ vera ſemper loquerẽtur. De Abbate quodã tria commemorat Heraclides: quod nunquã ſit mentitus: nunquã alteri maledixerit: nunquã citra neceſſitatem locutus ſit. Et de Tito Pomponio equite Romano & amico Ciceronis ſcriptum eſt: eum mendacium nec ipſum dixiſſe, nec pati potuiſſe: ex quo factum, ut omnes ei res ſuas amici curandas certatim darent: conſiliumq; ab eo de Republica, deque rebus magnis peterent. Quid memorem primores in Eccleſia Jeſu Christi viros? quid alios laudem Sanctos? Apoſtoli profectò veſtigia magiſtri ſui prementes mente atque animo in veritatem inſtiterunt adeò conſtanter, ut vitam ſanguinemq; profundere, quàm latum unguem ab ea diſcedere maluerint. idem martyres feciſſe legimus: quos graviſſimos cruciatus & ipſam tandem

dem mortem animoſè perpeſſos, ſatisfeciſſe conſtat Syracidis præcepto: defende veritatem uſq; ad mortem, & dominus pro te dimicabit. Quemadmodum autem ſemper magni nominis viri factis & opere ipſo: ſic laudibus quoq; & ſermone Veritatem extulerunt. qui Veritatem loquitur, inquit David, in corde ſuo, & non detrahit in lingua ſua, habitabit in tabernaculo Domini: & Salomon: de fructu oris ſui unusquisque implebitur bonis. labium Veritatis firmum erit in perpetuum. labia mendacij, abominatio Domini: qui autem fideliter agunt, placent ei. & paulò poſt: aurum, gemmæ; vas autem precioſum labia ſcientiæ. Pari modo homines prophani & gentiles miris eandem commendarunt modis. Ita enim comicus ille Græcus Menander exclamat.

Ἀεὶ κράτιστόν ἐστι τἀληθῆ λέγειν
Ἐν παντὶ καιρῷ. Τοῦτ' ἐγὼ παρεγγυῶ
Εἰς ἀσφάλειαν τῷ βίῳ πλεῖστον μέρος.
Eſt tempore omni vera proloqui optimum;
Hoc facere adhortor, quippe quod ſit roboris
Securè ad ævum tranſigendum maximi.

& ex Mercurio recitatur ſententia: quæ confirmat, Veritatem abſolutiſſimam eſſe virtutem ipſumque ſummum bonum, quòd nec à materia turbatur, neq; corpore circumdatur; nudum, conſpicuum, auguſtum, mutationis & alterationis expers bonum. Demonſtravi, Auditores, quanta ſit Veritatis dignitas, quamq;

Digitized by Google

quamq́ꝫ præſtans bonum, quamq́ꝫ utile ſit generi humano ad omnes vitæ partes, ad cõtractus, ad judicia, ad ſcholas, ad Eccleſias rectè cõſtituendas, ad civilem ſocietatem laudabiliter celebrandam: deniqꝫ, ad ſuam cujusqꝫ ſalutem bonum; vera dicere & ſequi. O Veritatem rem optimam, maximam! tuũ fundamentum divinum planè & ſupernaturale! tui fructus multi ſunt & immenſi! Deum autem, conditorẽ cœli & terræ, fontem omnium virtutum, ardentibus votis invocamus, ut languentes & torpentes animos noſtros rore Veritatis perfundere dignetur: ut in Eccleſia religionis ſinceritas: in ſcholis artium & ſcientiarum puritas; in foro, judiciorum rectitudo; ubiqꝫ morum & actionum honeſtas floreat, vigeat, & ad ſeram poſteritatem propagetur. DIXI.

ORATIO XIV.

DE Dignitate & utilitate *ELOQUENTIÆ.*

Pronũciata eſt à VVinando à Peterſdorff equite Marchico 28. Octobr. anno 1614.

*N*EMINEM *veſtrum puto, Auditores, eſſe, qui non ſit in ea ſententiâ, ut exiſtimet, operæ pretium facturum eum, qui in hoc laudabili conſeſſu, luculenta & perſpicuâ oratione demonſtret, quid de his ipſis exercitationibus ſentiendum ſit:*

dum ſit: anne ex re & utilitate ſtudioſæ juventutis ſit, in eo operam, ſtudiumq́; inſumere: ut unicè illam benè copioſeque dicendi facultatem, quam Eloquentiam vocat, quamque nos omnes unicè deperimus, nobis comparemus acquiramusq́; Semper enim ab omni ævo reperti ſunt homines rudi agreſtiq́; præditi ingenio, qui præclarum Eloquentiæ ſtudium omnibus rebus poſthabent, ſibique unicè perſuadent, malè perdi tempus omne, quod ei impenditur. His ut obviam eamus, contra hos ut animos noſtros ſalutari antidoto obfirmemus; omnino neceſſarium eſſe exiſtimo. Quod ſi quis fortè ſit, cui hæc opera noſtra ſupervacanea videatur, nec intereſſe, hanc rem paulò accuratius à nobis perveſtigari: ſed potius gravius aliquod argumentum ad dicendum eligi debuiſſe; hoc tanti non eſſe, de quo in veſtra præſentia verba faciamus: annon hunc in rerum maximarum utiliſſimarumq́; ignoratione verſari, mecum eſſetis judicaturi? Quanquam verò Aud. in me non reperiam tantam dicendi facultatem, ut vel mediocriter tantum de Eloquentiæ laudibus dicere poſſe mihi videar, multò minus ipſius dignitatem ab inimicorum convitijs aſſerere poſſim, proinde metuam ne onus à me ſuſceptum humeris meis impar ſit futurum, cui ego non ſim ferendo: tamen mirum in modum ſolatur me veſtra

 huma-

humanitas, quàm antè me alijs quoque exhibuiſtis; ex quâ ſpes lætior mihi affulget, id quod ex mea tenuitate orationi huic defuerit, veſtro id favore ſupletum iri. Hâc ſpe fretus, non faciam longius, quin id quod in me ſemel ſuſcepi, perficiam. paucis enim oſtendam, &, quantum potero, clarum faciam, Eloquentiæ omninò ſtudendum eſſe, optimèq; locari hanc operam, quæ illi impenditur. Vos, Auditores, tenuem orationem favore & benevolentiâ veſtrâ benignè excipite, & ad breviſsimi temporis uſuram vacivas veſtrarum aurium ædes nobis præbitote. Atqui ut hinc potiſsimum dicendi initium faciam: dico, Eloquentiam rem eſſe longè digniſsimam, quæ ſua præſtantiâ nulli præclaræ rei vel minimum cedat, multis meritò præferenda. Quid enim aliud eſt Eloquentia, niſi benè ſapienterq; dicendi facultas? Quid verò benedicere eſt, niſi poſſe oratione dilucidâ perſpicuâ, ornatâ, gravi & amplâ, materiam ad dicendum propoſitam efferre? aut quid eſt ſapientia aliud, niſi cognitio multarum rerum & maximarum diſciplinarum, utilium ad finem vitæ humanæ? Veſtram fidem obteſtor, Auditores, eſt nè quis veſtrum, qui vel verbis quidquam exprimere, vel mentis acie complecti poſsit, quod, his duobus junctis, h. e. oratione eruditâ, & rerum maximarum cognitione aut ſit

præ-

præſtantius aut magis dignitate plenum? Quod ſi non eſt: quis amplius inficias ire poterit, Eloquentiæ maximoperè ſtudendum eſſe? Etenim in confeſſo eſt, omniumq; hominū animis firmiter infixum, omnem rem ſuâ naturâ præclaram, maximè dignam eſſe, in quâ exactè cognoſcendâ homines omnem ſuam operam ponant. Nihil enim eſt, quod magis deceat ingenium hominis liberale, quàm in honeſtiſſimis rebus diſcendis omnes ſuos nervos intendere, in illis deſudare, defatigari: præſertim cum naturæ hominum nihil magis adverſetur, quàm inertia & rerum bonarum ignorantia. Quæ ſi ita ſe habent, (ut omninò ſe ita habent) fatendum meritò eſt, Eloquentiam, præ reliquis omnibus artibus & diſciplinis, cùm alijs, tùm inprimis futuris illuſtribus in republ. viris diligenter addiſcendam eſſe. Id quod nobiſcum fatetur Cicero, virorum politicorum, quotquot unquam fuerunt, eloquentiſſimus, qui palam teſtatur, Principibus eloquentiam maximo ornamento eſſe. Ac profectò, ſi quis veſtrum eſt, Auditores, qui unà mecum repetitâ omnium temporum memoriâ, in priſcos illos & laudatiſſimos Reipubl. gubernatores inquirat aliquantò diligentius, quibus nimirum illi artibus maximè ſtuduerint, quibus rebus inclaruerint: is certè reperiet, ſi quâ ullâ aliâ, certè & eloquentiâ Heroas &

Semones illos excelluiſſe. An enim ignoratis Neſtoris Pyliorum ducis Eloquentiam? quæ tanta fuit, ut in proverbium abierit: quo utimur, ſi quandò ſenilem ſuaviloquentiam ſignificare volumus. Huic enim viro, Poëtarum pater & princeps, Homerus, ut tria ſecula, ita plus quàm mellitam quandam facundiam adſcribit, in præclariſſimo opere, cui Iliada nomen: quos verſus latinè redditos addam:

Poſt hos aſſurgit Pylius dux ille diſertus
Neſtor, cujus ab ore fluit vox melle liquenti
Dulcior.

Non dicam de Menelao Spartanorum Rege facūdiſſimo: non Solonem Athenienſium legum latorem: non hujus æmulum Piſiſtratum commemorabo, viros tum ſapientiæ, tum Eloquentiæ laude celeberrimos. Miſſum faciam Alexandrum M. belli iſtud fulmen, quem paſſim hiſtorici ad hanc claſſem referunt. Cajum Julium Cæſarem, qui Alexandro in nullo quoquam concedere voluit, vobis ob oculos pono. hic Plutarcho teſte, elegantiſſimâ quadam præſtantiâ florens, in perorandis cauſis tum maximam in plebe benevolentiam, tum ſecundum in urbe locum quæſivit. Hic ipſe quàm venuſtè, quàm eleganter commentarios de bello Gallico conſcripſerit, noviſtis ipſimet, Auditores, qui in legendo facundiſſimo autore bonas horulas inſumere conſueviſtis. Una de ijs do-

ctorum

ctorum hominum eſt ſententia, una vox: hoc ipſo commentandi genere Cæſarem, non tam præbuiſſe, quam præripuiſſe ſcribendi occaſionem illis; qui alioqui res ipſius præclarè geſtas ſeræ poſteritati literis conſignaturi fuiſſent. Et ne in illis ſimus toti, quæ tantum à noſtrâ memoriâ remota ſunt: recentia & propè adhuc ſpirantia Eloquentiſsimorum Principum exempla; & quidem è dulciſsima patriâ noſtrâ Germaniâ huc adducam. Quis enim in literis verſatus, ignorat aut Joannem Magnum, Marchionem & Septemvirum Brandenburgicum, quem propter mirabilem dicendi facultatem Ciceronem Germanicum appellarunt? aut hujus filium, Joachimum I. Archipræſulis Moguntini fratrem, Electorem item Brandenburgicum, dicendi facultate excellentem Heroem? quem conſtat in comitijs illis celeberrimis, quæ Anno 1530. Auguſtæ Vindelicorum celebrata ſunt, & Campegium Cardinalem, Pontificis Rom. legatum, nomine clericorum, oratione latinâ & ſplendidâ excepiſſe; & legatis Liburnorum, cum opem Imperij contra Turcas implorarent, latinè: & legatis proteſtantium nomine Cæſaris Caroli V. ornatè reſpondiſſe. ut taceam Joannem Fridericum, qui eſt in benedictione, & Philippum II. qui hoc tempore reip. præeſt, Duces Pomeraniæ, & alios per Germaniam clariſsimos

Digitized by Google

riſsimos Principes, laude Eloquentiæ inſignes: ſuoq; exemplo comprobantes, tùm, quàm verè Cicero dixerit, Eloquentiam Principibus maximo ornamento eſſe, tum quæ ſit Eloquentiæ dignitas, quanta amplitudo, quanta majeſtas. Quanquam verò veriſsima hæc & ſana ſententia noſtra, tot tantisq; nitatur rationum momentis, tot tantisq; prudentiſsimorum politicorum teſtimonijs ſit firmata: tot tantorumque illuſtrium Virorum factis exemplisq; approbata: attamen non pauci ſemper omnib. ſeculis ſunt reperti, hodieq; reperiuntur, quibus præclarum hoc Eloquentiæ ſtudium, non minus quàm ſævum aliquod incendium, aut horridus aliquis cometa, usq; adeò eſt exoſum, ut omnem, quam in eo ponimus diligentiam, non improbent tantum, ſed damnent. Hi dicere non verentur: Eloquentiam rem turpem eſſe: ſiquidem eâ homines de induſtriâ datâq; operâ decipiantur; opprimantur boni & innocentes; mali defendantur; ſontes ac nocentes pœnis meritis eripiantur; &, quod omnium maximum dictuq; horrendum, pax & tranquillitas ipſius Reip. turbetur ſubvertaturq;. nec enim, inquiunt, fieri aliter poteſt, ubi hæ artes florent, ubi innocentia jacet, feritas dominatur, quin reſpubl. ipſa brevi intereat. Itaq; citant Socratem, qui quidem ſolus ſapere, non ab hominibus, ſed ipſo oraculo judica-

tus

tus, artem dicendi, artem coquinariam eſſe dicebat, artem obſonandi, artem fucandi. Quid enim, pergunt Eloquentiæ maſtyges, quid aliud agunt Oratores, egregij ſi Dijs placet viri, quàm ut ſuaviſſimorum verborum lautiſſimo apparatu Judices decipiant, tanquam cœna aliqua illos ineſcent, obſonia ipſis opponant, i. e. latranti cani offam aut panem objiciant? annon verò egregiè fucum judicibus faciunt? dum innocentem capitis reum agunt: cum eum qui capitis damnandus erat, tam ſcitè exornant & ſummis decorant honoribus, ut pœnas meritas ipſorum Judicum ſententiâ & calculo facilè effugiat? gloriatur ipſe Cicero Cluentium ſe judicibus puniendum eripuiſſe, nullâ aliâ arte, quàm hâc ipſa, quam illi tantopere prædicant, eloquentiâ, nebulis ſcilicet eorum animis offuſis. an verò aliter damnatus eſt Æſchines vir alioqui probus & juſtus, quàm caninâ facundiâ ipſius Demoſthenis, qui turbida Athenienſium cōſilia orationis flabro ceu vento quodam agitare conſueverat? quid ipſe Pericles, de quo Ariſtides dicere ſolitus eſt, ipſum reliquos oratores in dicendo ſedecim pedibus prætериiſſe; & de quo Eupolis, Comicus inter Græcos non poſtremæ laudis, M. Tullio in Bruto teſte, ſcribit, ſuadelam Deam in ipſius labijs ſeſſitâſſe: quid ille tandem per Eloquentiam ſuam effecit, niſi quod orationis

tionis ſuæ facibus bellum Peleponneſiacum inflammavit, maximo totius Græciæ damno, quæ tum unocula eſt facta, urbisq; Athenienſium fato horrendo: ut rectè de eo Poëta dixerit: tonat, corruſcat, miſcet omnem Græciam. Hæc ſcilicet egregia laus eſt Eloquentiæ, hæc ſunt ipſius encomia, hæc oratorum clariſſimorum immortalis gloria. Mirum itaq;, ſi qui reperiantur, qui audeant rem pariter turpiſſimam atq; pernicioſiſſimam ſummis laudibus extollere, cum potius deceat dehortari omnes eos, qui aliquandò præclaram reip. operam ſunt daturi, ut peſtilens hoc Eloquentiæ ſtudium, quantum poſſunt, fugiant, vitent, execrentur. Ita verò illi perverſè de Eloquētiæ ſtudio ſentiunt, Auditores, Sed ſi nobis dicere liceat, id quod res eſt: profectò faciunt illi homines, ut nimis intelligendo nihil intelligere videantur. Homines enim iſti talpis cæciores, planè non advertunt, quantum diſcriminis ſit, inter hanc benè copioſèque dicendi facultatem, quam Eloquentiam nuncupamus, quæ maximo mortalium bono inventa eſt; & inter Sophiſticam hujus æmulatricem. hæc enim ipſa Sophiſtica eſt, quæ hominibus adulatur, quæ palpum ipſis obtrudit, quæ illis fucum facit, quæ ceruſſam, quæ calamiſtros & plura id generis alia ad hominum perniciem adhibet. hâc peſſimus quisq; ad fallendum, decipiendum,

dum fraudandum utitur; hâc homines ſimplices, non aliter ac aucupis fiſtulâ ſtultæ aviculæ in retia, pelliciuntur; hâc ſæpè prudentibus & circumſpectis imponitur, hâc ſontes proteguntur: hâc premuntur immeriti. hæc calliditatem adhibet: hæc omnia ſuis metitur commodis: hæc nihil ſacrum, nihil publicum habet: huic omnia ſunt profana, vilia, venalia. At contra Eloquentiam mihi vide: hæc Deo & hominibus grata & ſalutaria dicit: hæc pacis eſt comes ocijq; ſocia, & jam conſtitutæ civitatis velut alumna quædam, quâ boni viri ad commoda publica & privata provehenda laudabiliter utuntur: hæc ſapientiam adhibet, rem divinam, ſuaq; naturâ laudabilem: quæ ſi hominum oculis conſpiceretur, mirabiles ſui amores & deſideria in mentibus noſtris concitaret: hæc deniq; omnia refert ad commoda vitæ humanæ juxta præſcriptum & normam legum honeſtarum, quas orator ſibi perpetuò proponit, ad earundem dictamen omnes actiones ſuas componit, & ſalutem populi ſupremam ſibi legem eſſe patitur. Quis itaq; non videt, maximam Eloquentiæ cultoribus ab iſtis malè feriatis fieri injuriam, qui cœlum terræ, ignem aquæ miſcent, naturæ bellum indicunt, res ſuâ naturâ diverſiſſimas, Eloquentiam cum Sophiſticâ confundunt, hujus vitia iſtius præſtantiæ aſſcribunt? Itaq; quanti

 ꝓpo-

Digitized by Google

ipſorum judicium nobis faciendum ſit, lubens in medio relinquo. Par eorum inſania eſt, qui objiciunt nobis exempla Demoſthenis, Ciceronis aut aliorum, qui ſuis donis abuſi eloquentiam à Deo immortali ad ſalutem hominum datam, ad bonorum perniciem convertêre; quiq; ipſi proprio periêre eloquio, ut Poëta inquit: quaſi v. Eloquentia hîc peccârit, & non potius homo, qui illâ abuſus eſt. Quanquam, ſi accuratè rem conſideremus, non eſt hominis, ſed ejus qui humanitatem exuit; ſi quis Eloquentiam, ad ſalutem hominum & conſervationem datam, ad bonorum peſtem perniciemq; convertat. Quod ipſum etiam D. Auguſtinus innuit, cum dixit: eloquentiam in homine pravo, eſſe venenum in poculo aureo. Rectè omninò vir ſanctiſſimus, non ipſi Eloquentiæ, ſed homini: & quidem non ipſi homini, ſed homini pravo adſcribit, ſi eloquentia præter naturam, ſinèq; ſuâ culpâ quibuſdam noceat: quod tantum abeſt, ut eloquentiæ dignitatem & præſtantiam imminuat, ut ea potius idipſum cum omnibus rebus bonis, virtute ſolâ exceptâ, commune habere videatur: quæ quò ſunt præſtãtiores, tantò perniciosior earundem eſt abuſus. Quis enim neſcit, & in ducibus, & in magiſtratibus, & in medicinæ, & in ipsâ deniq; ſapientiæ profeſſione, peſtem quandam ineſſe? nam & Dux Flaminius: & Grac-

Gracchi, Saturnini, Glauciæ, magiſtratus; & in medicis venena; & in ijs qui Philoſophorum nomine malè utuntur, graviſſima nonnunquam flagitia deprehenſa ſunt. Cibos aſpernemur; attulerunt ſæpè valetudinis cauſas: nunquam ſubeamus tecta; ſuper habitantes aliquando procumbunt: non fabricetur militi gladius; poteſt uti eodem ferro latro. Quis neſcit, ignes, aquas, ſine quibus nulla eſt vita; & ne terrenis immorer, Solem, Lunamque, præcipua ſyderum, aliquando etiam nocere? Execrandi itaq; & deteſtandi nobis meritò fuerint, Auditores, iſti Eloquentiæ flagellatores, qui ſuis calumnijs Eloquentiæ laudem vellicant; rem, omni laude, omniq; veneratione digniſſimam, convitijs petunt. contraq; omninò ſentiendum eſt, id quod ſæpius quoq; & repetendum & inculcandum venit, præclaram rem eſſe Eloquentiam dignitatiſq; plenam, eique meritò omnem operam, omne ſtudium & diligentiam noſtram conſecrandam, adhibendam. Sed quod ita Eloquentiam meritis ornamus encomijs, credo equidem, Auditores; id vobis dignum veſtra attentione videri, tum conveniens noſtræ perſonæ, quam in præſentia ſuſcepimus. Laudanda enim ea ſunt, quæ ad amplificandam honeſtarum artium dignitatem, & excitandum in hominum animis earundem ſtudium pertinent.

Vereor tamen, ne hoc incommodi habeat noſtra oratio, ut illi, qui vel errore vel animi pravitate ducti minus dextrè de hoc ſtudio ſentiunt, apud ſe animis ſuis perſuaſum habeant, Eloquentiam à nobis laudari, non quod talis ſit, quæ laudem mereatur; ſed quod hoc in nos receperimus, ut eam ſive veris ſive fictis laudibus cumulemus, non aliter atq; circulatores illi circumforanei, præſtantiſſimum & humano generi ſaluberrimum Medicorum nomen ementiti, Panacæam ſuam multis commendare ſolent, cum tamen illa plurimum, nullum uſum hominibus præbeat; alioquin neceſſium non eſſe, ut rerum ſummè utilium verboſam commendationem quis inſtituat: cum, ut in proverbio eſt, vino generoſo non opus ſit ſuſpensâ hæderâ. Verum ſi qui ſunt, qui ita ſentiunt, illi ſatis ſuperq; re ipſa ſi non verbis profitentur, neſcire ſe, quanta ſit Eloquentiæ neceſſitas & quàm fructuoſa utilitas. Quæ duo jam in lucem producenda à nobis ſunt, ut vel inviti adverſarij noſtri fateri cogantur, longè plura à nobis in Eloquentiæ laudem dici & debuiſſe & potuiſſe, quàm quæ temporis & loci ratione habita à nobis in medium ſunt prolata. Hoc itaq; nobis concedent, opinor, illi quicunq; fuerint: ſine cujus rei cognitione nemo unquam viri politici nomen eſt conſecutus nec conſequetur unquam: ejus rei diſcendæ neceſ-

neceſsitatem ſummam & inevitabilem incumbere iis omnibus, qui hoc in primis ſuarum laudum ſtatuunt, ut aliquando viri boni & politici ſint, habeanturq;. Quod ipſum ita planum eſt, ut qui id pluribus demonſtrare conetur, Soli faces adhibere cenſendus ſit. Etenim quæ à rei alicujus conſtitutione nequaquam abeſſe poſſunt: quis ea ad rem illam non neceſſaria eſſe recte dixerit? Sed quæ illa ſint viri politici προηγμένα, *quibus hi carere nulla ratione poſsint, agite videamus. An non enim boni politici eſt cognitum perſpectumq; habere, quomodò tùm illa quæ Reip., in quâ verſatur, utilia eſſe duxerit, in ſenatu, in curiâ, in concione ſint proponenda: tùm ea, quæ vel propoſuit ipſe, rationum ponderibus firmanda, aut quæ ab aliis allata, ſi bona, probanda, ſi mala, reiicienda ſint? tùm etiam in his omnibus rationem aliquam tenendam, ea quæ domi cogitavit, ordine convenienti & apto, quiq; ad victoriam obtinendam accommodatus fuerit, collocandi & diſponendi? deniq; quæ ita cogitata & meditata ſunt, verbis & ſententiis ritè inter ſe connexa, in medium proponendi? quæ omnia, ut boni oratoris & eloquentis viri eſſe, nemo non agnoſcit: ſic Politicus niſi præſtiterit, haud majorem politici laudem conſequetur, quàm ille Imperatoris boni, qui nec exercitum ipſe colligere, nec collectum*

Digitized by Google

in acie rectè diſponere novit, & inermem militem contrà inſtructiſſimas hoſtium acies educit: qui tamen tantum abeſt, ut Imperatoris boni nomen ferat, ut vix inter gregarios milites connumerandus eſſe videatur. Sed & maximoperè neceſſaria eſt viro verè politico, qualem hîc nobis proponimus, illa facultas, quâ poſſit non ſolum perſpicuè animi ſui ſenſa efferre; ſed & mediocriter, de mediocribus; de amplis verò & gravibus, magnificè dicere. Quî enim oratio, etiã lectiſſimis ſententijs ſtipata, intelligi aut percipi poterit, niſi orator perſpicuis & maximè proprijs verbis rem efferat; niſi verbis utatur claris & dilucidis, quibus reconditi humanæ mentis cõceptus, ceu facibus quibuſdam, illuſtrentur? oratio autem, cujus ſumma virtus eſt perſpicuitas, quàm erit, quæſo, vitioſa, ſi egeat interprete? ſcilicet eſt oratio mentis interpres, character animi. jam ſiquis interpretis munus in ſe ſuſcipiat, qui ipſe tamen alio interprete indigeat, ſi intelligi velit; quomodò is ſuo munere fungetur? an non ſibilis & cachinnis ab audientibus excipiendus eſſet? Scitè itaq; & ad rem appoſitè Philoſophorum aquila: oratio, inquit, niſi ſenſa mentis aperiat & rem declaret, non fungitur ſuo munere. Ac certè, Auditores, nonne & nos idem dicemus? Damnantur veſtes bombicinæ polymitæ, quas multitia dicimus,

mus, & damnantur ideò, quod ob filorum ſubtilium raritatem corpus non benè tegant; nec illud à Solis ardore aut frigoris injuriâ aliquo modo defendant: cum tamen nullus ſit alius uſus veſtimentorum vel finis, ob quem illa primitùs ſint inventa. Nos, Auditores, laudabimus eam Eloquentiam, quæ ſuum finem non aſſequitur? quæ rem non explicat, ſed implicat? non declarat ſed obſcurat? non evolvit ſed involvit? Nemo noſtrum, ut opinor eſt, qui in hanc tàm abſurdam mentem ſe unquam abripi patiatur. Cum enim ideò datus ſit homini ſermo, ut ſenſa animi aperire alijs, communicareque cum illis res neceſſarias, quæq; velit, quæque nolit, non dubijs incertisque indicijs, ceu nutibus, poßit oſtendere; ſed verbis manifeſtis & intelligibilibus enunciare: cum hæc ita ſint; quis obſcuritatem dicendi non rideat, eamque ex agro noſtro eijciendam eſſe non cenſeat? inprimis, cum propriũ hominis decus ſit oratio perſpicua & decora. Cum n. nos homines multis rebus beſtijs humiliores & infirmiores ſimus, hâc tamen re maximè illis præſtamus, quod loqui poſſumus. qui autem perſpicuè decoreq; dicendi facultatem conſecutus eſt, hic in eo laborandum ſibi cenſuit, ut quo uno maximè beſtijs præſtet, in hoc hominibus ipſis antecellat: quæ res tam decet hominem, tamq; eſt hominis propria, ut multò

magis

Digitized by Google

magis contemnendum majoriq; infamiâ notandum affirmarint viri prudentiſſimi eum; qui oratione rectè uti non poſſit, quam eum, qui robore corporis ſe tueri nequeat: quem tanquam ignavum & timidum paſſim contemni, certum eſt. Quod ſi jam proprium hominis decus eſt oratio perſpicua & decora: quantò magis Politico neceſſaria erit oratio clara & perſpicua, in quâ decorum diligenter obſervaverit; quaque hic noſter reliquos homines tanto poſt ſe intervallo relinquet, quanto hominum genus bruta animantia exſuperat. Sæpè enim in ea tempora incidit hic noſter Politicus, ſæpè ejuſmodi cauſæ & caſus ipſi obtingunt, ut neceſſum habeat uti artificijs oratorijs: quæ ſi ignoraverit, parum aut nihil proficiet. Cum enim judicum animi ſunt movendi ad iram, ad odium, ad indignationem, adverſus reum flagitioſum, præfractum, impium: quid faciet Politicus, niſi rationem animorum movendorum habuerit benè cognitam? Idem erit, ſi innocenti benevolentiam & miſericordiam conciliare conetur. In quibus omnibus ſedulò ſpectandũ eſt, quid deceat: quod nemo melius quàm orator bonus noverit. Solus etenim hic in oratione, nihil arroganter, nihil ſuperbè, nihil faſtuosè de ſe dixerit; nec ſe nimium deprimet ipſe, nec ſe abijciet: medium ubiq; ſervabit, mediâ incedet viâ: &, quod

nos

nos dicimus decorum, præ oculis ſemper fixum habebit: ille noverit ſe beneficum, noverit officioſum oſtendere. rebus autem ipſis, ad tractandum propoſitis, convenientem & congruentem orationis, verborum & ſententiarum habitum accommodabit: de humilibus ſubmiſſè, de mediocribus temperatè, de magnis ſublimiter dicet, ut ubiq; id, quod decebat, accuratè obſervâſſe videatur. O ſcientiam oratoris admirabilem! ô ingentem oratoriæ vim, ejusq; cognoſcendæ neceſſitatem viro politico maximè neceſſariam! Fingamus enim, Auditores, Politicum ignorare ea, quæ boni eſſe oratoris diximus: ut fortè movendorum animorum ratio ipſum lateat: magno id periculo certè fuerit reo innocenti; qui odio magis quàm crimine premitur; quem aliorum potius, quàm proprium ſcelus in judicium protraxit. rurſus faciamus, eidem accuſandum eſſe hominem facinoroſum, ſacrilegum, raptorem, adulterum, homicidam, qui tamen ſinguli gratiâ apud judices valeat: quid hîc iterum Politicus valebit, ſi non eloquentia valuerit? idque vobis conſtabit, Auditores, ubi apud animum revolveritis Verris hiſtoriam, quam ignorare non poteſtis. Ut verò non dicam, ſi Politicus ille aut arroganter aut abjectè de ſe quid dixerit, quàm brevi omnem gratiam ſit perditurus: illud modò vobiſcum expendite,

ſi rebus ipſis oratio non ſatis conveniat, ſitq́; vel ornatior quàm oporteat, vel etiam non ſatis expolita: quis ejusmodi dicentem ſine moleſtiâ audiet? Sunt Politico verba facienda de ſtillicidio vel flumine, in ædes ſuas vel in aream vel in cloacam recipiendo, vel non recipiendo: dicendum ipſi eſt de fœtu animalium, de alluvione, de mutatione alvei, de anſeribus & gallinis, & de alijs privatorum controverſijs: annè quiſquam eſt, qui hunc de rebus humilibus magnificè & ampliſſimis verbis diſſerentem, diutius ſine riſu aut indignatione ſuſtinere poſſit? quomodo verò is ſuum nomen tuebitur? puto, Auditores, non magis eum id facturum, quàm is, qui de majeſtate ſui principis, aut de Rep. de pace, de inducijs, de fœderibus ineundis, firmandis, ſtabiliendis, de bello denunciando, inferendo, alijsq́; rebus longè graviſſimis ſubmiſſè abjecteq́ue ſermocinatus fuerit. Quæ cum ita ſe habeant, cumque tàm clarum tàm manifeſtum ſit omnibus, èloquentiam viro politico perneceſſariam eſſe: mirandum certè eſt, calumniari nonnullos audere, ac dicere, nil aliud eſſe Eloquentiam quàm ventoſam quandam jactantiam. Sed quid dico me mirari? quid enim optimarum etiam rerum à calumniatorum morſu liberum eſt? Auſus eſt quondam Momus, ſi Poëtis fides habenda eſt, Deorum

opera

opera culpare: & hodiè mirum, ſi ejus farinæ nonnulli reperiantur; qui optima quæq; ipſaſq; virtutes Theonino dente petant? Verum tantum tamen abeſt quò maledicta ejuſmodi res pulchras deturpent, ut potius convitiatorum vanitatem & extremam inſcitiam prodant, detegantq;. Quis enim, niſi ſtultus, inficias ibit unquam, eam facultatem, quæ docet nos oratione tractare res bonas vitæq; hominum neceſſarias & ſalutares, eam, inquam, facultatem Politico, verè politico, ſcitu cognituq; perneceſſariam eſſe? Quid verò aliud docet Eloquentia, aut quæ alia præter hanc ſcientia eſt, ex qua tanquã ex quodã Amaltheæ cornu tot in genus humanum bona profluant dimanentq;? Hæc templis præeſt: hæc ſacra moderatur: hæc de Deo, de religione, de vitâ verè beatâ, de rebus alijs plurimis, ad animæ ſalutem neceſſarijs, populum erudit, docet, commonefacit. hæc curiam ingreditur, &, ceu initiò homines à ferâ immaniq; vitâ ad humanitatem, ad hanc civilem ſocietatem avocavit; ita porrò hominum cœtus conſervat, tuetur, defendit. hujus beneficio jura conduntur, leges rogantur, ſenatuſconſulta promulgantur. Hæc belli paciſq; moderatur habenas: hæc claſſicum canit, hæc militum animos, ad virtutem & fortia facta, laude & præmijs propoſitis accendit: hæc canit receptui, hæc inducias facit, pa-

cem impetrat, fœdera ſancit, regna regnis, reges regibus concordiæ & benevolentiæ vinculo inter ſe devincit: pacis hæc alumna & tranquillitatis ſocia, pacato Reipub. ſtatu, omnium curam ſollicitè obit: quid in civitatem importari, quid civitate exportari conveniat, nervoſâ oratione ſuadet: quomodo vectigalia imponenda, augenda, minuenda, pulchrè oſtendit. nec privatorum congreſſus horret: contractibus, negotijs gerendis, adjumento eſt: mercatores quotidie juvat, imò & ædes noſtras ſæpiculè ingreditur, & patremfam: in adminiſtrandis negotijs domeſticis, regendâ uxore, liberis, familiâ inſtruit. Quibus tamen omnibus non ſufficeret dicendi ratio; ſi tantum in verborum volubilitate aut ingenij acumine vel etiam in ſolâ dicendi peritia conſiſteret: non etiam maximarum rerum cognitione niteretur atque ex ea efflore ſceret, ex quâ, tanquam ex ſaluberrimo quodam fonte, tot utilitates in omnes vitæ partes copioſè derivarentur: ut non immeritò Sophiſtas veteres Ariſtoteles hoc nomine reprehendiſſe cenſeatur: quod relicto probationis corpore, ſolum modò quibusdam veluti rerum umbris, quas ibidem τόπους vocat, docendis inhærerent. & Cicero, Romuli nepotum diſertiſſimus, Eloquentiæ fundamentum ſtatuit eſſe rerum cognitionem; orationemque, quæ ex illa

non

non redundat, inanem quandam habere elocutionem & penè puerilem. Quapropter nemo ambigere poteſt, viro politico neceſſarium eſſe Eloquentiæ ſtudium: cum ſine illo non modò adminiſtrare ea, quæ ipſius ſunt officii & muneris; verùm ne quidem nomen tantum Politici tueri poſſit. Sicut enim in picturâ aut ſtatuâ, non tàm pretium materiæ aut opes & divitias ipſius pictoris vel ſtatuarii laudamus, quàm artem ipſam, & quod illa archetypum ſive rem ipſam, cujus eſt imago, quàm optimè repræſentet: ita nec eum, qui vel divitiis abundat, vel qui potentiâ eminet, quiq; ab amicis, à clientibus, eſt ſtipatus, Politici nomine dignabimur: niſi is quoque hac virtute præditus fuerit, ut ubi id reipubl. exegerit neceſſitas, de rebus arduis, aptè & decenter in publico verba facere poſſit. Atq; hoc adeò verum eſſe ſtatuimus, ut, ſi præter opes & divitias, præter potentiam, præter amicos & clientelas aliaque id genus plurima, etiam hoc alicui largiamur, rerum eximiarum peritiâ eundem pollere, ſcireq; ea omnia, quæ virum politicum decent: niſi tamen eloquio is ipſe clareat, vix eſſe aſſeramus, ut tam ſplendidum politici nomen mereatur aut defendere queat: cum uſu compertum ſit, à mutâ & elingui ſapientiâ vix majora commoda ſperari, quàm à vanâ & inani garrulitate. Fac verò ali-

quem in cœlum aſcendiſſe, atq; ibi non ſolum corpora cœleſtia vidiſſe, ſed etiam eorum pulchritudinem, magnitudinem, ordinem, numerum, vim, & qualitates penitus didiciſſe: hic ſi reverſus ad mortales elinguis ſit, aut tam balbus, ut nihil eorum, quæ ibi cognoverat, oratione declarare poſſit: quid prodeſſet huic homini tàm multiplex tantarum rerum cognitio? aut quid ille ad genus humanum utilitatis afferet? quomodò verò oratione res tantas alijs communicabit? Idem planè dicendum eſt de Politico indiſerto: quemadmodum in ſcenis mutæ, quæ dicuntur, perſonæ, nihil efficiunt, nihil eorum, quæ ad fabulam agendam faciunt, præſtant: ſic hujus Politici viri nullum eſſe ad flectendos animos, ad ea quæ reipubl. proſunt, dictione tractanda, uſum, ſi Eloquentiâ non ſit ornatus, præditusq;. Valeant ergò qui pro Eloquentiâ jactantiam quandam nobis venditant, quiq; putant, eum ſat eloquentem eſſe, qui de re quâlibet, etiã non intellectâ, plurima verba facere poſſit, quæ tamen ipſa, vix aures penetrent, tantum abeſt, ut pectus uſq; auditorum pertingant. Quaſi vero nos, blaterones iſtos & loquaculos eſſe, non diſertos aut eloquentes, ignoremus? aut præſtigiarum artem, odìo dignam vehementiſſimo, hac noſtrâ oratione propugnemus? aut cuiquam ſano ignotum ſit, longè ab iſta vanitate abeſſe

abeſſe quam nobis defendendam ſumſimus eloquentiam, facultatem illam, quæ res bonas, utiles & neceſſarias oratione, ad captum maximè auditorum accommodatâ, tractat: atq; hanc ipſam ob cauſſam, eſſe eam viro politico ſummè neceſſariam, & in Republ. benè conſtituta ſanctè retinendam: rectè autem nos facere, qui honeſtiſſimarum rerum addicti ſtudijs, olim & ipſi pro noſtra virili Reipubl. commoda ſumus curaturi, ſi in hic addiſcendâ, multum laboris, curæ, induſtriæ collocemus, nec tantum pectus ſed & linguam polire & perpolire conemur? Hactenus de neceſſitate Eloquentiæ diximus: quantum huic inſtituto noſtro viſum eſt ſatis. reſtat, ut, quoad ejus fieri poteſt, breviſſimè diſpiciamus inſignem ejusdem utilitatem & fructum, in quo tandem deſinet hæc noſtra oratio. Qui quidem fructus tanti ſunt, Auditores, ut vix verbis exprimi poſſint. Primò enim Eloquentiâ effectum eſt, ut homines hinc indè paſſim in terris diſperſi colligerentur, & ex feris manſueti, ex immitibus mites redderentur. fuit enim: ſi priſcis illis, quos Caſcos appellat Ennius, credimus: quoddam tempus, cum in agris homines, paſſim beſtiarum more vagabantur, & ſibi victu ferino vitam prorogabant; nec ratione animi quidquam, ſed pleraq; viribus corporis adminiſtrabant. nondum divinæ religionis,

gionis, non humani officij ratio colebatur: nemo legitimas viderat nuptias: non certos quisq; inſpexerat liberos: non jus æquabile quid utilitatis haberet, acceperat. Ita propter errorem atq; inſcitiam cæca ac temeraria dominatrix, animi cupiditas, ad ſe explendam viribus corporis abutebatur, pernicioſiſſimis ſatellitibus. Quo tempore quidam magnus videlicet vir & ſapiens cognovit, quæ materia eſſet & quanta ad maximas res oportunitas animis ineſſet hominum, ſi quis eam poſſit elicere, & præcipiendo meliorem reddere: qui diſperſos homines, in agris & in tectis ſylveſtribus abditos, ratione quâdam compulit in unum locum & congregavit, & eos in unamquamq; rem inducens utilem atque honeſtam, primò propter inſolentiam reclamantes, deindè propter rationem ſtudioſiùs audientes, ex feris & immanibus mites reddidit & manſuetos. Hæc priſci illi: quos ita ſenſiſſe, teſtatur Poëta Lyricorum Princeps, cum canit:

Sylveſtres homines, ſacer, interpresq; Deorum,
Cædibus & victu fœdo deterruit, Orpheus:
Dictus ob hoc lenire tygres, rapidosq; leones.
Dictus & Amphion, Thebanæ conditor arcis,
Saxa movere ſono teſtudinis, & prece blandâ
Ducere quo vellet. Hæc ille.

Sapientiſſimus a. divinusquè vir Plato in Protagorâ ſcripſit, Jovem humanæ ſaluti conſulentem, ſtatim poſt primos creatos homines Mercurium miſiſſe, pudorem

dorem & juſtitiam hominum cœtibus illaturum, ut duo hæc civitates ornarent, devincirentq́; & mutuâ benevolentiâ cives conciliarent. Per Mercurium enim hanc ipſam noſtram, de qua agimus, dicendi vim ſignificatam veteribus fuiſſe, lippis, quod dicitur, & tonſoribus notum eſt. O eloquentiæ vim incomparabilem! tuo beneficio homines ab errore ad rationem, ab ignorantiâ ad eruditionem, à crudelitate ad humanitatem, ex tenebris deniq; ad lucem perducuntur. tuo beneficio, ij, qui patientes tibi præbent aures, de rebus optimis erudiuntur: tuo beneficio, hi, qui Oratori dant operam, non ſolum maximâ delectatione, quam ex cognitione rerum eximiarum capiunt, perfunduntur; ſed ſimul quoq; à cupiditatibus revocantur, & ad virtutum ſtudia impelluntur: ut veriſsimè à Seneca dictum ſit: eum, qui Eloquentiæ ornamentis ſe inſtruxit, tribus modis homines aggredi: aures penetrando, oculos demulcendo, animos invadendo. O Eloquentiæ vim incredibilem, quæ tantum in animis hominum potes, quantum vis nulla poteſt! An non enim, Auditores, corpori vis adhiberi poteſt, animo autem non poteſt? aſt Eloquentia in animis hominum dominatur, quæq; honeſta atq; utilia ſunt, ea non facere modò, ſed & velle eoſdem cogit. ita audientium animos invadit, demulcet, pe-

 netrat.

Digitized by Google

netrat. Age verò urbibus conſtitutis inq; diſciplinam hominibus redactis, annè ad quid amplius conducit Eloquentia? Ibi verò primum ipſius virtus ſplendeſcere incipit. Si enim ingreſſi fuerimus curiam, judicia, tribunalia, videbimus utiq; ibidem regnum quaſi exercere Eloquentiam. Sunt in Republ. facinoroſi & mali, quibus nil ſacrum nil ſanctum eſt, quibus injuriam facere alijs nequicquam eſt religio, qui bonos ſupprimunt, innocentes affligunt: ecce tibi Eloquentiã, quæ ulcera & peſtes ejuſmodi reipubl. ad Judicum ſubſellia, obtorto quaſi collo, trahit, & meritam pœnam ab ipſis poſcit. rurſus alij boni & innocentes, per calumniam, maximorum criminum rei aguntur, potentiorum invidiâ & odio prægravantur: ecce tibi iterum Eloquentiam, quæ in judicio defendendos illos ſuſcipit, ipſorum cauſam agit, judici innocentiam eorundem demonſtrat, ipſosq; tandem ad tranquillitatis & ſecuritatis portum lætos perducit. Ac certè, Auditores, cujus hoc ipſum eſſet alterius alicujus munus, quam aut ipſius Eloquentiæ, aut eloquentis? quo quidem nomine ſolus ornandus eſt is, qui ſcelus fraudemq; nocentis poteſt dicendo ſubjicere odio civium, ſupplicioq; conſtringere: innocentem ſupplicijs eripere. Sextus Roſcius Amerinus, parente per vim & injuriam miſerè occiſo, domo & laribus pater-

paternis ejectus, patrimonio exutus, omnibus bonis ſpoliatus, fugiens latronum tela ac minas, Judicum ſententijs occidendus ac jugulandus tradebatur, & quod omnium indigniſſimum erat, tradebatur ab ipſo Chryſogono homine nequiſſimo, qui cædis admiſſæ cum complicibus ſuis reus erat, qui ut divitijs affluebat, ità potentià, gratià, aſtutià valebat plurimum. Et jam eò rem adduxerat Chryſogonus, ut S. Roſcius odio & ſuſpicione Judicum premeretur, ac ſi paternæ necis autor fuiſſet: quæ duo ad condemnandum reum multum poſſunt. Quid tum putatis miſero homini ante oculos obverſatum fuiſſe aliud, niſi virgas ſanguineas, & culeum cui inſueretur? In hac acie novaculæ conſtituto Roſcio M. Tullius, oratorum quotquot unquam fuerunt præſtantiſſimus, opem tulit, eumq́ʒ, divinà Eloquentiæ vi, præſenti capitis periculo exemit, calumniatoremq́ʒ iniquiſſimum convicit. Idem ille Cicero Verrem, monſtrum hominis, non hominem, ſcelus ipſum, non ſceleſtum, quiq́ʒ, ut ipſe ait, repentè è veſtigio, ex homine, tanquā aliquo Circéo poculo, factus eſt verres: hunc Verrem Cicero ſuis orationibus ita inſectatus eſt, vitia ipſius in publicum produxit, tàm graviter ipſum accuſavit, ut adhuc hodiè malis & facinoroſis hominibus Verrinæ iſtæ actiones meritò ſint terrori. Idem ille

Cicero; eloquentiæ ſuæ fultus munimine, Catilinam compreſſit, Italiam ab incendio, civitatem à bello, templa & domos à vaſtatione, exemplo apud poſteritatem nunquam ſatis laudando, liberavit. Dies me deficeret citius, quam oratio, ſi vel unius Ciceronis, non etiam aliorum oratorum exempla laborioſè conquirere vellem: quibus vobis planum facerem, id quod jam abundè conſtare puto, eloquentiam bonis & innocentibus præſidio ſemper fuiſſe, malis & facinoroſis formidini. Illud verò ſicco pede præteriri haud decet, quantum in eloquentiâ poſitum ſit, ad continendos homines in hac civili ſocietate. Audacter dixerim: Solē è medio tollere eum, qui Eloquentiam tollit ex civitate. ut enim abſq; Sole ſi eſſet, ne unum diem ſervari naturæ ordo hic poſſet; ita vix eſt, ut reſpubl. aliqua, vel ad exiguum temporis momentum, abſq; eloquentiâ vigere aut ſubſiſtere poſſit. Quis enim noſtrum eſt, Auditores, quem lateat, ſine amicitiâ, ſine mutuis officijs, ac ſtudijs, ne quidem domum, nedum ſocietatem politicā ſalvam eſſe poſſe? at has amicitias, hæc ſtudia efficit Eloquētia. te Ciceronem teſtem appello, qui confirmas, gravem eſſe & plenā dignitatis dicendi facultatē, quæ plurimas gratias, firmiſſimas amicitias, maxima cōmoda ſæpè pepererit. te civitatem Romanam, orbis terrarum domitricem, advoco, quæ, quod ad tan-

tum

tum dignitatis faſtigium perveneris, non magis virtuti bellicæ quam eloquentiæ tuorum civium adſcribere habes: parum quippe foris armis profeciſſes, niſi domi Eloquentiâ & Sapientiâ, pulcherrimis habenis, cives in officio ipſa retinuiſſes. Ita videre eſt, Auditores, tamdiu Athenienſium civitatem floruiſſe, quamdiu virorum Eloquentium in eâ copia fuit, quorum hortationibus & monitis plebs fuit obſecuta. & Philippus, Macedonum Rex fortiſſimꝰ, dicere ſolitus eſt, ſe magis unius Demoſthenis metuere facundiam, quàm cunctas Athenienſium triremes, baliſtas, catapultas, totum deniq; apparatum bellicum. Intellexit Rex ſapientiſſimus, plus valere ad rempubl. firmandam diſertiſſimorum virorum ſalutaria conſilia, quàm armorum bellicorum copiam. Sed ut in tranquillo pacatoq; reipub. ſtatu maximus Eloquentiæ uſus eſt in civitate: ita videmus propè majorem ejus eſſe utilitatem, ubi reſpubl. ſeditionum & diſſenſionum civilium quaſi turbinibus & ventis quaſſatur. hîc etenim videre licet, quantum valeat is, qui pariter in linguâ atq; in pectore Mercurium habet facundum. Expreſſit hoc Poëtarum Princeps, his verbis:

Ac veluti magno in populo cum ſæpè coorta eſt
Seditio; ſævitq; animis ignobile vulgus:
Jamq; faces & ſaxa volant, furor arma miniſtrat.
Tum pietate gravem ac meritis ſi fortè virum quem

Conſpexêre, ſilent, arrectisq; auribus adſtant.
Ille regit dictis animos & pectora mulcet.

Hæc ille. Vos autem, Auditores, revocate vobis in memoriam Furij Camilli orationem, quâ ipſe plebem Romanam, Gallorum incurſione, in ſummas anguſtias, extremamq; paupertatem redactam, ædium conflagratione nimium gravatam, crebris Tribunorum concionibus agitatam, Deos penates patriosq; lares relinquere, migrare Vejos prohibuit: vaſtatam incendijs, ruinisq; urbem, inopem reſtaurare plebem adegit: ſeceſſionem à patribus, intentis Eloquentiæ nervis, plebi ipſi veluti inutilem diſſuaſit, atq; ita oppidum civibus, cives oppido reddidit. Ponite vobis ob oculos Menenium Agrippam, qui, cum plebs Romana bellum inteſtinum adverſus patres moviſſet, & ejus rei cauſſâ in ſacrum montem ſeceſſiſſet, à ſenatu ad plebem Orator miſſus, poſtquam in caſtra venerat, ſolius eloquentiæ ope exorator factus eſt, propoſitâq; rudi plebi fabulâ, de diſſenſione membrorum humani corporis, hoc effecit, ut plebs cum patribus viciſſim in gratiam rediret. Finxerunt veteres Galli Herculem monſtrorum variorum domitorem, ſenem, calvum, rugoſum, leonis exuvijs indutum, tenentem clavam dextrâ, levâ arcum, pharetrâ de humeris ſuſpensâ: ex ore catenulas extremo linguæ apici annexas habentem, quibus magnam hominum turbam, auri-

auribus ſuſpenſam, ad ſe, non repugnantem, ſed alacrem pertraheret. Quid ſi removeamus hoc involucrum fabulæ, detegamusq; rem ipſam? Hercules ille Orator eſt eloquio potens: huic cum beſtiâ multorum capitum, cum plebe inſanâ & furioſâ, cum vitijs, cum ſceleratis, non alijs, quàm Eloquentiæ armis, depugnandum eſt. vis dicendi ipſi clava eſt; argumenta tela ſunt & lanceæ, quibus reluctantes ferit ſauciatq;: catenulæ ex ore prominentes ſummisq; auribus circumſtantium innexæ, ſunt ſumma illa ſermonis elegantia & pulchritudo, quæ hominibus dulciter optima queq; perſuadet, eosq; in ſuas partes pertrahit. cani, rugæ, ſenium, quid aliud denotant, niſi quod rarò juveni hæc felicitas contingat, & quod in oratore multarum rerum uſus & experientia requiratur. Sed ne plura in hanc ſententiam dicam, quod utiq; facile mihi eſſet, veſtra facit, Auditores, humanitas, quâ abuti nec poſſum, nec volo. Illud adhuc pauliſper apud animos veſtros, vobiſcum, quæſo perpendite quantum decus homini conciliet eloquentia, quam laudem, quam gloriam, quantam deniq; admirationem; ex multis millibus unum eſſe, qui in frequenti coronâ civium ſolus accommodatè, appoſitèq; verba facere poſſit? Duæ ſunt artes, inquit Tullius, quæ poſſunt locare homines in ampliſſimo gradu dignitatis: una

una Imperatoris, altera oratoris boni: ab hoc enim pacis ornamenta retinentur: ab illo belli pericula repelluntur. Nec magis hæc dicit, quàm ſuo nobis exemplo probat. Ipſe homo novus, ſolâ dicendi facultate, ad ſummum in Republ. Rom. dignitatis apicem conſcendit: immortalem nominis ſui memoriam, ſolâ & unicâ hâc benedicendi peritiâ ſibi comparavit. Idem & ante Ciceronis & poſt ejus tempora, & alij plures fecerunt, eâdemq; viâ ad honoris & dignitatis templum graſſati ſunt: quos percenſere omnes, labor eſſet; audire, non uſq; adeò jucundum: quare lubens huic muneri ſuperſedere malo. Tanta enim eſt utilitatum Eloquentiæ magnitudo, ut quocunq; tandem mentis noſtræ converterimus aciem, videamus hanc ipſam, & propemodum attingamus. Ecquæ enim vitæ eſt pars, in quam non hæc largiter fructus ſuos diffundat? absq; Eloquentiâ ſi eſſet, jaceret divinus cultus, jaceret religio: non eſſent, qui publicè populum de ſuggeſtu docerent: Eccleſia Chriſti, opinione citius, collaberetur; templa deſolarentur; ſcholæ, virtutis ſeminaria, corruerent; curia, tribunalia, forum ipſum deſertum atq; incultum conſpiceretur: imò & vita communis plurimis ijsq; egregijs utilitatibus careret. O fructus immenſos, ex Eloquentiæ theſauro in privatorum uſus, ceu ex publico fonte per canales certiſſimos, profluen-

ſluentes! Quare, Auditores, cum tanta ſit Eloquentiæ dignitas, tanta majeſtas, ut vix ulla alia major eſſe poſſit: cum tanta ſit Eloquentiæ neceſſitas, ut ſine hac nullo modo viri politici nomen quiſpiam tueri poſſit: cum deniq; tanta ſit Eloquentiæ utilitas, ut illa ſe in omnes vitæ humanæ partes, quàm largiſſimè diffundat: nemo, ut ſpero, fuerit, qui amplius de eo dubitet, num Eloquentiæ ſit ſtudendum; ſed potius omnes firmiter perſuaſum habebunt, optimè locari hanc operam, quæ illius ſtudio impenditur. Faciamus itaq;, quod hactenus fecimus, commilitones, & ſtrenuè in hoc Eloquentiæ ſtudio & ſtadio pergamus, omnesq; ingenij vires, omnes nervos, omne animi robur huc intendamus, ut & pectus artibus bonis excultum, & linguam dicendi peritiâ perpolitam habeamus. Ita nos ſpes pulcherrima fovebit, pulcherrimo hoc Eloquentiæ ſtudio perfecto, poſſe etiam Rempubl. in partibus ſuis gubernandam, nobis concredi: poſſeq;, Dei immortalis beneficio, à nobis quamplurimas in Rempubl. Eccleſiaſticam & civilem utilitates, maxima commoda proficiſci.

DIXI.

BENEVOLO LECTORI S. D.

JOANNES SIMONIUS M.

SEMPER in omnibus benè conſtitutis Rebuſpublicis dicendi ſtudium ab Adoleſcentibus fuit ſummoperè excultum. Ac quidem cum ſuperiorum ſeculorum hiſtorias memoria repetimus, negare non poſſumus, in ipſo orbis terrarum imperij quondam domicilio, in urbe Roma, adoleſcentes, ſummo loco natos, tantò ſe in eloquentiæ palæſtra exercuiſſe diligentius, quantò ſe majorem futuræ dignitatis ſcirent ſpem ſuis afferre: idq; feciſſe eos conſtat, non tantum intra privatos parietes, in aliquo Tuſculano, ſed pro roſtris, ex ornatiſsimo illo ad dicendum loco. In ipſa autem Græciæ Græcia, Athenis, in quibus ſumma dicendi vis & inventa & perfecta eſt, in hac ipſa civitate ita profectò eloquentiæ ſtudia viguerunt, ut nemo ferè laudis cupidus adoleſcens eſſet, qui non ſibi ad dicendum omni ſtudio enitendum putaret. Etſi verò major fortè fuit Adoleſcentulorum utriuſq; gentis & Græcæ & Romanæ in excolenda eloquentia felicitas, magisq; laudandum ipſorum ſtudium quis dicat, quàm noſtrorum hominum & temporum: tamen non eſt, cur apud nos quoq; eorum, qui aliquid operæ in dicendi exercitatione ponunt, ſpes infringatur aut ſangueſcat induſtria. Carum & Myſorum adipale dictionis genus Græci improbarunt, Athenienſes funditus repudiaverunt, quorũ ſemper, Tullio teſte fuit prudens, ſincerumq; judicium nihil ut poſſent incorruptum audire. Et tamen in Oratore civitatis ipſorum præſtantiſsimo Æſchines tam multa, & quidem in

illa

illa pro Cteſiphonte oratione longè optima, reprehendit, ut Æſchini ne Demoſthenes quidem videatur Atticè dicere. Nempe illi hominum nationi, qui, niſi quod ipſi faciunt, nihil rectum putant, ne Mercurius quidem ſatisfacere queat. Quare horum cauſſa nequaquam eſt Adoleſcentibus bonis & ingenuis dicendi palæſtra deſerenda. Nec verò tardari ſe iidem patientur aut deterreri, ideò, quod vident ſe non poſſe auditorum exſpectationem ſuſtinere ſtatim, atq; dicendi ſtudium excolere occipiunt. Par eſt enim omnes omnia experiri, qui res magnas & maximoperè expetendas concupiunt. Quæ cum ita ſint, laudanda eſt eorum induſtria, qui prima ſequentes honeſtum ducunt in ſecundis vel tertijs vel etiam quartis conſiſtere. In eo prima ſequentium numero cum ſit ingenuus & literis humanioribus ornatus Adoleſcens FRIDERICUS, CL. Conſultiſsimi atq; ampliſsimi Viri, Dni ALBERTI, JCTI: & Anteceſſoris in hac Academia, & Illuſtriſsimorum Ducum Megapolitanorum Conſiliarij, Filius, HEINIUS; meritò honeſtiſsimos ipſius conatus omnes honeſti & boni approbant. Conſcripſit ille declamationem quandam de dicto celebri, quo affirmatur HONORIBUS MUTARI MORES. Eam cras Deo volente, hora 10, cum cæteris diebus extraordinarijs auditoria diſputationibus calcant; in Archeo Collegij Philoſophici boreali, non tàm ſuâ voluntate, quàm Patris optimi judicio inductus recitabit. Ad hunc perbenignè audiendum, ut omnes omnium ordinum hujus Academiæ Cives hora & loco, quæ paullò ante diximus, quæ eſt ipſorum inſignis & in multos alios teſtata humanitas, convenire non gravventur: eſt quod eos reverénter rogem & orem. P. P. Roſtochij a. d. 22. Martij Anno 1615.

De Bono Peregrinationis.

Pronunciata eſt à Fabiano ab Oſtavv, equite Pruſſiaco, 10. Junij Anno 1615.

Quod olim à veteribus, quod à noſtris majoribꝰ, atq; hodiè etiam à viris præclaris ac ſapientibꝰ rectè ac ſapienter dictum ſit, varietatem delectare: id nos, Auditores, in tota vita atq; adeò dictis & factis noſtris omnibus & experimur non rarò, & videmus ſæpiſſimè. Cum enim homo in perpetua quiete vivere minimè poſſit, ſed naturaliter motu, qui in dictis & factis conſiſtit, quoad ei vitæ hujus uſura frui conceditur, gaudeat; nemo noſtrum, mea quidem ſententia, inficiabitur, ſumma ſe voluptate lætitiaq; affici, ſi vel in privato conventu cum privata aguntur, placido ac familiari ſermone; vel in publico conſeſſu, cum publica tractantur, concinna, ſplendida ac gravi oratione, cujusq; tamen loci ac temporis ratione habita, de rebus varijs, ijsq; vel familiaribus vel publicis rectè & eleganter conferre ac perorare ipſe poſſit, vel alium perorantem audiat. Ac certè, ſicuti hoc, quod de ſuavitate ſermonis dicitur, concedere quilibet ſanus non renuit: ita etiam ex veritate actionum vel parem vel etiam majorem proficiſci voluptatem facilè affirmabit. Nam quid quæſo homini, præcipuè excellenti ingenio prædito, aut jucundius

Digitized by Google

dius, aut ſuavius accidere poſſet: quàm ſi motu divino ductus, varijs actionibus ſecundum virtutem editis, ſiq; ingenio ſcientia, corpore uſu, utroq; variarum rerum experientia imbutis ac corroboratis, vitam ſuam beatiorem, & reipublicæ utiliorem reddere queat. Equidem ad hujus rei ſufficientem demonſtrationem, cæterarum actionum humanarum jucunditate, ſuavitate & utilitatum infinito numero præteritis: unicam Peregrinationem, &, quæ ex ea proveniunt, jucunditates, ampliſſimasq; utilitates, hoc tempore pro ingenij viribus explicare, ab adverſariorum injurijs, qui peregrinationes falſis ex cauſis damnare, &, quaſi nihil ad reipublicæ conſervationem utilitatis afferant, traducere non erubeſcunt, quantum potero, vindicare: quodq; neceſſariæ ſint, ac minimè intermittendæ, breviter demonſtrare ſtudebo. Vos verò, Auditores, ne miremini, quod ego, qui peregrinationibus operam nunquam dedi, imò verò è patrijs laribus vix emerſi, in publicum hunc conſeſſum virorum clariſſimorum, juvenumq; eximiorum, ad dicendum de Peregrinationis præſtantia veniam. licet enim ejus vel dulcedinem, vel etiam moleſtiam minimè deguſtaverim, ac propterea nullius voluptatis fructusq; ex ea manantis compos factus ſim: nihilominus tamen, quia è verborum

 quoq;

quoq; vario uſu, æquè ac ex ipſis actionibus haud vulgaris oritur delectatio: egoq; non oſtentationis gratia, ſed potius dulcedine atq; amore peregrinationum captus, exercitij ergò, hanc dicendi provinciam in me ſuſcepi: confido, Auditores, facilè me apud vos, quorum mihi humanitas perſpecta ſatis eſt, veniam inventurum, atq; ea quæ maximè in votis habeo, benevolentiam nempe ac favorem à vobis conſecuturum. Ut ergò à Lipſij, tum eruditione, tum experientiæ uſu quondam præſtantiſſimi viri, elogio potiſſimum exordiar: is non præclarè ſolum atq; eleganter, ſed verè etiam ac ſapientiſſimè dixit: humiles & plebeias animas domi reſidere & adfixas eſſe ſuæ terræ; illam divinorem eſſe, quæ cœlos imitatur & gaudet motu. Etenim nihil veriſimilius, aut etiam verò verius dici unquam poteſt, quàm cum eos, qui peregrinationibus ſeſe dedunt, divino quodam afflatu motuq; excitari, regi atq; duci affirmamus. Peregrinati ſunt, tot viri ſapientes, tot viri potentes, Imperatores, Reges, atq; Principes: peregrinatus eſt, & maximam terrarum partem peragravit, vir divinus nè potius an humanus? Alexander Magnus, atq; ita peragravit, ut nominis ſui immortalitatem poſt ſe relinqueret. peregrinatus eſt, ſeq; Alexandro adjunxit Anthyrius, primus Dux Megapolitanus, qui poſtquam peregrinatio-

nationum perſenſerat ſuavitatem, uſq; ad mortem Alexandri ſequi eundem non dubitavit. Peregrinatus porrò eſt Julius Cæſar vir atq; heros præſtantiſſimus: vidit hic Græciam, Thraciam, atq; Aſiæ oram: hic in Ægyptum profectus eſt, antiquitatis cognoſcendæ gratia, ipſasq́; Armenias perluſtravit. Quis verò eſt, Auditores, qui hoſce viros, divinitus excitatos, divinis ingenijs præditos, divina ope atq; auxilio, in rebus magnis, arduis, & memorabilibus perficiendis, ſuffultos non affirmaret? Quorum ille exiguo militum numero, facta mirabilia & ferè incredibilia edidit, maximam terrarum partem duodecim annis ſub poteſtatem ſuam ſubegit, tot civitates ſplendidas, tot Reges potentiſſimos ac ferè invictiſſimos expugnavit; Thebas evertit, Tyrum & Gazam, & urbes alias quàm plurimas oppreſſit: Darium Perſarum Regem potentiſſimum fugavit ac profligavit. Anthyrius verò, cujus virtutes ab Alexandri virtute, fortitudine atq; prudentia haud diſcrepant, bella dura, gravia & aſpera ſub Alexandro geſſit: varia vidit, varia expertus eſt, urbem deinde Megapolim, à qua tota hæc regio nomen deducit ſuum, ut fama eſt, condidit, formavit, munivit, multa quæ tum ad neceſſitatem atq; utilitatem, tum ad dignitatem hujus regionis ſpectarunt effecit atq;

præ-

Digitized by Google

præſtitit. Quod ſi Philoſophos, ſapientiſsimos viros, ſi Legumlatores prudentiſsimos inſpexerimus, infinitos ferè, qui longè latèq; peregrinati ſunt, inveniemus: Lycurgum in Cretam, Græciam atq; Ægyptum: Pythagoram in Perſiam: Platonem in Italiam & Ægyptum profectos videbimus: Ciceronem primò in Græciam, poſtea in Aſiam ſe contuliſſe: deinde Rhodum trajeciſſe animadvertemus: Socratem, Ariſtotelem, Xenocratem, Theophraſtum, Zenonem, Antiochum, Chryſippum, Poſſidonium, Antipatrem, & multos alios perpetuis fermè peregrinationibus vacaſſe cernemus. Quorum ſi nos virorum fortiſsimorum vitam virtutesq; conſideraverimus, haud fieri aliter poteſt, quàm ut eos mundi quædam lumina eaq; divinitus excitata appellemus; nos etiam, ſi rectè eorum facta ſequeremur, beatos judicemus. Cum enim propter ingenij ſtupiditatem, mentis hebetudinem, judicijq; tenuitatem, nihil vel parum in ſtudijs humanioribus, in artibus, cæterisq; ſcientijs divinioribus percipere, nihil deniq; actionum bonarum edere à nobis ipſis poſsimus: viros doctos atq; virtute præditos quærere: eosq; imitari neceſſe habemus: hi ſint vitæ noſtræ quaſi quoddam ſpeculum: hi ſint norma, cui omnes conatus actionesvè noſtras applicemus. Quia ergo hi, quos enumeravimus, tàm excel-

excellentes, tàm prudentes viri, cum omne ingenium, quantacunq; illud naturâ ſit atq; indole, anguſtijs tamen domeſticis incluſum torpeſcere: omnem autem animi hebetudinem peregrinationum curriculis efferveſcere animadverterent: his cauſis moti peregrinati ſint: nobis, Auditores, ad veſtrum enim tribunal provoco, quid faciendum putabitis? Quod ſi tamen virorum clariſſimorum exempla commovere nos minimè poſſent; utilitates ſanè ex Peregrinatione manantes, omnibus gratæ, movere nos debebant: quippe cum tantæ ſint, ut vix ulla alia ex re majores publicè privatimq; ſint ſperandæ. Nos; cum omnes enarrare difficile, imò de eorum genere ſit, quæ fieri non poſſunt; præcipuas tamen enarrabimus. In virtutibus earumq; actione omnes fere ſapientes ſummum, quod homini hac in vita contingere poteſt, bonum collocarunt. An non verò, ſi paulò altius Peregrinationes conſideraverimus, maximoperè eas peregrinatorem ad virtutes informare, dicemus, profitebimurq;? Sit prima quæ & præcipua eſt, & ut primo ponatur loco digniſſima, Pietas; quis, Auditores, ita extremè impius reperiretur, quem tot pericula, tot calamitates, tot labores, quæ terra mariq; peregrinantibus accidere ſolent, ad D E I *Omnipotentis timorem, celebrationem, invocationem laudemq;*

non exhortarentur atq; excitarent? quis adeò improbus, qui propter latronum immanitatem, ferarum ferocitatem, caſuum varietatem, fortunæ inconſtantiam, tempeſtatum, ac fluctuum ſævitiam, maris infidelitatem, perpetuis periculis obnoxius, quæ absq; divina ope evitari nequeunt, ad ardentem nominis divini invocationem, quæ ad ſalutem magnum ſemper momentum pijs afferre ſolet, confugere, auxiliūq; inde implorare non compelleretur? Anacharſis cuidam percontati, utrum arbitraretur, plures eſſe mortuos quàm vivos, reſpondit: navigantes in utro numero ponis? dubitans, an hi eſſent intra vivos habendi, quorum vita undarum ac ventorum arbitrio commiſſa eſt. & Juvenalis Sat. 12. quatuor ſolummodò aut ſeptem digitis navigantes à morte remotos eſſe cenſet: dum ait.

I nunc & ventis animum committe, dolato
Confiſus ligno: digitis à morte remotus
Quatuor aut ſeptem, ſi ſit latiſsima tæda.

Jam verò, Auditores, putatisnè, poſſe reperiri quempiam tum à ſeipſo, tum à D E O *ita alienum, ut hæc tanta pericula contemnere, tempeſtates ſpernere, ut pelagi truculentiam deſpicere, mortem tandem ipſam parvi pendere queat? imo verò potius pertimeſcere mortem humanum eſt: nec erit quis natura, ut opinor, adeò belluina, qui tantis ſubjectus periculis, qui*

qui ab ipſa morte quatuor tantum digitis remotus, Deum teroptimum maximum non invocet, inq́ʒ ejus curam atqʒ protectionem corpus animumq́ʒ commendet ſuum. Quod ſi ad cætera progrediamur, quis adeò erit mollis, aut effeminatus, quem tempeſtates, quem æſtus Solis, quem frigora, nives, pluviæ, vigiliæ, ſaxea pulvinaria, itineris moleſtiæ & alia id genus innumerabilia, fortiorem, aut animoſiorem, non efficerent? quis adeò laſcivus aut intemperans, quem damna atqʒ pericula, ex hiſce vitijs maximè in peregrinatione orta, cautiorem atqʒ temperantiorem non redderent? quis adeò parcus atqʒ avarus, qui cum in peregrinatione perſentiſcat, quàm miſerrimè egentes vivere cogantur, quantumvè ijs hominum proſit beneficentia, in alios poſtmodum liberalitatem exercere, non addiſcat? quis adeò moroſus aut auſterus, aut, iracundus, quem affabilitas, manſuetudo, aut placabilitas hoſpitum, comitum, & ſociorum ad manſuetudinem, humanitatemq́ʒ non invitarent? quis adeò iniquus atqʒ injuſtus, quem tot æqualitatis, tot juſtitiæ exempla paſſim occurrentia ad æquitatem atqʒ juſtitiam non converterent? quis adeò ſordidus atqʒ rudis, quem aliarum gentium in cultu atqʒ veſtitu mundicies, quem laudabilis in actionibus & geſtibus elegantia atqʒ comitas, politiorem non efficerent? quis

deniq; tam ferox atq; indomitus, qui hoc ipſo, quod in peregrinis locis, ab ignotis omnia accipienda; omnia quæ videnda, quæ audienda, quæ comparanda veniunt, ab ignotis impetranda ſunt, ad hominum amicitiam ſibi conciliandam & firmiter tenendam non compelleretur? Vultu enim feroci atq; ore minaci ſi quis impetrare quippiam voluerit: nihil accipiet: contra, ſi humaniter, leniter, iiſq; quibus decet verbis vel rogaverit, vel petiverit; & ad reſpondendum faciles & ad dandum promtos, vel hoſtes etiam reperiet: ſiquidem ſicuti ſuperbè ſi interrogantur homines, reſpondere renuunt, ita juſtè interrogati, facilè tacere nequeunt: quippe cum etiam ſaxa, nemora, & aliæ res inanimatæ juſtè petitæ, reſpondere homini more ſuo ſoleant, juxta illud Auſonij,

Reſpondent & ſaxa homini; percuſſus ab antris
Sermo redit: reboat nemorum vocalis imago:
Cymbala dant flicta ſonitum, dant pulpita ſaltu
Tacta pedum; tentis reboant cava tympana tergis.

Etenim prudentiam, quæ cæterarum virtutum princeps ſapientibus viſa eſt, viator ſibi Peregrinationibus acquirit: ſub qua ſi quis aſtutiam nos intelligere autumet, is ſciat, nobis hic eſſe Prudentiam, quæ viam atq; normam nobis oſtendit, quâ ratione conſultare atq; agere debeamus ea, quæ in univerſa vita noſtra, tum privata, tum publica, tàm nobis ipſis quàm

quàm alijs, bona vel mala eſſe videantur. Hanc ergò prudentiam peregrinatio ſuppeditat: ſiquidem qui peregrinationibus vacant, cum varia luſtrant loca; viros doctos atq; prudentes offendunt quàm plurimos, quibuſcum vivere, quibuſcum converſari, & de rebus varijs vitæ utilibus conferre, diſſerere, atq; ita judicium corroborare poſſunt. Ac certè nulla res reperiri poteſt, quæ magis animos honeſtos imbuat, dubios confirmet, inq; pravum inclinantes ad rectam viam revocet, quàm cum bonis doctisq; converſatio. Sicuti is, qui in Solem venit, licet non in hoc venerit, ut coloretur; coloratur tamen: ita qui cum ſapiente conſuetudinem habent, etiamſi non hoc agatur, tamen redduntur meliores. Neq; verò eſt parva vis prudentiæ, quod qui peregrinantur neceſſe habeant, ut parcè loquantur, ut nihil temerè incipiant, ut conſilia ſua celent, ut paucis fidant, omnium vitæ atq; moribus ſeſe ſine crimine applicent, cuncta intempeſtivè ac curiosè ne inquirant, in pecunia tandem expendenda modum obſervent: quæ omnia uti prudentem eum eſſe oſtendunt, à quo rectè fiunt: ita quoq; prudentem eum fore monſtrant, qui facere ea atq; obſervare conatur. Illud verò vel maximè ad prudentiam comparandam facit, quod his, qui rectè peregrinari volunt, incumbit; ut quam primum in

Digitized by Google

regionem aut civitatem quandam perveniunt, modeſtè in reipublicæ ſtatum, inſtituta, mores atq; leges, tum Eccleſiaſticas, tum forenſes inquirant; loca publica, templa, theatra atq; curias inſpiciant, armamentaria atq; bibliothecas perluſtrent; quæ alias utilia & notatu digna annotent; inutilia tandem reſpuant, atq; negligant. Nec ferit hanc noſtram ſententiam adverſariorũ voculatio, qui dicunt: peregrinatione ad prudentiam comparandam vel propterea opus non eſſe, quod omnia, quæ foris aguntur, ſcriptis ſint comprehenſa. Licet enim fateri oporteat, eſſe ſcripta quàm plurima: tamen, quia fieri non poteſt, ut omnia ſcriptis explicentur; multa quoq; foris inveniantur, quæ in libris non ſunt; certior etiam ſit eorum cognitio, quæ ipſi vidimus, quàm quæ alijs referentibus & diverſè exponentibus, accepimus: peregrinatio minimè negligenda erit. Jam verò ex itinere reverſum atq; hiſce virtutibus informatum pegrinatorem in rempublicam introducamus, & quænam ex Pietate, quæ ex Fortitudine, Temperantia, Liberalitate, Manſuetudine, quæ ex juſtitia prudentiaq; hucusq; peregrinantis, jam verò in certa aliqua republica conſtituti, utilitates ad rempublicam emanare queant, videamus. Et quidem ut inde ordiamur, hic noſter, quia ſe divinitus in itinere ſervatum

tum gaudet, ſi verè pius ſit, nihil intermittet eorum, quæ ad Pietatem & religionis cultum, ornandum augendumq́ pertineant. quo ipſo efficiet, ut optimum Reſpubl., in qua eſt, munimentum, habeat, vinculumq́ indiſſolubile, quo omnes inter ſe cives conſociati contineantur. Fortitudinem verò ita introducet, ut nihil urbi deeſſe queat, vel in laboribus pro patriæ ſalute ſuſcipiendis, vel in adeundis pro eadem periculis: cum nullum ſit dubium, exemplo hujus viri generoſos excitatum iri cives, ut omnia adverſa, reipubl. cauſſâ, contemnant ac perferant. Quantū autem vel in uno fortitudinis laude conſpicuo viro præſidij ſit; docuit Ageſilaus Dux Lacedæmoniorum optimus. hic cum apud Mantinæam fortiſſimè pugnaretur, ſuos admonuit, ut, quia ſoli viri fortes victoriarum cauſæ ſint, cæteris miſſis omnibus, in unum Epaminōdam, virum fortiſſimum, vim prælij intenderent. ſi enim, inquit, Epaminondam proſtraveritis, cæteri Thebani amiſſo duce & belli capite, omnem vim, omne robur atq; animum amittent, nobisq́ palmam porrigent. hoc conſilium quantum valuerit, ipſe eventus docuit. Nam cum ad Thebanos victoria ſeſe inclinaret: Epaminondas etiam circumire, ſuos ad fortiter pugnandum adhortari, qui fugiſſent à fuga revocare non intermitteret: Lacedæmonius quiſpiam

vulnus

vulnus ei inflixit, quod cum tantum eſſet, ut Epaminondam in caſtra deferre milites cogerentur, facilè Spartani reliquos perturbatos ſuperare atque fugare potuerunt. Simile exemplum, dignum quod hic narretur, in Ungaria, Sigiſmundi imperatoris temporibus, accidit. is enim anno milleſimo quadringenteſimo triceſimo tertio, Duce Alberto Auſtriaco, exercitum contra Turcas mittebat. hic exercitus ad pugnam cum ventum eſt, hoſtium multitudine obrutus, infeliciter pugnabat, imò ita pugnabet, ut brevi in fugam converteretur. Quidam ergo Chriſtianorum, vir conſtanti animo, fugientes revocare, ſuo exemplo præire, hoſtes heroico facto trucidare, ſignum in terram projectum erigere cepit, atq; hoc conſecutus eſt, ut ſuos à fuga ad prælium revocaret: hoſtibus victoriam eriperet, ſuos ac patriam ſalvaret. Hujuſmodi ergo fortes ut in ſua Republ. exiſtant, hic noſter curabit: qui & id aget, ut ſubditi ſtudeant Temperantiæ, quæ una homines tum ad privata tum ad publica munera ſuſcipienda promtos atq; paratos efficit: quæ ſanitatem conſervat; opes, maxima reipublicæ adminicula, auget: diſsidia non facile admittit: mala tandem innumerabilia, quæ ex intemperantia libidine atq; luxu in urbibus proveniunt, repellit. Porrò in civili ſocietate alios pau-

pertate

pertate premi, alios divitiarum copia affluere videmus: atq; hinc inæqualitatē, ex hac verò oriri ſimultates, odia, ſeditiones, non rarò etiam reipubl. interitum. Hanc ergo diſſimilitudinem optimâ quadam inter pauperes & divites excitata harmonia conciliabit hic noſter, ut eos, quibus abundè ſunt omnia, ad cōmunicationem quandam opum, & hos qui parum poſſunt divitijs, ad officiorum præſtationem inducat: atq; ipſis ad hanc rem facem liberalitatis & beneficentiæ præferat. Plurimum autem ad ſalutem urbis hæc, quæ dixi, poſſe, experientia teſtatur. Parit enim hæc communicatio in civitatibus concordiam, & amicitiam. At amicos Micipſa regni præſidia dicere eſt ſolitus: & Alexander Magnus, interrogatus à quopiam, ubi theſauros haberet ſuos, in his reſpondit: amicos oſtendens. Poſſem plura in eam ſententiam adducere: niſi his confiderem probatum, ex peregrinationibus liberalitatem, ex liberalitate verò ad rempub: maximam promanare utilitatem. idemq; de Manſuetudine affirmamus; maximè eam prodeſſe rebuſp., ac tum præcipuè, ſi in imperantibus inveniatur. ſiquidem ſi imperator cum Dario Xerxis patre, erga ſubditos: ſi cum Auguſto Cæſare, erga delinquentes: ſi cum Philippo, erga aliorum Imperatorum, Regum, Principum, ac civitatum

legatos: ſi cum Scipione ac Julio Cæſare, erga hoſtes: ſi cum Alexandro magno erga victos: ſi porrò erga viros bonos, cum Sigiſmundo Imperatore; qui dicere ſolitus eſt, eos Reges beatos eſſe, qui ejectis ex aula ſua hominibus ſuperbis, viros, manſuetudinis & miſericordiæ cultores in curia aſſeſſores, haberent: ſi inquam cum his viris ſapientiſſimis, potentiſſimisq́; fecerit Magiſtratus: ſubditorum amorem ſibi acquiret: aliorum benevolentiam conciliabit; hoſtium ſævitiam ſedabit, victos ab omni metu, atq; rebellione liberabit, ad obſequiũ adiget: viros bonos, qui imperij fulcra ſunt, ſibi devinctos reddet: tranquillè ac beatè vivet. Sed juſtitia, ex qua unica, de Ciceronis ſententia, viri boni appellantur, manſuetudini rectè jungitur. Manſuetudo enim, niſi juſtitiâ temperetur, nimiam ſubditis concedit licentiam, & ad omnis generis ſcelera ac flagitia aperit feneſtram: ita ut vel hic maximè verum appareat, quod Plato dicere ſolitus eſt, omnem eam virtutem, quæ à juſtitia remota eſt, virtutem haud eſſe dicendam. Juſtitia ergò magni facienda: cujus quidem cultores hic noſter in ſuam recipiet ſolos, voletq́; eſſe in illa republ. omnes: cum tot ſciat urbi illi, in qua juſtitia floret ac colitur, eſſe adjunctas, præſidij cauſſa, legiones, quot in ea ſunt cives boni & juſti. Hæc verò omnia Noſter pietate & pruden-

Digitized by Google

prudentia adminiſtrabit, reget, atq; moderabitur. Quare cum tot & tanta bona ex virtutum exercitio ad rempublicam redundent: virtutis exercitium, ex homine virtute prædito promanet: homo verò peregrinando virtute inſtruatur: quis noſtrum erit, Auditores, qui ea omnia, quæ ex Pietate, quæ ex fortitudine, quæ ex temperantia, liberalitate, manſuetudine, juſtitia, ipſa tandem prudentia proveniunt bona, peregrinationibus quaſi nutriri atq; augeri negaret? quis non potius illico rebus ſuis convaſatis, ſarcinisq; compoſitis, quà proxima ad exteras & longinquas nationes via patet, proruerет, atq; ita iter peregrinationis longè utiliſſimum ſuſciperet? præſertim cum & ſuavitas ejus tanta ſit, ut, ſimilis vix ulla alia in re reperiri poſſit. Si enim rectè Ariſtoteles dixit, nihil eſſe in intellectu, quod non prius in ſenſu extiterit: inter ſenſus verò principem locum viſus teneat, majoremq; quàm quidem alij ſenſus voluptatem excitet: quis negabit, Auditores, Peregrinationes in quibus maximè viſus regnat, mirabilem adferre oblectationem? inſignem quandam hiſtoriam aut fabulam elegantem narrare audientes, voluptate perfundimur: at hæc voluptas tanta non eſt, ut cum ea, quæ ex viſu percipitur, æquiparari poſſit: quippe cum juxta Poëtam

Segnius irritent animos demiſſa per aurem:
Quàm quæ ſunt oculis commiſſa fidelibus.

Jam in peregrinatione multa ſeſe inſignia loca videnda offerunt; multæ regiones, amœnæ ſplendidæq́; multæ urbes perluſtrandæ veniunt: quæ omnia quàm mirificè hominem oblectent, quilibet ſanus judicare facilè poterit. Ac profectò, ſi picturam elegantem & artificioſè expolitam, vel Apellis vel Xeuſidis, aſpicientes, ſuavitate nos perfundi ſentimus; quantò magis omnipotentis illius pictoris Dei optimi maximi pictura, hoc eſt loca & res, quæ illius beneficio in mundo variæ reperiuntur, mentem noſtram oblectabunt? quippe cum in illorum pictura, figura ſolum: in hujus, rés ipſæ conſiderentur. Ac, ſi unius imperij Germanici majeſtatem, in quo imperio ſunt ſeptem Electores, totidem Archiepiſcopi, quadraginta octo Epiſcopi, Duces triginta quatuor; Comites, Barones, Nobiles ferè ſine numero; Civitates liberæ, quæ ſe ipſas regunt, octuaginta octo; circuli decem, Franconiæ, Bavariæ, Auſtriæ, Sueviæ, Rheni, Germaniæ inferioris, Weſtphaliæ, Saxoniæ ſuperioris, Saxoniæ inferioris, Burgundiæ: & in eo circiter centum hominum myriades; ſi hujus, inquã, unius imperij ſtatũ, majeſtatem ſplendorem ac gubernationem, tantum auditu cognoviſſe volupe eſt: quantum exiſtimabimus ſuavitatis exiſtere ex peregrinatione, cujus beneficio, tum hoc ipſum impe-

Digitized by Google

imperium ejusq́ partes, tum etiam cætera ferè omnia orbis loca ipſis oculis perluſtrare, multas Ducum arces atq́ palatia, urbium ſplendidarum ornamenta, infinita rerum inſignium monumenta videre licet. Sed omiſſa Germania, omiſſis arcibus atq́ palatijs tum ipſius optimi maximi Imperatoris, quæ in Ungaria, Bohemia, Sileſia, Suevia & Auſtria habet quàm plurima eaq́ ampliſſima æquè ac ſplendida tùm Electorum, Archiepiſcoporum, Epiſcoporum aliorumq́ Principum aulis ferè infinitis: omiſſis Academijs florentiſſimis, omiſſis civitatibus, tum Imperialibus ac liberis, tum cæteris quæ in hoc imperio ſunt, amplis & ſplendidis: omiſſis munitionibus, auditorijs, templis, theatris, curijs, armamentarijs, bibliothecis, cæterisq́ ornamentis ac monumentis ampliſſimis: ad cætera orbis loca, regiones ac urbes dilabor. Romam itaq́, quæ merito caput orbis antiquitus dicebatur, inſpicientes, quis noſtrum erit, Auditores, qui hujus ſplendore; rerum in ea inſignium decore, non commoveretur? quis, ſi videat locum amœniſſimum in quo ſita eſt: conſideret Romæ antiquæ ruinas, templorum monumentorum, & ædificiorum quondam ampliſſimorum rudera: in admirationem non raperetur? quis ſi luſtret elegantiam portarum, quarum numerantur novendecim; pontium, quorum octo;

montium quorum ſeptem: ſi cernat Capitolium inter montes præcipuum, in quo eſt Lupæ Romulum ac Remum lactantis ſignum; Titi Veſpaſiani arcus marmoreus, victis Hieroſolymis in honorem ejus exſtructus; Alexandri Severi Imperatoris, qui apud Moguntiam perijt, monumentum, in quo ſunt ſtatuæ, columnæ, ſimulachra, templa, multæ tandem aliæ res notatu dignæ: quis, inquam, hæc ſi luſtret, voluptate non afficeretur? quis ſi videat inſignes aut magnificos aquæ ductus, à Cajo Julio Cæſare primum inchoatos, à Claudio verò peractos: intueatur portam ſanctam, quæ non niſi tempore jubilæi aperitur: contempletur Pontificis palatium magnificentiſſimum: Bibliothecam Vaticanam inſignem, libris manu ſcriptis uberrimè refertam: domum ac turrem Neronis; ex qua, juſſu ſuo incenſam, urbem ſeptem dierum ſpatio cum voluptate ſpectavit: quis, ſi cernit Trojani Imperatoris inſignem atq; ſpectabili craſſitie columnam, conſideret curiam & forum, videat templa Sanctorum celeberrima: videat templum Marianum: quis, ut uno dicam verbo, hæc omnia ſi videat, ſeſe beatum non prædicaret? Quid dicam de Venetorum urbe? habet ea armarium longè uberrimum, ubi maximus apparatus armorum rerumq; ad expeditiones maritimas pertinentium aſſervatur, & cotidie

Digitized by Google

tidie adaugetur: claſſem habet potentiſſimam triremibus, celocibus ac alijs navibus refertam: Parochias habet ſeptuaginta duas; Monaſteria ſeptuaginta quatuor; pontes partim publicos publico uſui, partim privatos ædibus ſingulorum, quas aqua alluit, ſervientes, quadringentos: templa propè infinita, duo tamen quorum alterum Divo Marco, alterum Petro dicatum præcipua: ex quibꝰ illud ſplendidiſſimum eſt habens columnas pretioſo ex marmore factas viginti ſex: habens aram pulcerrimam, habens theſaurum verè theſaurum: in quo viſuntur duodecim coronæ aureæ, æſtimationis infinitæ: duodecim thoraces pulcerrimi, ex obryzo auro facti: duo cornua Monocerotis: mitra Ducis pretioſiſſima, in cujus ſummitate eſt carbunculus infiniti valoris. In templo verò Divi Petri videre licet ejuſdem Apoſtoli cathedram; Juſtiniani monumentum marmoreum, & ſepulturas Ducum aliquot Venetorum ſplendidiſſimas. Jam de reliquis Italiæ partibus dicendum eſſet: de Patavio, urbe celeberrima, Academiâ florentiſſima; deſcribendusq; eſſet ipſius Academiæ ſtatus, deſcribenda collegia, enarrandum palatium Epiſcopi, ubi Doctores creantur: explicandus hortus Medicorum: oculis ſubijcienda curia, ubi judicia exercentur, antiquitate & ſtructura antiquiſſima, monaſterium reditibus

opu-

opulentiſſimum, tandem templa & aliæ res notatu quæ ſunt dignæ. Dicendum porrò eſſet de Bononia, in qua conſpiciuntur Academiæ auditoria numero triginta; Pontificij legati palatium longe celeberrimum; hortus Poëtarum amœniſſimus, fructibus, arboribus, fontibus, aquæ ductibus ornatus; Bibliotheca inſtructiſſima; templum in quo ſepulchrum Chriſti, itemq; omnes loci Hieroſolymitani, quorum mentio fit in hiſtoria paſſionis, repræſentantur. Dicendum itidem eſſet de Piſis, de Sena, de Neapoli, Spoleto, Ceſena, Verona, Mantua, Mediolano, Cremona, Genua, & alijs urbibus, civitatibus ac locis Italiæ pulcerrimis. Sed tempus nos ad alia vocat. Galliam ergo ſi inſpicimus: quis erit qui hujus regionis amœnitate, ſplendore ac pulchritudine majorem in modum non oblectetur? quis vel Lutetiarum, Galliarum ampliſſimæ Urbis, quingentis plateis conſtantis, inſpectione, maxima voluptate non afficeretur? quis Hiſpaniæ? quis Angliæ, & in ea Lugduni, Oxoniæ, Cantabrigiæ, & aliorum in ea urbium & locorum inſignium contemplatione non commoveretur? Quem Belgij, & in eo, Bruxellæ, Antverpiæ, Leidæ, Groningæ, Leodij, Armenij, Amſterodamæ, & aliarum, aſpectus & conſideratio, maxima ſuavitate non perfunderet? Quis Daniæ, Norvvegiæ,

Sueciæ,

Sueciæ, quis florentiſſimi ac potentiſſimi Regni Sarmatici, quis ejus ſtatus ac magnificentiæ, tum ipſius Regiæ majeſtatis tum ſenatus & ordinum Archiepiſcoporum, Epiſcoporum, Palatinorum, Caſtellaneorum, & cæterorum: quis ſi porrò progredi velit, Moſcoviæ, quis Schytiæ, Turciæ, Æthiopiæ, Aſiæ, quis novi orbis perluſtratione in admirationem non raperetur? quis hiſce omnibus probè inſpectis atq; perceptis optimam illam ac unicè exoptandam felicitatis iſtius voluptatem non perſentiſceret? quis hiſce viſis omnibus, niſi mentem habeat ſtupidam, ſummam è peregrinatione voluptatem provenire negaret? Quod ſi hæc omnia ſilentio præterirem, ſupereſſent tamen quàm plurima, quæ ſuavitatem peregrinationum teſtatò comprobarent: quæ ſingula ne exequamur, ſingulorum loco, ſeptem mundi quæ vocant miracula contemplabimur. Primum & antiquiſſimum fuit Babylonia à Semiramide exſtructa: in qua Hortus fuit penſilis, tantæ magnitudinis, ut ſingula latera, quatuor jugeribus extenderentur. ejus magnitudinem monſtrat Herodotus, cum affirmat, capta aliquando ab hoſtibus urbe, eos, qui ultimam partem incoluêre, tertio demum die id perſenſiſſe. Ædificia omnia fuere lapidea: templa habuit ſplendidiſſima peculiari ornatu cohoneſtata: turres quàm plurimas, inter quas, quæ in templo Jovis Beli

 poſita

poſita, tantæ erat altitudinis, ut juxta Herodotum unius miliarij longitudinem excederet. Alterum orbis terræ celebratum miraculum fuit Epheſinum Dianæ templum, à tota Aſia, ut Plinius tradit, ducentis viginti annis exſtructum; tanta elegantia tanto ſplendore, ut etiam ſemimortuos præſtantia ac pulchritudine ſua revocare potuiſſet: ut haud mirum ſit, quod in ſacra hiſtoria proditum eſt, Epheſi contra Paulum Apoſtolum, Magna eſt Diana noſtra, vociferatum eſſe: quippe cum tanto habitaculo, non niſi divinum numen ineſſe miſelli iſti crediderint. Tertium opus mirandum ſunt pyramides Ægyptiæ, tum ingenti magnitudine, tum eximia altitudine, ac pulchritudine, opera omnia facilè ſuperantes: ex quibus maxima fuit mole quadrata, tantæ capacitatis, ut ſingulæ ejus frontes octogenum fuerint jugerum: quæ vigeſimo demum anno abſoluta eſt, licet quotannis trecenta ſexaginta millia hominum in ea extruenda laborarent. Quartum miraculum fuit Jovis Olympij templum, miro artificio à Phidia artifice incomparabili, non ſinè maximis ſumtibus maximoq; labore, exſtructum. Sequitur Mauſoli ſepulchrum ab Artemiſia Cariæ regina, viro defuncto erectum: opus tantæ magnificentiæ, tantæ magnitudinis, ac pulchritudinis, ut nullum, vel imperatorum vel Regum ac principum quod cum eo conferri poßit, ſepulchrum hacte-

hactenus inventum ſit: ſed potius & olim & nunc ab hoc propter ejus excellentiam Mauſolea appellentur. Quid dicam de obeliſco, qui ex Armeniæ montibus exciſus, ingenti cura Babyloniam à Semiramide adductus, & in via nobiliſſima collocatus aſpicientibus jucundiſſimam ſpeciem præbuit? Ultimum tandem mirificum opus fuit Cyri magnifica domus, maxima cum cura, infinitis ſumtibus, & graviſſimo labore, perfecta. Atq, hæc ſunt illa; niſi forte quiſpiam templum Hieroſolymitanum his annumeret; ſeptem mundi miracula: hæc perfectiſſima quæ unquam exſtiterunt opera. Recitavi quædam admirabilia. Vos jam conſiderate, Auditores, num quiſpiam reperiri poſſit, qui ea loca, in quibus vel hæc ipſa, vel eorum rudera conſpiciuntur, aut ſi eam terram, quam pedibus Servator noſter calcavit, perluſtret, præ gaudio non exultaret, ac beatum ſeſe prædicaret? O præclarum & longè exoptandum peregrinationis bonum! ô felices, qui ejus utilitatem percipiunt, ſuavitatem ſentiunt, ſtudium ſibi commendatum habent! Valeant jam, qui peregrinationes contemtim habent! valeant, qui eas damnant: valeant, qui eas penitùs abjiciunt! Quid enim eſt? Exilium eſſe dicunt peregrinationes. ſint ſanè exilium: exulemus quando peregrinamur: dummodo ad noſtros, ornatiores, ad reipublicæ munera ſuſcipienda aptiores redeamus. at

monſtrant moleſtias? & hoc fateor: non caret moleſtijs peregrinatio. ſed ſi omne, quod moleſtiam parit, repudiandum ſit: neq; publica neq; privata vita ſuſcipienda fuerit: ſed mundus potiùs vitandus, deſerendusq;. In foro namq; ſunt lites, in ædibus curæ, ruri labores. juventus ſtolida eſt, ſenectus infirma. nuptus es? non eris ſine ſollicitudine: uxorem fugis? moleſtijs tamen nunquam carebis. at ex peregrinatione multi redeunt nequiores? fateor & hoc, eſſe quosdam ejus malitiæ, qui ne quidem ſeveriſſima diſciplina, nedum peregrinatione ad viam rectam adduci poſſint. etenim ſincerum niſi vas quodcunq; infundis aceſcit. Eſt & de his verum, quod dicitur:

Pariſios ſtolidum ſi quis tranſmittat aſellum:
Qui fuit hic aſinus, non ibi fiet equus.

Sed haſce ego peregrinationes minimè approbo: imò execror & damno: eam autem laudo, quæ bono fine rectè & ſapienter ſuſcepta hominem meliorem, & ad vitam tum privatam, tum publicam rectè agendam aptiorem reddit: hanc, inquam, peregrinationem approbo; hanc laudo, hanc, ab omnibus ut ſuſcipiatur, digniſſimam judico: atq; hic finio. DIXI.

ORAT. *XVII.* De Exactionibus.

Pronunciata eſt ab Henrico Sibrants a. d. 3. Oct. Anno 1618.

Rex ille Salomon, qui ſapientiâ ſuâ omnes ſuperavit ſapientes, in proverbijs ſuis inquit: Leo rugiens & urſus eſuriens Princeps impius ſuper populum pauperem. Quo ipſo non obſcurè arguere voluit eos Magiſtratus, qui cenſu exigendo ſubditos ſuos excarnificant, eisq; ſumma cum injuria, quod

quod illi duriſſimis modis ſibi comparſerant, eripiunt: quales & ſeculis ſuperioribus omnibus, & noſtro hoc exulceratiſſimo invenias plures, qui ſubditis ſint & fuerint leones rugientes & urſi eſurientes: qui immemores ſymboli Tiberiani pecunias à ſubditis ita exigunt, non ut ſors, unde poſſent vires reſumere, relinquatur, ſed ut pellis unà cum carne detrahatur. Licet autem nonnulli eorum, quibus Deus *arbitrium dedit in homines, de facto ſint leones rugientes, & urſi eſurientes: tales tamen non eſſe debere, dabo operam ut evincam. Vos ut me benignè audiatis, efflictim rogo. Officium namq; regentis eſt, non tantùm Dei gloriam & honorem quærere, ſed etiam ſalutem hominum eorumq; bona & fortunas; quantum quidem in ipſis eſt, promovere, miſeriſq; prodeſſe, & ſupplices fido lare protegere. Quam in rem Anatotides Propheta ſic alicubi inquit: Audi verbum Domini rex Juda, qui ſedes ſuper ſolium David, tu & ſervi tui, & populus tuus, qui ingredimini per portas iſtas: Hæc dicit dominus, facite judicium & juſtitiam, & liberate vi oppreſſum de manu calumniatoris, & advenam & pupillum, & viduam nolite deprædari. Vocem, me Chriſte, omnipotentis Dei graviſſimam! quâ quid præcipiatur, qui non videt, eum quercubus & truncis annumerandum puto. Vult Deus fieri juſtitiam: Unde ergo iſtæ iniquæ Magiſtratuum exactiones? aut quid ſuper iſtis Domino reſpondebunt? quo Demoſthene eas defendent? Non vult, ut prædæ loco habeant advenam, & pupillum, & viduam: at quid hodie frequentius, quid uſitatius, quàm non ſolùm in alios, ſed inprimis in advenas tributis nimijs exigendis ſævire? quare nec tam quicquam eſt, in quo illi ſuum officium transgrediantur ac violent, atq; hæ ſubditorum atq; incolarum excoriationes. Eſt enim, quod & Cicero affirmat, boni magiſtratus, commoda civium defendere, non divellere, & omnes æquitate eâdem continere: quod non ſolùm ſacra dicta, ſed etiam alia*

 com-

comprobant. Artaxerxes ſolitus fuit dicere, regalius eſſe addere, quàm adimere. Senſit rex optimus, eſſe principibus in repub. viris dignum opus, ſi quibus imperant, horum bona augeant, non minuant. Et Ptolemæus: regalius eſſe, dixit, ditare, quàm divitem eſſe. Quod ſi quem exempla juvent, is in Joſuam, Samuelem, Davidem, aliosq; bonos principes (quorum quidem tantam aliquis dixit eſſe paucitatem, ut in uno annulo ſculpi poſſint) ſed tamen bonos principes inſpiciat, & ex iis diſcat, quàm ex tripode dixerit Tiberius: eſſe boni paſtoris, tondere pecus non deglubere. Atq; ut hunc ipſum, de quo jam dixi, taceam: ut illum prætermittam, qui vocatus eſt amor orbis: de noſtris Illuſtriſſimis, cum aliis, quorum laus eſt in benedictione, tum de celſiſſimis principibus, qui hodiè rempub. adminiſtrant, Domino ADOLPHO FRIDERICO, *& Domino* JOANNE ALBERTO, *fratribus germanis, Ducibus Megapolitanis, Dominis & Evergetis noſtris clementiſſimis, verè affirmare poſſumus, eos benigniſſimâ patrum patriæ adminiſtratione ſuos regere, nulliq; civium imperandis exactionibus graves aut moleſtos eſſe. O omni ævo deprædicandam tantorum principum bonitatem! Eſt enim, auditores, princeps anima reipub.: principis verò corpus eſt reſpub.: quare rempublicam non minus atq; ſuum corpus fovere debet princeps. Quod ſi, exemplo equitis cujusdam Romani, ſaburra ſuæ Princeps aut alius Magiſtratus conſuluerit, neglexerit autem reipublicæ corpus, aut illud ſervis curandum tradiderit: non ſolùm, ut eques ille, ſtrigoſum equum, ſed & macilentos habebit ſubditos, exhauſtamq; rempublicam. Qui enim arbores frugiferæ, quarum radices agricolæ evulſerunt, ullos poterunt amplius producere fructus? Ita creſcere & augeri non poterunt populi, quorum facultates Magiſtratus funditùs abſtulerunt. Et certè, ut iterum Tiberii imperatoris lemmate utar, bonos paſtores ita tondere videmus oviculas ſuas, ut lana tonſis*

poſſit

poſſit renaſci; non verò deglubere, ut omninò facultas renaſcendi prohibeatur. qui autem ſunt, qui deglubunt: hi omnem ſpem futuri commodi ſibi ipſis adimunt: ſic neq; ſubditi poſſunt creſcere, ſi magiſtratus omninò illos exhauriunt, & nullam facultatem ſui recolligendi relinquunt, & tandem ſibi quoq; ſpem futuri commodi adimunt, & ita cum illis pereunt. Quando enim ſors ipſa eſt erepta ſubditis: fit, ut, nec ea, quæ Cæſaris ſunt, Cæſari dare poſſint, & ipſi qui præſunt cogantur cum republica egere: quam egeſtatem contemtus, ſeditiones, multaq; alia incommoda, interdum etiam certiſſima pernicies ſequi ſolet. ut enim in corpore humano, liene ſupra modum excreſcente, reliqua membra flacceſcant, donec homo intereat: ſic eam rempublicam, cujus nimijs cives exactionibus, tanquam harpyiarum immiſſis unguli s, vellicantur, tabeſcere tandem & deficere oportet. Laudandus itaq; Alexander Magnus, qui, cum quidam ex numero amicorum, qui ſummè benevoli videbantur, ei dicerent; civitates ſubjectas majora tributa pendere poſſe; reſpondit: κηπωρὸν μισῶ, τὸν ἐκ ῥιζῶν ἐκτέμνοντα τὰ λάχανα: Olitorem odi, qui radicitus exſcindit herbas, ac arbores ab imâ ſtirpe revellit. Quo tyrannidis arguit eos, qui longè plus vectigalium, quàm ſubditorum fortunæ queant ferre, ſolent à civibus inclementer extorquere: non abſimiles ijs, qui omnes unà pullos ex nido auferunt, nulla ave matre relictâ. Quam impiam rapiendi cupiditatem tandem ipſe Deus punit: quod David optimè innuit Pſalmo 82. Ubi ait: ego dixi, dij eſtis, & filij excelſi omnes, vos autem ſicut homines moriemini, & ſicut unus de principibus cadetis. Deos igitur illos eſſe utraq; manu largitur, ſed quia tyrannidem exercuerunt, illos eſſe morituros ut homines. Exemplum habemus in Pharaone cibum Iſraëlitis alienigenis & advenis denegante, & omnia illorum bona auferente, annon ille pœnas dedit ſuæ tyrannidi debitas? Annon Deus ipſe decem plagas immiſit? quæ his continentur verſiculis:

Fit

Fit cruor ex undis, conſpurcant omnia ranæ,
Dat pulvis cynifes, poſtea muſca venit;
Dein peſtis, poſt ulcera, grando, locuſta, tenebræ:
Tandem prototocos ultima plaga necat.

Imò neq; hæ plagæ tam dirum populorum flagellatorem coërcere potuerunt, ſed tandem illos perſequens, ipſe cum omni exercitu in mari rubro ſuffocatur. Hæc juſta pœna fuit illius tyrannidis. Taceo Roboamum, qui gentem Iſraeliticam immaniter preſſit, adeò, ut etiam hæc in verba prorumpens diceret: pater meus impoſuit vobis grave jugum, & ego imponam majus pondus: pater caſtigavit vos flagellis, & ego cædam vos ſcorpionibus. Aſt Seſac illum ad imas calamitates redegit, deſtruendo civitates ejus munitas. Silentio involvo Achabum: qui ita tyrannidem in ſubditum ſuum Naboth, ſuaſu & hortatu uxoris, exercuit, ut is lapidea ſegete obrutus dulcem hanc vitam relinquere coactus ſit. Sed ille increpatus eſt ab Elia ſæviſſimis & mortem ſpirantibus verbis. pœnam autem dignam dediſſe Jezabelem legimus: ex feneſtra enim in agrum projecta à canibus miſerrimè eſt dilacerata; id quod futurum Elias eidem prædixerat. Quia ergo hæc omnia vera eſſe videmus, ut nemo ne quidem contrà hiſcere audeat: caveant magiſtratus, ne ſubditos, advenasq; apud ſe habitantes, deglubant, omnemq; eis vim & facultatem creſcendi detrahant: ſed ita pecunias à ſubditis, tenuioribus inprimis, exigant, ut & his aliquid ſuperſit, ne tandem Domini unâ cum ſubditis egeant. Tu Deus rege quorumlibet animos & corda, ut omnia ad tui nominis gloriam, & æquè eorum, qui imperant, ac qui parent ſalutem dirigantur: Tu da, ut hæc noſtra reſpublica opibus firma, copijs locuples, gloriâ ampla, virtute honeſta, omni denique rerum abundantia, ſub patrocinio tùm tuo, tùm Illuſtriſſimorum noſtrorum Principum ſit diu longeq; felix ac beata.

(o)

INDEX RERUM, QUÆ IN HIS ORATIONIBUS CONTINENTUR.

Abbatis cujuſdam tria bona pag. 214.

Abraham in Ægypto ſtudia literarum excitavit. p. 20.

Abuſus non tollit ſubſtantiam rei 226. 227.

Academia prima in urbe Dabiritide. 20.

Academiarū ſervatores manet laus æterna. 21. 22.

Academiæ quibus artibus redduntur inviſæ. 22. 23.

Academiæ ſunt illis apud quos ſunt & honori & commodo. 24. 25.

Academicæ vitæ amaritudines. 145.

Achillis clypeus. 136.

Adamus principium drdit omnibus regibus. 20.

Adagia, rotunda veterum dicta 40.

Advena prædæ loco non eſt habendus. 277.

Ædificij pulcritudo. 68.

Aëtæ regis viridarum 54.

Ægyptij etiam brutis animalibus pro acceptis beneficijs gratiam reddiderunt 35.

Ægyptij Reges, nutritij literarum. 20.

Æſchini Demoſthenes non viſus eſt Atttcè dicere. 251.

Æqualitatis cauſſa 130.

Æqualitas inter homines ſimilis harmonia. ib.

Æquitatis exempla ib. 131.

Ageſilaus cenſuit plus eſſe reddendum quàm acceperis. 36.

Ageſilai de civibus concordibus judicium. 133.

Agyrtæ ſua laudant olea. 91. 128.

Alexander invictus, victus vino. 198. *idem, in amicis ſuos ſe habere theſauros, dixit.* 265.

Alfonſi regis erga ſervatorem liberalitas 137.

Amaraci fabula. 41.

Amaror ſtudiorum tandem dulceſcit. 151.

Amici & adulatores differunt. 160.
Anima ſapiens in ſicco habitat. 193.
Animæ nobiliores gaudent motu. 254.
Anthyrius. 255.
Antiocheni canis in dominum fides. 32.
Ἀντιπαθέιας exẽpla. 45.46.47.
Antonini Imp in præceptorem gratitudo. 137.
Arabia non fert ſues. 48.
Ariſtidis de ſe & Themiſtocle vox. 136.
Ariſtoteles exagitavit Sophiſtas. 236.
Arius odio Epiſcopi Alexandri bellum in Eccleſia funeſtũ excitavit. 132.
Ars non habet oſorem, niſi ignorantem. 59.
Artifices eò meliores, quo plura ſciunt. 92.
Artiũ cognitio neceſſaria. 143.
Aſinus ἄμουσος. 49.
Aſinus translatus Pariſios, non ibi fict equus. 276.
Aſini querela. 142.
Aſtronomiæ encomion. 16.
Athenæ Græcia Græciæ. 250.
Athenienſes nullum ingratum admittebant ad honores. 36.
Avaritia quatuor invehitur rotis. 72.
Avaritia violat fidem. 65.
Avarus, fur 68.
Avarus noxium animal. 65.
Avarus nummum aureum pluris facit in crumena, quàm dictum in ſacra pagina. 73.
Avari anteponunt utile honeſto. 75.
Avari beatitudo. 72.
Avari fatigationes. 75.
Avari ſibi accelerant pœnas. 76.77.
Avari ſordidè vivunt. 72.
Avaris ſunt ungues aquilini. 75.

B.

Bardi in ſua temeritate ſibi vehementer placent. p. 43.
Baſiliſcus conſpectu galli exanimatur. 47.
Bellerophontis literæ. 144.
Bellum cum grammaticis erratis. ib.
Benè dicere, eſt honeſtum 91.
Beſtiarum in benefactores pietas. 31.32.
Bonum creatum eſt triplex. 5.

Bonum

Bonum tantò præclarius, quò plura ſecũ bona ducit 189.
Bonum tot dicitur modis, quot ens. 5.
Bona fortunæ cognationem habent cum Eleemoſynis. 67.
Bonorum virorum facta ſequi nos, decet. 256.
Bonis contra vitia ſemper militandum. 40.
Bove devorato in cauda deficere. 60.
Braſſica moritur oppoſita origano. 48.
Braſſicæ ſuccus reſiſtit ebrietati. ib.
Bruta ſono tanquam indicio miſcent inter ſe ſermones. 94.
Bruta ignorant circumſtantias. 16.
Brutam ſub externa hominis forma multi habent. 51.

C.

Cæranus Parius è naufragio liberatus à Delphinis. p.32.
Canũ fidelitatis exempla 31.32
Carolus V. Imp. nunquam quicquam egit, niſi deliberatò. 79.
χάρις χάριν τίκτει. 38.
Carolus M. primum in Germania collegium excitavit. 22.
Cataclyſmus hujus noſtri ſeculi. 39.
Cauſſa, cur Tyranni oderint literas. 19.
Chriſti Domini paſſio. 116.
Ciconia quotannis οἰκεῖον ſolvit. 30.
Ciconiæ plantani folia in nidos deportant. 47.
Ciconiarum Cyrbes. 31.
Ciconiarum ova ſterileſcunt contactu veſpertilionũ. 47.
Civium diſſimilitudo temperanda eſt harmonicè. 265.
Cives inter ſe abalienati, ſunt tanquàm feræ in eodem loco concluſæ, quæ ſe mutuò invadunt conculcant, & evertunt. 137.
Civitas & Deo & hominib. deteſtanda eſt, in qua non rectè educatur juventus. 135.
Clericus intemperans, Dæmonis pabulum. 192.
Cõcordia eſt ſanctè colẽda. 126.
eſt favis dulcior. 128.
Concordia ex quatuor virtutibus exſtruitur. 130.
Concordia trãquillat conſcientiam. 129.

 eſt

eſt omnis in repub. felicitatis conda proma. 132. 133.
Concordiæ & diſcordiæ effecta eleganti ſimilitudine adumbrata. 136. 137.
Concordia poſt Deum debemus omnium rerum bonarum in genere humano conſervationem. 131.
Concordiæ fructus non vident Furiæ Martiales. 134.
Concordibus docentibus Academiæ florent; labefactantur, diſcordibus. 132.
Conſcientia bona ſuavior eſt quibusvis regijs delicijs, utcunque divinis perſonent concentibus. 129.
Conſcientiæ malæ angoribus exanimati. 113.
Confidētia magnum vitæ viaticum. 1.
Conſilia benè cocta non ſunt facilè mutanda. 158.
Conſiliarij prudentes præſidium Principis. 154.
Conſiliarij boni eſt, non grata, ſed vera dicere. ib.
Conſilijs bonis nihil tàm obeſt, quàm præcipitantia. 153.
Conſuetudo naturam imitatur. 44.
Contentiunculæ in judicijs facilimè ſopiri poſſunt, ſi vox juſtitiæ audiatur. 24.
Contemtu ſtudiorum bona mens non debet frangi. 62.
Cupido auri excæcat homines. 75.
Cynaræ, Cypri Regis unguentarius. 41.

D.

Davidis in Jonathanis nepotes gratitudo. p. 35.
Decorum non minus in oratione, quàm in tota vita ſervandum. 233.
Dei bonitas cernitur in rebus creatis. 6. 7.
Dei in homines beneficia. 33.
Deo quod placuit, nobis diſplicere non poteſt. 153.
Delicatuli. 149.
Delphino cum murænà diſſidium eſt capitale. 46.
Depoſitiones Academicæ 146.
Dextra non tàm opus eſt ſiniſtræ, quàm docentibus concordia. 132.
Dicendi materia. 28.
Difficultas. 84.
Dicta veterum interius ſunt aſpicienda. 41.
Difficilia, quæ pulcra. 150.
Diſcen-

Diſcentes imitabuntur jaculatores. 79.
Diſcentium labores aſininis graviores. 142. 143.
Diſciplinarum radices amaræ, fructus dulces. 140.
Diſcordia Ducum, exitioſa rebusp. p. 136.
Diſcordiæ mala. 135. 136.
Dives verè 9.
Divitiæ neminem faciunt bonum. 6.
Divitiæ ſunt vel inſtrumenta vel ornamenta vitæ. 7.
Divitiæ veræ ſunt quæ poſſidentur animo. 9.
Divites, qui juvant ſtudia, ſunt omni laude digni. 10.
Divitum filijs plerumq; inequitant Intemperantia & Ferocia. 147.
Doctus, niſi perſpicuè dicat, vix nomen ſuum tuebitur. 95.
Doctorum πρωτεπανδρία *ſudes in oculis.* 59.
Doctum & mutum eſſe, ἄπτην. 94.
Draco ultus Domini mortẽ. 32.

E.

Ebrius ſpontaneo ſervit Dæmoni. p. 198.
Eccleſia doctrinam nemo publicè proponere poterit, niſi qui eam didicerit, & noverit ὀρθοτομεῖν. 12.
Eccleſia ſine literarum cultura ſtare non poſſunt. 11.
Educato liberaliter etiam ipſe mutus locus gratus eſt. 30.
Edita doctrinâ ſapientum templa ſerena. 139.
Egeſtas, noverca ſtudioſorum. 146.
Elementorum ſororius inter ſe nexus. 125.
Elephas odit murem. 46.
pugnat pro nutritore ſuo. 32.
Elogij ſupra caput Chriſti affixi ſignificatio. 12.
Eloquentia à vitijs eſt ſecernenda. 104.
Amalthea cornu. 235.
Eloquentia doctos efficit admirandos. 82. 83.
Eloquentia eſt benè ſapienterq; dicendi facultas. 82.
Eloquentia & Sophiſtica differunt inter ſe magno intervallo. 88. 224. 225.
Eloquentia eſt lumen ingenij. 97.
eſt pacis comes, civitatis benè

benè conſtitutæ alumna & columna. 101.
Eloquentia Deo grata & hominibus ſalutaria dicit & facit. 89. 235. 236.
Eloquentia in homine docto ſed pravo, eſt venenum in poculo aureo. 226.
Eloquentia non eſt κολακεία. 96.
non novit fraudes 89. 233.
omnia ad publicum commodum refert, juxta leges honeſtas. 90.
Eloquentia, regina 99.
Eloquentia ſine rebus nunquã eſt. 235.
eſt ſtudium regium 89.
principibus ornamento. 219.
Eloquentiæ cultores, Mercurij filij. 90.
Eloquentiæ fructus. 98.
objectum. 96.
utilitas & neceſſitas ſeſe in omnes vitæ partes diffundens 99. 100. 101. 239. 240. 241. 242. & ſeqqq.
Eloquentiæ effectus illuſtrati exemplis. 102. 103.
Eloquentum exempla. 90. 100. 220.
Eloquentiæ vituperatio. 86. 87. 222. 223. 224. Defenſio 224. 225. 226. 227.
Eloquentiam non tollit abuſus. 91. 226.
Epaminondas, civibus ebrijs, vigilabat. 194.
Equus generoſus non æſtimatur ex aurato freno. 63.
Eſaiæ Væ in ebrios. 198.
Ethica & ſcientiæ cæteræ, vinum. 95.
Euripides omnia in artibus incerta eſſe, dixit. 145.
Exactiones iniquæ nullo poſſunt Demoſthene defendi. 277.
Exagitationes ſcurriles in multis ardorem diſcendi refrigerant. 57.
Ex ſtudijs nomen & rem habentes ſtudiorum fautores eſſe oportet. 61.

F.

Facultatis dicendi vireta. p. 104.
Fatua eſt & impia cauſſa odij noſtri in alium, quæ ex antipathia ſumitur. p. 49.
Fatuæ degenerum diſcipulorum cenſuræ de præceptorum ſuorum laboribus. 56.

Fecu-

Feculentæ animæ fundum petunt. 60.
Felix impius habet aurum in arca: pius infelix habet Deum in conſcientia. 74.
Ferarum quoq; inter ſe eſt concordia. 127.
Ficta ſapientia nihil ſtultius. 43.
Fides lupinæ & ovillæ in inſtrumentis Muſicis nunquam concordant. 46.
Filius Dei peccata noſtra fecit ſua. 117.
Fœtidis plurimi homines delectantur. 42.
Fontem beneficentiæ exiccat ingratus. 38.
Fontes omnium bonorum artes. 57.
Fortes viri συνεῖναι victoriarum. 263.
Fortuna ex humili progreſſi plerumq; fiunt deteriores. 178.
Fragrantia unguenta Sus horret. 41.
Fructus ſequentes compenſant ante actos in ſtudijs labores. 151.
Fructus ſtudiorum dulces. 150. 151.
Furore diaboli ſemina malorum inter homines ſparſa ſunt. 44.

G.

Gemoniæ ſcalæ. p. 31.
Geometria. p. 17.
Germaniæ magnitudo & ſplendor. 268. 269.
Gladiator optimus omniũ armorum uſum novit. 92.
Gorgias cuilibet interrogandi ſui copiam faciebat. 142.
Graculus graculum ad garriendum invitat. 50.
Graculus ineptè garrulus eſt, 50.
Graculus nullam audit Muſicam. ib.
Græcia grata ergà diſcipulos Hippocratis. 37.
Grammatica omnium artium honeſtarum janua. 16.
Grammaticæ ſe ſubjecit olim Julius Cæſar, poſtea Monarcha. ib.
Gratianus Cæſar. 36.
Gratiarum una cur averſa. 36
Gratiarum templa apud Græcos in meditullio urbium locata. ib.
Gratitudo mater virtutũ. 29.
commendata à ſervatore. 30.
pra-

præcepta ab Apoſtolo. ib.
Gratitudo maximum hominis ornamentum. 38.
Gratitudinis cauſſæ & exempla. 35. 37.
Gratitudinis inter homines vinculum, Deus. 34.
Gratitudinis partes; Veritas & juſtitia. ib.
Gratitudinis quidam ſenſus ineſt belluis. 30.
Gubernationum exordia debent à ſingulari in ſubditos beneficio proficiſci. 155. 158.
Gubernatorum ſplendida miſeria. 161.

H.

Habendi ſitis expleri non poteſt. p. 75.
Hæretici perſecutores Eccleſiæ. 53.
Haud facilè emergunt pauperes. 147.
Hebrææ linguæ encomion. 15.
Herbarum magna cum partibus corporis humani cognatio. 126.
Hercules Gallicus, Orator. 246. 247.
Herculi citius clavam eripias, quam Avaro habendi cupiditatem. 64.
Heroſtratus inclareſcendi materiam quæſiuit in incenſo Dianæ templo. 24.
Heſiodi dictum de referenda gratia. 36.
Hippopotamus impietatis Symbolum. 31.
Hirci ſanguine domatur Adamas. 47.
Homerus 139.
Homicida canis indicio patefactus. 32.
Homo divinitatem affectans incidit in laqueos Diaboli. 109. 110.
Homo homini Leo. 33.
Homo hominem ſine cauſſa ſæpe amat & odit. 45.
Homo lapſus vocatur in jus. 110 reſtituitur. 112
Homo, ὁμῶς. 126.
Homo ſine virtute, nihil eſt. 80
Hominis dignitas ante lapſum. 108. 109.
Hominis motus. 252. 253.
Hominis præſtantiæ detrahit demiſſio ad caduca fortunæ bona. 74.
Homini legitima præcipienti non adverſamur. 128.
Homi-

Hominem ſua appellatio ad amorem concordiæ invitare debet. 126.
Homines omnes ſunt æquales, quâ ortũ, quâ beneficia Dei in ipſos, quâ poſitum corporis, quâ cõmunem aurã 126.127.
Homines paſſim de meo & tuo litigant. 24.
Homines veritate colenda Deo fiunt ſimiles. 202.
Hominib. adipalis ingenij ſordent optima. 42.
Honeſtis rebus detrahere, non eſt boni viri. 84.
Honor non veniens de amore, adulatio eſt. 89.
Hortus Medicorũ Patavij. 271.
Hortus Poëtarum Bononiæ 272
Humilitati multæ inſunt virtutes. 182.

I.

Jactãtia, non eſt eloquẽtia. 97.
Ichneumõ, Crocodili hoſtis. 46.
Jeſuitæ polcelli pueri. 117.
Improbis volupe eſt, alijs ſcabiem ſuam affricare. 50.
Ignorantia non excuſat. 59.
Incredula turba faſtidit bonos Eccleſiæ odores. 53.
Inculti obſtrepunt ſtudijs. 40.
Indicia amoris in literas. 58.
Inertiæ & ignorantiæ natura inimica. 219.
Ingenio ſterili abſq; ductu difficilis eſt omnis materia. 139.
Ingrati nulla Dei afficiuntur cura. 35.
Ingratitudo perdidit Judæos, afflixit alios. 38.
Ingreſſus ad Muſarum adyta difficilis. 14.
In malitia ſua corrigenda homines ſupinè ſunt ignavi. 43
Inſipienter vult, qui ſine difficultatibus expetit pulcra. 143
Intemperantia, ignis infernalis. 190.
Intẽperãtiæ mala. 189.198.199.
Invocatio Sanctorum ab aſinis ſtabilita. 13.
Iſocratis in Præceptorem pietas. 37.
Judicij præcipitãtia nocet. 140.
Judicij contra Protoplaſtas inſtituti forma. 110. 111. 112.
Julianus Apoſtata filios Chriſtianorum ſcholis Rhetoricis interdixit. 19.
Juriſprudẽtia vera inijcit frenos Tyrãnidi & barbariei. 17.
Juſtè vivens, & infelix non indignetur. 74.

Digitized by Google

L.

Leo ad galli cantum contremit. p. 47.
Leo Bizantinus obæſus. 138.
Leo ægrotans curatur carnibus ſimiarum. 46.
Leo homini homo. 33.
Linguarum utilitas. 14. 15.
Litera & Tyrannis ſunt incõpatibilia. 19.
Literæ, Oculi reip. ib. & p. 20.
Literæ ac linguæ ſunt magnalium divinorum cophini. 13.
Literarum fructu nulla vitæ pars carere poteſt. 14.
Literis continẽtur omnia, quæ ad benè beateq; vivendum pertinent. 19.
Locuſta eodem cum Polypo incluſa reti, metu Polypi moritur. 47.
Logica imbuẽdi primò & alẽdi sũt animi, veluti lacte. 55.
Logicales tricæ. 145.
Lotho cedit Abraham, major minori. 130.
Lucanus avarum comparat cani, qui incumbit fæno. 74.
Lupus non eſt lupum. 125.
Lutetiæ Pariſiorum. 272.
Lutherus Augiæ Romanenſis ſtabulum purgavit. 54.
Luxuria ubi regnat, ibi vivitur miſerrimè. 191. 192.

M.

Macedones actionem dederũt adverſus ingratos. p. 36.
Magiſtratus eſt, patris inſtar ad utilitatem ſubditorum omnia referre. 18.
Magiſtratus nihil præclarius conſervatione literarum poteſt in ſubditos conferre. ib.
Majeſtat. jura Regi tuẽda. 170
Maledicentiæ proprium eſt, facere convitium bonis. 24.
Malitia incidenda, ne agat radices. 44.
Malorũ larga ubiq; meſſis. 45.
Manſuetudinis temperamentum eſto juſtitia. 266.
Manſuetudinis Principum exempla. ib.
Martialis nõ amat Voluſiũ. 45
Martyrum ſupplicia nihil ſunt ad lytron Filij Dei. 121.
Medela animorum neceſſaria noſtris temporibus. 39.
Medicinæ laus. 17.
Megapolitani Duces Adolph. Fridericus, & Jan-Albertus, fratres Germani, Academiæ Roſtochienſis Patroni & Evergetæ. 27.

Mega-

Megapolitani Duces nulli ſuorum civium in imperandis exactionibus graves. 278.
Mendacij panis ſuavis. 210.
Mendacij turpitudo. 209. 210. 211. 213.
Micipſa amicos dixit eſſe regni præſidia. 265.
Militandum. 148.
Miniſtri verbi Dei requiſita. 52
Moleſtiæ ubiq; praſto ſunt. 276
Moroſitas picearũ animarũ. 60
Multitia, obſcura eloquẽtia 231
Multi ex rerum bonarum clade ſibi nomen quærunt. 24.
Multi ſuos porrecta quaſi manu ad nequitiæ ſcholam ducunt. 44.
Multitudo, magnus dementiæ patronus. 157.
ad ea perbitat vi, quæ non poteſt obtinere æquitate, ſive vera ſit, ſive apparens. ib.
Myſorum adipale dicendi genus. 25.

N.

Nares quorũdam mucoſi. p. 86.
Narrationes antiquorũ, ſunt rerum graviſſimarum involucra. 55.
Naſutulis ne Mercurius quidem ſatis eſt. 251.
Natantibus flumine adverſo labor maximus. 146.
Natura ſimilis agro. 23.
Navis, in qua concordes ſunt gubernator & nautæ, ſalvatur, ſalvatiq; vectores: in qua ſunt diſcordes, tantò majore eſt in periculo, quantò plura fuerint vela. 137.
Neglectus rerum bonarum eſt ab aſinina ſtoliditate. 24.
Neq; regis incolumitas ſine ſubditorum obedientia, neq; regni commoda ſine vectigalibus ſalva eſſe poſſunt. 169.
Neſtoris & Ulyſsis conjunctio ſaluti fuit reip. 131.
Nihil cum amaricino ſui. 39.
Nil profuiſſet creari, niſi redemtus eſſem. 107.
Nomen neſcire, eſt, rem 50.
Nullibi cum perfectis vivitur hominibus. 24.
Nullum officium retribuenda gratia magis neceſſarium. 36.
Nullum venenatum animal eſt, ex quo non poſſit peti antipharmacum. 55.
Nutritoribus debentur ἀντιπελαργεῖα. 38.

O.

Oblivionum terram terimus homines. p. 150

Obſcuritatis in dicendo vituperatio. 261.

Odij in literas cauſſæ, inſcitia, invidia, ambitio & apoſtaſias 9

Odium Principibus in Academias inſuſurrantes. 23.

Odor vitæ ad vitam. 52.

Officiorum bonos nos eſſe ratiocinatores oportet, 29.

Officiorum communicatione continetur ſocietas civilis. 37. 265.

Oleum precioſum, mutuus inter Principem & ſubditos amor. 155. 156.

Oletum quandoq; præfertur roſeto. 43.

Olitor radicitus evellens olera, habendus eſt odio. 279.

Oeconomica adminiſtratio malè ſe habet, ubi marito domi ſæviente uxor per pſeudothyrum fugere cogitur. 138

Oratio, character animi. 93.

Oratio obſcura, nodus Gordij. ib

Oratio perſpicua eſt proprium hominis axioma. 95. 232.

Oratione materiam rectè pingere, eſt ſummum prudentiæ opus. 28.

Orator in culina non dicet Crocodyli lacrumas. 94.

Orator obſcurè loquens eſt muta in ſcenis perſona, quæ geſticulando movet theatro riſum. 94.

Orbilij. 141.

Ovina pellis ex morſu lupi fit pediculoſa. 46.

P.

Pædagogorum quidam æquiores pueris eſſe ſolēt, ubi ipſis heſperus aliquis, aut Veneris forte ſidus exortū fuit. p. 142.

Par eſt, omnia experiri, qui res magnas cupiunt. 251.

Parentes liberis ſapientia & eloquentia nihil majus optare poſſunt. 4.

Pares cum paribus facilimè congregantur. 126.

Paſſionis Chriſti magnitudo, tùm quâ cauſſas, p. 108. 109. 110. 111. 112. *tum quâ ſubjectum.* p. 112. *tùm quâ alieni reatus atrocitatem.* p. 112. 113. *tum quâ modum.* 114. 115. *tum quâ prodigia.* 118. 119. *tū quâ effectus.* p. 119. 120

Patrisfamilias προνούμενα. 8

Paucis volentibus imperare beatius, quàm multis invitis. 173.

Peccatum eſt, non agnoſcere,

dari

dari à Deo frumentum & muſtum. 3.
Peccata attrahunt iram Dei, ceu Cacias nubes. 117.
Pecuniæ uſus. 67.
Pecuniarum admirator nihil admittit præclarum. 73.
Per anguſta ad auguſta. 152.
Peregrinantes in Africa gallos ſecum ducunt. 47.
Peregrinationis leges. 261.
Peregrinandi ſtudium commendatur. 255. 256. 257. 258. 259.
Perſæ in ingratos ſeverè animadvertebant. p. 35.
Perſæ veritatis amorem & cultum ſuis per omnes vitæ gradus inculcabant. 214.
Philippus Macedo captivum, à quo liberè admonitus fuerat, dimiſit. 37.
Philoſophi nonnulli pueriliter admodum de rebus divinis rhetoricantur. 15.
Phyſicarum quarundam rerum mirifica eſt inter ſe conjunctio. 125.
Politicus pictorem referre debet. 237.
Politici eſt, nec ſe efferre, nec deprimere. 232
Politici requiſita. 229. 230.
Pomponius Atticus nec mendacium dixit, nec pati potuit. 214.
Pontifex maximus, ſacerrimus pater. 54.
Populi duræ petitiones molliſſimo ſunt tractandæ brachio. 160.
Porci, ſcholarum vaſtatores. 56. 57. 58. 59. 60.
Porci tubarum clangore ad pugnam haud animatur. 50.
Porcorum grunnitum non fert Elephas. 57.
Primæ pueritiæ amarores. 141. 142. 143. 144.
Princeps in tempeſtatibus reip. prudentem nautam debet imitari. 158.
Princeps ambitione, ea coq; ſui amore agitatus, modum in nulla re tenet. 159.
Princeps, anima reip. 278.
Princeps impius, leo rugiens. 276.
Princeps ſe curans, relicta ſervis adminiſtratione, maciletos habebit ſubditos. 278.
Princeps temperans, aptus eſt gubernationi, nec facilè patet inſidijs. 193.

Principi non tàm cibo opus eſt, quàm prudentia. 159.
Principes decet, invigilare gloriæ. 158.
Principum cætera omnia, ſi deſtituta ſint ſapientiâ, jacent ſine fructu. 159.
Principum multorum nomina ſolis Genealogicis nota ſūt 21
Principum quæ debeat eſſe ſapientia. 149.
Principū bonorū paucitas. 278
Principibus moderatè agentibus via omnis eſt facilior. 158
Principatuum retinendorum tria adminicula. 155.
Proci Homerici ſpreta domina ancillas ſectabantur. 200.
Prudentiæ paret robur corporis. 4.
Pulli quidam immaturo nimis partu ad ordinem Eccleſiaſticum excluſi. 100.
Puritatis neglectionem ſequitur barbaries; barbariem corruptio doctrinæ. 100.
Pyrenéus, Muſas infeſtans, tragicè perijt. 26.
Pyreneorum nomen exoſum literis. ib.

Q.

Quercus & olea diſcordāt. 47
Qui ſpinas habet in pedibus, ubiq; ſpinas calcat. 139.
Quibus literarum mercatus præ foribus eſt, feliciores ſunt alijs. 25.
Quibus panis in ore naſcitur, magis ſuarum rerum ſunt prodigi. 147.
Quid in ſcholis regijs docendum & diſcendum ſit. 25.
Quidam ſtudioſorum nomen ſibi ſumentes tantum temporis tribuunt ſtudijs, quantum ſus ſibi ſumit in cælo contemplando. 56.
Quisq; in ſua ſtatione deſidiam fugiat.
Quod caret alterna requie, durabile non eſt. 143.
Quod nunc degitur ævi, vitijs eſt fæcundum. 39.

R.

Radix malorum avaritia. p. 71.
Ratio, benefica domina, in divinis myſterijs multos ſuo ſubjugat imperio. 53.
Rationis indicium in nobis eſt ſermo. 94.
Reatus ſordes multi incruſtant. 43.
Redemtionis beneficium alia Dei in nos promerita longè ſuperat. 106.107.
Regalius eſt addere, quàm adimere; ditare, quàm divitem eſſe. 278.
Regentis officium. 277.
Regentū quorundā ungula barpyiarū. 279
Regis initiandi tempore, citius opinione naſci poſſunt ſeditiones. 165.
Regium eſt, Academiam in ſuo patrocinio habere. 26.
Regum jura apud omnes honeſtas gentes ſancta. 168.

Regum officium eſt, conſervare omnes reipubl. partes. 18.
Regum ſceptrum hieroglyphicum. 31.
Reip. haud minima pars ſunt ij, qui fideliter & docent & diſcunt literas. 18.
Reip. vulnera, quæ vix coaluerunt, non ſunt aperienda. 157.
Rerum utilium inutilis eſt verboſa commendatio. 228.
Res humana, fugitiva. 180.
Reſponſione moleſta excitatur ira. 161.
Reſpub. corpus Principis. 298.
Res quæq; duas habet anſulas. 160.
Res quæq; ex primo ſuo ortu æſtimanda eſt. 175.
Rex ſine majeſtate idem eſt, quod mundus ſine Sole. 170.
Roma, Babylon myſtica. 54.
Romæ aliquot inſigniora loca. 269. 270.
Romanenſes purgatoriani corvi, aſini, muli. 54.
Romanorum adoleſcentum in Eloquentiæ ſtadio ſtudium. 250.
Roſtochienſis Academiæ primi conditores, ejuſdemq; conſervatores. 21. 22.

Sæpè illis, qui bene longum tempus contriverunt in ſtudijs, fit, ut devorato bove in cauda deficiant. p. 60.
Salis inopes non percipiunt egregia. p. 50.
Sapientiam princeps opponet multitudinis aſtui. 160.
Scarabæus eſt ex ſtercore, & habitat in ſtercore. 51.
Scarabæi roſarum odore enecantur. 51.
Sciluri jacula conſerta frangi non potuerunt: ſeparata, facilimè. 133.
Scipionem Afr. magis claraverunt doctorũ virorũ ſcripta, quàm res ab eo geſtæ. 25
Scholæ regiæ hoſpitibus ſuis conciliant celebritatem. 25.
Scholæ ſunt viridarium amœniſſimum, tribus fontibus, lacte, vino & oleo manantibus, irrigatum. 55. 56.
Scholis infeſti ſunt porci metaphorici. 56.
Scribere de illis, qui poſſunt proſcribere, periculoſum eſt. 11.
Scrofa faſtidivit convivium, in quo non fuerunt ſiliqua. 58.
Scrofis ſimiles ſunt literarum ἄγευστοι, qui eas contemnunt. ib.
Seditione in caſtris exorta, tantò eſt periculum majus, quantò milites ſunt fortiores, equiq; velociores. 137.
Senator: diſſẽſio pernicioſiſſima eſt urbi. 136
Septem mundi miracula. 273. 274. 275.
Serpẽs niſi devorato ſerpẽte nõ fit Draco. 24
Simonides habuit duas arcas. 10.
Simulatio, res execranda. 165.
Sine ſubjecta materia dicere, eſt deſiper. 97
Socrates malè precatus eſt ei, qui primus honeſtatem diſtraxit ab utilitate. 5.
Solon avaritiam dixit metropolim omniũ vitiorum. 71.
Sophiſtica eſt inſtar Camelopardalis. 88.
Sophiſticæ ſoboles ſunt calumniatores & Sycophantæ. ib.
Sophiſtæ relicto orationis corpore inhærent προσθήκαις. 97.
ſunt fraudulenti: ſimiles venaticis canibus 89. empecta. 90.
Stolidi applaudunt falſis. 43.
Studia in proſperis ſunt ornamentum; in adverſis perfugium. 14.
Studia literarũ in Americã penetrarũt. 18
Studiorum fructus. 150. 151.
Studiorum contemtores haud ſunt abſimiles ſcarabæis. 51.
Studioſus, non faciens officium, eſt ſus ad Mathesin. 36.
Studioſi initiandi coguntur illa pati, quæ nemo

nemo Cynicorum potuiſſet. 145.
Studioſorum degeneres hoc agunt, ut nomē ſuū potando, malè agēdo tueātur. 149
Studioſis verè, vita Academica militia eſt. 148.
Stylus, ſaxum Siſyphi. 144.
Subditorum in Principem amor, una eſt ex ancheris, in quibus fundata ſtat reipub. ſalus. 155.
Subditis expilatis corruit reſp. 279.
Succeſſus rerum proſper, malus timoris Dei cuſtos. 178.
Succeſſu fallente, non eſt contra Deum pugnandum. 173.
Superbia inſoleſcit rebus alienis 179. vilibus. 181. exitioſis. 182. eſt maximarum calamitatum cauſſa in Eccleſia, Academiis, in repub. ſuis denique cultoribus. 183. 184. 185.
Superbia nutrices tres. 177.
Superbi ſine rivali ſe amant. 181.
ut ebrii ſua aſpiciunt geminata. 182.
Superiorū corporū mirificꝰ conſenſus. 124
Sus delectatur fœtore. 41.
Sus mater maturè educit porcellos ad ſtercora. 44.
Sævitiam in tributis exigendis odit & punit Deus. 279. 280.

T.

Temerè aliquid probare nimis ſtultū eſt 43
Temperantia commendatio. 188. & ſeqq.
Temperantes, licet infeliciſſimi, tamen ex ſentētia Socratis ſemper ſunt beati. 199.
Theologia dat balſamum. 56.
Theologiâ ſublata infinitis eſſemus miſeriis ſubjecti. 17.
Timandrides ſuccenſuit filio, rem familiarem, ipſo abſente, augenti. 67.
Titus Sabinus in Tiberim projectus. 31.
Turbulenta & immodeſta ingenia deformant Academias. 26.
Turci Academias ſuſtulerunt. 19.
Turcorum potentia anſam præbuit Romanorum Principum diſcordia. 136.
Tympana lupino obducta corio diſrumpere feruntur alia, quæ ovillo obducta ſunt, nudo ſaltem ſonitu. 46.
Tyrannidis occultæ artes. 163. 164.

V.

Vectigalia, nervi imperii. p. 166. 167.
Venetorum loca inſigniora. 270. 271.
Verbi divini auditu & fructu privat homines Avaritia. 72.
Vermis peſtifer ſæpè ſub ſpecioſo latet cortice. 63.
Veritas ſibi omnia ſubjecta habet. 202.
Similis eſt verno tempori. 204. auro. 205. nequit tegi vel opprimi. 204. 205. eſt filia Dei. 205. cœli civis. 206. auctorem habet S. Sanctum. 207.
Veritatis fructus incomparabiles. 213.
Veritatis labiū firmū erit in perpetuū. 215
Veſpertiliones formidant platanum. 47.
Viri etiam optimi inter ſe judicio contendunt de rebus dubiis. 24.
Viri etiam magni gloriæ cauſſa paſſi ſunt ſe decipi rebus viliſſimis. 181.
Virtus immortale bonum. 174. nulli præcluſa eſt. 152. ſtudioſo dat nomen. 174. intaminatis fulget honoribus. 63.
Virtutis ſolius non eſt abuſus. 226.
Virtutem excitat eloquentia. 80.
Viſa plus movent, quàm audita. 268.
Vita exitus horrendi. 113.
Vites non ſunt excidendæ: ſed vinum temperandum eſt remedio Galenico. 91.
Vitia quædam ferimus. 65.
Vulgus delirat. 133. ſēper appetit nova. 170
Vulgi levitas, nacta idoneum Ducem, ſumit vires. 157.
Vulgi natura. 171.
Vulgo ignobili nihil furioſius. 174.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google